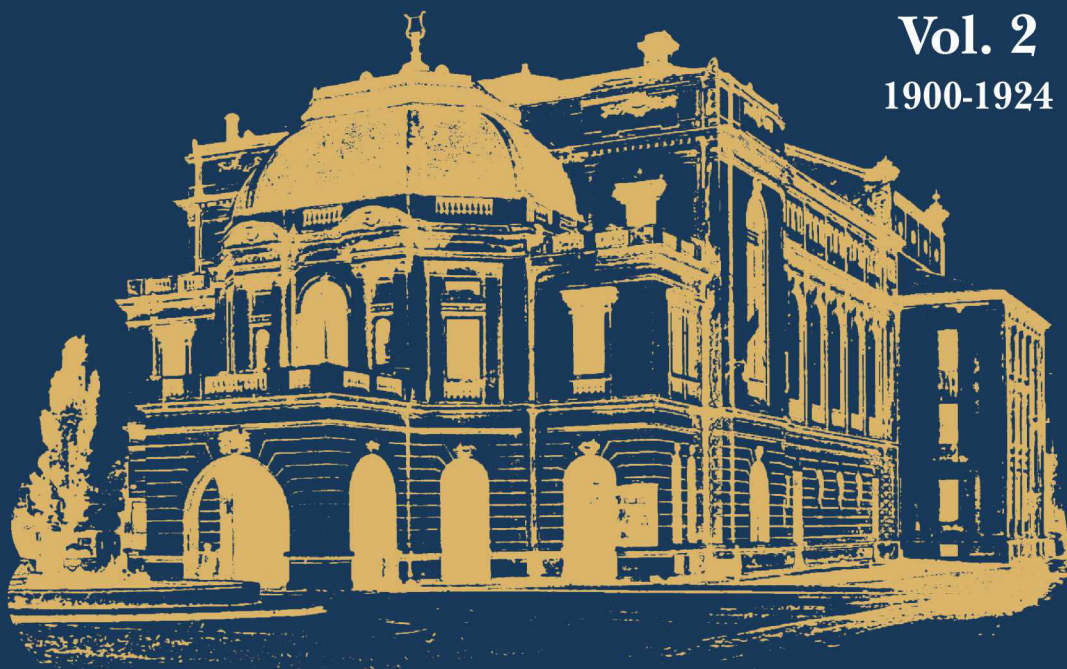

prof.
Ștefan Cervatiuc

Istoria Teatrului la Botoșani 1838-1944

Vol. 2
1900-1924

QUADRAT

Prof. Ștefan Cervatiuc/ Istoria Teatrului la Botoșani

Telefon: 0747-214.553
Director: **Dumitru IVAN**
Consilier editorial: **Dumitru IGNAT**

Descrierea CIP
a Bibliotecii Naționale
a României
CERVATIUC, ȘTEFAN
Istoria teatrului la Botoșani:
1838-1944 / prof. Ștefan Cervatiuc
Botoșani: Quadrat, 2008 vol. 1
ISBN: 978-973-8073-52-4
Vol. 2: 1900-1924 - Index
ISBN: 978-606-8238-05-0

792(498 Botoșani) "1838/1944"

Apărut 2010, Botoșani – România

Tipar: Tipografia *Ria* Botoșani
Tel./fax: 0231-585.733
Tehnoredactare computerizată: Dragoș Lespezeanu
Culegere text: Tania Pașalău

© Toate drepturile
aparțin Asociației Culturale
"Amfiteatru-2006"

Volum editat în cadrul unui proiect finanțat de Primăria Botoșani,
Consiliul Municipal, Asociația Culturală "Amfiteatru-2006" și Teatrul
"Mihai Eminescu".

**Prof.
Ștefan CERVATIUC**

Istoria Teatrului la Botoșani (1838-1944)

**Vol. 2
(1900-1924)**

**Editura QUADRAT
Botoșani, 2010**

AM ÎNVINS !

O carte este un amestec inefabil de bucurie și suferință. Câtă durere se află între prima și ultima pagină din această carte! Dar și câtă bucurie am simțit în clipa predării CD-ului cu textul cărții în mâna tehnoredactorului!

Prietenul Ștefan Cervatiuc a învins adversitatea timpului și disconfortul suferinței fizice. Strângând din dinți, ceasuri în șir a rămas la masa de lucru deși medicii îi condiționau petrecerea cât de cât rezonabilă a fiecărei zile de o „porție” cât mai consistentă de... mișcare. Cu bastonul într-o mână, sprijinindu-se de balustradă cu cealaltă mână, la două, trei zile, el totuși urca în teatru pentru a mai da la cules încă vreo câteva pagini. A fost o luptă cu sine însuși. Ștefan Cervatiuc s-a „prelins” în paginile cărții pe care tocmai o aveți sub priviri, după cum – și asta-i foarte adevărat – truda de a duce la bun sfârșit lucrarea în cauză i-a dat cercetătorului un sens al vieții și mai apăsător pentru fiecare răsărit de soare.

Programul zilei pentru prietenul Cervatiuc începea oarecum stereotip: bombănea – în gând – ba, uneori, chiar și cu glas tare – directorul teatrului, vinovat acesta pentru că-i tot cerea să scrie. Apoi amâna fel de fel de invitații – care de care mai ispititoare pentru un pensionar viețuitor în cultură. Urma fixarea orelor pentru consultații medicale. Și apoi își lua... hapurile, după care dădea drumul pixului pe hârtie. Urma, în „dialogul” cu foaia cea albă, bucuria prelucrării după o alchimie numai de Domnia-Sa știută, a unui document tocmai scos la lumină. Dar erau și tristeți – în fața

unor perioade „albe“, fără evenimente teatrale, sau fără o consemnare a acestora – dacă s-or fi petrecut. Câte zbateri sufletești sunt la mijloc! Un literat într-ale ficțiunii își urmează, mă rog, firul inspirației. Pe când un cercetător de foi îngălbenite urcă în țăriile cerului când dă peste un document rar, folositor cauzei, și coboară în hăurile îndoielilor când un eveniment rămâne „suspendat“, fără elemente de referință!

Cam așa s-a consumat anul 2010 pentru cercetătorul Ștefan Cervatiuc, intelectual entuziasmat inițial de mulțimea amănuntelor pe care le avea la îndemâna condeului asupra vieții teatrale botoșănene, chinuit apoi de truda găsirii adevărului și a locului potrivit pentru fiecare cuvânt.

Proaspăt și scriitor în spirit, cercetător minuțios cum nu prea mai sunt alții prin zonă, Ștefan Cervatiuc a creat – în 2009 – o situație mai puțin obișnuită: printr-un Proiect finanțat de Primărie și Consiliul Municipal, urma să apară, în acel an, volumul al II-lea al acestei „Istoriei“. Doar că starea de sănătate a domnului Cervatiuc a contrazis toate planificările. Sigur, tot eu sunt cel în greșală. Dar, bucuros că văd lucrarea încheiată, îmi asum vinovăția unei gestionări nu tocmai adecvate a proiectului respectiv...

Mai contează toate acestea? Ce bucurie, acum, pentru amândoi!

Cunosc „oameni de carte“ ce au apreciat primul volum al „Istoriei“ ca fiind una din cele mai bune apariții din peisajul editorial botoșănean din ultimii ani.

Specialiști și, deopotrivă, nespecialiști au socotit că o astfel de „Istorie“ era absolut necesară pentru teatrul botoșănean ca și pentru teatrul românesc în ansamblu.

Multe din datele conținute în primul volum al „Istoriei“ sunt deja folosite ca informații de referință, cu greutate, în sisteme de argumentare dintre cele mai elaborate.

Domnul Cervatiuc are puterea de a fermeca atât cititorul de rând, fascinat de „culoarea“ și picanteriile domeniului, cât și cercetătorul necruțător în succesiunea datelor și semnificația evenimentelor.

N-am auzit un „glas“ care să pună la îndoială vreun amănunt din prima parte a cărții. Bineînțeles, așa vor sta lucrurile și cu acest al doilea volum! Ba chiar, așa zice, domnul Cervatiuc a început să privească mai cu îngăduință breasla actoricească, asta după ce o vreme a judecat cu maximă asprime mai fiecare poticnire...

Volumul al II-lea al „Istoriei“ mustește de viața personajelor, de vibrația trăirilor. Intrigi, amoruri, fețe simandicoase, goana după bani și glorie, reușite și eșecuri răsunătoare, flori, protipendadă, ceremonii, piese, repertorii, actori mari și mici, actrițe capricioase, cuplete picante și – peste

toate – ivirea în peisajul urbei a „Palatului Teatrului Eminescu“.

O carte de citit pentru bucuria spiritului și, în același timp, o carte de așezat în bibliotecă prin preajma dicționarelor...

Îți mulțumesc prietenului Ștefan Cervatiuc pentru că nu m-a lăsat cu proiectul pe la jumătate!

Coane Fănică, m-ai bombănit ce m-ai bombănit, dar am învins – împreună – scurgerea vremii și boala care te-a necăjit atât! Mulțumesc Celui de Sus! Îți mulțumesc și Dumitale! Oare să mai îndrăznesc a gândi la volumul al III-lea?

Traian APETREI,
director al Teatrului „Mihai Eminescu“
Botoșani

CONSTRUIREA UNUI TEATRU FRUMOS, ÎNCĂPĂTOR ȘI FUNCȚIONAL, UN VIS ÎNDEPĂRTAT AL BOTOȘĂNENILOR (1901-1912)

Primul volum al acestei „Istorie a teatrului la Botoșani” s-a încheiat cu presupunerea noastră că trupa de teatru și operete condusă de Al. P. Marinescu ce a jucat toată stagiunea de vară a anului 1900 și-a prelungit șederea aici, la Botoșani, și în lunile următoare, fiind, se pare, „ultima trupă românească de teatru mai renumită care a distrat pe botoșăneni în acel an de sfârșit al secolului al XIX-lea”.

Deși ne lipsesc gazetele botoșănene care au apărut la sfârșitul anului 1900 și aproape pe întreg anul 1901, și care ne-ar fi fost de mare ajutor în documentare, o informație de ultimă oră vine să confirme presupunerea noastră. Este vorba despre amintirile avocatului botoșănean I. I. Apăteanu ce se păstrează dactilografiate la Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale¹ și în care acesta povestește o amintire hazlie din anii când era elev la Liceul „A. T. Laurian”:

„În preajma Crăciunului din 1900 faimoasa subretă de operetă, Nora Marinescu, în asociație cu Bărcănescu și Achile Popescu ca protagoniști, au anunțat un ciclu de trei reprezentații la Botoșani cu „Pericola”, „Fata aerului” și „Lumpatius vagabondus”.

¹ D.J.A. N. Botoșani, Colecția Manuscrise, manuscris nr. 73 – I. I. Apăteanu, „Din cele mai vechi amintiri”, vol. I, p. 33 – 34.

Reprezentațiile urmau să aibă loc în sala Meseriașilor, mică, sărăcăcioasă și incomodă, atât pentru public cât și pentru artiști. Era pe atunci singura sală pentru spectacole teatrale, pentru că sala Popovici (viitorul cinematograful Luceafărul) era în construcție, iar teatrul Cristea (viitorul cinematograful 30 Decembrie) era închis de primărie pentru nesiguranța tehnică.

Era într-o sîmbătă seara, cînd frecventarea spectacolelor era îngăduită elevilor și se juca frumoasa operetă franceză „**Pericola**”, în care Nora Marinescu avea un rol principal, de mare succes. Sala era ticsită pînă la ultimul loc, pentru că botoșănenii erau amatori de spectacole bune.

În seara reprezentației, mă plimbam pe strada mare cu un grup de prieteni, înghesuind frumoasele ovreicuțe de care era plină strada.

– Băieți, ce ar fi să mergem și noi la **Pericola**? ne spune Zmeu.

– Dar noi suntem cu toții lefteri, ai tu parale și pentru noi?

– Nici nu vom avea nevoie. Vom intra cu o șmecherie. Știu eu un mijloc care reușește la sigur.

Ne îndreptarăm deci cu toții spre sala Meseriașilor, unde tocmai se terminase actul I și multă lume ieșise din sala de spectacol pe culoare, pentru a fuma sau a respira un aer mai curat. După o scurtă consfătuire la ușa teatrului, Zmeu întocmi un plan care fu pe dată pus în aplicare. Mărdărescu se strecură pînă la ușa de intrare în sală, culese neobservat de la picioarele controlorului cîteva contramărci, care fură distribuite fiecăruia dintre noi, cu scopul de a le arăta controlorului la cerere, susținînd că am ieșit și noi în pauză, ca toată lumea.

Dacă această intrare s-ar fi făcut în grup, ar fi bătut la ochi și încercarea ar fi eșuat cu siguranță, de aceea am plănuit o strecurare individuală și la intervale. Amicului Ghiță, ca cel mai fercheș și impozant dintre noi și ca inițiator al planului, îi reveni sarcina de a face începutul. El dădu cu îndrăzneală la o parte perdeaua de catifea roșie, ce despărțea sala de culoar și se fîstăci teribil cînd dădu cu ochii de dulcineea lui, care îl privea din loja de lîngă ușă. Controlorul vigilant și cu bună memorie vizuală, băgă de seamă că nu mai văzuse în seara aceea nasturi cu o astfel de strălucire și bănuitor îi ceru contramarca, o examină îndelung și-l împinse din spate afară pe amicul nostru Ghiță!

Acestuia îi veni amețală de rușine, pentru că scena se petrecuse sub ochii fetei. Noi ceilalți o șterserăm imediat, luînd în mijlocul nostru pe disperatul Ghiță, ferm decis să se sinucidă imediat prin orice mijloc! Era cînd galben ca turta de ceară, cînd roș ca racul, ofta jalnic și spunea vorbe fără șir. Noi, prietenii lui, ne simțeam oarecum răspunzători de catastrofa

lui sentimentală, de aceea îl plimbarăm vreo două ceasuri, îl consolarăm cum am putut mai bine și-l convinserăm că ar fi bine să fixeze un termen mai depărtat pentru sinucidere, în care să se mai gândească...

Mai mult decât atât, el fu de acord cu noi, să ne întoarcem la teatru, pentru a trage la cupeaua cu care sărbătorita artistă urma să se întoarcă la hotel."

Conform acestei amintiri hazlii rezultă, totuși, că trupa lui Al. P. Marinescu, din moment ce dădea spectacole în ajunul Crăciunului din anul 1900, a jucat la Botoșani în sala meseriașilor, întreaga stagiune de iarnă, deci și la începutul anului 1901, probabil pînă la venirea primăverii. Din nefericire nu dispunem de alte date informative privind trupele și spectacolele ce se vor fi dat de către acestea în lunile de primăvară, vară și toamnă ale anului 1901.

Afirmația făcută de Ștefan Ciubotaru² cum că în 1901 trupa de operete de la Craiova condusă de Nicu Poenaru a dat un spectacol cu „**Vînzătorul de păsări**” în grădina „Belevedere” din Botoșani nu poate fi luată în considerare pentru că autorul nu precizează luna și ziua spectacolului și mai ales nu spune de unde a luat informația. De altfel, cum s-a văzut în volumul I al prezentei lucrări, în anii 1900-1901 Nicu Poenaru încă făcea parte din trupa lui Al. P. Marinescu și abia mai târziu și-a format propria trupă.

Botoșănenii au întâmpinat noul secol al XX-lea cu un sentiment de speranță în ce privește relația lor cu instituția teatrului, speranță și încredere date de inițiativa unor persoane particulare din rîndurile lor de a construi noi localuri, mai frumoase și mai adecvate artei spectacolului în general.

Făcîndu-se ecoul acestor sentimente, gazeta botoșăneană „Curierul Român” consemnează, în editorialul său din 5 septembrie 1901, sub titlul „**Edilitate publică**” următoarele: „Suntem fericiți, în fine, de-a putea înregistra și cîteva întreprinderi folositoare orașului nostru, atât de decăzut și oropsit sub toate privințele. Aducerea apei de la Bucecea, înfrumusețarea grădinei publice, clădirea unui teatru mai corespunzător destinațiunii, refacerea stradelor etc., sunt tot atîtea dovezi că tot se poate face ceva bun și la noi, numai bunăvoința să nu lipsească”.

După ce subliniază importanța lucrărilor de alimentare cu apă a orașului Botoșani, prin aducerea acesteia de la Bucecea, lucrări ce se apropiiau de sfîrșit, editorialul continuă cu următoarea referire la teatru:

² Ștefan Ciubotaru, „Pagini culturale botoșănene, 1802 – 1944”, Editura Gee, Botoșani, 1994, p. 40.

„De mai mulți ani de zile, apoi, în timpul iernii mai ales, orașul nostru este lipsit de orice distracție. Aceasta din cauza lipsei unui local bine amenajat, unde să se poate da reprezentațiuni teatrale, concerte, sau alte asemenea petreceri publice. Botoșanii este unul din puținele orașe ale țării, cari nu au o scenă convenabilă, căci vechea sală din așa-numitele „Case ale Teatrului“ (fostul teatru „Petrache Cristea“ – n.n.), amenințând cu căderea, Primăria a interzis spectacolele în ele, iar cea din așa-numita „Sală a Meseriașilor“ abia merită numele de scenă. Totul se reduce dară la scena din grădina publică, și aceasta numai pentru vară.

*Văzând o atare stare de lucruri, un stimat concetățean din localitate, d. **Mihalache Popovici**, fost ajutor de primar și polițai al urbei, a întreprins construirea unei clădiri destinată petrecerilor publice, și mai cu seamă reprezentațiunilor teatrale, producțiunilor muzicale, conferințelor publice etc.*

Fără a cruța nici cheltueli, nici osteneală, domnia sa a făcut tot posibilul să dea orașului nostru un local bine amenajat, confortabil, elegant, și cu toate garanțiile solidității și siguranței cerute de asemenea stabilimente.

Lucrările de amenajare mergând cu mare repeziciune, ne putem aștepta la iarnă să ne petrecem serile lungi și urâte, ca oamenii, la teatru bună-oară, de care atîția ani am fost lipsiți în timpul adevăratei stagiuni teatrale”³

Localul construit pentru diverse spectacole de către Mihai Popovici, cunoscută apoi sub numele de „Teatrul Popovici“, este descris astfel în memoriile avocatului botoșănean Eugen G. Nicolau: „Exista o scenă cu o cortină acționată de scripeți și cu cabine pentru artiști. Sala era suficient de încăpătoare și era compusă din fotolii capitonate cu pluș roșu; în față stal I și II, și galerie în fund. Pe cei trei pereți erau suspendate lojile. Era luminat cu un motor cu gazolină. Fiind construit mai departe de stradă, în față avea un gard de scînduri, iar deasupra porții de intrare se afla firma”.⁴

Ștefan Ciubotaru afirmă că „primul spectacol teatral (în noua sală „Popovici“ – n.n.) a avut loc la 8 octombrie 1901 cu piesa **Helda Gabler**, jucată de către trupa de actori germani a coloniei din oraș“. (subl.n.)⁵

Folosind și acum ca și în majoritatea altor cazuri același procedeu neștiințific de a nu preciza sursa informațiilor, autorul citat comite în afirmația de mai sus două greșeli: prima de datare și a doua de interpretare a

³ „Curierul Român“, Anul XVI, Nr. 32-33 din 5 septembrie 1901.

⁴ Ștefan Ciubotaru, op.cit., p. 19. Autorul precizează că aceste memorii se află în proprietatea sa.

⁵ Ibidem.

eventualei surse informative pe care bănuim că a consultat-o. Este vorba despre următoarea relatare a gazetei botoșănene „Curierul Român“, Anul XVI, Nr. 41, de duminică 18 noiembrie 1901:

*„**Reprezentăția** piesei lui Ibsen „Heda Gabler“, de către trupa germană, în localul nou de Teatru al d-lui **M. Popovici**, a avut aseară (subl.n.) un succes deosebit. Toți artiștii au fost la înălțimea rolului lor iar publicul a subliniat prin aplauze dese măestrul joc al tuturor artiștilor. Cu această ocazie nu putem îndeajuns felicita pe d. **M. Popovici**, pentru clădirea cu atâtea sacrificii a unei săli menite să dea publicului botoșănean momente atât de plăcute de emoțiuni artistice. Nu ne îndoim, că publicul va ști să dea tot concursul necesar acestei întreprinderi“.*

Prin urmare spectacolul, dacă aceasta este și sursa de informare a lui Ștefan Ciubotaru, a avut loc nu la 8 octombrie, ci la 17 noiembrie 1901, deci cu o lună și zece zile mai târziu.

Aceasta ar fi prima greșeală a autorului sus-menționat căci altfel ar însemna că respectiva „trupă germană“ a jucat în acest nou teatru timp de o lună și zece zile.

A doua greșeală este aceea că, neconsultând și alte surse bibliografice, autorul concluzionează cu de la sine putere și fără nici un motiv că „trupa germană“ pomenită în gazetă ar fi o „trupa de actori germani a coloniei din oraș“, cu alte cuvinte actori germani botoșăneni. Precizăm pentru cititori că în Botoșani au existat și familii vorbitoare de limbă germană, majoritatea membrilor lor declarându-se supuși austrieci, dar acestea nu au format o comunitate puternică, așa cum au fost comunitatea evreilor sau cea a armenilor, și care să alcătuiască o trupă de teatru în stare să joace piesa de Ibsen. De altfel, repertoriul ibsenian („**Dușmanul Popoului**“, „**Strigoii**“, „**Nora**“, „**Hedda Gabler**“) abia în acești ani, 1900-1901, începuse a fi aclimatizat la noi de actorii ieșeni și răspândit prin turnee în întreaga țară.⁶

În legătură cu „trupa germană“ care a jucat la Botoșani în seara de sîmbătă 17 noiembrie 1901 în sala teatrului „Popovici“ găsim o informație prețioasă la istoricul de teatru Ioan Massoff. Acesta arată că stagiunea 1901-1902 a Teatrului Național din Iași a început la 13 octombrie 1901 și că în intervalul primei părți a acesteia, deci pînă în 31 decembrie 1901, „lașul a fost vizitat de un turneu al lui **Ibsen – Theater din Berlin**, care a reprezentat **Hedda Gabler** și **Strigoii**“.⁷ Bănuim, pînă aproape de a fi siguri,

⁶ Academia de Științe Sociale și Politice a R.S.R., Institutul de Istorie a Artei - „Istoria teatrului în România“, vol. II, 1849-1918, Editura Academiei R.S.R., București, 1971, p. 32 (în continuare „Istoria teatrului în România - II“).

⁷ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. VII, Editura Minerva, București 1978, p. 596 și 598.

că în turneul ei această trupă a fost și la Botoșani jucând poate și piesa **Strigoii** în altă zi sau, de ce nu?, dând mai multe spectacole în mai multe zile, mai ales că spectacolul pomenit în „Curierul Român” s-a bucurat de un mare succes la publicul botoșănean. Din păcate nu am găsit alte numere ale gazetei care să ne confirme bănuiala.

Caracterizînd stagiunea 1901-1902 a Teatrului Național București drept „însemnată, cel puțin pentru faptul că în cuprinsul ei s-a reprezentat pentru prima oară (la 12 februarie 1902 – n.n.) o capodoperă, drama istorică „**Vlaicu Vodă** intrată definitiv în patrimoniul dramaturgiei românești”, istoricul teatral Ioan Massoff face aprecierea prețioasă că „Nu trebuie trecute cu vederea turneele pe care le-a întreprins în cursul stagiunii Teatrul Național; astfel, cu începere de la 21 noiembrie 1901, formații de actori ai teatrului au fost trimise de două ori pe săptămîină să joace în orașele Ploiești, Brăila, Galați, Botoșani, Craiova” (subl.n.)⁸. Cum stagiunea Naționalului s-a încheiat la începutul lunii mai 1902, nu este exclus ca în intervalul 21 noiembrie 1901 – 10 mai 1902, Botoșanii să fi fost vizitat de asemenea formații ale Naționalului bucureștean din care una să fi jucat și aici capodopera **Vlaicu Vodă** a lui Alexandru Davila.

Din nou sîntem obligați să subliniem că nu ne putem baza pe afirmațiile făcute de Ștefan Ciubotaru precum că „Prima mare artistă care s-a produs pe scena noului local (Teatrul „Popovici” – n.n.), se pare că a fost Aristizza Romanescu care în decembrie 1901 a oferit piesele **Suprema forță** și **Supliciu unei femei**. Va reveni în 1902 cu **Miss Milton**, **Furtuna**, **Zburătorul** și **Adevăr cu măsură**. În ultima piesă, ca un gest de atenție față de spectatori, a cedat rolul principal tinerei Margareta Sardin, botoșăneancă și totodată eleva ei la Conservatorul din București. În 1903, ilustra tragediană a jucat **Monna Vanna** și **Maria Stuart**” (subl.n.)⁹. Nu putem să punem bază pe aceste informații pentru că însuși autorul, necitînd sursa informațiilor, le pune sub semnul îndoielii prin acel „se pare” și, cu atît mai mult cu cît, în anul 1903, cum se va vedea, este vorba de Agatha Bârsescu și nu de Aristizza Romanescu.

*
* *

Începutul anului 1902 le-a adus botoșănenilor bucuria reîntîlnirii cu trupa de comedii și operete condusă de Al. B. Leonescu-Vampiru ce îi

⁸ Ioan Massoff, Op. cit., Vol, IV, Editura Minerva, București, 1972, p.32.

⁹ Ștefan Ciubotaru, Op. cit., p. 19-20.

încântase în vara anului 1899 precum și în stagiunea de iarnă 1899-1900 (vezi vol. I, p. 235-239).

Fericitul eveniment este comentat de gazeta botoșăneană „Curierul Român”, Anul XVII; Nr. 3-4 din 24 ianuarie 1902, astfel:

*„Teatru – Anunțăm cu plăcere publicului botoșănean, că a sosit în orașul nostru trupa de teatru de sub conducerea d-lui **Al. Leonescu**, cunoscut deja publicului încă din stagiunile anilor trecuți, prin succesele dobândite pe scena de vară din grădina Belvedere. Astă-dată, direcțiunea trupei a hotărât să dea în frumoasa sală a **Teatrului Popovici** o serie de reprezentațiuni, avînd un repertoriu bogat, compus din piesele cele mai alese, cu depline succese în Capitală. Totodată, direcțiunea a deschis un abonament pentru zece reprezentațiuni, reducînd prețurile locurilor la o cifră convenabilă. Nu ne îndoim, că succesul trupei va fi deplin, sub toate raporturile, și de astă-dată, ca și în trecut. Seria reprezentațiilor va începe cu piesa „**O căsnicie**”, comedie în 3 acte, de **Căpitanul Ursache**”*

Căpitanul Ursache era un ofițer activ dar și prolific în domeniul dramaturgiei, pe nume George Ursachy, iar piesa lui „**O căsnicie**”, avînd ca temă viața casnică în societatea burgheză și conflictul stîrnit de „nepotrivirea de caracter” a fost destul de mult inclusă în repertoriile teatrelor naționale din România¹⁰, dar și în cele ale trupelor ambulante cele mai cunoscute, cum era și cea condusă de Leonescu-Vampiru.

După 17 zile, aceeași gazetă botoșăneană consemnează că cele 7 reprezentații date pînă atunci la Teatrul Popovici de trupa Leonescu, s-au bucurat de un mare succes fiind mult aplaudate de o sală mereu plină. „Dl. Leonescu este întotdeauna la înălțimea sa, de asemenea și ceilalți artiști se achită cu mult succes de rolurile lor. Piesele distinse și rolurile [sînt] bine studiate”. În asemenea condiții gazeta prevedea în mod sigur că și viitoarele reprezentații vor avea același bine meritat succes.¹¹

Din păcate, gazeta nu menționează cine sînt „ceilalți artiști” și nici ce alte piese s-au jucat sau se vor mai juca în viitor. Lipsindu-ne numerele următoare ale gazetei nu putem preciza nici data exactă cînd trupa Leonescu și-a încetat reprezentațiile la Botoșani, în acea primăvară a anului 1902.

În a doua jumătate a lunii martie 1902, mai precis în zilele de luni 18 și marți 19 martie, botoșănenii au avut privilegiul de a asista la două spectacole de dramă în care rolurile principale le-a interpretat Constantin

¹⁰ Ioan Massoff, op. cit. vol. III, p. 433, 449, 455, 461; vol IV, p. 17, 100, 143, 248, 457, 516, 582, 592.

¹¹ „Curierul Român”, Anul XVII; Nr. 6 din 10 februarie 1902.

Nottara, renumitul actor al Teatrului Național din București. Anunțul – reclamă din „Curierul Român“, Anul XVII, Nr. 10 de vineri 15 martie preciza că: „**Di. Constantin Nottara**, decanul Teatrului Național din București, ne va onora, luna și marțea viitoare, cu prezența sa, spre a ne da două reprezentațiuni teatrale, cu concursul Companiei Dramatice din Iași sub direcția d-lui Constantin Ionescu. Se vor juca celebrele piese: **Hamlet** de Shakespeare și **Hoții** de Schiller. Pe cât scim, locurile sunt mai toate reținute deja și astfel reușita pe deplin asigurată“.

Explicația motivului pentru care Constantin Nottara a venit să joace la Botoșani cu trupa de actori a Naționalului din Iași este aceea că Naționalul ieșean încheiase stagiunile anilor trecuți cu mari deficite bugetare și pentru a atrage mai mult public la spectacolele sale, printre alte măsuri, în stagiunea 1901-1902, a fost și invitarea periodică la Iași, în vederea „întăririi“ unor distribuții, a lui C. Nottara, cel mai de seamă actor român al epocii. Astfel, publicul ieșean îl adoptase pe Nottara, iar actorii ieșeni se simțeau mândri să joace alături de acela care-și câștigase un necontestat prestigiu nu numai la București, ci în întreg teatrul românesc. Însă, nici la teatrul din București lucrurile nu mergeau chiar strălucit și Comitetul teatral din Capitală nu-i aproba cu ușurință lui Nottara plecarea la Iași, iar cel care i-a „ușurat“ deseori aceste plecări a fost I. L. Caragiale, membru în acest timp al respectivului comitet.¹²

Dar Caragiale mai avea un motiv să susțină plecările cât mai dese ale lui Nottara, fie la Iași, fie în turnee cu Naționalul din București sau cu cel din Iași, cum a fost și turneul cu care el a venit și la Botoșani în 18-19 martie 1902.

Cronicarul dramatic, memorialistul și autorul de monografii dedicate personalităților scenei românești, Gaby Michailescu, vorbind despre C. I. Nottara în volumul I din „**Giganții teatrului românesc**“, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, la pag. 185 arată: „Nottara a avut două mariaje. Primul cu Amelia Wellner, actriță cultivată, fătoasă, foarte apreciată de Alecsandri, creatoarea Neerei din **Fântina Blanduziei** la premiera din 1884..., în distribuția căreia Nottara a interpretat pe Horațiu cu barbă, contrariindu-l pe Odobescu...

Această căsnicie se va desface brusc, cum se va vedea...

Nottara, prieten cu Caragiale. Îi jucase în piese și le pusese și în scenă. Și pleacă într-un turneu... Urma să revină la București, unde o lăsase pe chipoasa Amelia, într-o vineri, ultimul oraș fiind Ploieștiul. Neputînd juca la Ploiești, sosește acasă, fără să anunțe, joi pe înserat. Rămîne în ușă

¹² Mai pe larg despre aceasta vezi la Ioan Massoff op. cit., vol. VII, p. 596-600.

săgetat de surpriză: Caragiale în **tête-a-tête** cu bela Amelia, în **halatul și cu papucii tragedianului**.

Pauză – ca la „A fi, sau a nu fi...” După care, interpretul lui Chiriac din **Noaptea furtunoasă** și a lui Nae Girimea din **D-ale carnavalului** conchide spre cel în neorînduală pe sofa:

– Am înțeles să-mi iei nevasta, **dar și halatul și papucii?!...**

A închis ușa după el și nu s-a mai întors, niciodată.“

După cum se constată, acest al doilea motiv al lui Caragiale nu mai era așa de altruist precum cel de a ajuta Teatrul Național ieșean să se redreseze financiar prin învoirea lui Nottara să joace acolo.

În ziua de 7 aprilie 1902 secția muzicală a Ateneului Român din Botoșani a organizat în sala teatrului „Popovici” un reușit matineu literar-muzical cu următorul program consemnat și comentat într-o cronică din chiar revista „Ateneul din Botoșani”, Nr. 10/Aprilie 1902, p.8:

„1) Uvertura operei „**Semiramis**” de Rossini executată de o orchestră de vreo 20 artiști amatori de sub conducerea d-lui capelmaistru I. Vlăduță;

2) Conferința d-nei profesoare O. Buzoianu „Studiu comparativ asupra Munților Pădurea Neagră, Alpi și Carpați din punct de vedere pitoresc“.

3) Solo de vioară cu piano executat de Dl. A. Țăranu și acompaniat de Dl. A. St.-Georges. Acest solo a reușit îndeosebi foarte bine și a fost cea mai aplaudată bucată din program.

După ce s-a terminat acest pot-pourri, strigăte de „Ciocîrlia” s-au produs în toată sala, la care Dl. Țăranu a răspuns cu cunoscute-i amabilitate, executînd această a sa bucată de predilecție cu o măiestrie neîntrecută, deși nu intrase în cadrul celorlalte bucăți din program. Nu se pot închipui aplauzele care au durat cîteva minute și prin care publicul a mulțămît d-lui Țăranu pentru bunăvoința sa;

4) „**Wiengeliel**”, quartet de Walter Popp, a satisfăcut mai puțin din toate (punctele incluse în program – n.n.) deoarece este prea scurt și ar fi fost nimerit a se cînta de două ori în șir, cum s-a făcut pentru (următorul – n.n.) Nr.

5) „**Intermezzo**” din „**Cavalleria Rusticană**” care a fost încoronat de un succes deplin.

Sala teatrului Popovici a fost plină de un public ales, inspirat de sentimente adevărat românești și foarte animat (Urmează numele a foarte multor domni, doamne și domnișoare din protipendada botoșăneană – n.n.).

Succesul material a fost nu mai puțin îmbucurător decît cel moral.

S-a încasat suma de 1282 lei din care, scăzându-se cheltuielile în număr de 243 lei, a rămas net în folosul Ateneului suma de 939 lei. Comitetul Ateneului aduce viile sale mulțumiri d-lor. A. St. Georges, Hajnal, Țăranu, Chessym, Pădure, Bolfos, Simionescu, Wittoz și d-lui capelmaistru Vlăduță, precum și d-lor studenți Nicoleanu, Frunzescu, Rugescu, Țupa și Segal, pentru acest frumos rezultat datorit stăruinței cu care d-lor. s-au devotat pentru această frumoasă reușită“.

Am fi trecut, poate, fără a ne opri deloc asupra numelui profesoarei O. Buzoianu care a conferențiat în cadrul acestei manifestări a Ateneului din Botoșani dacă un document recent descoperit nu ne-ar fi relevat unele aspecte inedite ale vieții sale în strînsă legătură cu viețile și destinele a doi mari scriitori și oameni de teatru români și anume: Alexandru Davila și Alexandru Odobescu.

Pentru mișcarea teatrală românească, reprezentarea în premieră, la 12 februarie 1902, a piesei **Vlaicu Vodă** de Alexandru Davila, pe scena Teatrului Național din București, a constituit un eveniment deosebit.

Nu numai valoarea piesei – recunoscută imediat drept o capodoperă a dramaturgiei istorice românești –, ci și numele autorului (fiul generalului doctor Carol Davila – n.n.) cunoscut pînă atunci **numai ca om de lume**: elegant, distins, curajos, cuceritor, cu mare trecere la femei, strălucitor de inteligent, cu o fire irascibilă deși nu om rău etc., **dar nu și ca scriitor**, au făcut ca **Al. Davila** să aibă mulți admiratori, însă și o mulțime de dușmani între care unii autori dramatici invidioși, politicieni și chiar mari actori, mai ales după numirea sa ca director general al teatrelor și implicit al Teatrului Național din București, la 1 februarie 1905.

Acești dușmani sprijiniți și de o parte a presei liberale au început o campanie de calomniere, mai întâi insinuînd și apoi trecînd la acuzații directe precum că **Vlaicu Vodă** nu poate fi a lui **Davila** – un „franțuzit“ ce nu a scris nimic altceva pînă la 40 de ani (împliniți în chiar ziua premierii piesei – n.n) – și că autorul adevărat ar fi **Alexandru Odobescu**, manuscrisul ajungînd în mîna lui Davila prin mijlocirea unei femei (subl.n.). Această campanie calomnioasă de plagiat a avut culmi de răbufnire în 1905-1906 și 1913-1914¹³, dar autorii ei, neputînd documenta suficient cele afirmate, vor fi nevoiți, unii să renunțe, iar alții să-și ceară iertare de la Al. Davila.

Desigur că din documentarea noastră pentru **Istoria Teatrului la Botoșani** aflasem destule aspecte ale respectivei campanii denigratoare

¹³ Mai pe larg despre această campanie calomnioasă, care a culminat și cu manifestații de stradă, contra lui Al. Davila, vezi la Ioan Massoff, „Teatrul Românesc“, vol. IV, Editura „Minerva“, Buc. 1972, p. 27, 138 – 141, 143 -154, 192 - 194, 199 – 213 și vol V, Editura „Minerva“, Buc. 1974, p. 15 – 17, 31- 35.

la adresa lui Al. Davila, inclusiv acela că manuscrisul piesei **Vlaicu Vodă**, presupus a fi aparținând lui Al. Odobescu, ar fi ajuns la Al. Davila prin intermediul unei femei, însă recunoaștem că nu ne-a interesat acest lucru, mai ales că faptul nu a putut fi probat.

Pe de altă parte, despre Ortansa Buzoianu cunoașteam, că a fost o eminentă profesoară de geografie la Externatul secundar de fete din Botoșani și care în ultimii ani ai secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea colabora la gazetele și revistele botoșănene, ținând și conferințe pe teme diverse cu prilejul diferitelor manifestații organizate de societățile culturale de aici¹⁴. Purta numele profesorului de geografie, la fel de renumit, Gh. T. Buzoianu de la Liceul „A. T. Laurian” și nimic nu ne dădea de bănuț vreă legătură între ea și cei doi mari scriitori români.

Documentul recent descoperit este cererea prin care profesoara Ortansa Buzoianu solicită Prefecturii Județului Botoșani, la 8 martie 1904, să-i elibereze un pașaport spre a merge în Europa **„cu copiii mei Carol Davila, de 17 ani și Tudor Davila, de 15 ani”**(subl.n.)¹⁵.

Desigur, numele de Davila al copiilor, și nu cel de Buzoianu, cum ar fi fost firesc, ne-a trezit nedumerirea, dar și interesul de a aprofunda cercetările spre a descoperi misterul eventualei legături între profesoara din Botoșani și renumitul dramaturg Alexandru Davila. Iar aceste noi cercetări ne-au relevat mai multe informații lămuritoare.

Astfel în lista profesorilor care au funcționat la Externatul secundar de fete din Botoșani, devenit ulterior Liceul de fete „Carmen Sylva”, autoarea unei monografii, în medalionul despre Buzoianu Ortensia, menționează că aceasta a fost absolventă a secției normale de la Azilul „Elena Doamna” din București. În octombrie 1885 a obținut prin concurs catedra de geografie de la Externatul secundar de fete Nr. 1 din București. A obținut titlul de profesoară definitivă de geografie în mai 1889. A fost numită în 1895 ca directoare a Externatului secundar de fete Nr. 2 din București, pentru ca în același an, 1895, să fie transferată, cu ord. Nr. 8732 din 22 noiembrie, la catedra de geografie de la Externatul de fete din Botoșani (subl.n.). Aici a funcționat timp de 23 de ani, pînă la 1 noiembrie 1918, cînd s-a retras la pensie. Din septembrie 1912 și pînă la ieșirea la pensie a fost directoarea acestei școli.

A fost decorată cu medalia „Bene Merenti” cl. II-a pentru studii geografice prin Înaltul Decret Regal Nr. 476 din 10 iulie 1892.

¹⁴ O astfel de conferință este și cea din 19 martie 1897 menționată în volumul I al acestei Istории, la pag. 230.

¹⁵ D.J.A.N. Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani, dosar 187/1904, f. 78.

Printre studiile, manualele și lucrările de geografie ale Ortensiei Buzoianu, autoarea monografiei¹⁶ enumeră și „Dicționarul geografic al județului Bacău“, fapt important în investigațiile noastre cu atât mai mult cu cât la o pagină anterioară,¹⁷ a monografiei unde prezintă evenimentele importante ale anului școlar 1895-1896, precizează că D-na **Ortenzia Buzoianu** născută **Keminger** a fost transferată la Botoșani, la 22 noiembrie.

În „Precuvîntarea“ la respectivul dicționar¹⁸, tipărit în 1895 la București, autoarea afirmă că fiind „**născută, crescută și alintată din copilărie în ținutul Bacăului**“ (subl. n.) i-a făcut mare plăcere să descrie locurile pe care le-a călcat „încă din vîrsta sa cea mai fragedă“, dar semnează **Ortenzia Racoviță** și nu **Ortenzia Buzoianu**, născută **Keminger de Lippa**.

Lucian Predescu în enciclopedia sa¹⁹ ne-a confirmat, o dată în plus, convingerea că **Ortenzia Buzoianu** și **Ortenzia Racoviță** sunt una și aceeași persoană căci la pag. 150 a lucrării sale figurează „**Buzoianu-Racoviță, Ortenzia**, profesoară, născută la 1864... Mama lui Carol Davila, ministru plenipotențiar la Washington. Opera: „Curs de geografie“, 1893; „**Dicționar geografic al Jud. Bacău, 1895**“...

Intersectarea vieții ei cu viețile lui Alexandru Davila și Alexandru Odobescu s-a întîmplat cu adevărat.

Astfel, despre Alexandru Davila (12 februarie 1862 – 19 octombrie 1929) „Dicționarul general al literaturii române“ precizează: „...Mai predase scurt timp, în 1882, literatura veche franceză la Azilul „Elena Doamna“ din București. Cu una dintre eleve, **Hortensia Keminger, se căsătorește în 1885**, dar mariajul se desface după trei ani; **fosta doamnă Davila va avea un rol în viața sfîrșită tragic, a lui Al. Odobescu**“²⁰. Din această căsătorie au rezultat cei doi copii, din care cel mai mare, viitorul ministru plenipotențiar la Washington, născut la 1 decembrie 1886, a primit prenumele bunicului dinspre tată, Carol.

Despre Al. Odobescu (23 iunie 1834 – 10 noiembrie 1895 (subl.n.) „Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900“ menționează „...Luînd în 1891 conducerea Școlii normale superioare din București... o

¹⁶ Gabriela Leonardescu, „Monografia Liceului de Fete „Carmen Sylva“ din Botoșani, 1887-1937“, tipografia B.Saidman, Botoșani, 1937, p. 171.

¹⁷ Ibidem, p. 24.

¹⁸ Ortenzia Racoviță, „Dicționarul geografic al județului Bacău“, Stabilimentul grafic I.V.Socec, București, 1895. p. IX-XI.

¹⁹ Lucian Predescu, Enciclopedia „Cugetarea“, Editura „Cugetarea-Georgescu Delafras“, București, 1940.

²⁰ Academia Română, „Dicționarul general al literaturii române“, vol. II, C-D, Editura „Univers Enciclopedic“, București, 1904, p. 601.

cunoaște pe profesoara **Hortensia Racoviță** și pentru Odobescu urmează o perioadă tulbură, nefericită, pe care nu o poate depăși. Bolnav, împovărat de complicații de tot felul, la rezolvarea cărora Sașa (născută Prejbeanu, fiica naturală a generalului P. D. Kisseleff – n.n.) admirabila lui soție, încerca zadarnic să contribuie, Odobescu se sinucide²¹.

Desigur, dragostea nefericită dintre Al. Odobescu și Hortensia Racoviță, fostă Davila, avînd în vedere și diferența de vîrstă de 30 de ani dintre ei va fi contribuit la sinuciderea prin otrăvire a marelui scriitor, căci altfel nu se explică de ce la numai 12 zile de la tragicul eveniment, Ortensia, abia numită directoare a Externatului secundar Nr. 2 de fete din București, își cere transferul tocmai la Botoșani, la capătul țării. Dar de aici și pînă la acuza că fosta doamnă Davila ar fi sustras un manuscris al lui Odobescu, dîndu-l apoi lui Davila, este o cale lungă ce nu putea și nu a putut fi dovedită niciodată, fiindcă o asemenea faptă reprobabilă nu a avut loc.

Deși mai rămîn de lămurit multe aspecte din viața ei²², am considerat necesar să ne oprim la aceste episoade pentru că Ortansa Buzoianu, născută Keminger a fost o intelectuală de seamă a Botoșanilor, cu un aport deosebit în dezvoltarea învățămîntului și vieții culturale de aici, iar relația ei cu cei doi mari scriitori și oameni de teatru trebuia să fie făcută cunoscută.

De asemenea, nu este lipsit de importanță că cei doi copii ai ei și ai lui Alexandru Davila au fost crescuți de ea, aici la Botoșani, iar pe cel mare, Carol Davila, viitorul ministru al României în S.U.A., îl găsim ca elev, în clasa I, al Liceului „A. T. Laurian”, în anul școlar 1897-1898²³.

Revenind la viața teatrală din Botoșani în prima jumătate a anului 1902, trebuie să precizăm în prealabil că, cu toată „infuzia” de public produsă de venirile periodice ale lui C. Nottara, situația financiară a Naționalului din Iași nu s-a îmbunătățit prea mult. De aceea, din lipsă de public, la mijlocul lunii mai 1902 două ansambluri ale actorilor ieșeni au pornit în turneu. Unul, în frunte cu State Dragomir, care s-a bucurat de concursul tragedianului german de renume europeană, M. Morisson,²⁴ originar din

²¹ Academia R. S.R. – Institutul de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al.I.Cuza” Iași, „Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900”, Editura Academiei R.S.R., București 1979, p.639.

²² De exemplu, locul nașterii (la Bacău, cum afirmă în prefața „Dicționarului geografic” sau la Botoșani, cum scrie în cererea pentru obținerea pașaportului;), apoi de unde și numele de Racoviță (s-a recăsătorit după divorțul de Al. Davila sau a adoptat numele mamei acestuia care provenea dintr-o familie Racoviță?) etc.

²³ N. Răutu, „Istoria Liceului „A.T.Laurian” din Botoșani, 1859-1909”, Tipografia „Reînvierea” Segal et.Marcu, Botoșani 1909, p. 128.

²⁴ Despre State Dragomir și M. Morisson, vezi vol. I al acestei lucrări p.166 și, respectiv, p. 225-226.

Galați, și-a început seria spectacolelor la Botoșani, unde se inaugurasă de curînd o sală de teatru²⁵ (subl.n.).

Deoarece nu dispunem de numere ale presei locale, nu putem completa informația de mai sus privind ceilalți actori ai ansamblului, piesele jucate și perioada cît a durat turneul la Botoșani.

Înainte, însă, de venirea trupei de teatru a Naționalului ieșean, la Botoșani a avut loc un eveniment muzical de excepție: concertul unuia dintre cei mai celebri baritoni pe care i-a avut România și anume baritonul Dimitrie Popovici-Bayreuth. Din medalionul pe care i l-a consacrat Mihail Grigore Poslușnicu spicuim: Celebrul bariton s-a născut la Iași în 1861. După terminarea studiilor liceale se hotărîse a se deda carierei juridice. Însă muzicalitatea sa, cu deosebire vocea sa de faimos cîntăreț român și îndemnul Reginei-artiste Elisabeta îl determină să se dedice cu totul muzicii. În acest scop începe, în 1888, studiile de bel-canto la Viena cu vestitul profesor Gausbacher. În 1890, chemat de directorul Operei din Praga, încheie un contract de angajament care-i aduce strălucite succese și recenzii elogioase ale presei pragheze. În 1894 este chemat la marea Operă germană din orașul Bayreuth unde își desăvîrșește interpretarea multor roluri principale din „Lohengrin“, „Tanhäuser“, „Parsifal“, „Tetralogie“ etc. etc. și care-i dă fama consacrată de mare cîntăreț..., determinîndu-l să-și adauge la nume și numele orașului care l-a consacrat. Cu această aureolă de rar ideal, D. Popovici-Bayreuth întreprinde turneele sale artistice, cîntînd și încîntînd publicul în aproape toate marile Opere din Europa și din cele două Americi. Toate ziarele americane și europene se întreceau unul pe altul în a releva distincta personalitate de cîntăreț a lui Dimitrie Popovici-Bayreuth... Pentru românii din Ardeal a fost unul din factorii determinanți în cultura lor națională, cînd alături de muzicianul George Dima a colaborat ani de-a rîndul cu reuniunile de cîntări din Brașov și Sibiu. La sfîrșitul carierei sale de mare cîntăreț se reîntoarce definitiv în țară pentru a se pune în slujba neamului ca organizator și îndrumător artistic.... În 1905 preia conducerea Conservatorului din București precum și catedra de bel-canto, dînd Operei Române vestita serie de cîntăreți: George Folescu, Vasile Rabega, A. Costescu-Duca, Al. Lupescu, N. Apostolescu, Mimi Nestorescu, Mircea Lazăr, Gr. Teodorescu, G. Paulian, Traian Grozăvescu și alții... După primul război mondial i se încredințează conducerea Operei Române din Cluj, pe care, organizînd-o i-a dat în totul caracterul românesc. D. Popovici-Bayreuth a murit în primăvara anului 1927.²⁶

²⁵ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc“, vol.VII, Editura „Minerva“, București, 1972, p. 601.

²⁶ M. Gr. Poslușnicu, „Istoria muzicii la români“, Editura „Cartea Românească“, București, 1928, p. 256-257.

În anunțul fericitului eveniment pentru botoșăneni, publicat în „Curierul Român”, se spunea:

*„Renumitul bariton D. Popovici – cunoscut mai mult în străinătate, ca unul ce a jucat pe cele dintâi scene d-acolo, în special pe renumita scenă de la Bayreuth (Germania) și pe scenele Americii, culegînd pretutindeni cele mai strălucite succese – ne va face distinsa onoare de-a ne da Miercuri, 1 Maiu, un **Concert** în sala Teatrului Popovici. Ziarele germane și rusești, mai cu osebire, sunt pline de elogi la adresa sa. Pe când era începător, debutant, d. Popovici a fost la noi, în Botoșani,²⁷ și amintirea ce ne-a lăsat-o atunci va face ca sala Teatrului să fie mai plină de cât oricînd. Destul spunem **cîntărețul de la Bayreuth** va cînta pe scena noastră, pentru ca să ne dispensăm de orice altă reclamă”²⁸.*

În numărul următor al gazetei este confirmat succesul acestui concert dar, din păcate, nu ni se precizează și ce anume a interpretat celebrul bariton. În schimb, sînt pomeniți, ca surpriză, trei botoșăneni: unul în calitate de poet, altul în calitate de compozitor și al treilea de talentat violonist: „**Baritonul Popovici**, cu ocazia concertului său de mercuria trecută, care a avut un succes frumos, ni-a rezervat plăcuta surpriză a cîntărei pe scenă a frumoasei poezii „**Ochii plânși**” de **Dr. Olivenbaum**, muzica de d. **A. Stgeorges**. Ambii autori au fost frenetic aplaudați și chemați pe scenă. – Cu această ocazie, un frumos succes a avut d. **A. Țăranu**, un violonist desăvîrșit”²⁹.

Reamintim că toți trei botoșănenii erau membri fondatori și activi ai Societății muzicale „Armonia” și ai secției muzicale a Ateneului din Botoșani. De aceea și revista „Ateneul din Botoșani” în numărul său 11 din luna mai 1902, la pag.8, consemnează contribuția respectivei secții la concertul renumitului bariton, adăugînd numele încă unui botoșănean care s-a făcut remarcat cu acest prilej, I. Chessym:

„La concertul dat de baritonul D. Popovici în seara de 1 mai a. c. Ateneul a participat prin secția sa muzicală.

În special D-nii Al. St.-Georges, A. Țăranu și I. Chessym au dat bine voitorul lor concurs renumitului artist, executînd **Parafraza de Loreley** pentru terțet, o bucată de **Danela** pentru piano și violină și o compoziție originală a D-lui Țăranu”

Sub titlul „**MATINEUL MUSICAL de la EXTERNATUL DE FETE**”, ace-

²⁷ Este adevărat. Dimitrie Popovici a cîntat la Botoșani în anul 1889 ca solist bariton în corul Mitropoliei din Iași condus de Gavril Musicescu (vezi vol. I al prezentei lucrări, p.154)

²⁸ „Curierul Român”, Anul XVII, Nr. 16 din 30 aprilie 1902.

²⁹ Ibidem. Anul XVII, Nr.17-18 din 9 mai 1902.

eași gazetă³⁰ publică o cronică a unei serbări organizate la sfârșitul lunii mai 1902 la această școală pentru ca părinții, în special, să vadă succesele obținute pe tărîmul muzical și literar ale elevelor școlii. Cîteva eleve particulare ale d-rei Manu (o excelentă profesoară de muzică și canto) și-au dat concursul lor, „făcînd din această mică serbare un adevărat concert“.

Pe lîngă mai multe coruri „care au fost perfect de bine reușite“, au fost și recitări de poezii, interpretări la pian și violină.

*„Eleva Elena Carp a recitat pe „Hogea Murat“ de Alecsandri, cu o intonație și-o claritate rară la o fetiță de 12 ani; de-aseenea elevele **Ciulei, Rusu și Popovici**, au interpretat, mai bine încă decît la 10 Maiu, versurile relative la datina străbună din „Vlaicu-Vodă“.*

*Merită mențiune specială admirabilul duet cântat de elevele **Ipser și Popovici**.*

Dar unde talentele au fost vădite și netăgăduite de public, care le-a aprobat prin aplauze nesfîrșite, au fost bucățile de solo.

*Eleva **Leonescu Cherica**, o fetiță tot de 12 ani, s-a întrecut pe sine în cele două bucăți de violină: **Trovatore și Carmen Sylva**, executate cu siguranță și sentiment.*

*Cu această ocazie, publicul a avut prilej să constate școala d-rei **Manu**, care a întovărășit la piano pe eleva **Leonescu**.*

*Eleva **Țupa Ecaterina** a cântat minunat la piano, încât d-ra profesoară nu s-a putut abține să n-o sărute.*

*În sfîrșit d-rele **Kapralik, Etschberger și Baroncea** au executat părți grele la piano, nuanțându-le atît de bine, în cât nu se mai sfîrșeau aplauzele după fiecare număr din program.*

Agilitatea și esactitatea a fost calitatea tuturor elevelor.“

Am introdus în volum și această cronică, a unei serbări literar-muzicale școlărești, pentru ca cititorul de azi să conștientizeze că în școlile botoșănene din trecut elevele, dar și elevii, după cum se va vedea puțin mai încolo, căpătau o serioasă cultură muzicală și literar-dramatică ce-i făcea ca la maturitate să fie buni cunoscători și apreciatori ai actului concertistic sau dramatic.

Din disparatele și mult prea rarele numere avute la dispoziție ale „Curierului Român“, singura gazetă ce mai apărea la Botoșani, mai reținem anunțul unui concert instrumental deosebit, tocmai în luna decembrie 1902, ce urma a fi susținut de două artiste – surori din străinătate. În numărul său 41, din 28 noiembrie, gazeta aducea la cunoștință botoșănenilor că:

³⁰ „Curierul Român“, Anul XVII, Nr. 21 din 31 mai 1902.

*„Se anunță sosirea în curând, în orașul nostru, a două virtuozose concertiste, surorile **Mimi și Mary Carminska**. Presa străină din Germania și Austria e plină de laude la adresa ambelor surori, cari au uimit publicul cu talentele lor, interpretând și executând bucățile cele mai grele din câte a produs geniul muzical până în prezent. Partea cea mai atractivă e însă că ambele concertiste sunt **harpiste** desăvârșite, lucru rar în țara noastră, unde chiar catedra acestui instrument, la conservatorul din București, este de curând înființată. Harpa, deși instrument primitiv în muzică, e totuși capabilă a reproduce tonurile cele mai variate și mai sublime, pe cari numai geniul unui **Sacaste** sau a unui **Ioachim**, le poate imprima vederei, ori un **Reissenauer** sau **Grünfeld**, la piano. Concertul va fi unic și va fi o adevărată sărbătoare pentru iubitorii de muzică“.*

Din lipsă de alte referiri nu știm dacă respectivele surori-artiste au mai concertat la Botoșani conform anunțului de mai sus.

În mod sigur, însă, la începutul lunii decembrie 1902 a revenit, în mijlocul botoșănenilor ce o idolatrizau, celebra Agatha Bârsescu.

Dar marea tragediană trăia ea însăși o dramă reală. Din aceleași motive (cum ar fi criza economică, ierni grele, piese și distribuții în roluri neadecvate, etc. etc.)³¹ care aduseseră Naționalul din Iași în pragul falimentului, și Teatrul Național din București, fiind tot mai mult ocolit de public, ajunsese să încheie stagiunile cu mari deficite financiare. În cadrul unei ședințe comune din luna martie 1902 a Comitetului Director cu actorii bucureșteni, spre a se găsi soluții de îndreptare, s-a vorbit și despre „împovăraătorul“ contract al Agathe Bârsescu (angajată încă din luna noiembrie 1899 ca societară clasa întâi dar cu clauze speciale favorizante pentru ea). Nedorind să fie „o povară“, Agatha Bârsescu s-a înțeles cu direcția teatrului să renunțe la contract și la societariatul de clasa întâi, devenind un fel de colaborator extern cu obligația de a juca în stagiunea 1902-1903 cel puțin de două ori pe săptămână în lunile noiembrie 1902, februarie și martie 1903, primind 500 de lei de fiecare reprezentație,³² foarte puțin pentru o actriță care era favorita marilor teatre din Europa și America.

Nu aceasta era, însă, principala ei supărare, ci aceea că la tragedii ca „**Sapho**“, „**Medeea**“, „**Macbeth**“, „**Messalina**“, „**Fedra**“ ș.a. venea acum foarte puțin public bucureștean, deși nu trecuse multă vreme de când la spectacolele cu „**Bârseasca**“ sala Naționalului bucureștean era arhiplină.

³¹ Mai pe larg despre aceste toate motive vezi Ioan Massoff, Op.cit. vol.IV., P. 7-117

³² Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare D.A.N.I.C.) fond „Teatrul Național“, dosar 57/ 1902, f. 1.

În această dramă personală avea însă o mîngîiere: în multe orașe de provincie mai era încă aclamată și sărbătorită. Poate și de aceea a pus în aplicare un plan al unui turneu care să includă toate aceste orașe, turneu despre care revista „Sămănătorul“ de sub direcția lui Alexandru Vlahuță publica, la data de 5 ianuarie 1903, următorul articol ce considerăm că trebuie reținut pentru că el spune multe despre talentul și mai ales, despre caracterul, patriotismul și respectul marei artiste pentru meseria de actor:

TURNUL D-REI AGATHA BÂRSESCU

S-a împlinit o lună de când ilustra tragediană Agatha Bârsescu colindă țara românească în ultimul său turneu de adio. Pornind din partea de sus a Moldovei, a vizitat toate orașele mai însemnate, uimind peste tot mulțimea cu puterea geniului său. Înainte de a părăsi țara pentru mult timp sau pentru totdeauna, sufletul ei mare a râvnit să-și ia un neuitat rămas bun dela poporul român pe care l-a iubit întotdeauna, și nu s-a sfiit să pună piciorul pe cele mai mici scene din orașele de provincie.

Când un actor din trupa d-sale făcea haz de-o scenă păcătoasă dintr-un oarecare orașel, spunând că nici nu poate să joace cu gust, dânsa i-a răspuns: „Când faci teatru nu trebuie să trăiești decât cu sufletul și nici să nu te gândești de calci pe covoare de Persia sau pe scândură murdară“.

Se vede de aici câtă venerație poartă ea artei dramatice.

Peste tot i s-a făcut o primire entusiastă, atît cât se poate face în țara noastră. Nu știu dacă artista, adorata poporului german, va fi fost mulțumită în sufletul ei de entuziasmul nostru provincial, ea își face în fiecare orașel datoria cu aceeași conștiințiozitate, caracteristică sufletelor superioare. Când după vreo scenă puternică, lumea n-o răsplătea cu aplauzele cuvenite, fără să fie supărată, se mulțumea să îngâne zâmbind: „Se vede că publicul nostru nu-i bine dispus pe ziua de astăzi“.

Turneul se va termina la sfârșitul acestei luni după ce va vizita toate orașele Munteniei.

La toamnă D-șoara Bârsescu va pleca în America angajată acolo pentru cincizeci de reprezentații.

În mod sigur, turneul Agatheii Bârsescu a început de la Botoșani deoarece în celălalt oraș mai însemnat din Moldova de Sus, Dorohoi, marea artistă nu a fost niciodată. Stau mărturie în sprijinul acestei afirmații dosarele cu cereri și autorizații de spectacole din fondul „Primăria Orașului Dorohoi“ aflat la D.J.A.N. Botoșani precum și periodicele dorohoiene din

anii 1874-1918³³ care nu consemnează o asemenea prezență.

Botoșanii, unde Agatha Bârsescu, începînd cu luna aprilie 1893, a jucat de mai multe ori fiind ovaționată și sărbătorită de fiecare dată, nu puteau lipsi din itinerariul acestui turneu de suflet.

Revenirea ei în acest oraș care o îndrăgea și o prețuia atît de mult, a fost salutată, în numele botoșănenilor, de o botoșăneancă, ce i-a adresat în „Curierul Român“ din 8 decembrie 1902 următoarele cuvinte de întîmpinare care, credem, i-au mers la suflet celebrei actrițe, nemaifiind nevoie să le comentăm:

MAREI ARTISTE AGATHA BÂRSESCU

Bine-ai venit, regina artei!

Puterea magică a talentului tău, divinul har al vorbirei neînfrîmate, furtună a patimilor ce-ți zdrobesc peptul, ne răpesc și ne poartă vrăjiți în înaltele sferi ale geniului tău.

Tu, care faci să plângă pe cei ce nu mai pot plînge; tu, care știi că durere se poate tăinui într-un suflet de femeie și câte simțiri duioase se ascund în adâncile tainiți ale inimei sale; tu, ți-ai amintit de micul nostru colț pierdut în negurile depărtării și, luceafăr luminos, ai venit iarăși să ne încălzești inimile. Tu ne cânti duios bucuriile, sau ne plîngi dureros suferințele de femeie, de mamă; pe tine dar, geniu slăvit, astăzi noi fiicele țării de sus, te sărbătorim și-ți zicem: bine-ai venit!

Vei pleca în spre apusul îndepărtat, peste mări, peste oceane, și vei duce plaiurilor străine fala ta și-a țării tale.

Bogații Yankei te vor primi cu mînunchiuri de flori și cu pietre nestemate, cu verzi cununi de lauri vor împodobi înalta-ți frunte de regină între artiste și regină între femei.

Pentru tine însă, duioasă fiică a României, nestematele pietre ale străinilor nu vor prețui cât lacrimile ce curg din ochii noștri, când cu dumnezeiasca-ți simțire ne sgudui și ne ușurezi sufletele. Nici laurii verzi cu cari te vor încununa alte neamuri, peste nouă mări și țări, nu vor avea mai mare preț, ca gloriosul nimb al nemurirei, ce-ți pregătește patria mamă.

Du-te cu bine și spune străinului trufaș că ți-e mică țărișoara, dar e numai inimă, și că ești mândră de-a te numi fiica ei. Du mîngăere celor cari sufăr, pune lacrimi în ochii celor reci și împetriți, – dar curînd întoarce-te cu bine printre ai tăi.

Apari mândră în mijlocul lumei noi, farmecă și îngenunchează

³³ Gheorghe Amarandei, „Periodice dorohoene“, vol. I 1874-1918 editura Gee 1998.

omenirea; siguri însă suntem că vei rămâne a noastră cu suflet și inimă, căci în splendidul concert de admirări al lumii întregi, nu vei uita doina ce ți-a îngânat somnul anilor tăi tineri și nici tânguiosul freamăt al cetinilor verzi, la umbra cărora ai făurit, în dimineața zilelor tale, mărețul vis ce-l vezi astăzi împlinit.

Fie-ți calea în plin și întoarcerea cu bine!...

Botoșani, Decembrie.

Elena C...

Aceeași botoșăneancă, Elena C., care scrisese acele frumoase cuvinte de bun venit Agatei Bârsescu, publică în „Curierul Român”, Anul XVIII, Nr. 1-2 din 5 ianuarie 1903, o cronică detaliată a festivalului artistic dat de elevii Liceului „Laurian” din Botoșani în ziua de 22 decembrie 1902 și care a cuprins coruri, recitări, dansuri populare românești și două piese de teatru. Menționăm că acest festival a fost prima manifestare culturală a elevilor de la „Laurian” ca efect al punerii în aplicare a noii Legi a învățământului elaborată de Spiru Haret și care prevedea, printre altele, să se dea o atenție deosebită și educației fizice și cultivării artelor, muzicii și desenului „întrucât ele fac parte din instrucțiunea primară și secundară”, iar ca învățământul să fie desăvârșit „el trebuie să se îngrijească nu numai a cultiva spiritul, înavuțindu-l cu cunoștințe multe, ci și a cultiva și inima, a forma caracterul, a face, în fine, ceea ce se numește educațiunea tinerimei”.³⁴

Înainte de a începe prezentarea spectacolului propriu-zis, autoarea – probabil cadru didactic – face o expunere explicativă a acestei prevederi a Legii lui Spiru Haret ale cărei idei sunt valabile și astăzi când facem, deja, parte din „concertul cultural european”. (A se vedea disputa iscată de intenția actuală a Ministerului Învățământului de a reduce orele de sport în școli și nu numai – n.n.). De aceea vom cita și această expunere în întregime căci prevederea Legii Haret a influențat benefic educația muzicală și teatrală a viitoarelor generații de români:

PRODUȚIA ELEVILOR LICEULUI

Se credea într-o vreme, nu tocmai îndepărtată, că menirea școlilor – și precizînd mai bine – menirea școlilor secundare este de a îmbogăți mintea generațiilor tinere cu diferite cunoștinți trebuitoare, pentru realizarea

³⁴ Mai pe larg vezi „Texte” din opera lui Spiru Haret în antologia: Titu Georgescu, Emil Băldescu, „Ctitori de școală românească, secolul al XIX-lea”, Editura didactică și pedagogică, București, 1971, p. 301 - 309

unui trai ușor. De aceea toată activitatea conducătorilor lor era îndreptată numai și numai asupra acestui punct.

În școli nu se făcea decât carte și numai carte. Ba mi se pare că ceasuri rezervate gimnasticii și muzicii nici nu se prevedeau în program. Poate că era potrivit lucrul acesta în vremea când societatea noastră, sgu-duită din temelie prin importarea noilor idei de regenerare socială de la națiunile străine, simțea absolută nevoie de-a-și deschie poarta intrării în concertul cultural european, de muncitori intelectuali, de oameni instruiți în timpul cel mai scurt posibil, sforțare ce ni-a obosit și istovit înainte de vreme. Iată de ce numai spiritul era instruit și numai într-o singură direcție de către acei ce mergeau pe dibuite înspre ținuta întreit luminoasă a bine-lui, adevărului și frumosului.

S-a văzut însă, din fericire, după puțină trecere de timp, cât de incompletă era această cultivare numai în parte a individului, pentru care cuvânt s-a introdus în programul școlilor noastre ceasuri rezervate gimnasticii (aceasta era denumirea a ceea ce mai târziu se va numi generic „sport“ – n.n.) pentru dezvoltarea corpului, și ceasuri de muzică, desen, pictură etc., pentru dezvoltarea aptitudinilor artistice a copiilor noștri. Curent prielnic, care va da societății minți și suflete sănătoase în corpuri sănătoase și care ne face să sperăm în renașterea și redeșteptarea per- dutului entusiasm al dragului de viață, căci va înlesni tinerele generații a-și cheltui energia sufletească, nevoie atât de legitimă și bine făcătoare pentru acei ce cugetă și simt. O apropiere mai mare între profesor și elev se cerea natural odată cu această nouă îndrumare a culturei, atât pentru întreținerea spiritului de solidaritate intelectuală între luminători și luminați, cât și a elevilor între ei.

Din lăudabila inițiativă și întru acest scop, s-au introdus serbările școlare. Onoare deci inițiatorilor și onoare mai cu osebire inimosului și inteligențului director al Liceului local, d. N. Răuț (îl chema de fapt Răutu – n.n.) precum și întregului corp profesoral, care a procurat printr-o asemenea serbare, în seara de 22 Decembrie, societății botoșănene plăcerea estetică a unui festival artistic, îndepărtând pentru o clipă urâtul ce ne roade, urît ucigător de avânturi nobile și ideale.

Această serbare, de curând hotărâtă, nu promitea poate celor ego-iști și sceptici, succesul desăvârșit ce l-au avut copiii, ce înfruntau pentru prima oară focul rampei.

Un public inteligent și distins a răsărit însă ca din pământ, subliniind cu aplause repetate și prelungite fiecare parte din program și rămânând mai mult decât mulțumit de progresul ce-l fac tinerile noastre odrasle pe

calea culturală.

Să începem nepărtinitor cu enumerarea bucăților din program în ordinea lor.

Corul Liceului, sub conducerea harnicului profesor de muzică d. **V. Fleury**, s-a produs în bucăți bine executate.

A urmat apoi cuvântarea d-lui **Iacobeanu**, care-a ținut încordarea publicului timp de mai bine de jumătate oară...

Au urmat apoi iarăși bucăți cântate de corul Liceului, cu totul noi cari au plăcut mult.

Hazlia farsă a lui Negruzzi „**Muza de la Burdujeni**” a fost perfect interpretată, mulțămită d-lui profesor **Blebea**, care, bine tănuțit între culise, conducea mișcările „artiștilor” și firul reprezentației. Elevul **Vasilii Mihai** ni-a dat foarte natural și bine interpretat tipul ridicol al **Muzei de la Burdujeni**. Intreitul rol al baronului **Flaimuc**, signor **Turlupini** și-a grecului de la Galați jucat de elevul **Cantemir**, a reușit perfect. Nostim de tot și bine întrupat era **Pilat Vasile** în rolul lui **Stănică**. Apoi tânărul **Drăgănescu (Carp)** și vameșul (**Mihăilescu**) erau foarte bine reușiți.

Elevul **Hasnaș** a recitat cu multă simțire și duioșie doina plasticului și vigurosului bard **Coșbuc**. În adevăr, te simțeai dus pe mărețele culmi ale Ardealului, ascultând versul ce-ți doinește ciobănașul amărât de urgia străină.

Dar punctul culminant al entuziasmului, ce-a cuprins ca pe-un singur suflet întreaga mulțime a spectatorilor, a fost apariția celor nouă Românași neaoși în pitorescul port național, executând admirabil danțul Banului **Mărăcine**, precum și **Brăulețul**. Rîdea atâta entuziasm tînăr și neîntinat de decepții în ochii lor ce priveau încrezători din pragul tinereții și pe chipurile lor simpatice îi simțeai vibrând puternic de neprihănitul drag al vieții, și cu dînșii și noi îmbătrâniții, în cât nu-ți mai săturau ochii privindu-i.

Esecutarea acestor frumoase danțuri se datorește abilității profesor de gimnastică d. **Bucovineanu**.

Piesa **Florin și Florica** a reușit asemenea cu desăvârșire. Rolul lui **Colivescu**, jucat de **Enacovici Anibal**, era bine interpretat. Credeai că ai înaintea ta un artist îmbătrânit pe scenă. Micul **Apostoliu** ni-a dat o drăgălașă și isteță **Florica**. Elevul **Vasilii Constantin** ni-a înfățișat cu bun joc de scenă un **Florin** perfect. Ni-a mai recitat apoi cu mult sentiment monologul lui **Despot Vodă**, de **Aleksandri**. Nu pot să nu vorbesc de frumoasa voce cu timbru dulce și melodios a acestui elev.

În încheiere autoarea cronicii aduce felicitări directorului, corpului profesoral și mai ales elevilor Liceului care s-au întrecut a procura audi-

torilor cîteva ore de mulțumire sufletească și cele mai plăcute impresii, exprimându-și totodată dorința că această inițiativă laudabilă să se perpetueze.

*

* *

În primele zile ale anului 1903, la Botoșani a revenit vestita trupă de teatru și operete de la Craiova condusă de Aron Leon Bobescu.

La rubrica **Teatru** „Curierul Român” scria: „Joi (2 ianuarie – n.n.) s-au început reprezentațiile teatrale în sala Teatrului Popovici.

S-a jucat frumoasa operetă **Boccacio**, c-un succes deplin. Personalul e cît se poate de bine compus și costumele din cele mai alese. Dl. **Bobescu**, directorul atît de bine cunoscut publicului nostru, caută să se achite și de astă-dată cu demnitate de însărcinarea sa, atît ca artist, cît și ca director.

Așteptăm cu nerăbdare celelalte piese, între care sunt unele nevăzute la noi”.³⁵

În următorul număr, la 16 ianuarie, aceeași gazetă publică o cronică a spectacolelor date pînă atunci anunțînd și viitoarele piese ce se vor juca. De reținut mențiunea din cronică privind faptul că, pentru a spori calitatea trupei, directorul Bobescu a angajat și doi actori de marcă ai Naționalului din București și anume pe Vasile Leonescu și soția lui:

Iată ce scrie cronică:

*„Trupa de operete Bobescu. – Cu ocazia sărbătorilor, pe lângă celelalte distracții obișnuite, d. A. L. Bobescu cunoscutul artist a venit în mijlocul nostru, începând o serie de reprezentații în localul Teatrului Popovici. Am asistat la operetele **Păunașul Codrilor**, **M-Ile Nitouche**, și **Mascota**, și am putut revedea pe conducătorul de acum 16 ani al trupei de operete din Craiova, muncind neobosit pe ingratul ogor al artei dramatice, cu aceiași ardoare și însuflețire, ca în tinerețe. Judecând după cele trei piese amintite, trupa se presintă în condițiuni escelente, pentru a mulțami pretențiunile concetățenilor noștri și a-i face să guste, o distracție plăcută și puțin costisitoare, preferabilă jocului de cărți și chiar multor trupe ecsotice, care, deși conțin câte-o stea a scenei sunt însă înșghebate la întâmplare. D. Bobescu are însă un merit însemnat. Nu numai că, înfruntând toate neajunsurile vieței de scenă, și-a consacrat întreaga viață artei, dar și-a angajat profesiunii sale și întreaga familie. Toți fiii săi, începând cu d-ra **Eleonora Bobescu** și sfîrșind cu micul **Costică**,³⁶ fac parte din trupă,*

³⁵ „Curierul Român”, Anul XVIII, nr. 1-2 din 5 ianuarie 1903.

³⁶ În afară de Eleonora și Costică din trupă mai făceau parte și următorii alți membri

s-au format și muncesc conștiincios sub conducerea părintelui lor. - Pentru a oferi publicului botoșănean spectacole și mai atrăgătoare, **d. Bobescu** a angajat pe d. și d-na **V. Leonescu**, de la Teatrul Național din București, cu care va da o serie de piese alese, începând Duminică 19 cr. cu tragedia **Othelo**, și continuând cu **Femea îndărătnică**, **Fiul pădurilor** și **Peneș Curcanul**, pentru zilele de 21, 23, 26 Ianuarie. – Față de sacrificiile făcute de **d. Bobescu**, îndemnăm publicul iubitor de artă să viziteze reprezentațiile ce se dau, căci în curând suntem amenințați a ne afunda din nou în monotonie și plictiseala vieții de provincie”.³⁷

Despre interpretarea actorilor în aceste patru piese anunțate cronicarul anonim al „Curierului Român” scrie în Nr. 4 al gazetei din 27 ianuarie 1903:

„**Teatrele** – **D. V. Leonescu**, artist al Teatrului din Capitală, asistat de d-na **Irina Leonescu** și de trupa d-lui **A. L. Bobescu**, a continuat seria reprezentațiilor anunțate. Duminică s-a dat **Othelo**, Marți **Femea îndărătnică** și Joi **Fiul pădurilor** toate de-o potrivă bine reușite. În **Othelo** și **Ingomar**, sălbaticul fiu al pădurilor, d. **Leonescu** a fost neîntrecut, justificându-și pe deplin reputația de cel mai mare artist dramatic al scenei noastre. **Irina Leonescu**, în **Desdemona**, **Catherina** și **Parthenia**, ni-a făcut să simțim emoțiunile ce ni-le procură o justă interpretare a fiecăruia din aceste trei roluri dificile. Restul trupei, în special d-nii **Georgescu**, **Bobescu** și **Alecsandrescu**, au secondat în mod foarte mulțumitor, contribuind mult la succes. Ne miră însă mult impasibilitatea publicului nostru, care deși are rari ocaziuni a vedea un artist de forță, a asistat un număr cât se poate de mic, și abia la **Fiul Pădurilor** sala a fost binișor populată. Și **d. Leonescu** nu e numai un interpret talentat, ci e și un autor dramatic destul de bine apreciat. Frumoasa traducere a dramei lui Fried. Halm, **Fiul Pădurilor**, redată într-o românească adevărat literară, e făcută de d-sa, iar drama rășboinică **Peneș Curcanul**, reprezentată Duminică la 26 Ianuarie, e opera sa în colaborare cu **Duțescu Duțu**.³⁸ Singura perspectivă de-a a vedea un autor

ai familiei: Adelina Bobescu, Aurel Bobescu, Emil Bobescu, Eugenia Angelescu, Tița Angelescu și Anton Alecsandrescu. (vezi Ioan Massoff, op. cit. vol.IV, p. 225).

³⁷ „Curierul Român”, Anul XVIII, Nr. 3 din 16 ianuarie 1903.

³⁸ Vasile Leonescu (1866-1927) este unul dintre cei mai nominalizați actori în istoriile teatrului românesc. A făcut studii de artă dramatică la Conservatorul din București cu Ștefan Vellescu. A jucat la Teatrul Național din București, în turnee sau pe diferite scene din provincie, roluri de protagonist: Regele Lear, Karl Moor, Răzvan, Othello, Cyrano de Bergerac ș.a. A tradus **Cidul** și împreună cu alții sau singur a scris tragedii în versuri (**Traian și Andrada**, **Ion Vodă cel Cumplit**, **Rozamundo** ș-a). I s-au reprezentat cu succes comedii: **Șarpele casei**, **Crai de Ghindă**. (vezi „Istoria teatrului în România II”, p. 17, 27, 7,190, 251, 344, 345,412, 474, 478, 479, 518-519, 524; Ioan Massoff, op. cit., vol. III, p:

interpretându-și singur o creațiune, credem că este un mobil puternic de atracție pentru publicul iubitor de artă”.

O ultimă relatare de care dispunem privind piesa pusă în scenă, jocul bun al actorilor, dar și lipsa de receptivitate a botoșănenilor, este făcută de „Curierul Român” în Nr. 5 din 6 februarie 1903. La aceeași rubrică **Teatrale** se arată că:

*Joi, 30 ianuarie, trupa d-lui **Bobescu** ni-a represintat opereta **Ziua și Noaptea**, de **Ch. Lecoq**. Acțiune cât se poate de picantă și muzică de-o veselie fără seamăn. **D-nii Bobescu și Alesandrescu**, cel întâi în rolul guvernatorului, cel de-al doilea în rolul prințului de **Calobazas**, au fost neîntreçuți. Micul **Jenică Bobescu**, în valsul spaniol din actul al treilea, a cules multe aplause. Lume puțină, cu toată osteneala ce-și dau artiștii de-a mulțami publicul nostru prea dificil!...*

Botoșănenii erau „dificili” nu în sensul de „mofturoși”, ci în sensul de „pretențioși”, fiind buni cunoscători de teatru și muzică.

Deoarece relatarea de mai sus nu pomenește nimic despre intenția lui A. L. Bobescu de a pleca din Botoșani, bănuim că trupa a mai dat câteva spectacole și în luna februarie. Oricum, în luna martie 1903, această trupă juca deja la București în sala Dacia.³⁹

Pentru începutul lunii martie 1903, gazeta botoșăneană „Curierul Român”⁴⁰ își anunța concetățenii că „ilustra tragediană Agatha Bârsescu ne va onora cu două reprezentațiuni la 1 și 2 martie, dîndu-ne renumitele piese **MONNA VANNA** și **MARIA STUART**. Prețul locurilor este cel obicinuit. O așteptăm cu dragă inimă”. (Deci în 1903, dramele „Monna Vanna” și „Maria Stuart” au fost jucate la Botoșani de Agatha Bârsescu și nu de Aristizza Romanescu, așa cum în mod eronat afirmă Ștefan Ciubotaru, confundîndu-le pe cele două mari actrițe. De altfel, Monna Vanna, a lui Maurice Maeterlinck, făcea parte din repertoriul Agathe Bârsescu și cu ea marea tragediană și-a susținut spectacolele „de adio” la închiderea stagiunilor Teatrelor Naționale din București⁴¹ și Iași⁴², în luna aprilie 1903, înainte de a pleca apoi în turneul american. La Iași, alături de Agatha Bârsescu, au mai jucat în această dramă actorii Petre Sturza și Constantin

188, 194, 201, 209, 216, 237, 242, 260, 266, 267, 278, 308, 310, 313, 324, 344, 346, 363-364, 377-378, 386, 396, 402, 404-406, 427, 429, 430, 434, 435, 439, 447, 451, 459, 460, 477, 486, 488; vol.IV, p: 11, 23, 24, 29, 31, 33, 50, 51, 53, 71, 77, 98, 130, 131, 142, 143, 187, 197, 243, 244, 291, 292, 299, 317, 327, 330, 334, 362, 370, 407.)

³⁹ Ioan Massoff op. cit., vol. IV, p. 62.

⁴⁰ „Curierul Român”, Anul XVIII, Nr. 7-8 din 27 februarie 1903

⁴¹ Ioan Massoff, op. cit., vol. IV, p. 56.

⁴² Ioan Massoff, op. cit., vol. VII, p. 608.

Mărculescu (care, probabil, că au însoțit-o și la Botoșani în luna martie).

Este cert că dacă în decembrie 1902 botoșănenii n-ar fi primit-o triumfal, ca întotdeauna pe marea artistă, Agatha Bârsescu n-ar mai fi revenit în martie 1903 în Botoșani. Păcat că în ambele cazuri ne lipsesc relatările presei locale privind această primire.

Din cele cîteva numere disparate ale „Curierului Român” pe care le-am avut la îndemână mai putem menționa pentru anul 1903 următoarele manifestări muzical-teatrale ale unor instituții botoșănene cum ar fi: Ateneul din localitate, Liceul „Laurian” și Corul bisericesc al catedralei „Uspenia”.

Astfel, comitetul Ateneului a organizat, în seara de 10 aprilie, în sala Teatrului „Popovici”, o serbare literar-muzicală în care orchestra Ateneului a interpretat uverturi și alte piese de **Haydn, Berlioz, Mozart, A. Thomas** ș.a. mari compozitori⁴³, iar elevii Liceului „Laurian” au dat o serbare, tot la Teatrul „Popovici”, în ziua de 11 aprilie, pentru strîngerea de fonduri pentru o excursie școlară. În program, în afară de cîntece și dansuri naționale, au figurat și două piese de teatru, fără a se menționa titlurile lor.⁴⁴

În numărul său din 28 iunie 1903, aceeași gazetă publică următoarea cronică a sărbătoririi corului bisericesc al orașului desfășurată în grădina publică Vîrnav sau Belvedere, în seara de duminică 22 iunie. Protagoniștii au fost elevi și studenți, membri ai corului.

*„Lumea venise în mare număr, atrasă de simpatia ce și-a căpătat corul nostru bisericesc, și de acordurile armonioase ale muzicii d-lui **Vlăduță**. Succesul a fost desăvîrșit. Reprezentația s-a început cu corul copiilor, sub conducerea maestră a d-lui **I. Popovici-Puiu**, care-a uimit publicul prin admirabila sa conducere.*

*Anecdote au fost perfect spuse de-un băiețuș cu vocea-i copilărească. „**Patria rîndunelor**”, cântată de studenții: **Vasilie Constantin, I. Carp și C. Rugescu** și de elevul **Teodorescu** (bariton și tenor), a fost de-un efect ne-ntrecut de frumos.*

*Cîntecele populare: „**Rîuleț cristalin**” și „**Hai Lelișo**”, au fost de-ase-menea minunat cântate. Unde însă d. **Popovici-Puiu** a dovedit muncă și talent de conducere, a fost piesa „**Prieteșugul**” de Teleor, în care trebuia o iuțeală de mișcare, care numai în gări se poate vedea.*

Băiețușii, între cari se iscase certă din pricina ifoselor grozave ce-și dădeau, au redat perfect puterea prieteniei care dizolvă toate neînțelegerile în nesfîrșita apă limpede a sincerității prietenești.

⁴³ „Curierul Român”, Anul XVIII, Nr. 12-13 din 15 aprilie 1903.

⁴⁴ Ibidem

În corul final, „**La Arme**“, basul a avut note splendide.

Dar cuiul serbărei a fost un monolog cu cîntece: „**Barbu Lăutarul**“, magistral spus de d. C. Vasiliu care-a dovedit nu numai că se identifică perfect cu personajul ce reprezintă, dar și că are un talent artistic de seamă, ca voce și ca joc.

Lumea, bine dispusă de la teatru, s-a pornit **pe bătaie de flori și de confetti** cu-atâta înverșunare, încât serbarea s-a prelungit până la orele 12 jum, noaptea.“

Conform informațiilor din trei anunțuri publicitare ale gazetei „Curierul Român“, se poate trage concluzia că botoșănenii au avut privilegiul ca aproape toată vara anului 1903 să aibă în mijlocul lor și să beneficieze de spectacolele trupei de teatru condusă de vestitul actor Al. B. Leonescu-Vampiru, cunoscut lor din anii trecuți.

Astfel, în numărul din 17 iulie 1903, gazeta făcea cunoscut că „luni, 21 iulie, va avea loc o **Mare Serbare Populară** dată de „**Solidaritatea**“ – Societatea studenților universitari din Iași – cu concursul trupei LEONESCU. Pregătirile ce se fac pentru această serbare îi asigură un triumf strălucit.“

Referirea la pregătirile care erau deja în toi și cunoscute ne duc la concluzia că și trupa lui Al. B. Leonescu era sosită de mai mult timp în Botoșani.

O a doua știre, publicată la 29 iulie, îi informa pe botoșăneni că „Vineri, 1 august 1903, pentru beneficiul d-lui Al. B. Leonescu se va juca celebra piesă **Manasse** de d. Ronetti Roman. Sîmbătă, 2 august, **Drama din Belgrad** sau **Asasinarea Suveranilor Serbiei**, piesă de mare spectacol.“

Pentru cititorul mai puțin avizat trebuie să facem cîteva precizări privind aceste două piese, cu atît mai mult cu cît numele lui Al. B. Leonescu-Vampiru se leagă strîns de popularizarea și recunoașterea valorii celei dintîi în dramaturgia românească.

Despre viața și opera dramaturgului Ronetti-Roman (pseudonim al lui Aron Blumenfeld – 1852-1908) ca și despre cea mai importantă creație a sa, drama **Manasse**, s-au scris multe pagini în istoriile teatrului românesc, precum și în articole speciale din diferite publicații. (A se vedea în acest sens articolul cu partea bibliografică destinate lui Ronetti-Roman în D.G.L.R.), vol. V, literele P-R, București, 2006, p. 681-682).

Deși din tinerețe publicase în „Convorbiri Literare“, „Opinia“ din Iași, la „Timpul“, unde lucrase și se împrietenise cu Eminescu, Slavici și Caragiale, totuși Ronetti-Roman nu era cunoscut într-un cerc mai larg de cititori. Cînd a tipărit drama în 4 acte **Manasse**, la Editura H. Steinberg, în anul 1900, lucrul a trecut neobservat și nesemnalat de critică (se pare

că autorul nici nu s-a gândit s-o propună vreunui teatru spre a fi jucată). Ioan Massoff povestește că un actor mai puțin cunoscut la timpul respectiv, deși nelipsit de talent de vreme ce mai târziu a jucat împreună cu Ion Manolescu și alți mari actori, pe numele său Ion Armășescu⁴⁵, în căutare de repertoriu a găsit piesa „Manasse” în rafturile prăfuite ale unei librării din Piatra-Neamț, a jucat-o, dar fără prea mare succes de public. Pe urmă piesa a fost jucată prin țară de mai popularul și mai talentatul actor Al. B. Leonescu-Vampiru (subl.n.) Probabil că, în peregrinările sale oprindu-se și la Iași, Al. B. Leonescu a atras atenția marelui actor Gh. Cîrjă, societar al Teatrului Național ieșean. Acesta, la 7 februarie 1901, a cerut Comitetului teatral autorizația de a juca **Manasse** în sala Teatrului Național „cu concursul artiștilor din localitate”.⁴⁶ Nu știm dacă prin „artiștii din localitate” să înțelegem actorii Teatrului Național sau actorii trupei Leonescu aflată în localitate. Oricum, numai după reprezentarea dramei pe scena Naționalului ieșean, pentru prima oară la 12 martie 1901, **Manasse** a intrat definitiv în repertoriul Teatrelor Naționale, mai întâi al celor din București și Craiova și apoi din întreaga țară. Dar, oare, care ar fi fost soarta acestei piese dacă Al. B. Leonescu nu și-ar fi dat seama de valoarea deosebită a ei și nu ar fi inclus-o în repertoriul permanent al trupei sale, jucînd-o în toate localitățile pe unde a poposit? Greu de spus.

În legătură cu cea de a doua piesă, anunțată că va fi jucată de trupa lui Al. B. Leonescu la Botoșani, în ziua de 2 august 1903, menționăm că ea face parte dintr-o veritabilă explozie de piese inspirate (nu numai la noi în România) de tragicul eveniment al asasinării la Belgrad, de către un complot al unui grup de ofițeri, la începutul anului 1903, a regelui Alexandru Obrenovici și a soției sale, regina Draga. Mai multe trupe, între care și cea a lui Al. B. Leonescu-Vampiru, colindînd țara cu piese ca: **Drama din Belgrad, Regina Draga** și altele cu titluri asemănătoare, scrise de autori improvizați, au atras un mare număr de spectatori. Nu ne îndoim că aceiași lucru s-a întîmplat și la Botoșani, în 2 august 1903.

Și în vara anului 1903, Al. B. Leonescu a aplicat tactica mai veche, folosită încă din 1899, de a juca alternativ la Botoșani și Dorohoi, ceea ce făcea ca nici botoșănenii și nici dorohoiienii să nu se plictisească a veni la reprezentații. Afirmatia este susținută de două surse documentare. Prima este cererea sa, în calitate de director de teatru, către Primăria Dorohoi, din 5 august 1903, pentru a i se aproba un șir de reprezentații în acel oraș.⁴⁷

⁴⁵ Despre Ion Armășescu și rolurile interpretate de acesta vezi la Ioan Massoff, op. cit., vol. III, p. 195, 303, 356; vol. IV, p. 386, 391, 418; vol. V, p. 398; vol. VI, p. 167 și 168.

⁴⁶ Ioan Massoff, op. cit., vol. VII, p. 594

⁴⁷ D.J.A.N. Botoșani, fond „Primăria Orașului Dorohoi”, dosar 8/1903, f. 24.

A doua sursă este chiar anunțul-reclamă din „Curierul Român”, Nr. 28, de duminică 10 august, care îi informa pe botoșăneni că: „Dl. A. Leonescu, iubitul nostru artist, care a plecat într-un scurt turneu (subl.n.), se reîntoarce pe vineri (15 august – n.n.) când va juca cu excelenta d-sale trupă, din care face parte și dl. Dragomir, **Marele Galeoto, actorul lui Napoleon Bonaparte**, iar sîmbătă **Amor fără stimă**, ambele piese bine alese și mult așteptate. Succesul, nu ne îndoim, va fi desăvîrșit”.

Faptul că anunțul acesta îl menționează printre artiști trupei Leonescu pe marele actor State Dragomir, societar al Teatrului Național din Iași și în același timp unul din autorii de piese atrași de subiectul asasinării suveranilor sîrbi,⁴⁸ ne face să bănuim că acesta a jucat și în spectacolul cu **Drama din Belgrad** sau **Asasinarea Suveranilor Serbiei**, din 2 august. De asemenea, formularea anunțului nefăcînd nici o aluzie că spectacolele din 15 și 16 august ar fi ultimele, de adio, ne poate determina să credem că trupa lui Al. B. Leonescu-Vampiru, datorită și succesului de public, și-a prelungit stagiunea la Botoșani pînă la venirea sezonului rece.

În numărul său 35-36 din 14 octombrie 1903 gazeta locală „Curierul Român” publică știrea susținerii unui concert la Teatrul „Popovici”, în data de 16 octombrie, în care botoșănenii „*vor avea fericitul prilej de-a asculta pe d-na Bârsan o viitoare glorie a României muzicale, și pe micul Bârsan*”⁴⁹ – violonistul de talent, care uimește și farmecă mulțimea cu vorba și coloritul său plin de frumuseți. **Dl. A. D. Xenopol**, marele cunoscător în ale muzicii, care a înlesnit celebrei **Darclée** avântul său spre glorie, scrie în Evenimentul un articol foarte elogios pentru cele două talente, pe cari le vom putea aplauda în Botoșani. Estragem: „**D-na Lucreția Bârsan este o artistă desăvîrșită; d-sa este soprano legiero în felul Adelinei Patti și-a Luigei Terazzini.**” Iar despre micul Bârsan: „**a executat pe o violină minusculă o fantezie, cu o esactitate de intonație, un simțămînt al ritmului și-o mînuire a arcușului, care au electrizat sala întregă.**” De altfel, ne vom putea convinge... Deci, la revedere, pentru 16 curent, în teatrul Popovici.”

La începutul lunii noiembrie 1903, a revenit la Botoșani trupa particulară de operete condusă de Al. P. Marinescu a cărei fiică, Nora Marinescu în rolul de subretă, pusese pe jar inimile liceenilor de la „Laurian” și nu numai. În septembrie și octombrie trupa jucase cu mare succes întîi

⁴⁸ Ioan Massoff, op. cit., vol. IV, f. 612.

⁴⁹ Probabil este vorba despre Mircea Bârsan, viitor mare dirijor care, alături de George Enescu, M. Jora și Antonin Ciolan în anii 1918-1920, a dirijat concertele simfonice ale societății simfonice „G. Enescu” în centrele Moldovei, Basarabiei și Bucovinei. (Vezi M. Gr. Poslușnicu, Op. cit., p. 214.

la București în sala Teatrului Edison⁵⁰ și apoi la Iași, în sala fostului circ, tenorul fiind Alecu Bărcănescu, iar subretă Nora Marinescu mult aplaudată în opereta **Fetița Dulce**.⁵¹

La Botoșani prezența trupei este semnalată de „Curierul Român” din 13 noiembrie astfel: „**Trupa D-lui Marinescu, venită de curând în urba noastră, a dat până azi trei reprezentațiuni de Operete cu prea gentila d-șoară Nora Marinescu și cu tenorul operei române d. Bărcănescu, în rolurile principale. De prisos să spunem, că succesul e desăvârșit și sala plină. În numărul viitor, vom reveni mai pe larg.**”

Deși „Curierul Român” a apărut pînă la 26 august 1904,⁵² numărul său din 13 noiembrie 1903 este ultimul pe care l-am găsit spre consultare, astfel că nu avem date suplimentare despre reprezentațiile susținute de trupa Al. P. Marinescu și nici despre cele ale altor trupe sau alte spectacole care, în mod sigur, vor fi fost la Botoșani pînă la sfîrșitul anului 1903.

*
* *

Anul 1904 se numără printre anii cei mai săraci în ce privește sursele de informare asupra trupelor sau artiștilor individuali ce vor fi dat spectacole sau concerte la Botoșani. De fapt, nu avem pînă acum decît un singur anunț care îi înștiințează pe botoșăneni că „*În serile de 29 și 30 Martie, 3 și 4 Aprilie a. cr. o parte din cei mai distinși artiști ai Teatrului Național din Iași vor reprezenta succesiv piesele: **Cocuța Bébé, Ah Amorull!, Femeea mea n-are șic și Provincialii la Paris**, toate comedii foarte hazlii.*

Fiindu-ne cunoscut talentele artiștilor anunțați, nu ne îndoim că publicul botoșănean se va grăbi a-i încuraja”⁵³

Deoarece și actorilor societari ai Teatrului Național din Iași, ca și celor din București și Craiova, le era interzis să mai joace în orașele de reședință, odată cu închiderea stagiunii, numeroase turnee conduse de cîte un actor fruntaș porneau în toată țara. Din acest timp actorii au împărțit orașele țării în două categorii: „bune” și „slabe”, după atracția, mai mare sau mai mică, pe care o aveau pentru teatru locuitorii respectivelor orașe și care determina, în fond, mărimea încasărilor. Din acest punct de vedere Botoșanii făceau parte dintre orașele „bune”, atît pentru actorii teatrelor naționale care erau subvenționate de stat, cît și pentru cei ai trupelor „particulare”.

⁵⁰ Ioan Massoff, op. cit. vol. IV, p. 88.

⁵¹ Ioan Massoff, op. cit., vol. VII, p. 612

⁵² D.G.L.R., vol. II, literele C-D, București, 2004, p. 529.

⁵³ „Botoșanii”, Anul V, Nr. 13 din 28 martie 1904.

În ce privește acea parte „din cei mai distinși artiști ai Teatrului Național din Iași“ care au jucat în perioada 29 martie – 3 aprilie 1904 la Botoșani, credem că ei sînt aceiași care, probabil, continuîndu-și turneul, au mers și în Bucovina, unde au solicitat din Cernăuți, la 9/21 aprilie, Guvernămîntului Bucovinei autorizația de a juca acolo timp de o lună. Sub conducerea lui State Dragomir și a Aglaiei Pruteanu, din trupă mai făceau parte actorii P. P. Botez, Theodor Popescu, Alexandrescu, C. Cihan, Cardaș și actrița N. Botez.⁵⁴

*

* *

Într-o minicronică, publicată de gazeta botoșăneană „Libertatea“, Anul VII, Nr. 4 de joi 27 ianuarie 1905, referitoare la spectacolele oferite botoșănenilor de o trupă italiană de operă, se afirmă că înaintea acestei trupe a dat reprezentații, cu mai mult succes la public, o trupă de opere. Din păcate minicronica nu precizează care anume trupă de opere a venit și la Botoșani și în ce perioadă – decembrie 1904 – ianuarie 1905 sau numai ianuarie 1905. Oricum, felul cum este reliefat succesul operei față de cel al operei – chiar dacă și italiană, aceasta din urmă, denotă că și la Botoșani publicul trăia încă „epoca operetei“, cînd, cum s-a spus „opereta era regină“, surclasînd, ca număr de spectatori participanți, orice fel de alt spectacol.

Pe lîngă această diferențiere, minicronica prezintă și operele ce au fost cîntate în zilele imediat premergătoare apariției numărului respectiv al gazetei și lasă clar să se înțeleagă că trupa va rămîne încă destul timp la Botoșani:

„Opera italiană atrage, din zi în zi, admirația publicului.

Artiștii fiind pe deplin restabiliți și ca atare în „voce“, sunt la înălțimea misiunii lor.

*Operele **Lucia de Lamermoor**, **Favorita**, și **Balo in Maschera**, ce s-au cîntat zilele acestea, au fost sublinate de aplause furtunoase pînă la adevărate ovațiuni.*

Ne mirăm totuși de indiferența publicului.

Departate de a ne erija în critici, dacă am face o comparație între trupa de opere care a precedat opera, ni se pare că găsim o diferență colosală în favoarea acesteia. Și, pe cînd tot cu aceleași prețuri, sala era

⁵⁴ Academia Română, Filiala Iași, Centrul de studii „Bucovina“, Rădăuți – Teodor Balan, Istoria teatrului românesc în Bucovina, ediție după manuscrise de D.Vatamaniuc, Editura Academiei Române, București 2005, p. 147 – 148 și 260.

atunci plină în fiecare sară, astăzi lasă mult de dorit; se vede că totul depinde de noroc.

Cum altă distracție nu avem la Botoșani iar trupele, de operă se arată foarte rar, ar trebui încurajarea publicului, cu atât mai mult cu cât direcțiunea nu cruță nici o cheltuială de a înzestra trupa cu elemente de valoare. Sîmbătă sau cel mult Duminică sosește Sig [norina] Maria Pizzagolli, soprano dramatică, care a cîntat în cele mai mari teatre din Italia, Rusia și America precum și un personal suficient pentru cor“.

Aceași gazetă, în numărul său de duminică 6 februarie 1905, îi anunța pe botoșăneni că „Celebra primadonă **M. PIZZAGOLLI** a sosit și va debuta marți (8 februarie – n.n.) în **TROVATORE**“, iar în numărul următor că „celebrul bariton **E. STEGER**, de la Opera Curtii imperiale din Viena, va da luni (14 februarie – n.n.) un concert în sala teatrului Popovici“.⁵⁵

Pentru începutul lunii martie 1905, „Libertatea“⁵⁶ anunța sosirea la Botoșani a unui alt vestit cîntăreț, de această dată român, pentru a da două spectacole: „Marele artist, tenorul Demetrescu⁵⁷, care actualmente se află la Iași cu o mare trupă de operă italiană, va da două reprezentațiuni în serile de Marți și Joi (1 și 3 martie – n.n.) în sala teatrului „Popovici“ cu operele **EBREEA și TROVATORE**.

Cunoscută fiind reputația acestui neîntrecut artist și raritatea cînd îl putem vedea, reprezentațiunile acestea vor fi un adevărat eveniment artistic în orașul nostru. Credem a face un serviciu atrăgînd atenția cititorilor noștri spre a se grăbi cu cumpărarea biletelor“.

Laudele gazetei botoșănene nu erau gratuite. În medalionul pe care i l-a consacrat în a sa Istorie a muzicei, M. Gr. Poslușnicu⁵⁸ arată că tenorul Ioan (Giovanni) Dumitrescu s-a născut la Iași, într-o familie modestă de meseriaș, pe la 1860. După terminarea școlii de cultură generală, urmează Conservatorul din Iași, avînd ca profesori pe Gavriil Musicescu, la armonie și compoziție, Pietro Mezetti, la belcanto, și Mihail Galino, la declamație. Face studii serioase asumîndu-și un bogat repertoriu de operă, pretabil vocii sale de tenor, cu care face cinste întîi pe scena operei din București și apoi pe marile scene ale lumii din Milano, Madrid, Lisabona, Paris, Londra, Berlin, Moscova, Kiev, New-York, Buenos-Aires, Santiago de Chile etc. etc. Revistele și cotidienele contemporane îi consacră recenzii elogioase pentru rolurile sale din operele: **Tanhaüser, Lohengrin, Aida, Hughenoții, Faust, Rigoletto, Trovatore, Ebreea** (în aceasta fiind socotit de critica euro-

⁵⁵ „Libertatea“, Anul VII, Nr.7, duminică 13 februarie 1905.

⁵⁶ Ibidem, Anul VII, Nr. 9, duminică, 27 februarie 1905

⁵⁷ La unii autori apare și cu numele Dumitrescu sau Dimitrescu.

⁵⁸ Mihail Gr. Poslușnicu, op. cit. p. 258.

peană ca „cel mai bun interpret al lui Eleazer“) ș.a. Dar munca fără preget l-a consumat foarte mult aducându-i sfârșitul prematur în anul 1907.

La rîndul său, Ioan Massoff afirmă că în luna februarie 1905 ieșenii au ovaționat (alături de marii actori C. I. Nottara, Aglae Pruteanu, Aristizza Romanescu, State Dragomir, Vasile Leonescu ș.a.) și un „copil al lașilor“, venit în mijlocul lor „încărcat de gloria dobîndită pe marile scene ale lumii – tenorul Ioan (Giovani) Dimitrescu, care, avînd ca parteneră pe primadona Pinna Sins, a cîntat în **LUCIA, TROVATORE, HUGHENOȚII**“.⁵⁹

Dintr-o cronică nesemnată, publicată de „Libertatea“,⁶⁰ aflăm că miercuri seara (2 martie 1905 – n.n.) botoșănenii au avut plăcerea de a asculta opera **TROVATORE** cîntată de opera italiană „cu celebrul tenor Demetrescu“. După ce arată că subiectul operei (ce se rezumă la povestea simplă și arhicunoscută a copiilor care, fiind furăți de țigani, cînd se fac mari sunt regăsiți de părinți), are un text cam încîlcit, cronicarul subliniază măiestria lui Verdi care a compus pe un astfel de text „o muzică sugestivă într-un stil popular care a prins rădăcini în toate straturile societății, astfel că **Trovatore** a rămas și va rămînea una din cele mai populare din operele lui Verdi.

Caracteristica muzicală a celor cinci personaje mai principale din operă ne arată: în Leonora o femeie înzestrată cu sentimente nobile și cu o iubire sinceră, pentru care e gata de a face orice sacrificiu; în Mauricio o figură dublă; țigan și cavaler trubadur; în Arzucena un tip de țigancă cu multă pasiune; în contele de Luna un îngînfat fără multă nobleță și, în sfîrșit, în Ferrnando un soldat viteaz.

Vocea intensă a lui Demetrescu, de un timbru metalic și plăcut, cu superbe note acute a entuziasmat publicul la culme. Modul cum a cîntat romanța provensală din actul I și celebra stretta de la finele actului III a stîrnit aplause nesfîrșite. Nu mai puțin în celebra „Meserere“ melodie atît de poetică și mișcătoare.

Un bine meritat succes au obținut și celelalte elemente din trupă. Cît de rare sunt pentru Botoșani aceste evenimente artistice și cu toate acestea indolența publicului atinge culmea. Pe cît se entuziasmează la auzul că cutare artist mare va sosi în localitate pe atît devine rece și impasibil cînd sosește.

E o distincțiune ce a dat Demetrescu orașului, și cu toate acestea a plecat tot atît de deziluzionat ca și în rîndul trecut cînd a mai fost cu ocaziunea unui concert. Cea ce am remarcat este că tocmai persoanele

⁵⁹ Ioan Massoff, op. cit., Vol. VII, p. 620.

⁶⁰ „Libertatea“, Anul VII, Nr. 10, duminică 6 martie 1905. (În mod sigur, din greșeală, pe ediția de duminică 6 martie s-a pus tot Nr. 10 ca și pe ediția de joi 3 martie 1905).

cari dispun mai mult, s-au economisit de a nu veni. Prețurile locurilor nu erau mai ridicate decât la Hubermann și cu toate acestea la Demetrescu a fost mult mai puțină lume. De ce atîta dragoste pentru tot ce e străin și in-gratitudine pentru tot ce e român? Nu e de mirat deci, dacă artiștii noștri preferă să se îndrepte spre alte țări ca să-și verse comoara pe care firea i-a înzestrat pentru că la noi arta nu se apreciază și nici se încurajază”.

Cronica de mai sus are meritul că ne furnizează cîteva informații prețioase. Astfel, se precizează că celebrul tenor Ion (Giovani) Dimitrescu a mai fost în Botoșani, cel puțin încă o dată înainte de 2 martie 1905, susținînd un concert. De asemenea, că un alt celebru cîntăreț a colaborat cu opera italiană la Botoșani în 1905. Este vorba de Bronislav Hubermann considerat încă din anul 1896 drept „copilul fenomen” ce dădea la Iași concerte în sala cercului gemînd de lume la aceste manifestări muzicale⁶¹ și care în ianuarie – martie 1902, tot la Iași, întreprindea un turneu concertistic, fiind socotit la fel de celebru ca Pablo Sarasate și Pietro Mascagni veniți și ei să concerteze acolo.⁶²

În ce privește trupa italiană de operă, ce dădea reprezentații la Botoșani încă dinainte de 27 ianuarie și pînă în martie 1905, aceasta nu putea fi decît ansamblul de operă al Teatrului Național București care cuprindea, în cea mai mare parte, cîntăreți italieni angajați pentru întreaga stagiune 1904-1905 (de unde și denumirea de „Opera Italiană”) și la spectacolele căruia istoriile teatrului românesc consemnează că și-au dat concursul mai multe celebrități ale teatrului liric mondial, între care și Emil Steger și Giovanni Dimitrescu.⁶³

Lipsa multor botoșăneni la reprezentația operii *Trovatore*, cu acesta din urmă în rolul principal, fapt criticat pe bună dreptate de cronicarul de la „Libertatea”, are totuși o explicație: această operă se mai jucase la Botoșani la 8 februarie cu celebra primadonă M. Pizzagolli și probabil (??) cu Bronislav Hubermann în rolurile principale. Ori, nu numai la Botoșani, ci și la București, Iași, Craiova ș.a. orașe ale României nu exista un public meloman prea numeros, interesat să facă deosebirea între stilul interpretativ propriu al cîntăreților, fie ei și celebri, ce apăreau în aceleași și aceleași opere. De aceea, chiar spectacolele cu celebritățile străine, în stagiunea 1904-1905 (ca și în cele anterioare), s-au terminat cu uriașul deficit de 72000 lei pe care Teatrul Național din București a trebuit să-l acopere din bugetul său propriu.⁶⁴ Prețul acestor celebrități și angajați străini era foar-

⁶¹ Ioan Massoff, op. cit., vol. VII, p.559.

⁶² Ibidem., p.601-602.

⁶³ Ioan Messooff, op. cit. Vol. IV, p. 118.

⁶⁴ Ibidem.

te ridicat și aceasta în timp ce atîtea cîntăreți români, cu nimic mai prejos, erau nevoiți să cutreiere marile scene ale lumii din lipsa unui teatru românesc de operă, așa cum bine sublinia cronicarul muzical botoșănean de la „Libertatea“.

Deoarece în numerele următoare 11 și 12 ale gazetei din 15 și 22 martie 1905 nu se mai scrie nimic despre reprezentațiile trupei de operă, credem că imediat după spectacolul cu Trovatore dat cu concursul lui Ion (Giovani) Dimitrescu la 2 martie „Opera italiană“ a părăsit Botoșanii.

În același număr 10, de duminică 6 martie 1905, botoșănenii erau anunțați de „Libertatea“ că „artistul Nottara împreună cu trupa (Teatrului Național – n.n.) din Iași vor da în localitate două reprezentații în sala „Popovici“, în zilele de 19 și 20 ale curenteii cu piesele **MANASSE** și **PAPA LEBONARD**“.

În numărul următor, 11, din ziua de marți 15 martie, o știre informa că reprezentațiile anunțate cu MANASSE și PAPA LEBONARD, s-au contramandat din cauză că artistul Nottara nu poate părăsi pentru moment scena din București. Ele vor fi date în zilele de 17 și 18 aprilie. O altă știre îi atenționa pe botoșăneni despre faptul că „o trupă israelită de operete, venită din America, va da cu începere de marți mai multe reprezentațiuni în sala teatrului „Popovici“. Din informațiile primite, autorul știrii afirmă că „trupa conține elemente foarte bune, așa că succesul îi este asigurat“. De asemenea se mai anunța „celebrul violonist Willy Burmester, zis regele violoniștilor, va da un singur concert în seara de 6 aprilie (miercuri – n.n.) cu concursul d-lui Villy Klasen, pianist. Biletele se găsesc de vînzare la d. Klein, agent teatral“.

În seara de duminică 20 martie 1905 un numeros public botoșănean a asistat în sala teatrului „Popovici“ la un festival artistic susținut de Irina de Vlădaia, celebra solistă a trupei de operete din Craiova (cunoscută pe aceste meleaguri din anii trecuți), acum primadonă la Opera din București, cu concursul muzicii Batalionului 8 de vînători și al d-lui Savu. Scurta cronică a acestui eveniment artistic, apărută în aceeași gazetă „Libertatea“, conchidea că „D-na Vlădaia a dovedit și de această dată că posedă o voce plăcută, clară și bine nuanțată. D-l Savu s-a achitat perfect cu recitarea mai multor bucăți, iar d-l Pascu, șeful muzicii locale, a dovedit că se ocupă cu destulă pricepere și multă sîrguință de muzica sa.

Publicul a răsplătit cu aplauze frenetice pe debutanți.”⁶⁵

Deoarece de la Botoșani Irina de Vlădaia s-a dus la Dorohoi unde la 24 martie 1905 depune cerere către Primăria orașului pentru a i se aproba

⁶⁵ „Libertatea“.Anul VII, Nr. 12 marți 22 martie 1905.

să dea un spectacol – concert, în ziua de duminică 27 martie, iar la cerere este anexat și programul concertului⁶⁶, îl transcriem integral fiind siguri că același program a fost executat și la Botoșani, cu deosebirea că în loc de un singur pianist, aici unele sau alte bucăți muzicale au fost executate de orchestra Batalionului de vânători:

Duminică 27 Martie 1905

M A R E

F e s t i v a l

A R T I S T I C

DAT DE D-NA

IRENA DE VLADAIA

Prima-dona de la Opera din București
cu concursul Domnului Profesor **Frideric Paulman** (pianist virtuos)
și al Domnului **Gr. Savu** artist

PROGRAMA

PARTEA I-a

1. Gounod. Ballada și aria bijuteriilor din Opera Faust cântată de D-na VLADAIA.
2. Liszt. De Rossignol (chant russe) executat de D-I PAULMAN.
3. a) A. Thomas. Romanță din Opera Mignon,
b) Paraschiv. După fragi și după mure cântată de D-na VLADAIA
4. Vlăhuță. Versuri zise de D-nul SAVU.
5. Verdi. Cavatina din opera Traviata cântată de D-na VLADAIA.
6. Moskovsky. Caprice Espagnol executat de D-I PAULMAN.

⁶⁶ D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 17/1905, f. 11 și 12.

7. a) Arditti. Mare Vals de concert.
b) Stephănescu. Măndrulița de la munte cântate de D-na VLADAIA.

PARTEA a II-a

8. Bizet. Habanera din opera Carmen cântată de D-na VLADAIA.
9. Ranetti. Monologuri [Viața în galop și 10 Mai] zise de D-I SAVU.
10. Lecocq. Boléro Espagnol cântat de D-na VLADAIA.
11. Liszt-Wagner. Marșul din opera Tannhäuser executat de D-I PA-
ULMAN.
12. Vladaia. Doina Oltului, cântată de D-na VLADAIA.
D-na Vladaia va cânta „Habanera“ și „Boléro“ în costum espagnol.

PREȚURILE LOCURILOR:

Stal I-iu 4 lei, Stal II-lea 2 lei, Stal III 1 leu.
Biletele se află de vânzare la Librăria Bercovici
Începutul la 9 ore seara fix.

În același nr. 12 al gazetei „Libertatea“ se mai anunța că „celebrul parodist Theodor Woller, va da în serile de 30 și 31 martie două reprezentațiuni umoristico-artistice la care vor debuta M-me Moro Girolla, concertistă de canto și celebrul prestidigitator și iluzionist Karl Kessler. Biletele se găsesc de pe acum de vânzare la d-I Klein, agent teatral“.

Așa după cum se anunțase anterior, spectacolele amânate cu piesele **Manasse și Papa Lebonard** s-au jucat, totuși, la Botoșani de către o parte din trupa Teatrului Național din Iași, avîndu-l în rolurile principale pe ilustrul actor Constantin Nottara și aceasta chiar în zilele anunțate de 17 (duminică) și 18 (luni) aprilie. Gazeta „Libertatea“ completează știrea cu explicația că „spațiul nu ne permite a face o dare de seamă mai amănunțită asupra acestor două spectacole. Ne mărginim a arăta numai cum că sala a fost, în ambele seri, arhiplină și publicul a savurat pe marele artist Nottara, răsplătindu-l cu furtunoase aplauze“.⁶⁷

În numărul din miercuri 18 mai 1905 gazeta „Libertatea“ își înștiința cititorii că în sala „Popovici“ „se dau în fiecare seară reprezentațiuni de către o excelentă trupă de varietăți“, al căror conținut era „exclusiv pentru

⁶⁷ „Libertatea“, Anul VII, Nr. 16, miercuri 20 aprilie 1905.

familiei". De fapt, sosirea acestei trupe la Botoșani fusese anunțată cu mai bine de două luni înainte într-o știre pe care o redăm integral deoarece aceasta prezenta și componența inițială a trupei cu rolul fiecărui membru: „Cu începere de Sîmbătă 14 Mai cr., vor avea loc în fiecare sară în grădina teatrului Popovici, iar în caz de ploae în sală, reprezentațiunile unei excelente și numeroase trupe de varietăți, **exclusiv pentru familie**.

Trupa conține următoarele persoane: d. Vergotti, transformist cîntăreț, artist de primul rang; d-ra Tilly Proasca (mignon) cîntăreața excentrică germană de la teatrul Ronacher din Viena, virtuasă în mandolină și piston; d. Victor Zelinescu, dansator internațional; d-ra Juliette Reimond, cîntăreață excentrică franco-italiană; Duetul de copii Massini; d-ra Thea Falken subretă-germană; Trio Richter, dansatori internaționali". Foarte interesant și hazliu este modul de atragere a publicului prin fixarea prețului de intrare: „Pentru domni, intrarea liberă, iar doamnele plătesc 50 de bani”.⁶⁸

Pentru ziua de 29 mai 1905 o altă gazetă botoșăneană și anume „Steagul”,⁶⁹ anunța un concert instrumental la flaut, pian și orchestră, după programul publicat în continuare:

„Duminică 29 Maiú oarele 3 după amiază va avea loc la teatrul Popovici un **Matineu Muzical** dat de d-l **G. I. Sigala** cu binevoitorul concurs al d-șoarei Eugenia Etschberger și al D-lui I. Pascu șeful muzicei batalionului de vânători.

Iată Programa:

1. Keler Bela: **Die Wache der Königin**, uvertură executată de orchestra batalionului de vânători sub conducerea d-lui I. Pascu.
2. W. Popp: **Concert Suedois pentru flaut**, executat de d-l I. Sigala.
3. Beethoven: **Sonata No. 14 op 27 No 2 pentru piano**, executată de d-șoara Eugenia Etschberger.
4. a) Pierné: **Serenade**; b). Silvestri: **Serenade d' autrefois**.
5. Bizet: **Carmen**, fantazie, executată de orchestra batalionului de vânători sub conducerea d-lui I. Pascu.
6. Verdi: **Nabucodonosor**, cavatină, executată de orchestra batalionului de vânători sub conducerea d-lui I. Pascu.
7. Morlacchi: **Il Pastore Svizzero**, fantazie pastorală pentru flaut, executată de d. G. I. Sigala.
8. Sidney Smith: **Robin des bois**, executat de d-șoara Eugenia Etschberger.

⁶⁸ Ibidem, Nr. 10, joi 3 martie 1905.

⁶⁹ „Steagul”, Anul IX, Nr. 50 din 27 mai 1905.

9. L. Hugues: **Polonaise de Concert pentru flaut**: executată de d. G. I. Sigala.

10. Wagner: **Marșul din Tanhauser**, executată de orchestra batalionului de vânători, condusă de d. I. Pascu."

Merită a fi reținut faptul că orchestra batalionului de vânători din Botoșani știa să interpreteze muzică de Bizet, Verdi, Wagner ș.a. mari compozitori de operă.

În numărul 53 din 18 iunie 1905 gazeta „Steagul” publica știrea că de câteva zile se afla în Botoșani d-l Vasile Leonescu, artist dramatic, societar al Teatrului Național din București, împreună cu alți artiști din capitală. Anunțul preciza că trupa Leonescu dăduse deja o serie de reprezentații „foarte frecventate și gustate” în grădina „Vîrnav” și că pentru seara zilei respective (Vineri – n.n.) este programată piesa „**NERONE**”. De asemenea se mai preciza că reprezentațiile vor continua pînă luni seara cînd se va juca „**FIUL PĂDURILOR**”. Păcat că anunțul nu spune ce piese erau în program, și pentru zilele de sîmbătă și duminică.

NERONE, dramă istorică în cinci acte și un prolog, de Pietro Cossa, adaptată de Titus Dunka, s-a reprezentat, într-un moment de admirație pentru arta teatrală italiană, la Teatrul Național București, ca înțîia premieră a anului 1904 în stagiunea 1903-1904, rolul principal fiind interpretat de Vasile Leonescu.⁷⁰ Nu e de mirare, deci, că vestitul actor a jucat-o în premieră, și la Botoșani în 18 iunie 1905.

De asemenea, maestrul jucase rolul principal din **FIUL PĂDURILOR** de Friedrich Halm, împreună cu Agatha Bârsescu, pe scena Naționalului din Iași, la 1 aprilie 1901⁷¹ și apoi, pe aceeași scenă, în februarie 1905, deci cu câteva luni înainte de a veni în turneu la Botoșani.⁷²

Peste o săptămînă, în numărul următor 54 din 25 iunie 1905 „Steagul” îi anunța pe botoșăneni la rubrica **Spectacole** că „astă seară, Vineri, la grădina Vîrnav, trupa de sub direcțiunea d-lui Al. Leonescu (redactorul rubricii îl confundă pe Vasile Leonescu cu Al.B. Leonescu – Vampiru – n.n.) din care face parte și d. Liciu, va da **MINUNICA**, o piesă care a avut mare succes în toate orașele unde s-a reprezentat.”

Deși lapidară, știrea aceasta conține două informații foarte prețioase pentru istoria teatrului la Botoșani: a) din trupa condusă de V. Leonescu făcea parte și marele actor Petre Liciu; b) titlul piesei care s-a jucat.

Petre Liciu s-a născut în 1871. A studiat arta dramatică la Conser-

⁷⁰ Ioan Massoff, op. cit., vol. IV, p. 76.

⁷¹ Ioan Massoff, op. cit., vol. VII, p. 595.

⁷² Ibidem, p. 619.

vatorul din București cu Ștefan Vellescu și la Paris cu Silvain, Worms, Got, Ferandy. Actor de compoziție prin excelență, P. Liciu a creat pe scena Teatrului Național din București, între anii 1892 și 1912 o serie de „caractere” comice și tragice, prototipuri ale personajelor dramatice interpretate: Ștefăniță-Vodă, în „Viforul” de B. Șt. Delavrancea, Hlestakov în „Revizorul” de Gogol, Tokerano în „Taifun” de M. Lengyel și mai ales Isidore Lechat în „Banii” de Octave Mirbeau. A murit tânăr, în anul 1912⁷³. Revenit în 1905, pentru a treia oară, la Botoșani, Petre Liciu era în culmea gloriei.

Despre comedia bufă **Minunică** de Paul Gavault și Robert Charvay, Ioan Massoff arată că aceasta fusese jucată în premieră, în 1904, cu mult succes la Teatrul L'Athenée din Paris, fiind preluată și pusă în scenă la Teatrul Național București ca întâia premieră a anului 1905, în stagiunea 1904-1905, cu un mare succes de casă⁷⁴. Deci precizarea din anunțul gazetei „Steagul” că piesa „a avut mare succes în toate orașele unde s-a reprezentat” se referă la Paris, București și, eventual, Iași unde artiștii bucureșteni au jucat la Naționalul de aici, începînd cu luna februarie 1905. Faptul că la Botoșani s-a jucat de către trupa V. Leonescu această piesă, ca și **NERONE** de altfel, la scurt timp după premiera lor la București, denotă aprecierea de care se bucură publicul botoșănean în fața marilor actori ai vremii care nu veneau aici cu orice fel de spectacol.

O ultimă știre de care dispunem privind trupa condusă de V. Leonescu la Botoșani în vara lui 1905 ne-o furnizează „Steagul” din 2 iulie acel an și se referă la spectacolul dat „joi seara (30 iunie – n.n.) în grădina Vîrnav care a avut un desăvîrșit succes. Hazlia comedie **ESCADRONUL AL 3-LEA**⁷⁵ a fost foarte bine interpretată. În special d. Leonescu în rolul căpitanului Spancioc ne-a dat pe un adevărat moș Teacă în toată comica lui splendoare. Publicul a răsplătit cu dese aplauze pe artiști.”

Faptul că această știre nu menționează intenția lui V. Leonescu de a pleca din Botoșani ne determină să credem că, împreună cu trupa sa, el a mai dat aici cîteva reprezentații și în luna iulie 1905.

Însă trupa care a făcut cu adevărat o întreagă stagiune estivală la Botoșani a fost acea trupă de varietăți „exclusiv pentru familie” ce-și începuse seria spectacolelor la 14 mai 1905 și despre care, tot în numărul său din 2 iulie, „Steagul” menționa că „în grădina teatrului Popovici trupa de varietăți își continuă reprezentațiile serale. Trupa a fost întărită cu ele-

⁷³ Date mai complete privind personalitatea lui Petre Liciu vezi în „Istoria teatrului în România II”, p. 375 -380,524 și 558.

⁷⁴ Ioan Massoff, op. cit., vol. IV, p. 102.

⁷⁵ Comedie de I. Baumgartner, localizare și traducere de Paul Gusty (vezi Ioan Massoff, op. cit., vol. IV, p. 56.

mente noi și atrage zilnic un public numeros.“

La sfârșitul lunii iulie această trupă atrăgea în fiecare seară numeroși spectatori deoarece „artiștii sunt excelenți în special comicul Modlinger este foarte gustat și culege multe și bine meritate aplause... Ceilalți artiști sunt la înălțime,⁷⁶ iar la 13 august trupa „a fost întărită cu o nouă achiziție. Astă seară e primul debut (sic! – n.n.) al comicului transformist Paul Cedeon, despre care se vorbește mult bine.“⁷⁷ Dacă respectivul comic a fost achiziționat și a debutat la Botoșani abia la mijlocul lunii august, putem conchide că trupa de varietăți și-a continuat reprezentațiile cel puțin pînă la sfârșitul lunii și, poate, și în luna septembrie cînd vremea a rămas foarte caldă.

Un eveniment muzical deosebit au trăit botoșănenii în seara de marți 30 august cînd au avut, pentru a doua oară, prilejul de a-l audia într-un concert pe celebrul flautist **G. I. SIGALA**, la care și-au dat concursul și patru botoșăneni, conform cu următorul program:

PARTEA I

Doppler. Pastorale hongroise pentru flaut cu acompaniament de piano. Dl. G. Sigala și D-șoara. E. Etsberger.

Rubinștein. Barcarola, pentru violină. D-nii P. Nicoleanu și C. Rugescu.

Mazas. Duo pentru două violine, Andante, Allegro. D-nii. P. Nicoleanu și C. Rugescu.

Ernst. Elegie. Dl. G. Sigala și D-șoara. E. Etsberger.

PARTEA a II-a

Tipuri și moravuri din Africa.

Conferință ținută de Dl. Scarlat Ciornei d' Apolodor.

PARTEA a III-a

Terschak. Murillo. Dl. G. Sigala și d-șoara E. Etsberger.

Drdla. Serenada pentru violină. Dl. P. Nicoleanu.

Dancla. Simfonie pentru două violine. D-nii. P. Nicoleanu și C. Rugescu.

Beriot. Scene de Ballet. Transcripțiune de G. Sigala și D-șoara E. Etsberger.⁷⁸

În următorul număr, din 3 septembrie 1905, „Steagul“ publică și o

⁷⁶ „Steagul“, Anul IX, Nr. 59 din 30 iulie 1905.

⁷⁷ Ibidem., Anul IX, Nr. 61 din 13 august 1905.

⁷⁸ „Steagul“, Anul IX, Nr. 63 din 27 august 1905

cronică detaliată asupra acestui concert pe care o transcriem aproape integral pentru a păstra culoarea limbajului gazetăresc de atunci:

„Marți seara a avut loc la Teatrul Popovici concertul anunțat de d. G. Sigala.

Deși o căldură de nesuferit făcea destul de anevoioasă șederea într-un loc închis, totuși cunoscătorii și iubitorii de muzică n-au lipsit de la această serată.

Drept e că nimic nu făcea să se prevadă că vor reveni căldurile într-un sezon atât de înaintat, ceea ce este absolut excepțional; concertul fusese anunțat când vremea se recorise îndeajuns și reîntoarcerea căldurilor a fost o surprindere.

*Succesul artistic al acestui concert a corespuns tuturor așteptărilor. Pe lângă d. Sigala, care a executat **Pastorala de Doppler, Murillo de Terschak, Elegia de Ernst, și Scena de balet de Beriot**, piese foarte mult gustate și aplaudate, s-au mai produs cu un deosebit succes tinerii și excelenții violoniști din societatea botoșăneană d-nii P. Nicoleanu și C. Rugescu, care și-au dat în mod grațios prețiosul lor concurs. Ei au cântat cu mult sentiment și cu o precizie invidiabilă un **duo de Mazas** și o mică simfonie de **Dancla**. D. Nicoleanu a cântat singur o admirabilă **serenadă de Drdla** care i-a fost resplătită cu entusiaste aplause. Minunată a fost execuția celebrei **Legende Valaque** de către d. Nicoleanu, d-șoara Eugenia Etsberger și d. Sigala.*

D-șoara Eugenia Etsberger, încă un talent remarcabil, care a binevoit să participe la acest concert a acompaniat cu măiestrie toate piesele din program.

*D-șoara Etsberger s-a produs pentru a doua oară în public. În precedentul concert al d-lui Sigala din luna Mai a executat cu deosebit succes o **sonată de Beethoven** și **Robin des Bois**. Ne așteptam ca și de rîndul acesta să o ascultăm într-un solo. D-șoara Estberger posedă o tehnică sigură, mlădiată de un remarcabil sentiment artistic, și a contribuit mult la succesul concertului.*

*De asemenea foarte gustată a fost conferința d-lui Scarlat Ciornei d' Apolodor, despre **Tipuri și moravuri din Africa**. D. Ciorney a expus cu claritate o sumă de observațiuni interesante culese în timpul voluntariatului său la legiunea streină din Alger.“*

Urmează apoi înșiruirea numelor de personalități și familii din protipendada Botoșanilor care au participat la concert.

Pentru perioada 3 septembrie 1905-10 ianuarie 1906 nu avem informații despre manifestările teatral – muzicale care cu siguranță vor mai fi fost la Botoșani, lipsindu-ne ziarele vremii.

*
* *
*

Chiar la începutul anului 1906 orașul Botoșani a fost gazda unui eveniment teatral excepțional, pe care puține orașe ale României din acea vreme au avut privilegiul de a-l fi putut trăi și anume o reprezentație cu piesa **NEGUȚĂTORUL DIN VENETIA** de Shakespeare și în care personajul principal, **Shylock**, a fost interpretat de **ERMETE NOVELLI** (1851-1919), unul din cei mai mari actori ai Italiei și ai lumii.

Despre arta actorului italian, Nicolae Iorga scria că „în el trăia piesa întregă, trăia drama toată, trăia sensul ei, gândul ei inițial și tendința pe care o urmărea... leșea de la reprezentație întrebându-te dacă împrejurările nu te-au pus cumva în contact cu o dramă omenească reală”.⁷⁹ Novelli era „un excelent actor, dublat de un mim desăvârșit, cu infinite resurse în exprimarea tragicului și a comicului... avea un repertoriu foarte bogat și variat ...mijloacele artei sale scenice erau simple, ponderate; totul era foarte condensat și din această pricină apărea de o intensitate de mișcare și de viață uimitoare... Exemplul cel mai grăitor îl oferă întâmplarea relatată de P. Locusteanu în legătură cu spectacolul **Moartea civilă** de P. Giacometti, la care lucidul și causticul I. L. Caragiale asista „cu gura înăbușită în pumni și plîngea cu pornirea nepotolită a unui copil”... Cronicile vorbesc și despre săli „delirante”, despre public „fanatizat”... Influența jocului lui Novelli s-a observat multă vreme la unii din artiștii români cu care legase o prietenie din cele mai frumoase”⁸⁰.

Ilustrul artist își trăia și își juca rolul cu atîta veridicitate încît admiratorul său Caragiale, cînd l-a văzut zvîrcolindu-se în aceeași piesă **Moartea civilă**, l-a apucat de braț pe prietenul său, Nerva Hodoș, lîngă care stătea în lojă, zicîndu-i speriat: „Mă Nerva, acesta moare ...Frate Nerva, ăsta nu joacă, moare mă!, moare ...”⁸¹

Inițial, marele artist trebuia să dea la Botoșani două reprezentații, dar condițiile improprii ale sălii teatrului Popovici l-au făcut să se răzgîndească, pînă la aproape, chiar, să renunțe la a da măcar și un singur spectacol de teatru. Despre această intenție ca și despre necesitatea unui nou local de teatru la Botoșani, modern și funcționabil, iată ce scria gazeta locală „Libertatea”, Anul VIII, Nr. 2, din 10 ianuarie 1906: „*Un mare artist, Ermete Novelli, a fost adus în orașul nostru de cătră un impresar, spre a da două reprezentații. Imediat ce a sosit, a cerut ca să vadă sala de teatru*

⁷⁹ N.Iorga, „Oameni cari au fost”, vol. IV, Editura Fundației pentru literatură, 1935, p. 83.

⁸⁰ „Istoria teatrului în România II”, p. 85.

⁸¹ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra”, Editura SOCEC ET CO., SAR., BUCUREȘTI, F.a., p. 64.

și a rămas scandalizat și înmărmurit de teatrul nostru cu pomposul nume de „Splendid“.

A întrebat când pleacă primul tren, din Botoșani, declarând că este în imposibilitatea de a juca pe o asemenea scenă și într-un astfel de teatru. După mari stăruinți și ca să nu aducă o ofensă cetățenilor Botoșăneni, a convenit de a da o singură reprezentație.

Am avut în orașul nostru, un teatru bunișor, dar construit astfel că în caz de incendiu, nici un spectator nu ar fi putut fi salvat, primăria cu drept cuvânt a decis închiderea lui.⁸²

De atunci, – sunt vr-o 12 ani, nu am mai avut teatru, care să merite acest nume.

Acuma 2-3 ani un proprietar al unui hotel din localitate s-a gândit să facă o sală de berărie, a început construcția, era aproape gata, când i-a trăsnet prin cap că ar fi nimerit să-o prefacă în teatru, i-a construit o scenă mică, niște șiruri de loji din care nu se poate vedea, și astfel această construcție fără senz și stupidă, a fost botezată cu pomposul nume de „Teatru Splendid“ în care însă un artist mai bun nu poate să dea o reprezentație și publicul nu poate privi.

Mă întreb nu merită oare acest oraș, unde avem atâtea intelectuali și destul public iubitor de artă, de a poseda un teatru bun?

De ce nu voește nimeni de a lua o inițiativă spre a face ceva, de ce nu se găsește un om, care pe lângă imensul serviciu ce ar face orașului, construind un teatru, și-ar crea și un renume nemuritor?

Văd în Brăila cum câțiva cetățeni au hotărât construirea unui teatru, și s-au emis acțiuni de aproape jumătate milion, același lucru s-ar putea face și la noi, cu o cheltuială maximum de 100.000 lei s-ar putea repara teatrul vechiu, și cu trei, patru sute de mii de lei, s-ar putea construi un teatru nou, fără lux, dar confortabil.

Fiecare gândim același lucru, toți am subscrie bucuroși câteva acțiuni, ne lipsește însă spiritul de inițiativă și omul care să înceapă această operă mare. Se va găsi el oare? Să sperăm“.

*Speranța ziaristului ce semnează cu pseudonimul **OCTAV** se va înfăptui, după cum vom vedea, peste 6 ani.*

*Din fericire, în același număr 2 din 10 ianuarie 1906, sub semnătura **EMILIAN**, gazeta „Libertatea“ publică și o dare de seamă privind desfășurarea memorabilului eveniment teatral. Sub titlul **ARTISTICE** autorul arată:*

⁸² Este vorba despre Teatrul „Petrahe Cristea“ ce a fost închis la începutul lunii octombrie 1896.

"Ziua de 6 Ianuarie a fost consacrată nouă Botoșănenilor ca să avem în mijlocul nostru și să admirăm pe unul dintre cei mai mari artiști ai lumii: pe Ermete Novelli. În mica sală a teatrului Popovici, marele maestru a apărut în rolul lui „Shylock”, neguțătorul din Veneția.

N-am îndeajuns cuvinte prin care să arăt nici desăvârșirea artei acestui maestru, nici beția entuziasmului, a delirului ce domnea în sală în tot timpul cât a ținut această sărbătoare artistică. Destul atâta că la un moment dat ne-am trezit cu d-l inginer Barberis pe scenă, în prada celei mai doborâtoare emoții, vorbind în numele și prin gura unui oraș, a unui popor, admirator al artei. Deși caldă și spontană cuvântare a d-lui Barberis fu rostită în limba italiană, nu era suflare în sală care să nu fi înțales cele ce d-sa a transmis d-lui Novelli.

Iată acea cuvântare:

Maestre,

Mândru de însărcinarea ce mi-a dat d-l Primar al Botoșanilor de a te saluta în limba patriei tale, în numele orașului ce are azi onoarea a te găzdui, îndrăznesc, desăvârșite maestre, să-ți adresez câteva cuvinte ce sânt expresiunea sinceră a unui popor, din mintea căruia nu se va șterge nici odată adâncă impresie cu care ne-a înlănțuit arta sublimă.

Știam noi bine că tu, cel mai mare artist din lume, iubești îndeosebi mica noastră țărișoară, deoarece în vinele românești curge un sânge nobil și entusiast, – sângele latin, – care aproape la nici o inspirație sfântă n-a rămas mai prejos și care a înțales totdeauna să întrupeze sentimentele cele mai înalte.

În trecerea ta de la Craiova la Botoșani ai fost întâmpinat ori unde de o admirație călduroasă, ai găsit inimi care au vibrat care s-au simțit adânc mișcate, care au plâns și în care arta-ți divină a deșteptat sentimente ascunse și aspirațiuni mărețe.

Îți mulțumim, maestre, că ai venit printre noi. Un popor nou te aplaudă, te venerază, te adoră.

Și pe îndepărtatele maluri ale Dunărei ai regăsit sămânța lui Traian sămănată într-un pământ fertil care a înviorat la atingerea limpedei picături și care promite să se deschidă înflorind, grație ție, iubitor al artei, iubitor al Italiei.

Trăiască Novelli!

La sfârșitul acestor cuvinte, în sală se făcu un tumult de strigăte de Trăiască Novelli, Trăiască Italia și aplauzele nu se mai curmau.

Făcându-se din nou tăcere, o tăcere mormântală, marele maestru răspunse în chipul următor:

Pentru a treia oară am venit în România⁸³ și întotdeauna am fost întâmpinat cu acelaș entusiasm de nobilul popor Românesc.

Nu pot să-ți spun cu vorbe ceia ce simt, atâta sunt de mișcat de dragostea și nobleța voastră; te sărut însă pe tine și te rog să transmiți această sărutare tuturor cetățenilor acestui oraș.

D-l Novelli era vădit, emoționat.

Terminându-se reprezentația, publicul nu mai sfârșea cu ovațiunile chemându-l la rampă, cu gândul că poate îl vor face să joace și a doua sară în „Moartea civilă” după cum anunțase. Lipsa de scenă, de decoruri, de sală, a unui teatru, în sfârșit, care să fie vrednic a primi pe Novelli, l-au determinat să renunțe a mai juca și a doua sară.

Amintirea acestui eveniment va rămânea neștersă pentru multă vreme în mintea acelor care au avut norocul să eie parte la dînsul.“

Putem conchide, conform afirmațiilor reporterului, că și la Botoșani, cu toate imperfecțiunile clădirii teatrului, în seara de 6 ianuarie 1906 spectacolul oferit de Ermete Novelli s-a desfășurat în fața unui public „fanatizat”, într-o sală „delirantă”. De la Botoșani, Novelli cu trupa sa au plecat la Iași unde, la 8 ianuarie, au început o serie de spectacole „cu foarte mare succes”⁸⁴.

În prima jumătate a lunii februarie 1906 a venit la Botoșani și a dat cîteva spectacole o trupă de actori „particulari” (adică nesubvenționați – n.n.) din București condusă de renumitul Al. Bărcănescu. Anunțul – reclamă din gazeta locală „Libertatea”, Anul VIII, Nr. 7 din 11 februarie 1906, le reamintea botoșănenilor, la rubrica **Teatrale**, că:

*„Trupa de la teatrul Liric din București de sub conducerea d-lui Al. Bărcănescu a jucat până acum două reprezentațiuni pe scena teatrului Popovici de la noi. Pentru astă seară, Sâmbătă 11 februarie, se va juca a treia piesă: „**Mama soacră advocat!!**”, când d-na Margareta Alexandrescu jubilează 40 de ani de carieră artistică. Rolul principal în această piesă îl va avea d-sa. Ne pare rău că noi Botoșănenii n-am avut ocasiunea să apreciem mai mult timp meritele, destul de evidente ale jubilariei (sărbă-*

⁸³ Prima oară Ermete Novelli a venit în România și a dat spectacole cu ansamblul său italian de teatru la Teatrul Național din București în lunile aprilie – mai 1903. A revenit pe aceeași scenă în luna decembrie 1903. Pentru a treia oară Novelli a jucat la Naționalul din București între 12 decembrie 1905 și 1 ianuarie 1906. (Vezi Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol. IV, p. 64 – 67, 91, 139, 155 și 162 – 163). Păcat că nu cunoaștem numele impresarului care a reușit ca, imediat după terminarea spectacolelor de la București, să-l determine pe marele actor italian să vină cu trupa sa mai întîi la Botoșani și după aceea să se ducă la Iași.

⁸⁴ Emanoil Al. Manoliu, „O privire retrospectivă asupra teatrului moldovenesc din primele începuturi și pînă în anul 1924”, Tipografia H. Goldner, Iași 1925, p. 126.

toritei – n.n.). *Totuși, nu ne îndoim că publicul nostru va ști să încurajeze meritele d-nei Margareta Alexandrescu și că își va manifesta cu prisosință sentimentele sale de admirațiune și iubire ce de altminteri l-au caracterizat totdeauna, pentru preoții artei.*“

Actrița Margareta Alexandrescu ajunsese destul de cunoscută⁸⁵ pe scenele teatrelor din București, Craiova și Iași tocmai datorită „specializării” în rolurile de soacră într-o perioadă în care „soacrele” ajunseseră obiect de glumă și de batjocură pentru umoriști și autorii dramatici.

Trupa de la teatrul LIRIC din București este de fapt, în mare parte, fosta trupă condusă de Nicu Poenaru, talentatul actor de comedie, operă comică și operetă și a cărui moarte neașteptată, în toamna anului 1905, a întristat publicul din întreaga țară. După moartea lui Nicu Poenaru conducerea trupei a fost luată de Alexandru Bărcănescu, membru al trupei, fost tenor cu reputație și cu studii la Viena.⁸⁶

Dintr-un afiș al unei reprezentații cu comedia bufă **DOCTORUL DAMELOR**, localizare din franțuzește de George Ranetti, programată a fi jucată la **LIRIC** în 10 octombrie 1905, aflăm că din trupă mai făceau parte Betina Misirliu, Manolache Ionescu, Veve Georgescu (căsătorită mai târziu Cigallia), Cazimir Belcot, Florica Simionescu, Z. Rozescu și alți artiști între care viitorul marele Constantin Tănase care, după cum însuși afirmă, și-a făcut „ieșirea pe teren” (adică debutul – n.n.) în trupa de comedii și opere a lui Nicu Poenaru, preluată apoi de Alexandru Bărcănescu. În afară de rolul lui Cristache Poșircă din **DOCTORUL DAMELOR**, lui Constantin Tănase i s-au mai încredințat, în toamna și iarna anilor 1905-1906, de către Alecu Bărcănescu, directorul, și de către Petre Liciu, regizorul trupei, și rolurile țiganului din **ȚIVILA DE LA HOTEL GHIDALE** și al Președintelui de Tribunal din **MAMA SOACRĂ ADVOCAT**, ambele comedii, tot localizări de George Ranetti. În timpul reprezentațiilor pieselor se spuneau cuplete ca „*Pungașii trăiesc bine în România*”, precum și „alte cuplete de actualitate care se vor schimba la fiecare reprezentație, potrivit evenimentelor zilei”.⁸⁷ Aceasta indică începuturile teatrului de revistă în care va excela Constantin Tănase. Am făcut aceste precizări pentru a sublinia că, în mod sigur, la începutul lunii februarie 1906 botoșănenii au avut privilegiul de a-l vedea pentru prima oară pe marele Constantin Tănase, ca actor și cu-

⁸⁵ Despre Margareta Alexandrescu vezi referiri la Ioan Massoff, „Teatrul Românesc” vol. II, p. 527, 532, 555, 560, 561, 572; vol. IV, p. 37 și 187.

⁸⁶ Despre Alexandru Bărcănescu vezi referiri la Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol. III, p. 452, 437, 479, 490; vol. IV, p. 48, 57, 88, 120, 189, 417; vol. V, p. 59, 112, 144, 156, 213, 263, 328, 358.

⁸⁷ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase”, Editura Vatra S.A.R. București, 1947, f. 75.

pletist, în cadrul trupei condusă de Alexandru Bărcănescu, cel puțin în spectacolul cu piesa **MAMA SOACRĂ ADVOCAT**.

Avem convingerea că pînă în luna octombrie 1906 la Botoșani vor mai fi venit destul de multe trupe, mai mult sau mai puțin renumite, române sau străine, dar, lipsindu-ne numerele de gazete sau alte informații, nu putem face afirmații sigure.

Abia la 1 octombrie o gazetă nou apărută la Botoșani, „Moldova de Sus” își informa cititorii că „de la 5 octombrie, Compania dramatică sub direcțiunea artistului Petru I. Sturza va începe a da o serie de mai multe reprezentații. La timp vom deschide o rubrică teatrală ocupîndu-ne de repertoriul și modul de interpretare al artiștilor”.⁸⁸

Din fericire, dar și din păcate, nu am avut spre consultare decît numărul imediat următor al gazetei în care, conform promisiunii redacției, este publicată o amplă cronică teatrală asupra primei reprezentații a trupei, cronică ce merită a fi redată pe larg cu atît mai mult cu cît cronicarul o și semnează cu numele real și nu cu pseudonim:

*„Stagiunea a cîtorva reprezentațiuni date în orașul nostru, Botoșani, de către compania dramatică sub direcțiunea D-lui **Petre Sturza**, s-a început Joi 5 Octombrie, cu piesa de valoare „**Instinctul**”. Să știe, că această lucrare dramatică a fost singura mai de samă dintre altele chiar în cursul stagiunii din anul trecut la Teatrul Național din Capitală. Părerea nu o împărtășesc numai eu, dar chiar Dl. I. C. Bacalbașa, un desăvârșit critic teatral, a recunoscut acesta printr-un articol foarte just, intitulat „Cronica Teatrală” și publicat în „Revista Idealistă” Nr. 1, Ianuar 1906”⁸⁹.*

*„**Instinctul**” ca desfășurare dramatică e mișcător. E atît de firesc și de natural cum se perindează acțiunea, încât la asistarea ei, fără voință rămâi înduioșat pentru multă vreme. Măhnirea adîncă o lasă puternica acțiune psihologică și pe această temă „**Instinctul**” e considerată ca piesă de valoare unde toată desfășurarea se reazimă pe stări sufletești.*

Spațiul acestei rubrici fiind mic, pe scurt voi arăta subiectul piesei:

⁸⁸ „Moldova de Sus”, Anul I, Nr. 5 din 1 Octombrie 1906.

⁸⁹ Într-adevăr, piesa **INSTINCTUL**, de Henry Kistemaekers, scriitor belgian, dar care, ca mulți alții aparține de fapt literaturii dramatice franceze, s-a jucat în premieră, la Naționalul din București, la 4 octombrie 1905, cu Petre Sturza în rolul principal și care „a înfățișat un tip de nefericit, preocupat de nefericirile altora, cu mijloace sobre, concentrate, nebănuite la talentatul protagonist al altor farse și comedii jucate mai înainte.” Spectacolul s-a bucurat de un succes deosebit, fiind subliniat și de criticul dramatic Emil D. Fagure. (Vezi în acest sens și Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol. IV, p. 131-134). Faptul că în cronică sa Constantin Cihan menționează valoarea piesei și părerea lui I. C. Bacalbașa privitor la aceasta, ilustrează competența botoșăneanului nostru care era la curent cu mișcarea teatrală națională.

*Doctorul Petre Bernou, la spital în calitate de medic, are în îngrijirea sa, o femeie tânără, anume Cecilia. În timpul tratamentului, tânărul medic, simpatizază suferinda, o iubește, iar la însănătoșire o ia în căsătorie. Cecilia e săracă, asta nu e o piedică de a o iubi savantul doctor și cu cât viața de operator e mai mult adâncită în durerile vieții, cu atât idealul lui se reazemă și se concentrează asupra Ceciliei. Ea e o fire delicată, nobilă, însă din nenorocire suferă – ca aproape toate femeile de azi de teribila și nemiloasa boală **isterie**. În timpul căsniciei, văzând pe Petre veșnic preocupat, veșnic cu mâinele pline de sânge, veșnic în hăcuirea de carne, fără să vrea, dintr-un **instinct** bolnăvicios, simpatizază și chiar iubește pe un tânăr de 25 de ani, bolnav și el de tuberculoză. Aceste două firi se înțeleg, își comunică setea sufletelor. Doctorul află această trădare prin Latraquet și în scurt timp află totul. Fratele doctorului, Andrini Bernou și el medic, văzând nenorocirea, cată prin toate mijloacele de a nu da loc la un sfârșit prea tragic între aceștia doi soți.*

Petre își îndeamnă soția pentru a pleca la aer curat. Ea nu vrea. Să întâlnește, cu Dartai, oftigosul. Acesta la auzirea plecării Ceciliei, cuprins de un atac de nervi cade spărgându-și capul. Petre află, – vrea să-l ucidă. Cecilia îi imploră ajutor ca să-l scape pe iubit de la moarte. La amândoi stările prin cari trec sunt sguuitoare moralicește; unul de a-l ucide pentru a se răzbuna, iar altul, pentru a-l scăpa din pragul morții.

Într-un atac de nervi, Petre, se repede în camera vecină pentru a se răzbuna pe Dartai iar, Cecilia într-un atac de isterie țipă și cade în brațele lui Andrini.

După câteva minute Petre se reîntoarce nu omorând pe victimă, ci redându-i viața prin ajutorul medical.

Acesta e subiectul.

*Rolul lui Petre mai cu samă prin stările de suflet prin care trece, cu multă artă e interpretat de D-I **Petre Sturza**, care cu drept se poate numi: **artistul sufletelor**. E un rol cu măiestrie creat încât fiecare gest scoate în evidență pe Dl. Sturza ca mare artist dramatic.⁹⁰*

⁹⁰ Aceeași competență o arată criticul dramatic botoșănean când îl caracterizează pe Petre Sturza drept „artistul sufletelor“ și „un mare artist dramatic“ care a înțeles minunat „psihologia sufletului“ eroului principal al acestei piese. Peste ani alți critici dramatici precum Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Tudor Vianu sau Barbu Fundoianu (alt botoșănean – n.n.) vor sublinia la Petre Sturza (1869-1932) „Volumul sufletesc“, „capacitatea de interiorizare“ „intensitatea trăirii“ etc. etc. De subliniat că deși a urmat la Paris cursurile marilor actori francezi Sylvain, Got, Worms și Ferandy, de la care a învățat multe, cei care i-au arătat ce înseamnă „sufletul“ într-un rol au fost mai cu seamă mării italieni începînd cu Ernesto Rossi, trecînd la Eleonora Duse și la Ermette Zacconi și sfîrșind cu cel mai vestit, Ermette Novelli. (Vezi mai pe larg despre Petre Sturza și creația sa artistică la Virgil

*Greutatea rolului constă în psihologia sufletului lui Barnou și această parte Dl. Sturza a înțeles-o minunat. După D-sa, în rol greu, de tot greu, e D-na **Alice Sturza** în Cecilia.*

D-na Sturza e foarte bine în rolurile de asemenea gen. A fost bine Dl. Manolescu în Andriani Bernou precum și D-na Eugenia Ioaniu, Dl. Belcot, Dinu. Ansamblu bun.

Piesa a avut un succes mare.

Vom vorbi pe scurt, în tot deauna, și despre celelalte piese care urmează a se juca.

Constantin Cihan.⁹¹

Prin urmare, conform cronicii semnată de Constantin Cihan, din trupa condusă de Petre Sturza mai făceau parte soția sa Alice Sturza, actrița Eugenia Ioaniu precum și actorii Cazimir Belcot, Ion Manolescu și Aurel Dinu, ultimul mai puțin pomenit în istoriile teatrului din România. Ansamblul era, într-adevăr, „bun“.

Păcat, însă, că ne lipsesc numerele imediat următoare ale gazetei în care au apărut cronicile pieselor pe care trupa lui Petre Sturza le-a jucat în continuare la Botoșani în octombrie 1906. Am fi aflat și titlurile lor și numele altor actori și, cel mai important, prestația lor actoricească.

Mai menționăm că într-un editorial intitulat „Starea Botoșanilor“, publicat în gazeta „Moldova de Sus“, același Constantin Cihan, referindu-se la repertoriul teatral botoșănean, subliniază critic faptul că „la teatru, iarna, trupele răzlețite reprezintă piese fără nici un scop, comedii pornografice laudate în slava cerului, fără nici o educație hrănitoare, ci din contra demoralizatoare și distrugătoare. E trist dar adevărat! Te cuprinde mila de atîta înapoiere față cu cerințele culturii...“⁹²

În numărul următor al gazetei, din 8 decembrie 1906, este publicată o foarte scurtă știre precum că „Trupa Grigoriu dă reprezentații (la Botoșani – n.n). Se putea avea în repertoriu și „Olteanca“, piesă cu muzică... Ți-ai găsit!...“⁹³

Acest anunț, deși foarte succint, ne dă prilejul să facem cîteva observații:

Brădățeanu, „Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului“, Editura didactică și pedagogică, București, 1979, p. 156–161). Este însă și meritul botoșăneanului Constantin Cihan de a fi printre primii care au sesizat „fenomenul“ Petre Sturza sau specificul artei marelui actor.

⁹¹ „Moldova de Sus“, Anul I, Nr. 6, din 8 octombrie 1906.

⁹² Ibidem, Anul I, Nr. 10 din 23 noiembrie 1906.

⁹³ Ibidem, Anul I, Nr.11 din 8 decembrie 1906.

A) În iarna anului 1906 compania de operetă a lui C. Grigoriu ajunsese la celebritate, făcînd vara stagiuni la Parcul Oteteleşanu și iarna, după turnee prin țară, săli pline la Teatrul Liric din București. Jucau în trupa lui C. Grigoriu nu mai puțin celebrii cîntăreți și actori Ion Bejenaru, Niculescu-Basu, Niculescu-Buzău, Leonard, V. Maximilian, Ciucurette, Carussi, Florica Florescu, Ana Grand, Elena Teodorescu (căsătorită apoi Mavrodi) Virginia Micioara, Leontina Leonid, Lucreția Brezoianu și... tînărul aflat la începutul carierei, dar deja cunoscut, Constantin Tănase care se transferase între timp din trupa lui Al. Bărcănescu.⁹⁴ Nu știm cîte spectacole și cu ce piese sau operete a jucat trupa Grigoriu la Botoșani, însă este cert că în luna decembrie 1906 marele Constantin Tănase a jucat aici pentru a doua oară, iar nu mai puțin celebrul tenor Leonard pentru prima dată.

B) Menționăm că **Olteanca** sau **Urechile bărbatului în dar de nuntă**, operetă comică în 3 acte scrisă de Gh. Bengescu, muzica de Dr. G. Otremba și Eduard Caudella, s-a reprezentat pentru prima dată la Iași, în 8 martie 1880, și a avut un mare succes de public încît pînă la încheierea stagiunii, în 29 martie 1880, s-a mai jucat încă de 14 ori.⁹⁵ Succesul înregistrat și în anii următori pe toate scenele țării a făcut ca **Olteanca** să fie considerată drept prima operetă modernă românească.⁹⁶

C) După felul cum își exprimă dezamăgirea că trupa lui C. Grigoriu nu avea în repertoriu și **Olteanca**, credem că autorul rubricii de știri locale ce semnează cu pseudonimul Floridor este tot Constantin Cihan, bun cunoscător al istoriei teatrului românesc și un bun naționalist.

De altfel, în cadrul aceleiași rubrici, el mai menționează, tot lapidar, și două întâmplări muzicale de la sfîrșitul anului 1906: Prima: „S-a înființat o societate muzicală „Lira“. S-a dat și un concert“ . Și a doua: „Societatea corală „Doina Moldovei“ cîntă frumos, însă nici ea nu-i lăsată în pace din pricina politicei. În curînd se va da un concert coral și instrumental“.

*

* *

Din datele ce le deținem pînă în prezent, primele spectacole teatrale în anul 1907 s-au dat la Botoșani în a doua jumătate a lunii februarie. Ioan Massoff afirmă că după 15 februarie, cînd s-a închis oficial stagiunea Teatrului Național din Iași, „o parte din actorii ieșeni, pe o iarnă cumplită,

⁹⁴ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase“, Editura Vatra S.A.R., București 1947, p. 81; 82.

⁹⁵ T. T. Burada, „Istoria teatrului în Moldova“, Editura Minerva, București, 1975, p. 590, 591, 592 și 595.

⁹⁶ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc“, vol.IV, Editura Minerva, București, 1972, p.55.

cu viscole și trenuri înzăpezite, au plecat să dea spectacole la Huși și Botoșani, ceilalți fiind pregătiți (să rămână în Iași – n.n.) pentru „beneficiile” ce urmau să se dea cu prețuri pe jumătate⁹⁷. Din păcate autorul nu precizează ce artiști ieșeni au venit la Botoșani, câte spectacole au dat și cu ce piese. Oricum, credem că nu s-au dat prea multe reprezentații din cauza izbucnirii marii răscoale țărănești, a împușcării primilor patru răsculați, pe 4 martie 1907, chiar aici, la Botoșani, și a decretării stării de asediu.

Răscoalele au afectat toate compartimentele vieții sociale, inclusiv viața teatrală. Subvențiile teatrelor naționale s-au redus, la fel și turneele acestora ca și ale trupelor nesubvenționate. Pentru un oraș ca Botoșanii, care depindea exclusiv de turneele unor astfel de trupe, viața teatrală și muzicală a stagnat complet pînă la mijlocul lunii august 1907.

De-abia la 18 august o gazetă botoșăneană⁹⁸ își anunța cititorii că o trupă de teatru de sub conducerea d-lor Vernescu și Georgescu dau reprezentații în fiecare seară în grădina Hotelului Francez. „Cele cîteva comedii jucate pînă acum ca: **Fetele lui Matache**, din franțuzește, **Grigoraș și Mustochide** și **Croitorul de Dame** etc. au fost de un umor irezistibil. Trupa avînd elemente bune apare în fața publicului cu piese bine studiate. E singura distracție, de altfel, din vara aceasta pentru noi botoșănenii”.

Aprecierea gazetarului privind calitatea bună a actorilor este adevărată căci, deși nu-i numește și pe ceilalți membri ai trupei, putea confirma că cel puțin primul dintre cei doi conducători ai ei, pe numele său întreg C. Vernescu-Vîlcea, era un actor excepțional căruia chiar I. L. Caragiale i-a adus elogii pentru modul cum îl interpreta pe jupîn Dumitrache din **O noapte furtunoasă** precum și alte personaje ale pieselor sale. A fost societar cl. I al Naționalului din Iași care l-a și sărbătorit în anul 1935 pentru cei 60 de ani cît a slujit teatrul românesc⁹⁹. A învățat arta actoricească de la Costache Caragiale și Matei Millo cu trupele cărora a colindat în tinerețe toate scenele din orașele și târgurile țării. Majoritatea istoriilor teatrului din România îl pomenesc la loc de cinste.

Lipsa numerelor următoare ale gazetei nu ne îngăduie să concluzionăm cît timp a mai rămas această trupă în Botoșani și ce piese a mai jucat.

După aproape două luni, la 15 octombrie 1907, o altă gazetă, „Moldova de Sus”, tot sub semnătura lui Constantin Cihan, care era și directorul publicației, aducea la cunoștință botoșănenilor că marele actor Petre Liciu „împreună cu trupa trupa sa dramatică începe în Botoșani o serie de reprezentații. Credem că măcar acum vom fi scutiți de pornografii și vom vedea

⁹⁷ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol.VII, Editura Minerva, București, 1978, p. 632.

⁹⁸ „Libertatea”, Anul IX, Nr. 31 din 18 august 1907.

⁹⁹ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol. VII, Editura Minerva, București; 1978, p. 210.

adevărată artă la înălțimea celui ce o reprezintă și o interpretează”.¹⁰⁰

Pînă la 31 octombrie 1907, trupa lui Petre Liciu a dat 4 reprezentații la Botoșani, comentate astfel de cronicarul teatral al gazetei „Libertatea”: „Excelenta trupă de sub conducerea D-lui **PETRE LICIU**, și talentatul artist al Teatrului Național din București, a jucat pînă acum în orașul nostru piesele: **Femeile noastre, Cinematograful, Ginerile D-lui Prefect și Nelly Rozier**. Întregul personal al trupei a reputat adevăratul succes bine meritat al unor talente ireproșabile. Păcat numai că publicul nostru ignorează (Sic!) de un timp încoace pe artiștii de valoare”.¹⁰¹

Deși nu semnează, criticul teatral de la gazeta „Moldova de Sus” are cuvinte mult mai dure la adresa indiferenței botoșănenilor față de marii actori căci – spune el – „botoșănenii sunt **cu totul lipsiți de bunul simț cătră artă. Și Petre Liciu și Aristizza Romanescu au jucat cu sălile goale**. Zilele acestea vine D-na. Agatha Bârsescu-Radovici, cu 4 reprezentații consecutive”.¹⁰² Totuși duritatea sa nu este pe deplin justificată deoarece o parte din vină aparține și respectivilor actori și conducători de trupă care, cel puțin în ce-l privește pe Petre Liciu, au venit la Botoșani cu un repertoriu compus din piese de autori străini, localizate, e drept, de Paul Gusty,¹⁰³ dar care nu trezeau interesul spectatorilor, cu atît mai mult cu cît acestea mai fuseseră jucate și în anii trecuți. De altfel, acest lucru se întîmpla și la Naționalele din București, Iași și Craiova care-și încheiau stațiunile și din această cauză, cu mari deficite bugetare, așa cum am arătat mai înainte.

De reținut, însă, din observația respectivului critic faptul că, înainte de Petre Liciu¹⁰⁴, la Botoșani a venit de la Iași, cu o trupă de actori ai Naționalului de acolo, Aristizza Romanescu, jucînd probabil aceeași piesă **Cancer la inimă** de Haralamb Lecca ce nici la Iași nu a adus mulți spectatori al Teatru.¹⁰⁵

Pe lîngă sosirea „în curînd” a celebrei artiste Agatha Bârsescu-Radovici,¹⁰⁶ pentru 4 reprezentații la Botoșani, gazeta „Libertatea”, în

¹⁰⁰ „Moldova de Sus”, Anul II, Nr.4 din 15 octombrie 1907.

¹⁰¹ „Libertatea”, Anul IX, Nr. 34 din 31 octombrie 1907.

¹⁰² „Moldova de Sus”, Anul, II, Nr. 6 din 15 noiembrie 1907.

¹⁰³ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, Editura Minerva, București, 1972, p. 30, 267 și 590.

¹⁰⁴ Dacă Aristizza Romanescu ar fi venit la Botoșani în perioada 15 octombrie – 15 noiembrie 1907 gazetele locale pe care le-am găsit spre consultare ar fi anunțat și comentat acest lucru. De aceea, presupunem că marea actriță a jucat aici în intervalul 18 august – 15 octombrie pentru care nu am găsit nici un număr din aceste gazete sau vreo altă informație.

¹⁰⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. VII, Editura Minerva, București, 1978, p. 634-635.

¹⁰⁶ Și-a adăugat și acest nume după căsătoria cu marele artist C. Radovici.

numărul 36, din 8 noiembrie 1907, își înștiința cititorii că și „trupa de operete a D-lui Constantin Grigoriu se anunță pentru o serie de 7 reprezentații”. Menționăm că la vremea respectivă C. Grigoriu, conducătorul ansamblului de operetă de la Teatrul Național din București, își făcuse un bun renume și încheiase cu guvernul, în septembrie 1907, un contract pe 3 ani în care își lua obligația să organizeze în primele 3 luni ale fiecărui an un număr de 40 de reprezentații de operă, operă comică și operete, fie la Național, fie la teatrul Liric, și cu condiția să nu recurgă la cîntăreți străini „decît în cazul artiștii români vor fi insuficienți pentru reprezentațiile de operă”. În schimbul acestor obligații C. Grigoriu primea o subvenție de 20.000 lei, sumă mai mult simbolică și total insuficientă, astfel că numai datorită spectacolelor de operetă s-au putut da, la Liric, și 3 reprezentații de operă. Și cum la Liric a venit un ansamblu de operetă de la Teatrul „Johann Strauss” din Viena, trupa condusă de C. Grigoriu a trebuit să-și întrerupă stagiunea, plecînd în turneu prin țară.¹⁰⁷ Așa se face că, după un an de zile, renumita trupă de operetă condusă de C. Grigoriu, din care pe lîngă deja cunoscuții N. Leonard „prințul operetei”, Ioan Bejenaru, N. Ciucurette și Florica Florescu, mai făceau parte acum Elena Leonard, Mihail Nasta, Elena Apăteanu, Nathalia Otto, Liviu Macedonescu, Marieta Ionașcu¹⁰⁸ș.a., a revenit la Botoșani, probabil în amintirea succesului avut aici în decembrie 1906.

Aceeași gazetă botoșăneană aducea la cunoștința publică faptul că „admirabila trupă de operete a d-lui C. Grigoriu din București anunță prima reprezentație pentru luni 3 decembrie cu opereta **Regele Vînătorilor**.

Biletele se găsesc de vînzare la casă și la d-l Klein casierul teatrului”.¹⁰⁹

Revenind la Agatha Bârsescu, mai menționăm un anunț – reclamă din care aflăm zilele și piesele programate a fi jucate de celebra actriță; „iubita și marea noastră artistă **Agatha Bârsescu-Radovici**, care întotdeauna a avut la noi un succes deosebit, vine din nou să dea o serie de reprezentațiuni în orașul nostru în serile de **19, 20, 21 și 22 noiembrie** cu frumoasele piese **Iuditha și Holofern, Inelul lui Gyges, Hamlet și Othelo**, unele din ele încă ne jucate în Botoșani, altele care au făcut reputație europeană a marei noastre artiste.

Afluența de public fiind așteptat la aceste 4 reprezentațiuni, sfătuim ca toată lumea să-și rezerve locuri din vreme”.¹¹⁰

Din păcate, și în cazul Agathe Bârsescu, ca și în cel al lui C. Grigoriu, ne lipsesc numerele imediat următoare ale gazetelor, în care vor fi apărut, desigur, cronicile spectacolelor respective.

¹⁰⁷ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, Editura Minerva, București 1972, p. 221.

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ „Libertatea”, Anul IX, Nr. 39 din 3 decembrie 1907.

¹¹⁰ „Gazeta Botoșanilor”, Anul I, Nr. 8 din 17 noiembrie 1907.

Ultima reprezentație teatrală a anului 1907 a avut loc la Botoșani în zilele de Crăciun. Spunem „zilele” deoarece în două gazete botoșănene anunțurile – reclamă fixează respectiva reprezentație la două date diferite.

Astfel, gazeta „Libertatea” din 23 decembrie 1907 îi informa pe cititori că „Trupa Dramatică Română sub conducerea maestrului State Dragomir, artist societar al Teatrului Național din Iași, cu concursul d-nei Aglae Pruteanu va juca în orașul nostru, **miercuri 25 decembrie 1907**, piesa **Hoțul**, în timp ce gazeta „Moldova de Sus” în numărul său din 25 decembrie 1907 își anunța cititorii că „La **26 cr.** (adică la **26 decembrie** – n.n.) compania dramatică de sub conducerea artistului State Dragomir, cu concursul desăvârșitei Aglaia Pruteanu, va juca **Hoțul** de Bernstein”. Credem că adevărata zi a reprezentației a fost 26 decembrie avînd în vedere că „Moldova de Sus” a apărut în ziua de 25, fiind probabil la curent cu eventuala modificare a datei spectacolului.

Precizăm că piesa **Hoțul** de Henry Bernstein, autor în vogă la Paris, s-a reprezentat pentru prima dată în România la Teatrul Național din București, la 15 octombrie 1907, avînd un mare succes, nu atît datorită subiectului (eroina piesei, doritoare să nu piardă dragostea soțului, este nevoită să fure pentru a-și putea întreține luxul), cît mai ales abilității tehnice a autorului de a succeda scenele, în vederea pregătirii unor „lovituri de teatru”.¹¹¹

La nici o lună, piesa a fost preluată și jucată cu același mare succes și la Naționalul din Iași, avîndu-i ca protagoniști pe State Dragomir și Aglae Pruteanu.

Faptul că aceștia au venit și au jucat această piesă și la Botoșani dovedește prețuirea de care se bucurau spectatorii botoșăneni în ochii lor și nu ne îndoim și de succesul lor aici.

În ultimele două luni ale anului 1907 botoșănenii au avut ocazia de a audia mai multe concerte vocale și instrumentale.

Despre primul din seria acestor concerte, o scurtă cronică publicată de gazeta locală „Libertatea” din 8 noiembrie 1907 arată că „aseară a avut loc în sala Teatrului Popovici un frumos concert dat de D-șoara **MADELENA SION**, laureată a conservatorului și eleva Divei Elena Theodorini, cu concursul D-nei Gemma Mezzetti, primadona de la Opera din București, și al D-lui A. Ciolan, pianist.

S-au cîntat admirabile bucăți din **Verdi, Chopin și Bellini**, care au avut cel mai strălucit succes. De altminteri, D-șoara **Sion** a dovedit de cu-

¹¹¹ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol. VII, Editura Minerva, București, 1978, p. 197 – 198.

rînd un talent superior prin enormele succese repurtate la reprezentațiile date în Iași și București.

Publicul botoșănean a fost la înălțime, asistînd într-un număr atît de mare“.

Bănuim că Madelena Sion este sora mai mică a D-șoarei Aspazia Sion, profesoară de pian a Conservatorului din Iași, care a concertat, la 9 aprilie 1892, la Botoșani¹¹².

Despre cel de al doilea concert și protagonistă lui, tînără pianistă de mare succes atît în țară cît și în străinătate, avem mai multe date, iar cea mai importantă fiind aceea că marea artistă este botoșăneancă. În acest sens iată ce scrie gazeta „Libertatea“ în numărul său din 15 noiembrie 1907:

„Domnișoara Madelena D. Cocorescu născută în orașul nostru¹¹³, fiica D-lui Colonel Cocorescu va da un „Concert“ în sala Popovici în sara de 1 decembrie 1907.

Încă de la etatea de 5 ani, tînăra artistă de astăzi, dând dovezi de o mare dragoste pentru muzică, părinții ei au căutat să-i cultive această aplicare.

La etatea de 7 ani și jumătate, D-ra Madelena Cocorescu, a fost ascultată de către M. S. Regina, într-o audițiune muzicală ce a avut loc la palatul nostru regal din București, când talentul ei a fost pe deplin confirmat.

Pregătită în particular, D-ra Cocorescu trecu examenul de absolvire al Conservatorului nostru din București, obținând un certificat cu media 10.

Trimisă de părinții ei în străinătate, ea putu în doi ani numai, să treacă cu un strălucit succes examenul de absolvire al Conservatorului din Viena când fu și medaliată pentru distinsele sale merite.

Trecând în școala de maestru din Viena, al cărui curs este de doi ani, D-ra Cocorescu, putu sub direcțiunea celebrului artist Emil Sauer, să treacă numai după un an, examenul de absolvire și al acestei școale. Pe lângă diploma obținută, i se mai conferi și un premiu excepțional dat de Ministrul de Instrucțiune din Viena, care s-a găsit obligat a răsplăti astfel un asemenea talent.

După o serie de concerte date la Viena și Berlin, D-ra Cocorescu s-a hotărât a face un turneu și în țară.

¹¹² Vezi Volumul I al acestei lucrări, p. 190 – 191.

¹¹³ Conform actului său de naștere aflat la D.J.A.N. Botoșani, „Colecția de stare civilă – oraș Botoșani“, registrul Nr. 661, act Nr. 768, MADELENA COCORESCU s-a născut la 22 iulie 1886 în Botoșani și, conform mențiunii de pe acest act, a decedat la 6 august 1971 în București.

Străinătatea recunoscându-i titlul de artistă, noi suntem obligați a-i face o primire, la înălțimea meritelor sale, pe care sunt sigur că ni le va dovedi în sara zilei de 1 Decembrie 1907, când va avea loc concertul ei“.

În aceeași zi de 15 noiembrie, o altă gazetă botoșăneană¹¹⁴ publica și ea sub titlul „**MADNELINA COCORESCU – portretul unei mari artiste“** următoarele rânduri: „Un nume nou în domeniul artei. Botoșanii, locașul răsăririi atîtor genii în literatură și știință, ne mai dă încă o fiică, artistă de-săvîrșită, tînăra, ce și-a croit admirația între străini în mijlocul pretențiunii considerabil de mari a Vienei și Berlinului.

D-șoara Madelena Cocorescu de mică da (arăta – n.n.) aptitudini pentru muzică, iar la 7 ani fu ascultată la Palatul Regal de Majestatea Sa Regina (Elisabeta, cunoscută în lumea artelor sub pseudonimul „Carmen Sylva“ – n.n.) care rămase uimită înaintea îngrămădirei unei atît de mari perfecțiuni în artă într-un suflet așa de fraged“.

După ce trece în revistă studiile absolvite cu brio la conservatoarele din București și Viena, autorul medalionului arată că, în urma unor serii de concerte strălucite la Viena și Berlin, „tînăra artistă se gîndi și la Patria sa și veni într-un turneu, umplînd inimile tuturor de speranță și mîndrie. La 1 decembrie a.c., va da o reprezentație și la Botoșani, cînd vom avea prilejul să ne entuziasmăm și noi de marele talent muzical al cîntăreței“... Medalionul este semnat cu pseudonimul „Bucium“.

În proporție de 99% articolul din 15 noiembrie din gazeta „Libertatea“ este publicat, la 17 noiembrie, și de „Gazeta Botoșanilor“, tot nesemnat, ceea ce ne facem să credem că autorul este una și aceeași persoană care colabora la ambele gazete și nu este vorba de un plagiat.

În numărul 38, din 25 noiembrie 1907, gazeta „Libertatea“ publică programul concertului din 1 decembrie și, mai ales, extrase traduse din ziarele vieneze și berlineze în care au apărut aprecierile criticilor muzicali din respectivele orașe față de concertele susținute acolo de Madelena¹¹⁵ Cocorescu și pe care le transcriem integral pentru ca și cititorii să se convingă de talentul mării pianiste botoșănenice reliefat și de străini, nu numai de români.

¹¹⁴ „Moldova de Sus“, Anul II, Nr. 6 din 15 noiembrie 1907.

¹¹⁵ Prenumele artistei care apare scris sub diferite forme ca Madelena, Madelina, Medelina etc. etc., are o explicație simplă. Ca și în alte cazuri, probabil părinții au vrut s-o numească „Madeline“ care este prenume provenit din l. franceză și care se scrie ca atare, dar se pronunță „Mad'len“. La Starea Civilă, întrebat cum se numește nou-născuta, tatăl declarant a pronunțat corect „Mad'len, dar funcționarul respectiv, neștiind franceză l-a scris aproximativ după cum l-a auzit adică „Madelena“ care, nesunînd prea bine, unii l-au transformat în variantele dorite.

Sâmbătă 1 Decembrie 1907

– Orele 9 seara –

C O N C E R T

Dat de D-șoara

MADNELINA D. COCORESCU

**Absolventă cu distincțiune
a conservatorului din țară**

**Diplomată și premiată
A conservatorului și școalei
de maeștri din Viena**

P R O G R A M A:

1. Prélude et fugue. Ut diese
majeur J. Seb. Bach
2. Sonate Apassionata. op. 57
Alegro assai. Andante con
moto. Allegro ma non troppo
Presto L. Beethoven
3. Humoreske op. 20 R. Schumann
4. a) Nocturne op. 27 No. 2
b) Polonaise op. 53 F. Chopin

5. a) Orage d'Avril. Etude de concert
- b) Serenate francaise
- c) Valse improptue..... E. Sauer
6. a) Rhapsodie No. 8
- b) Hochzeitmarsch und Eifenreigen aus „Sommernachtstraum“ F. Liszt

CRITICELE VIENA

NEUE MUSIKALISCHE PRESE

Madlena Cocreescu este o pianistă care produce senzație. Primul ei debut în sala Boesendorfer, a fost pentru ea, un adevărat triumf.

Despre această tânără artistă, am mai avut ocaziunea să mai vorbim.

Nu putem îndeajuns fi recunoscători, profesorilor ei, cari au știut să cultive acest talent care aspiră la lucruri mari și care face fală conservatorului vienez.

Înalta sa școală se vede în jocul ei desăvârșit.

Ținuta ei dreaptă ne reamintește pe distinsul ei profesor L. Thern.

DEUTSCHES VOLKSBLATT

Madlena Cocreescu a cântat concertul de Chopin în Mi minor, cu marea ei siguranță, cu tuscul ei plin și moale, care se termină cu niște pasaje brilante.

Ea a cântat Sommernachtstraum de Liszt și o Etude de Sauer, cu o tehnică de adevărat maestru.

Ea este o eminentă elevă a conservatorului nostru, care promite mult pe viitor.

WELT BLATT

Madelena Coccorescu a cântat *Sommernachtstraum* de Liszt și o *Etude de Sauer*, foarte virtuos ceia ce face onoare profesorilor ei.

BERLIN

Allgemeine Musikzeitung (Charlottenburg)

Pianista Madelena Coccorescu, a cântat în Sala Bechstein din Berlin, cu o respectabilă siguranță de tehnică și cu o extraordinară agilitate,

Ea atinge clapele cu un virtuos elan, câte odată cam aspru și masiv, ceia ce face ca să iasă tehnica deasupra sentimentului.

În tot modul ei de a cânta, trăiește și se agită ceva care în viitorul ei, va aduce mari schimbări.

DER REICHSANZEIGER

Madelena Coccorescu, care a cântat în sala Bechstein, ne-a lăsat impresia unei desăvârșite artiste.

Ea se pricepe să smulgă instrumentului sunetele cele mai frumoase, ale cărui farmec este auzit printr-un joc plin de temperament și de o măestră interpretare.

BERLINER LOKALLENZEGER

Ascultând în Sala Bechstein pe D-șoara Madelena Coccorescu, cântând două bucăți de *Sauer* și *Rapsodia 8-a* de Liszt pot să spun că dânsa este o pianistă, cu o tehnică foarte sigură, și care se pricepe să cânte, cu agilitate și măestrie.

VOSSICHE ZEITUNG

Pianista Madelena Coccorescu s-a introdus în Sala Bechstein, cu un frumos succes.

Beethoven, Schumann, Chopin, *Sauer* și Liszt au format programul ei.

Am ascultat-o cântând *Appassionata*, care a făcut-o demnă de admirat“.

Din fericire suntem și în posesia cronicilor ce au apărut în cele 3 gazete botoșănene după concertul dat de marea pianistă la 1 decembrie 1907 în orașul său natal.

Astfel „*Libertatea*“, la 3 decembrie, scria: „*Sâmbătă 1 Decembrie a avut loc în Sala Teatrului Popovici concertul D-rei Madelena Cocorăscu fiica*

D-lui Colonel Cocorăscu din orașul nostru. Talentul recunoscut al concertistei a atras un atât de numeros public încât contrar obiceiului publicului nostru, care este deprins a veni cu întârziere la teatru, sala era arhiplină cu o jumătate de oră înainte de termenul anunțat prin program.

Scena frumos împodobită cu flori și verdeață anunța parcă spectatorilor sărbătorirea unui eveniment al artei prea mărită prin cântările Divine ale unui mândru oaspe coborât din sferele înalte ale talentului său, în mijlocul acelora de unde altă dată ș-a luat sborul către acele înălțimi.

Este de prisos, credem, să mai enumerăm aici bucățile executate și efectul produs în publicul nostru. Dacă Madelena Cocorăscu este fala conservatorului Vinez, dacă ea a fost primită în triumf pretutindeni pe unde a debutat, apoi efectul producerii sale în fața publicului localității natale cu greu și-l poate oricine închipui. A fost un adevărat eveniment muzical pentru Botoșăneni, eveniment pe care l-au primit cu o întreagă și nesfârșită beție de entusiasm și ovațiuni.

D-l Lazăr Theodor, vicepreședintele Ateneului nostru, oferind artistei o vază de argint cu o statueta la mijloc, vădit emoționat și captivat de farmecul talentului său, a pronunțat următoarele mișcătoare cuvinte: "În semn de admirație pentru strălucitul D-vs talent recunoscut și peste granițele țării noastre și ca mulțumire pentru atențiunea ce ca fiică a orașului Botoșani ați binevoit a o da orașului nostru, vă rog să primiți acest mic dar din partea Atheneului Român din Botoșani".

De asemenea d-l Eugeniu Giurgea a oferit artistei un splendid buchet de flori.

Concertul s-a sfârșit pe la oarele 11, în regretul unanim al publicului care nu se mai îndura să părăsească sala".

La rîndul său, cronicarul de la „Gazeta Botoșanilor“ Nr. 8, din 8 decembrie 1907, care semnează cu pseudonimul „Stal“, se oprește asupra talentului interpretei și mai ales asupra tehnicii neîntrecute de interpretare a unor piese foarte dificile:

O SERBARE ARTISTICĂ

Concertul D-rei Madelina Cocorăscu

Sămbătă seara 1 Decembrie distinsul auditor care a umplut Sala Popovici, a avut rara fericire să asiste la una din acele serbări artistice ce nu pot fi uitate.

A concertat la pian D-ra Madelina Cocorăscu – absolventă cu distincțiune a Conservatorului din țară, diplomată și premiată a Conservatorului

și școlii de Maeștri din Viena – și fără să exagerăm, toți câți au asistat la acest concert, au rămas unanimi încântați de farmecul cântărei ei.

Ce am mai putea noi adăuga când în Viena și Berlin unde a concertat d-ra Cocorăscu, criticii muzicali serioși și severi, și-au arătat întreaga lor admirație – prin marele ziar la care colaborează – către arta desăvârșită a D-rei Cocorăscu.

E în adevăr uimitor cum această tânără artistă, printr-o tehnică neîntrecută, printr-o extraordinară agilitate în mâini, printr-un joc plin de temperament și cu o siguranță care te uimește, știe să smulgă aceluși dificil instrument – pianul – acele sunete atât de grele, atât de frumoase și atât de fermecătoare.

E anevoios și chiar mai mult decât anevoios, să interpretezi – și totul pe de-a rost – bucăți din marii maeștri L. Beethoven, Fr. Liszt, Seb. Bach, R. Schuman, F. Chopin etc. ceace d-ra Cocorăscu a făcut-o cu o rară măiestrie, așa cum desigur au cugetat marii și iluștrii maeștri.

Publicul plin de entuziasm, prin ropote de aplauze și rechemări a răsplătit marele talent al d-rei Cocorăscu.

Prin d. Eugen Giurgea, ofițerii garnizoanei locale au oferit d-rei Cocorăscu, un splendid buchet de flori, iar dl. Lazăr Teodoru – în numele Ateneului Român din localitate – i-a oferit o prea frumoasă vază de argint ca o încurajare și distinsă atenție din partea acestei societăți literare, pentru marele ei talent, apoi ca româncă și ca fiica acestui oraș.

Viitor strălucit se deschide acestei tinere artiste și nu ne îndoim că numele de Român va străluci prin celebritatea talentului ei.

Stal"

Și „Moldova de Sus“ prezintă în numărul său din 15 decembrie, dar foarte pe scurt, probabil din cauza spațiului restrâns al gazetei, succesul deosebit al Madelinei Cocorăscu cu ocazia concertului dat în fața botoșănenilor la 1 decembrie 1907: „Lumea i-a făcut ovații și-a bătut-o cu flori“.

Neavînd și numerele următoare ale gazetei, două concerte, anunțate de „Libertatea“ din 16 decembrie 1907, nu știm dacă au mai avut loc, dar le consemnăm ca atare. La rubrica ARTISTICE respectiva gazetă își informa cititorii că: A) „În urma invitațiunii ce s-a făcut de către mai mulți cunoscători de muzică talentatului tenor de la **Conservatorul din Petersburg, D-I S. F. Schmucker**, d-sa va concerta în sala Teatrului Popovici în scop de binefacere“, și B) „D-I Theodor Burada, laureat al Conservatorului din Paris, va da un concert în sala Teatrului Popovici, în folosul „Vetrei Luminoase“.¹¹⁶ Afișe speciale vor anunța data ambelor festivale“.

¹¹⁶ „Vatra Luminoasă“ a fost o instituție caritabilă pentru ajutorarea orbilor din România, înființată și patronată de Regina Elisabeta.

*
* *

Din punct de vedere al spectacolelor teatrale, anul 1908 a fost la Botoșani ceva mai bogat și a început foarte devreme.

Astfel într-o cronică de specialitate, una din publicațiile locale¹¹⁷ arată că în seara de 6 ianuarie o excelentă companie dramatică din București a dat o primă reprezentație la Teatrul Popovici „cu admirabila comedie **Jozeta** care la București a ținut afișată timp de aproape o lună de zile¹¹⁸. *Trupa s-a prezentat în condițiuni foarte bune, mai mult decât așteptările botoșănenilor, care sunt deprinși cu trupe bune și reputație stabilită ca D-nele Bârsescu, Romanescu, și D-nii Liciu și Grigoriu* (subl. n.).

*Compania dramatică, care ni s-a prezentat Duminică seara nu este cunoscută deoarece este cuprinsă din elemente tinere și care nu prea au străbătut provincia și prin urmare sunt noi pentru botoșăneni, dar cei care știu să ne dea aceeași impresie ca și trupele cunoscute este faptul că au prezentat piesa, **fără sufleor**. Asta-i o notă foarte bună. Toți artiștii bine plasați în rolurile lor, în frunte cu **D-ra I. L. Calomeri** o excelentă artistă și de mare viitor¹¹⁹ dicțiune admirabilă, ținută ireproșabilă într-un cuvânt*

¹¹⁷ „Gazeta Botoșanilor“, Anul I, Nr. 13 din 12 ianuarie 1908.

¹¹⁸ Într-adevăr, piesa **Jozetta** sau **M-ile Jozette ma femme**, adică „Domnișoara Jozetta, nevastă-mea“, comedie bufă de Gavault și Charvay, cu numeroase expresii și scene „decoltate“, unele chiar triviale grație nedibăciei traducătorului, a fost jucată în premieră pe scena Naționalului din București în luna noiembrie 1907 și, deși unii spectatori, nu mulți la număr, dar mai simandicoși au socotit-o inoportună și au fluierat-o, ea a fost cap de afiș aproape o lună (lucru destul de rar pe atunci – n.n.) și datorită jocului inteligent al actorilor Maria Giurgea, Iancu Niculescu, Vasile Toneanu, N. Soreanu, Al. Mihalescu și C. Belcot, adică celebra „echipă de comedie“ a Naționalului Bucureștean. (Vezi mai pe larg despre aceasta „Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, Editura Socec et. co. S.A.R., București, f. a., p. 76).

¹¹⁹ Dintre toți actorii acestei trupe singură Lucia Rosandi Calomeri este pomenită în istoriile teatrului din România, mai ales la începutul carierei când, după ce a absolvit Conservatorul din București a urmat și cursurile Conservatorului de Stat din Florența, jucând apoi în trupele conduse de actori ca Emma Gramatica, Rugeri, Franchini. La revenirea în țară a fost angajată, împreună cu alți tineri actori, ca suprabugetară la Teatrul Național din București de către Pompiliu Eliade, succesorul lui Al. Davila, în stagiunea 1908 – 1909, însă nu a stat mult aici, plăcându-i mai mult să joace în companiile particulare. În timpul primului război mondial a fost și profesoară de „dicțiune și citire artistică“ la Conservatorul din București, iar după război a deschis o școală particulară „de dicțiune și declamație“ în București. În stagiunea 1923-1924 o găsim menționată ca protagonistă în drama „Fatalitatea învinsă“ de N. Iorga, alături de George Calboreanu, Vasile Brezoianu, Felicia Frunză, la Teatrul Popular din București. (Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol.IV,p.240.418,531,617,622; vol.V,p.398)

nota justă a drăgălașei Jozeta. **D-na Măcărescu**, asemenea a fost bine în rolul dificilei Myream. D-na Belian și Călinescu conștiincioase în rolurile ce au susținut.

D-nii. Coco Dumitrescu și P. Constantinescu, doi actori foarte conștiincioși și care au lăsat o impresie cât se poate de favorabilă în public, ca și ansamblul de care am fost antrenați.

Nu putem decît să felicităm pe acești meritoși artiști Coco Dumitrescu, C. Niculescu și Constantinescu pentru alegerea ce au făcut în înjgheberea acestui acestui ansamblu perfect.

Martți a doua reprezentație, o comedie clasică din ale lui Regnard, **Testamentul lui Geronte**¹²⁰ în care au excelat în primul rînd D-I Coco Dumitrescu, în rolul lui **Crispin**, și putem zice că cu acest rol D-sa se poate enumera printre cei mai buni interpreți ai Teatrului clasic. D-ra Calomeri și D-I Constantinescu de asemenea bine în rolurile care au jucat“.

Merită a fi reținută constatarea cronicarului de la „Gazeta Botoșanilor“ că botoșănenii erau deprinși să vizioneze spectacole teatrale date de trupe bune și artiști cu reputație, dar știau să prețuiască și pe cei tineri, mai puțin cunoscuți, dacă erau cu adevărat talentați.

Și cronicarul de la „Libertatea“¹²¹ are cuvinte de laudă la adresa acestei trupe. Referindu-se la ce de al 2-lea spectacol dat de aceasta în seara de marți, 8 ianuarie, respectivul cronicar scrie: „Eri seara s-a jucat la teatrul Popovici frumoasa piesă **Testamentul lui Geronte** de către excelenta trupă de sub conducerea valoroșilor artiști C. Dumitrescu, C. Nicolescu, și P. Constantinescu. Aceasta este a doua piesă jucată de această trupă.

N-avem îndeajuns cuvinte prin care să descriem în culori mai vii reușita acestei piese, frumoasă în sine, dar mai ales bine interpretată.

Las' că toți artiștii au fost prin excelență la înălțimea rolului lor, dar mai ales d-șoara Lucia Rozandi-Calomeri în rolul Lizetei, D-nii C. Dumitrescu în Crispin și P. Constantinescu în Geronte au atins superlativul. De prisos credem să amintim impresia ce a produs reușita acestei piese în rîndurile concetățenilor veniți la reprezentație.

Pentru vineri 11 curent, se anunță **Focul de la Pension**. Nu putem decît să rugăm cu cea mai mare insistență publicul nostru să încurajeze o asemenea excelentă trupă.“

¹²⁰ Piesa cu acest nume nu se găsește menționată în istoriile teatrului românesc. În mod sigur este vorba de piesa **Nebuniile amoroase** de Regnard căci în „Istoria teatrului în România“ II, la pag. 343, explicația la fig. 189 spune: „Vasile Toneanu în **Crispin** din **Nebuniile amoroase** de Regnard“. Deci același autor și același personaj principal, dar alt titlu al piesei care este menționată astfel și în alte istorii.

¹²¹ „Libertatea“, Anul X, Nr.1 din 9 ianuarie 1908.

Așadar, Compania tinerilor actori bucureșteni a dat cel puțin trei reprezentații la Botoșani, în acel început de an 1908, repunând un bine meritat succes și de la publicul de aici și de la criticii teatrali ai gazetelor locale.

În numărul său din 24 ianuarie gazeta „Libertatea” anunță că sîmbătă, 26 ianuarie 1908, marele actor Petre Liciu, artist societar al Teatrului Național din București, „va începe seria reprezentațiilor sale (la Botoșani – n.n.) cu piesa **GREVA**. Talentul și renumele D-lui Liciu ne scutesc de orice îndemn al publicului pentru reprezentațiunile sale”.

În chiar ziua primei reprezentații „Gazeta Botoșanilor”¹²², la rubrica **TEATRALE** anunța că trupa condusă de PETRE LICIU va juca în 26 și 27 ianuarie piesele **GREVA** și, respectiv, **SHERLOCH HOLMES**.

Se pare că drama în 4 acte **Greva** de Herman Sudermann a mai fost reprezentată la Botoșani, la începutul lunii februarie 1896, în presupusul (de către noi – n.n.) spectacol al trupei germane condusă de Georg Eger¹²³. Iată că după 12 ani botoșănenii au avut ocazia să revadă această dramă în interpretarea marelui actor Petre Liciu, dar și comedia polițistă de mare succes la public **Sherloch Holmes**, compusă de marele actor berlinez Ferdinand Bonn după povestirile lui Conan Doyle și jucată în premieră la Naționalul din București la începutul lunii octombrie 1907, cu Vasile Toneanu în rolul principal¹²⁴.

Subliniem din nou că venirea cu această a doua piesă în turneu la Botoșani, la nici patru luni de la premiera ei pe scena celui mai de seamă teatru din România denotă maxima seriozitate cu care era tratat publicul botoșănean, chiar și de cei mai mari actori ai țării, în acest caz Petre Liciu.

În aceeași rubrică **TEATRALE**, „Gazeta Botoșanilor” din 26 ianuarie 1908 mai publică și știrea – anunț că „trupa de operete a lui **Niculescu-Buzău** va da 3 reprezentațiuni în serile de 1-3 februarie cu piesele **Moștenitorii veseli, De-ași fi rege și Mahomed Marafet**”.

Menționăm că în vara anului 1907 N. Niculescu-Buzău și-a alcătuit o trupă din care făceau parte C. Belcot, G. Achile, Mișu Fotino, Olga Culitza, Mișu Ștefănescu, C. B. Penel de la Teatrul Național din Iași, Al. Demetrescu – Dan și Pandeles Nicolau, de la Teatrul din Craiova, trupă cu care a susținut stagiunea de vară la grădina „Ambasador” din București. În mai multe spectacole a jucat și C. Nottara, iar în pauzele spectacolelor Niculescu-Buzău cânta „cuplete de actualitate”, dirijorul orchestrei fiind Ignatz

¹²² „Gazeta Botoșanilor”, Anul I, Nr.15 din 26 ianuarie 1908.

¹²³ Vezi volumul I al acestei lucrări, p. 226.

¹²⁴ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 197.

Blum. Din repertoriul trupei au făcut parte și piesele **Mehmet-Marafet**, localizare de G. Ranetti și Belcot precum și **Militarii Veseli**, localizare de G. Ranetti¹²⁵. Nu știm dacă **Moștenitorii Veseli** și **Militarii Veseli** sunt două piese diferite sau una și aceeași piesă transcrisă greșit, fie de Massoff, fie de gazetele botoșănene, căci și gazeta „Libertatea” în numărul său din 1 februarie 1908 își informa cititorii despre sosirea în Botoșani a trupei lui Niculescu-Buzău cu piesele **Moștenitorii veseli**, **De-aș fi Rege** și **Mehmed-Marafet**.

Este interesantă încheierea acestui anunț în care se spune: „Publicul botoșănean care **cunoaște deja din datele trecute** (subl.n.) talentul, precum și humorul neîntrecut al D-lui Niculescu-Buzău, se va grăbi acum, **ca și altă dată** (subl.n.) să-i arate simpatia sa”, căci ea confirmă faptul că renumitul artist fusese în anii trecuți de mai multe ori la Botoșani, ultima dată, în mod cert, în noiembrie-decembrie 1906, în cadrul trupei condusă de C. Grigoriu.

Un eveniment teatral deosebit pentru botoșăneni a fost, fără îndoială, reprezentarea celebrei drame **Strigoii** a lui H. Ibsen de către o trupă de actori români condusă de nu mai puțin celebrul Vasile Leonescu, foarte cunoscut și apreciat de publicul din Botoșani pentru prestațiile avute aici în anii trecuți. Spectacolul era anunțat pentru seara zilei de sâmbătă 9 februarie 1908 de către „Gazeta Botoșanilor” care mai preciza că Vasile Leonescu era „Artist Societar cl.I al Teatrului Național din București”, iar din trupă mai făceau parte actrițele P. Bolintineanu și Ecaterina Marinescu precum și actorii Jean Marinescu-Sion, C. St. Niculescu, C. Malcoci și A. Popescu, biletele fiind de vânzare la reprezentantul trupei, D-nul Marinescu și la casierul teatrului, Klein.¹²⁶

În numărul următor, aceeași gazetă consemnează că joi seara (14 februarie – n.n.) la Teatrul Popovici s-a desfășurat o **Șezătoare populară** organizată de corul condus de învățătorul botoșănean Ioan Popovici-Puiu „care a avut un succes moral și material desăvârșit. Teatrul a fost plin pînă la ultimul loc și cu mult entuziasm s-a aplaudat admirabilul cor (format din tineri și adulți – n.n.), dansurile naționale, cînt și piesa **Hartă răzeșul** de Alecsandri, cînt se poate de bine jucată și interpretată”.¹²⁷

Am introdus în această **Istorie a teatrului la Botoșani** și „Șezătorea populară” a corului condus de învățătorul Ioan Popovici-Puiu din două motive. În primul rînd pentru că în cadrul acestei șezători s-a reprezentat

¹²⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 187.

¹²⁶ „Gazeta Botoșanilor”, Anul I, Nr. 17 din 9 februarie 1908.

¹²⁷ Ibidem., Anul I, Nr. 18 din 16 februarie 1908.

și o piesă de teatru ceea ce denotă că botoșănenilor le plăcea nu numai să privească ci să și joace teatru. În al doilea rând, pentru ca și cititorii noștri să observe că ea este consemnată în numărul imediat următor al „Gazetei Botoșanilor“ din 9 februarie unde se anunțase evenimentul deosebit al reprezentării dramei **Strigoii** de către trupa condusă de Vasile Leonescu. Ni s-a părut curios faptul că în acest număr imediat următor, din 16 februarie, dar și în celelalte gazete locale, nu s-a scris, măcar și foarte succint, o cronică s-au o confirmare a reprezentării respective.

La fel s-a întâmplat și în cazul spectacolelor date de trupele conduse de Petre Liciu, N. Niculescu-Buzău și, după cum vom vedea, și în cele viitoare date de Constantin Nottara ș.a. mari actori, de parcă gazetele botoșănene nu au mai avut cronicari teatrali în anul 1908. Bine, măcar, că evenimentele concertistice s-au bucurat de mai mare atenție.

Privitor la C. Nottara, „Gazeta Botoșanilor“, în Nr. 20 din 1 martie 1908, publica următorul anunț: „Din nou amintim cititorilor noștri că sâmbătă 1 și duminică 2 martie, marele nostru artist **C. Nottara** va juca la teatrul Popovici piesele **Regele Lear** de Shakespeare și **Domnul Ministru** de Jules Claretie. Biletele se găsesc la d. Klein, casierul teatrului.

Aceeași gazetă în Nr. 21 din 8 martie 1908 nu publică nimic despre spectacolele date de Nottara, deși biletele se pusese în vânzare, ci publică doar următorul anunț: „Cunoscutul și apreciatul artist **Al. B. Leonescu**, însoțit de o trupă excelentă, va da în orașul nostru o serie de reprezentațiuni teatrale. La 14 martie va juca **Avarul** de Molière, la 15 martie **Vînătorul de zestre**, comedie localizată de Labiche“.

Și în cazul marelui artist Al. B. Leonescu-Vampiru, îndrăgit și prețuit de botoșăneni încă din vara, toamna și iarna anului 1899-1900, despre reprezentațiile date cu cele două piese gazetele locale n-au scris nimic. Numai „Libertatea“ din 16 martie 1908, la rubrica **Teatrale**, a confirmat doar că „vineri 14 și sâmbătă 15 cor. D-l Al. B. Leonescu cu trupa sa a dat două reprezentațiuni în orașul nostru cu piesele **Avarul și Vînătorii de zestre**“. Nimic despre componența trupei, despre jocul actorilor sau, măcar, dacă publicul botoșănean din 1908 a fost sau nu mulțumit de prestația trupei în general, așa cum fusese cel din anii trecuți.

În numărul următor, aceeași gazetă¹²⁸ își anunța cititorii că elevii Liceului „Laurian“ vor da în ziua de 5 aprilie, o serbare sub patronajul prefectului Mavrocordat și sub conducerea directorului liceului, C. Tufescu și a profesorului I. Ștefănescu, în care se va juca și piesa **O alegere la senat**. Serbarea avea ca scop strângerea unui fond pentru o excursie în zilele vacanței.

¹²⁸ „Libertatea“, Anul X, Nr. 10 din 28 martie 1908.

Gazeta „Moldova de Sus”, în numărul din 13 aprilie 1908, considera că la 15 aprilie va fi sărbătoare pentru botoșăneni „căci se va juca piesa **Studentii de la Heidelberg** scrisă de W. M. Förster, de către o trupă din care fac parte și însemnații artiști moldoveni (adică ieșeni – n.n.) d-na **Aglae Pruteanu** și d-l **State Dragomir**”.

Scrisă de germanul Wilhelm Meyer Förster mai mult ca un libret de operetă, idila dintre chelnerița Kaethe și prințul student la Heidelberg, Karl-Heinrich, moștenitor al tronului unuia dintre numeroasele ducate germane, a emoționat și emoționează încă multe generații de spectatori. La noi în țară piesa a fost jucată mai întâi în limba germană de trupa condusă de actorul german Georg Eger în mai multele turnee făcute de acesta.

În ziua de 29 aprilie 1906 un grup de studenți bucureșteni cu concursul actriței Maria Giurgea a jucat, pentru prima oară în limba română, textul respectivei piese la Teatrul Liric, nu știm în a cui traducere și cu ce titlu, deși Ioan Massoff în „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 157-158, spune că s-a jucat **Heidelbergul de altădată**.

Este foarte interesant de reținut că tot Ioan Massoff în „Teatrul românesc”, vol. VII, p. 637, arată că la Iași „în ziua de **17 aprilie 1908** (subl.n.) a avut loc, într-un cadru studentesc o reprezentație regizată de **State Dragomir** cu **Studentii de la Heidelberg** de Wilhelm Meyer Förster în care, alături de studenți, a jucat **Aglae Pruteanu**. Peste câteva luni piesa se va juca la Teatrul Național din București”. Deși nici aici autorul nu spune cine a făcut traducerea textului german, bănuim că aceasta se datorește lui State Dragomir care a fost și un prolific traducător din dramaturgia universală, iar studenții pe care îi regiza erau studenții săi de la Conservatorul ieșean.

Prin urmare, înainte cu două zile ca State Dragomir, Aglae Pruteanu și studenții lor de la Conservator să dea reprezentația la Iași, ei au venit și au jucat-o la Botoșani (subl. n.), ca un fel de repetiție generală. Păcat că nu avem și eventuala cronică a spectacolului dat la Botoșani, însă credem că el a căpătat girul publicului botoșănean din moment ce s-a jucat imediat și la Iași.

Cît privește titlul piesei, el a avut mai multe variante, în funcție de traducătorii textului: „**Studentii de la Heidelberg**, în varianta traducerii probabile a lui State Dragomir, **Alt Heidelberg**, în notițele jurnalului ținut de Titu Maiorescu, sau **Heidelbergul de altă dată**, în varianta tradusă de Ovid Densusianu și care s-a jucat în premieră pe scena Naționalului din București, la 29 septembrie 1908. În cele din urmă s-a impus și acceptat ultima variantă.

Pentru ultima zi a lunii mai 1908 o altă serbare școlară este anunțată de gazeta „Libertatea”¹²⁹ și anume cea susținută de elevele Externatului Secundar de fete din Botoșani, în sala teatrului Popovici, în beneficiul cantinei școlii și în care „se vor executa bucăți muzicale, dansuri naționale și o piesă teatrală” (subl. n.)

Conform unei alte gazete locale¹³⁰, această serbare care a cuprins în program conferința „Bucovina, frîntură de rai”, 10 bucăți corale avînd ca solistă pe eleva-soprană Popovici, dansuri naționale și piesa de teatru **Un suflet generos** interpretată de elevele cursului superior, sub conducerea profesoarei de Română, „a avut un mare succes”.

Anunțată cu foarte multă vreme înainte¹³¹, o mare serbare populară a fost susținută de corul ceremonial condus de același inimos învățător I. Popovici-Puiu, în grădina „Belvedere”, la 14 iunie 1908. Pe lîngă diferite piese corale s-a jucat și piesa **UN LEU ȘI UN ZLOT**, comedie într-un act, localizată de D. R. Rosetti.

O veste bună pentru botoșăneni era adusă la cunoștința publică, în aceeași zi de 30 mai 1908, de către „Libertatea” care arăta că mult cunoscuta și apreciată trupă de operete de sub conducerea lui Al. P. Marinescu ce îi încîntase în anii anteriori „își va face o parte din sezonul verii în orașul nostru. Faptul acesta produce o mare bucurie botoșănenilor, fiind singura lor distracție mai plăcută în acest timp”.

Trupa a sosit în Botoșani la 31 mai sau la 1 iunie care au căzut în zilele de sîmbătă și, respectiv, duminică și a început imediat seria spectacolelor. Timp de o săptămînă, pînă la 7 iunie, au fost date mai multe reprezentații comentate astfel de „Gazeta Botoșanilor” la rubrica **Teatrale**: „*Excelenta trupă de operete a d-lui A. P. Marinescu, a avut un succes desăvîrșit în toate piesele ce le-a jucat în cursul săptămînei, la grădina Belvedere.*

Printre artiștii trupei mare succes are d-ra Marioara Fărcășanu, primadonă, care pe lîngă un exterior drăgălaș mai posedă o voce armonioasă, clară și simpatică. Nu mai puțin apreciată este și școala domnișoarei Fărcășanu, precum și interpretarea sentimentală a rolurilor ce joacă. Cu drept cuvînt publicul nu-i menajează de loc aplauzele.

Toți ceilalți artiști se achită asemenea foarte bine în rolurile lor.

Trupa merită a fi încurajată”¹³².

Cuvintele de laudă ale gazetarului botoșănean la adresa talentului tinerei actrițe din trupa condusă de Al. P. Marinescu nu erau lipsite de

¹²⁹ „Libertatea”, Anul X, Nr. 15 din 30 mai 1908.

¹³⁰ „Gazeta Botoșanilor”, Anul I, Nr. 33 din 7 iunie 1908.

¹³¹ Ibidem, Anul I, Nr. 29 din 10 mai 1908.

¹³² „Gazeta Botoșanilor”, Anul I, Nr. 33 din 7 iunie 1908.

temei. **Mărioara Fărcășanu**, fiică a actorilor Ion și Profira Fărcășanu, s-a născut la Craiova în 1884. A urmat cursurile de piano și declamație ale Conservatorului din București, pe care le absolvă cu brio. Debutază la București în câteva operete: **M-zelle Nitouche**, **Rojina** din **Bărbierul din Sevilla** ș.a. Apoi a făcut parte din mai multe trupe de teatru și operete nesubvenționate de stat, ca și cea condusă de Al. P. Marinescu. Din 1910 este angajată ca societară a Teatrului Național din Craiova, unde interpretează cu același succes roluri de dramă, comedie, operă și operetă în: **Greva**, **Brîndușa**, **Heidelbergul de altădată** etc. Mărioara Fărcășanu a fost **Getta** din **Fîntîna Blanduziei**, **Ofelia** din **Hamlet**, dar și **Gilda** din opera **Rigoletto**, devenind prin jocul ei răsfățata craiovenilor și nu numai. În 1922 se îmbolnăvește și moare în plină afirmare a talentului ei, la numai 38 de ani.

Mărioara Fărcășanu a fost și compozitoare. În ziua înmormîntării ei, 30 august 1922, întreaga Craiovă îndurerată a condus-o pînă la cimitirul Sineasca, muzica Regimentului 26 Dolj cîntînd pe tot parcursul compozițiile sale, printre care și romanța **Dor pribeag** și valsul lent **Numai cu tine**, ce se bucurau de popularitate¹³³.

Păcat că în comentariul gazetei nu s-au dat mai multe detalii despre cîte reprezentații și cu ce piese s-au dat ele, despre numele și jocul interpreților sau despre viitorul repertoriu și perioada cît intenționa Al. P. Marinescu să mai dea spectacole la Botoșani, detalii care ar fi fost cu atît mai prețioase cu cît nu am intrat în posesia vreunui număr al gazetelor botoșănene apărute în perioada 15 iunie – 4 octombrie 1908.

Totuși putem afirma că trupa lui Al. P. Marinescu a mai jucat la Botoșani cel puțin pînă în ziua de 10 iunie căci, începînd cu 12 iunie, conform cererii pentru aprobare adresată Primăriei Dorohoi, urma să dea 5 reprezentații în acel oraș¹³⁴. Dar, avînd în vedere că în anunțul despre venirea acestei trupe se spunea că ea va juca la Botoșani „**o parte din sezonul verii**”, credem că Al. P. Marinescu a revenit de la Dorohoi la Botoșani, continuând aici stagiunea de vară.

În numărul său din 25 octombrie 1908, „Gazeta Botoșanilor” făcea două anunțuri la rubrica **Teatrale**. În primul se arată că la 29 octombrie botoșănenii vor avea fericirea să asculte pe „deliciosul artist **Niculescu-**

¹³³ Despre Mărioara Fărcășanu vezi mai multe detalii la: Claudia Dimiu ș.a. „Istoria Teatrului Național din Craiova”, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, p. 79, 95, 111, 118, 130, 160, 167, 175, 180, 181, 182, 184 -188, 209, 244, 246, și la Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”; vol. IV, p. 203, 327, 361, 590; vol. V, p. 203, 235, 236, 275, 332, 333; vol. VI, p. 436, 468, 496 – 498.

¹³⁴ D.J.A.N. Botoșani, Fond „Primăria Orașului Dorohoi”, dosar 10/1908, f. 19.

Buzău în una din cele mai frumoase creațiuni ale sale, **La răcoare**, mult hazlia comedie localizată de Emil D. Fagure, după care va mai juca alte câteva comedii tot atât de repute și hazlii ca și **La răcoare**.

În al doilea anunț, botoșănenii erau înștiințați că: „*Peste 15 zile, va sosi în orașul nostru excelenta trupă de operete a lui **Grigoriu**, care după succesele obținute în capitală, reputează actualmente tot atât de mari succese pe scena teatrului din **Chișinău** (Basarabia) unde a fost reținut să mai dea o serie de reprezentații, peste cele anunțate. Publicul botoșănean care desigur va da năvală la aceste reprezentațiuni, este rugat a-și procura bilete din vreme, de la casierul teatrului*”.

Dintr-un comentariu referitor la un concert susținut de D-ra Madelena Cocorăscu, în data de 25 octombrie, aflăm că la Botoșani, îndată după trupa lui Niculescu-Buzău, a venit trupa lui Al. B. Leonescu-Vampiru. Astfel, criticînd faptul că la concertul „pianistei noastre de forță” a venit puțină lume, în special străini (în sensul de locuitorii evrei, armeni, germani ai orașului – n.n.) care au apreciat astfel meritele distinsei artiste, boierimea și elita noastră (românească – n.n.) „și-au rezervat timpul la Niculescu-Buzău și Al. B. Leonescu (subl. n.) cînd vor asculta și vedea piesele: **Una-alta, Minunică, La răcoare, Mușunache, Doctorul Feștelei** etc.”¹³⁵(toate adaptări – n.n.). În afară de **La răcoare**, nu știm care din celelalte 4 piese au fost jucate de trupa Niculescu-Buzău și care de cea a lui Al. B. Leonescu-Vampiru.

Referindu-se la stagiunea estivală 1908 din București Ioan Massoff face următoarele două precizări interesante: A) Un grup de actori ai Naționalului au fost autorizați să dea, pe vară, spectacole la grădina Rașca, dar numai pînă la 1 august, cînd începeau la Național repetițiile. B) După ce au început repetițiile la Național, la Rașca a venit să joace o trupă condusă de Niculescu-Buzău, care a obținut mare succes de public cu farsa, localizată tot de Emil Fagure, **Mache somnambulul** ... Niculescu-Buzău și **Constantin Tănase** cîntau și cuplete de actualitate, iar datorită faptului că în cartierul Pantelimon chiar apăruse în acest timp un somnambul spre care, la o anumită oră, se ducea multă lume să-l vadă, spectacolul s-a reprezentat și la Rașca, seară de seară, de patruzeci de ori, pînă a dat frigul.

Se subînțelege că Niculescu-Buzău, nemaivînd unde să joace în București, a plecat cu trupa în turneu și a ajuns astfel pe 29 octombrie și la Botoșani, ceea ce înseamnă că și **Constantin Tănase** i-a delectat din nou pe botoșăneni¹³⁶.

De asemenea, „Compania lirică Grigoriu” care, mulțumită unei

¹³⁵ „Gazeta Botoșanilor”, Anul II, Nr. 3 din 1 noiembrie 1908.

¹³⁶ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 223 -224.

bune organizări și, a valoroșilor ei componenți, se dovedise în cursul anilor o întreprindere serioasă, putîndu-se măsura cu orice ansamblu străin din aceeași ramură teatrală, nu avea în București un sediu al ei. Vara dădea spectacole în diferite grădini ce le găsea libere, iar în sezonul rece, de obicei la Teatrul Liric, dacă nu era ocupat. În stagiunea de vară 1908 „Compania Grigoriu” a jucat la Parcul Oteteleșanu avînd în repertoriu operele: **Farmecul unui vals, Voievodul țiganilor, Văduva veselă, Liliacul, Mica prințesă** ș.a., iar printre protagoniști pe celebrul, deja, tenor Leonard, Ioan Băjenaru, Maximilian, Ciucurete, Elena Leonard (Teodorescu), Marieta Ionașcu, Elena Apăteanu ș.a. Cînd Leonard dădea „un beneficiu”, circulația pe strada Matei Millo se întrerupea din cauza aglomerației.¹³⁷

Cînd a venit frigul, Teatrul Liric fiind ocupat pînă la mijlocul lunii ianuarie 1909 de trupele străine, înțîia noastră trupă de operetă și operă cu activitate continuă și de durată, a trebuit să plece într-un prelung și nedorit turneu prin toată țara¹³⁸ și chiar peste hotar la Chișinău, de unde, cum s-a văzut, cam pe la mijlocul lui noiembrie 1908 a venit la Botoșani. Nu știm cîte și ce opere din bogatul repertoriu s-au reprezentat aici, dar sîntem siguri că și botoșănenii s-au bucurat nespuse că au avut prilejul să-l asculte pe Leonard, „Prințul operetei”, și pe Elena Apăteanu, botoșăneancă de-a lor.

Despre cîntăreața botoșăneancă Elena Apăteanu și despre talentul și succesele ei la București, o gazetă din Botoșani scria încă din martie 1908: „Opera Română compusă din elemente românești sub direcția d-lui C. Grigoriu excelează în capitală. În **Cavaleria Rusticană** a cîntat și s-a distins mult d-ra **Elena Apăteanu concetățeană noastră** (subl. n.), care cu o voce drăguță de soprano legeră, cristalină și bine întonată, a dovedit o școală superioară în conducerea glasului în așa perfecțiune că poate rivaliza cu cele mai bune artiste din străinătate”.¹³⁹ Desigur, în afară de **Cavalleria Rusticană** a lui P. Mascagni, în stagiunea de iarnă 1907-1908 Elena Apăteanu a interpretat roluri și în operele **Carmen** de G. Bizet, **Mireasa vîndută** de Bedrich Smethana ș.a din repertoriul trupei, alături de N. Leonard, V. Maximilian, Ciucurette, Florica Florescu, Elena Leonard și ceilalți membri ai ansamblului, iar în stagiunea de vară 1908 și cea din iarna 1908-1909 în operele și operetele **Farmecul unui vals, Voievodul Țiganilor, Văduva veselă, Mica prințesă** de Bella Uys, **Insula Tulipatan** de Ofenbach și, respectiv, **1001 de nopți** de Johann Strauss, **Farmecul unui vals** de Oskar Strauss ș.a.¹⁴⁰

¹³⁷ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 224.

¹³⁸ Ibidem, p. 265.

¹³⁹ „Gazeta Botoșanilor”, Anul I, Nr. 20 din 1 martie 1908.

¹⁴⁰ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 221, 223, 224.

Deoarece Elena Apăteanu a avut mai multe nume, probabil în urma mai multor căsătorii, printre care **Elena Jipa-Apăteanu**¹⁴¹, **Elena Jippa-Apăteanu**¹⁴², **Elena Jippa (Roman)**¹⁴³ și **Elena Roman**¹⁴⁴, cariera ei impresionantă este foarte greu de urmărit. Cel mai mult a cîntat alături de N. Leonard în compania de operete și opere „Grigoriu” chiar și după ce conducerea acesteia a fost preluată de V. Maximilian, fiind protagonistă în operete ca: **Fifi în taximetru** de Jean Gilbert, **Fata mamei Angot** de Lecocq, **Voievodul țiganilor** de Johann Strauss, **Sărmanul Ionathan** de Karl Millöcker, **Werther** de Massenet ș.a. Dar o încununare a recunoașterii talentului interpretativ al Elenei Apăteanu, cunoscută acum sub numele de Elena Jippa-Roman, a fost solicitarea ei să contribuie la inaugurarea Operelor Naționale din Cluj și București. După realizarea Marii Uniri s-a impus ca o necesitate de netăgăduit organizarea și funcționarea unui Teatru Național și a unei Opere Naționale Române în Cluj. După eforturi deosebite, la 25 mai 1920, s-a reușit inaugurarea sediului Operei din Cluj cu **Aida** de Verdi, soliști fiind **Elena Jippa-Roman** (Aida), Lia Pop (Amneris) Constantin Pavel (Radames), Grigore Teodorescu (Amonasro) și Rudolf Steiner (Ramfis).¹⁴⁵

În stagiunea de iarnă a Operei din Cluj, care s-a deschis la 1 noiembrie 1920, tot cu opera **Aida** și cu **Elena Roman** în rolul principal, s-a continuat cu **Traviata** și **Faust**, după care a urmat **Madame Butterfly** și, spre sfîrșitul stagiunii, care s-a închis la 16 iunie 1921, **Cavalleria Rusticana**. În ultimele două spectacole **Elena Roman**, născută Apăteanu, alături de Traian Grozăvescu, a fost protagonistă¹⁴⁶.

Elena Roman a făcut parte și din ansamblul primei stagiuni a Operei Române de Stat – Opera Națională din București – care s-a deschis la 8 decembrie 1921, cu reprezentarea operei **Lohengrin** de Richard Wagner, în traducerea lui Șt. O. Iosif, la pupitrul dirijoral fiind George Enescu. Sub îndrumarea primului muzician al țării, **Elena Roman** a interpretat rolul principal **Ostruda**. De asemenea, ea a mai cîntat în rolurile principale din **Mefistofeles** de Arrigo Boito, și **Aida**¹⁴⁷ pe care-l interpretase cu succes deosebit și la inaugurarea Operei din Cluj.

Ultima apariție consemnată a Elenei Roman, născută Apăteanu, pe

¹⁴¹ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 391.

¹⁴² Ibidem, p. 417.

¹⁴³ Ibidem, vol. V, p. 61, 100, 122, 240.

¹⁴⁴ Ibidem., p. 278, 280, 322 – 324.

¹⁴⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. V, p. 240.

¹⁴⁶ Ibidem., p. 278, 280.

¹⁴⁷ Ibidem., p. 322 – 324.

o scenă românească de operă sau operetă a fost cea de la deschiderea stagiunii 1923–1924 a Operei din București, întâmplată la 8 noiembrie 1923, cu **Walkiria** de Richard Wagner, tradusă de I. Nonna-Otescu, în care marea soprană a cântat alături de G. Niculescu-Basu, Grigore Teodorescu, O. Grozovskaia ș.a., sub conducerea muzicală a lui George Georgescu.¹⁴⁸

După această a treia stagiune a Operei române de stat numele Elena Apăteanu, devenită Jipa sau Jippa și apoi Roman, nu mai apare deloc în istoriile teatrelor din România. Bănuim că, avînd oferte de a cînta în străinătate, a plecat peste hotare și nu s-a mai întors. Sau poate s-a căsătorit a treia oară?? Oricum ea a fost una din cele mai mari soprane ale țării, iar botoșanienii au de ce să se mîndrească cu ea.

În ce privește activitatea concertistică în anul 1908 la Botoșani, aceasta a început, conform datelor ce le avem pînă acum, în ziua de 8 martie și s-a datorat iubitorilor de muzică din localitate care au reînființat societatea muzicală „Armonia”. Iată cum comentează gazeta „Libertatea” evenimentele respective:

„Avem plăcerea de a anunța înființarea în orașul nostru a unei societăți muzicale numită „Armonia”.

Scopul acestei societăți este după cum îl arată chiar numele ei, adunarea la un loc a tuturor iubitorilor de muzică, cultivarea acestei frumoase arte și înlesnirea studiilor muzicale.

Societatea Armonia s-a constituit zilele trecute votându-și statutul și alegându-și comitetul.

Ea a anunțat deocamdată câte două audiții muzicale pe lună, date de membrii activi ai societății.

Întîia audiție s-a dat cu un desăvârșit succes în fața unui mare număr de membri, Sâmbătă sară 8 curent, în localul Ateneului, unde este și sediul societății. Toți acei care știu cât de mult contribuie muzica la înobilirea sufletului și a inimei se vor bucura desigur, dinpreună cu noi, de înființarea acestei societăți a căreia lipsă era așa de simțită în orașul nostru și cărei-i dorim reușită deplină în scopul ce ș-a propus.

Președintele acestei societăți a fost ales D-l Emanoil Leonescu fost profesor de liceu și actual consilier comunal, pildă de abnegație și muncă pentru scopuri folositoare binelui comun”.¹⁴⁹

În același număr, gazeta mai anunța un viitor concert „splendid” ce va avea loc marți, 18 martie, în sala teatrului Popovici și care va fi dat „sub

¹⁴⁸ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. V, p. 400.

¹⁴⁹ „Libertatea”, Anul X, Nr. 9 din 16 martie 1908.

înaltul patronajiu al M. S. Regina de către d-na **General Averescu**". Scopul concertului era adunarea fondurilor necesare la înființarea unui institut pentru fiicele de militari. Nu cunoaștem ce program a avut acest concert și cu ce rezultat s-a încheiat.

Mai bine reliefate în gazeta „Libertatea“ au fost două concerte din a doua jumătate a lunii aprilie 1908, anunțate însă cu multe zile înainte.

Astfel, pentru primul concert care s-a desfășurat în 17 aprilie, anunțul este însoțit și de următorul foarte frumos afiș cu program:

SALA TEATRULUI POPOVICI

Astăzi Joi în 17 Aprilie

Mare Concert

IN FOLOSUL

CANTINEI ȘCOLARE

DAT DE D-L

Ath. Theodorini, (Violonist)

Profesor de Violină și Directorul Conservatorului de
Muzică din Iași

Cu bine voitorul concurs al D-șoarei FLORICA FIȘINESCU
eleva clasei de piano de la Conservatorul din Iași și al D-lui
AN. CIOLAN (Pianist) Laureat al Conservatorului din Iași

PROGRAMA

1) TARTINI	Sonata in sol minor a) Andante, b) Pesto non troppo, c) Largo d) Allegro comodo	} <i>exec. la violină D-I A. Theodorini și la piano D-I A. Cio- lan.</i>
2) LESCHETIZKY,	Mazurca	} <i>exec. de d-I Ciolan</i>
3) CHOPIN,	Nocturna	} <i>ex. de D-I Theodorini și la piano d. Ciolan</i>
4) WIENIAWSKY.	Concert op. 22 No. 2 a) Andante non tropo, b) Allegro con furco, c) Allegro moderato (à la Zingara) d) Finale	} <i>exec. de D-I Theodorini și la piano D-I Ciolan</i>
PARTEA II		
5) VIEUXTEMPS	Balada și Polonesa	} <i>ex. de D-I A. Theodorini și la piano D-I Ciolan</i>
6) CHOPIN,	a) Nocturna b) Polonesa	} <i>exec. la piano de D-ra Florica Fișinescu</i>
7) NACHEZ,	Zigeunertänze	} <i>ex. de D-I Theodorini</i>
8) CAUDELLA	Fantasia națională română	} <i>și la piano D-I Ciolan</i> ¹⁵⁰

¹⁵⁰ „Libertatea“, Anul X, Nr. 10 din 28 martie 1908.

Într-un număr viitor gazeta face și o scurtă cronică muzicală a concertului în care subliniază nu numai execuția tehnică a lui Ath. Theodorini, profesorul de violină și Director al Conservatorului din Iași, precum și al pianistului An. Ciolan, dar, în special, remarcă talentul de pianistă al altei botoșănece, Florica Ficșinescu, deși aceasta era încă elevă la pian a conservatorului respectiv: *„Concertul a avut un rezultat strălucit și moral și material. Este de prisos să mai vorbim despre execuția tehnică a vreunora din bucățile cîntate de celebrii maeștri atît de reuțați la noi ca D-nii Theodorini sau Ciolan. Avem înșă aici de relevat un talent încă tînăr, dar care se remarcă. E vorba de D-șoara Florica Ficșinescu fiica d-lui revizor școlar al județului nostru Constantin V. Ficșinescu. Cele două bucăți din Chopin, **Nocturna** și **Poloneza** executate de d-șoara Ficșinescu au dovedit multă artă și măiestrie în execuția lor. Mai mult. Ele au dovedit o execuție muzicală sobră, un gust elegant și un talent vădit“*.¹⁵¹

Precizăm că An. Ciolan este Antonin Ciolan, viitorul mare pianist, dirijor și animator al vieții muzicale din Iași și din întreaga țară.¹⁵²

Al doilea concert al lunii aprilie 1908, anunțat încă din ziua de 8,¹⁵³ s-a desfășurat sîmbătă, 19 aprilie, în cadrul unui mare festival artistic – literar organizat de Ateneul Român din Botoșani, cu concursul D-rei Madelena Cocorăscu, al marelui poet George Coșbuc și al societății muzicale „Armonia” din localitate.

În succinta cronică a acestui eveniment gazeta botoșăneană „Libertatea” sublinia: *„S-a putut observa cu această ocazie cîte sacrificii a făcut și de astă dată Ateneul nostru pentru a răspunde cu prisosință rezultatului moral al unei serbări, pe care o anunțase. Atît talentata și tînăra artistă D-șoara Cocorăscu cît și societatea muzicală Armonia ș-au arătat: cea dintăi încă odată neprețuitul ei talent, pe care publicul nostru știe să-l aprecieze atît de mult, iar cea de a doua că este compusă din numeroase elemente de valoare.*

Cea mai importantă parte înșă a acestui festival a fost fără îndoială conferința poetului Gh. Coșbuc care a vorbit despre „Vizionarii lumilor transcendente“.

În general reușita acestei serbări a fost dintre cele mai strălucite, lăsând o vie impresie celor ce au avut fericirea să o viziteze.

Din parte-ne, nu putem de cît să transmitem cele mai călduroase felicitări ale noastre conducătorilor ateneului, care ș-au înțeles atît de bine

¹⁵¹ „Libertatea”, Anul X, Nr. 12 din 23 aprilie 1908.

¹⁵² Vezi și la Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. V, p. 196. vol. VI, p. 57 și 669.

¹⁵³ „Libertatea”, Anul X, Nr. 11 din 8 aprilie 1908.

rolul lor în conducerea unei instituții, căreia pentru a progresa îi trebuie în primul loc popularitate, situațiune, de care de mult se bucură Ateneul nostru“.¹⁵⁴

Grație unui excelent critic muzical de la „Gazeta Botoșanilor“, care semnează cu pseudonimele „Stal“ și „Fulger“, avem astăzi posibilitatea de a cunoaște mai în detaliu desfășurarea a trei importante concerte la care botoșănenii au participat în luna octombrie 1908.

Primul dintre ele a fost concertul din seara de duminică 5 octombrie, dat în sala teatrului Popovici de către societatea „Armonia“ din Botoșani, iar criticul respectiv nu s-a mulțumit la a face precizări doar asupra programului și execuției soliștilor, ci și asupra componentelor orchestrei și a scopului societății, fapt foarte important pentru cei interesați de istoria muzicii în acest colț de țară. Astfel, după ce arată data și locul concertului dat de societatea muzicală „Armonia“ autorul cronicii precizează:

Această societate alcătuită din lumea cultă de aici are ca scop de a cultiva muzica și de a răspândi gustul artistic în societatea botoșăneană. Concertul a avut un succes desăvârșit și a dovedit că membrii societății procurînd sieși și altora o desfătare, acest scop nu a fost atins fără o muncă serioasă și încordată judecînd după piesele destul de grele ce s-au executat la Concert.

Concertul începe prin „Le réveil du lion“ de Kontzeki executat cu mult brio și de un ansamblu perfect de orchestră, condusă de dl. C. P. Nicoleanu, avocat, improvizat prin aceasta ocazie, în maistru de orchestră.

A doua bucată, un quartet aranjat de Popp din piesele lui Fr. Schubert, a fost frumos interpretat de d. căpitan Misihănescu (flaut), C. Rugescu (vioară), C. P. Nicoleanu (violoncel) și A. Frunzescu (piano).

După aceasta d. A. Frunzescu, avocat, a executat la piano valsul op. 64 de Chopin dovedind mult simț artistic.

D. Andronic Țăranu a executat concertul No. 22 de Viotti și fiind rechemat a cîntat cu multă simțire o temă de Wiest, cu variațiuni. Dar unde d. Țăranu și-a arătat toată arta a fost în vestitul capriciu național „Ciocîrlia“, cu care ocazie publicul i-a făcut adevărate ovațiuni.

O bucată pe cît de grea pe atît de frumoasă a fost quartetul p. 4 vioare: variațiuni de Ch. Dancla, pe tema Carnavalului de la Veneția, executat cu un efect uimitor de d-nii C. P. Nicoleanu, I. I. Licu, C. Rugescu și Chr. Manea.

Partea II a concertului a început cu „Largo“ de Händel executat și admirabil nuanțat de orchestra societății.

¹⁵⁴ „Libertatea“, Anul X, Nr. 12 din 23 aprilie 1908.

Apoi d. căpitan Misihănescu s-a întrecut pe sine executînd o bucată extrem de dificilă de Fr. Abt. „Noapte bună copil drăgălaș“. A fost bisat și ne-a mai cîntat doina și hora, furtunos aplaudate.

DI. C. P. Nicoleanu în „Spanische Tänze“ No. 8 de Sarasate, s-a arătat ca întotdeauna un admirabil mînuitor al arcușului și a fost silit de ovațiile publicului să repete piesa.

După această urmează un trio de vioară de H. Léonard „Sérénade humoristique á l’espagnole“ bucată serioasă și executată ocazional de trei mari violoniști Sivory, Leonard și Alard, a fost interpretată într-un mod magistral de cei trei primi violoniști C. P. Nicoleanu, I. I. Licu și C. Rugescu.

Distingeai cînd hohote de rîs, cînd cîntecul unui bătrîn șubred, cînd plînsete, cînd veselul bolero spaniol, acompaniat de chitare.

A avut mare efect serenada cu care se începe această bucată executată în unison pe coarda 4-a, exclusiv.

La sfîrșit orchestra a executat cu adevărat sentiment românesc „Amintiri patriotice“, potpouriri, de mult reputatul compositor, profes. Caudella.

Orchestra prin execuțiunea mai mult de cît perfectă a acestei compozițiuni naționale, a făcut ca întreg publicul din sală să înțeleagă caracterul și genul operilor vestitului maestru.

Trebue să menționăm că orchestra societății compusă din D-nii A. Țaranu, I. I. Licu, C. Rugescu, Chr. Manea, C. Tanasiady, E. Giurcea, A. Nicoleanu, I. Ivanovici, A. Țupa, Căp. I. Misihănescu, I. Dudescu, A. Frunzescu, C. Pavel și Gh. Lozneauu, a dovedit în acest concert un studiu inteligent și aprofundat al tuturor pieselor ce a executat și un progres colosal datorit conducătorului ei, D-lui C. P. Nicoleanu, care cu această ocaziune a evidențiat că pe lîngă calitățile sale de artist violonist, posedă și calitățile unui perfect maestru de orchestră.

D. Ciolan,¹⁵⁵ profesor la conservatorul din Iași, a ținut să dea grațiosul său concurs societăței ținînd partea de harmonium în orchestra și acompaniamentul de piano de soliști.

Concertul a reușit deasupra așteptărilor și felicităm din inimă pe valoroșii membri ai soct. „Armonia“ de succesul reputat și așteptăm cu încredere un al 2-lea concert, unde desigur că vor reperța noi succese.

Stal¹⁵⁶

Anunțat cu două săptămîni înainte¹⁵⁷, cel de al doilea concert al lunii

¹⁵⁵ Este vorba despre același Antonin Ciolan, viitorul mare dirijor, care în 17 aprilie 1908 a concertat la Botoșani alături de Ath. Teodorini și botoșăneanca Florica Ficșinescu.

¹⁵⁶ „Gazeta Botoșanilor“, Anul I, Nr. 44 din 11 octombrie 1908.

¹⁵⁷ Ibidem, Anul I, Nr. 43 din 4 octombrie 1908.

octombrie 1908 de la Botoșani a fost pregătit și susținut de soții Enrico și C. Mezzetti (el fost director al Conservatorului din Iași, iar ea primadonă a Operei române – n.n.) și de tânărul Jean Glückman un remarcabil bascantabil, absolvent cu premiu al Conservatorului ieșean, despre talentul căruia gazetele „Opinia” și „Evenimentul” din capitala Moldovei scriseseră foarte laudativ. De reținut că Jean Glückman era botoșănean, fiind fiul farmacistului I. Glückman din acest oraș. Deci încă un tânăr muzician talentat, pe lângă atîția alții pe care i-au dat aceste meleaguri.

Iată ce spune și excelentul critic muzical al „Gazetei Botoșanilor” în cronică sa intitulată.

CONCERTUL MEZZETTI – GLÜCKMAN

Am avut o deosebită plăcere de a asista Duminică seara 19 cr. la concertul dat în sala teatrului Popovici de d-na C. Mezzetti, primadona operei Române, de Jean Glückman, Bass-Cantabile, fiul concetățeanului nostru Isidor Glückman, farmacist. Programul a fost artistic ales și bucățile executate cu cea mai mare abilitate. Pe d-na Mezzetti am mai auzit-o anul trecut și nu ne-am înșelat dacă și de astă dată am găsit-o la înălțimea unei mare artiste lirice.

„Soupir Valse a la mode” de Mezzetti a fost executat cu o drăgălășie uimitoare iar în Aria din „Samson și Dalila” D-na Mezzetti a dat dovadă de o tehnică desvoltată. De asemenea a fost foarte bine în duetele din operele „I. Masnadieri” și „La forza del Destino” de Verdi împreună cu d-l Glückman.

D-l Jean Glückman, un distins elev al Conservatorului din Iași, putem zice că ni s-a prezentat cu calități muzicale cari au întrecut așteptările noastre; căci pe lângă un admirabil timbru în comparație cu vârsta, D-sa mai posedă o acurateță și sentimentalitate, care în unire cu îngrijita școală ce o capătă de la eminentul său profesor d-l Enrico Mezzetti, îi prezic un mare viitor. În Romanța din opera „Luiza Miller” de Verdi a dovedit mare acurateță în execuție. Tot astfel și în duetele cîntate cu D-na Mezzetti unde a fost plin de sentiment.

Ceace a întrecut însă toate așteptările era greaua arie a Tamburului Major din opera „Le Caid” de Thomas unde D-l Glückman a învins toate dificultățile. În această bucată uitasem că avem înaintea noastră pe copilul Glückman și credeam că auzim un reputat Bass de operă, înzestrat cu o tehnică desăvîrșită.

Trebuie să mai menționăm bucată „Sergentul”, baladă de Caudella, cântată de D-I Glückman după care a fost viu aplaudat și rechemat, dându-ne încă bucățile „Foaie verde Peliniță” și „Doina” pline de sentiment. De asemenea și d-na Mezzetti ne-a mai cântat „Vai mândruțo” de Dima și „Ochii albaștri” de Caudella ultima bisată în urma insistenței publicului.

Acompaniamentul la piano a fost ținut cu măiestrie de D-I Profesor Enrico Mezzetti.

Sala a fost ocupată de un public numeros și distins care n-a cruțat aplauze și rechemări, arătând prin aceasta întreaga mulțumire pentru reușita deplină a concertului.

Fulger¹⁵⁸

De asemenea și pentru cel de al treilea concert important al lunii octombrie 1908, dat în ziua de sîmbătă 25, de către vestita pianistă botoșăneană Madelena Cocorescu, credem că e preferabil să-l lăsăm pe cronicarul de la „Gazeta Botoșanilor” să ne descrie atmosfera în care s-a desfășurat. Așadar: „Sâmbătă 25 Oct. a avut loc concertul dat de D-ra Madelena Cocorescu în sala teatrului Popovici, concert care a fost o adevărată serbare pentru iubitorii de muzică din acest oraș.

Cunoaștem talentul de adevărat artist al D-rei Cocorescu încă de la concertul dat anul trecut la noi, dar de astă dată s-a relevat în ea artista desăvîrșită ajunsă la maturitatea artistică, pentru care arta nu mai are nici un secret, iar publicul, care a fost ținut într-o încordare și atenție, cum numai rar se întâmplă, de la început și pînă la sfîrșitul concertului, a răsplătit-o cu furtuni de aplauze.

Cele mai grele piese au fost executate cu un brio crescendo de la început și pînă la sfîrșit și ascultîndu-le nu știai ce s-admiri mai mult: tehnica ireproșabilă din toate punctele de vedere, sau interpretarea superbă și de care ar fi fost geloși chiar autorii acelor piese.

În special entuziasmul publicului a fost culminant cînd d-ra Cocorescu a cântat bucățile **Norwegische Tänze** de Ed. Grieg, **Rapsodie espagnole** și **Rapsodie hongroise Nr. 12** de Liszt.

A-i prezice un viitor artistic desăvîrșit ar fi o banalitate. Ceea ce însă trebuie să ne mîndrească pe noi Români în general – și pe Botoșăneni în special – este că D-ra Cocorescu prin origine e Botoșăneancă și că fala ce o resfrînge asupra întregii țări, se resfrînge și asupra Botoșanilor în special.

Rari ocaziuni avem la noi în oraș să auzim artiști de talia D-rei. Cocorescu și de aceia concertele sale pentru noi botoșănenii sunt adevărate

¹⁵⁸ „Gazeta Botoșanilor”, Anul II, Nr. 2 (46) din 25 octombrie 1908.

*evenimente artistice, care nu se pot uita așa curînd.*¹⁵⁹

Anul 1908 s-a încheiat la Botoșani cu un concert mai puțin obișnuit și despre care nu știm decît că a avut loc.

Astfel gazeta „Libertatea” consemnează că „luni, 29 decembrie, a avut loc în sala teatrului Popovici un mare concert sub patronajul M. S. Regina dat de orchestra unui număr de 20 orbi din fundațiunea „Vatra luminoasă” din București. A asistat un foarte numeros public din toate straturile societății.

Rezultatul moral și material al concertului a fost dintre cele mai strălucite”¹⁶⁰

Ar fi fost foarte interesant dacă știrea ar fi fost completată cu cîteva informații în plus referitoare la: ce fel de muzică a interpretat această orchestră de orbi: populară, ușoară sau clasică, la persoana care i-a instruit sau, eventual, dirijat, la soliștii instrumentiști și prestația lor etc.

*

* *

Ca și în anii trecuți, Botoșanii au primit în anul 1909 vizita unor vestite trupe românești de teatru, opere și operete conduse de mari actori și cîntăreți și în componența cărora intrau renumiți actori sau interpreți.

Începutul l-a făcut Trupa română de opere și operete din București de sub conducerea lui **Ioan Băjenaru** și **Al. Dan**.

Anunțînd „acest eveniment artistic muzical”, gazeta locală **Libertatea** își informa „cu plăcere cititorii” că această trupă compusă din 50 de persoane va da în Botoșani, cu concursul primadonei **Margareta Dan**, mai multe reprezentații, în sala teatrului Popovici, cu începere de vineri 6 februarie, deschizînd seria cu opereta **Farmecul Valsului**, libretul de **F. Dormon** și **Iacobsohn**, pe muzica lui **Oskar Strauss**. După aceasta vor urma operetele **Văduva veselă** și **Prințesa dolarilor** precum și alte opere-te din cele mai cu renume, ale căror titluri se vor anunța la timp. Biletele erau deja puse în vînzare la casierul teatrului, Paul Nussemblat, care era însărcinat să facă și abonamente pentru un număr de reprezentații.¹⁶¹

Menționăm că în vara anului 1908 Ioan Băjenaru (după plecarea din trupa C. Grigoriu), Margareta Dan, Al. Demetrescu-Dan, George Niculescu-Basu, Constantin Tănase, Al. Cotopol, Lucreția Brezeanu, Luiza Valla

¹⁵⁹ „Gazeta Botoșanilor”, Anul II, Nr. 3 (47) din 1 noiembrie 1908.

¹⁶⁰ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 26 din 1 ianuarie 1909.

¹⁶¹ Ibidem, Anul X, Nr. 3 din 24 ianuarie 1909.

ș.a. formând ansamblul „Asociația artiștilor lirici” au jucat întreaga stagiune estivală la grădina „Ambasadori” din București¹⁶² după care au plecat în turneu prin țară, la începutul anului 1909 aflându-se la Iași, unde dădeau reprezentații în sala ciroului.¹⁶³ Mai mult ca sigur că de la Iași ansamblul a venit la Botoșani unde a dat mai multe spectacole, vreme de 9 zile, după cum se va vedea.

Mai precizăm că operele **Farmecul valsului** și **Prințesa dolarilor** sunt cunoscute mai ales sub titlurile **Farmecul unui vals** și **Mica prințesă** de Bella Uys.

Deoarece toată vara anului 1908 Constantin Tănase a jucat în trupa condusă de Ioan Băjenaru și Al. Dan la „Ambasadori” în București credem că și în turneul întreprins în iarna 1908-1909 marele actor a rămas membru al acestui ansamblu, ajungând, astfel, din nou la Botoșani, la începutul lunii februarie 1909.

Știm sigur, conform unui alt anunț al aceleiași gazete **Libertatea**, că vineri 6, sîmbătă 7 și duminică 8 februarie „Asociația artiștilor lirici” a reprezentat operele **Visul unui vals** (de fapt **Farmecul unui vals** – n.n.), **Voievodul țiganilor** de Johann Strauss și **Văduva veselă**, a lui Franz Lehar.¹⁶⁴ Nu știm ce s-a jucat între 9 și 15 februarie.

Ultima reprezentație, de adio, a ansamblului condus de Ioan Băjenaru și Al. Demetrescu-Dan la Botoșani a avut loc la 15 februarie 1909 și s-a rejucat, în beneficiul primadonei Margareta Dan, opereta **Voievodul țiganilor**.¹⁶⁵ Din păcate nu avem nici o cronică a vreunui spectacol.

O știre interesantă publică aceeași gazetă, în legătură cu un incendiu care era cît pe ce să mistuie clădirea vechiului teatru „Petrahe Cristea”, la 10 februarie 1909: „În dimineața zilei de 10 Februar, la ora 5 a izbucnit un început de incendiu la teatrul vechi din Calea Națională.

Focul a distrus o bucată de acoperământ în suprafață de 4 m pătrați. Grație energicului prim ajutor de primar, D-l Octav Lupașcu, care a înștiințat în grabă postul de pompieri, luând în același timp toate măsurile pentru localizarea incendiului, ce amenința să ia proporțiuni considerabile, pericolul a fost înlăturat.

Cu această ocazie, s-a constatat că nimeni din locatari n-a putut da indicații precise asupra accesului în podul imobilului și numai cu mare greu s-a putut găsi scara care duce acolo.

Ar fi bine ca agenții poliției, cari fac paza în apropierea imobilelor

¹⁶² Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 224.

¹⁶³ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. VII, p. 640.

¹⁶⁴ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 4 din 31 ianuarie 1909.

¹⁶⁵ Ibidem, Anul XI, Nr. 6 din 15 februarie 1909.

mari, să fie înconștiențați din timp de către proprietari despre aceasta, pentru a putea da ei la nevoie indicațiile cuvenite.

*Nu ne îndoim că harnicul nostru șef de poliție va lua act de acest deziderat”.*¹⁶⁶

La numai 14 zile după plecarea trupei condusă de I. Băjenaru și Al. Dan, este anunțată venirea la Botoșani a unei alte trupe lirice românești, tot din București, condusă de vestitul tenor Al. C. Bărcănescu și care „va prezenta, duminică 1 martie 1909, **1001 de noți**, operetă în 3 acte și 2 tablouri de Gogniard Frères și muzica de Oscar Linche”.¹⁶⁷

Reamintim că Al. C. Bărcănescu și trupa sa au mai dat spectacole la Botoșani, în luna februarie 1906, deci erau bine cunoscuți botoșănenilor. Deși suntem în posesia numărului imediat următor al gazetei „Libertatea” și anume Nr. 9 din 8 martie 1909, în acesta, în mod curios, nu este publicată decât știrea că „Dl **Constantin Nottara**, cu concursul artiștilor din București și lași sub conducerea d-lor. C. Ionescu și Mircea Pella va juca în sala teatrului Popovici, miercuri 18 martie, **Hoții**, spectacol în 5 acte și 6 tablouri de Fr. Schiller, iar joi 19 martie, va da o a doua și ultima reprezentație cu **Falimentul**, spectacol în 4 acte și un tablou de B. Björnson”, fără a se scrie nici un cuvânt despre reprezentația trupei de operete a lui Al. C. Bărcănescu.

Respectiva reprezentație cu **1001 de noți** a avut loc cu siguranță (și probabil cel puțin încă două, cu alte operete, în zilele de 2 și 3 martie) căci de la Botoșani Al. C. Bărcănescu cu trupa sa a plecat la Dorohoi unde, la 5 martie, depune cererea la Primăria orașului pentru a i se aproba să dea acolo 3 reprezentații în zilele de 5, 6 și 7 martie. Cererea este semnată în calitate de codirector și de un alt mare actor român, Achille Popescu.¹⁶⁸

Faptul că în numerele consecutive datelor susținerii unor reprezentații în care au jucat chiar artiști renumiți, în gazetele botoșănene n-au apărut măcar și succinte cronici ale acestora, ne întărește convingerea că și în anul 1909, ca și în anul precedent, în redacțiile acestora nu mai existau critici teatrale, ele mulțumindu-se la simpla anunțare a sosirii respectivilor artiști și trupe în oraș.

Așadar, în 18 și 19 martie 1909, botoșănenii au avut fericitul prilej de a-l urmări din nou pe marele actor **Constantin Nottara** în piesele **Hoții**, de Schiller, și **Falimentul**, de Björnson.

O inițiativă aparte în domeniul artistic a avut profesoara de geografie Ortenzia Buzoianu de la Externatul secundar de fete din Botoșani care,

¹⁶⁶ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 6 din 15 februarie 1909.

¹⁶⁷ Ibidem, Anul XI, Nr. 8 din 1 martie 1909.

¹⁶⁸ D.J.A.N. Botoșani, Fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 8/1909, f. 21.

sub forma unei „Asociații de muncă pentru petreceri plăcute“, a reunit cîteva zeci de persoane din societatea cultă botoșăneană cu ajutorul cărora a organizat un fel de șezătoare culturală cu public în care s-au interpretat coruri, bucăți orchestrale și s-au pregătit 2 piese de teatru. Tuturor artiștilor amatori botoșăneni și celor care au contribuit la buna desfășurare a spectacolului: profesori, medici, proprietari, ingineri, elevi, militari etc. etc., organizatoarea le-a mulțumit nominal în două numere ale gazetei „Libertatea“,¹⁶⁹ după ce mai întâi atrăgea atenția că „în seara zilei de 21 martie a.c. publicul botoșănean a putut să aibă dovada ce rezultat îmbucurător se poate căpăta în orașul nostru pe tărîmul artisticelor producțiuni de către elemente din societate fără de titluri profesioniste, ci numai cu gustul estetic și bunul simț al Românului cult“.

Datorită mulțumirilor exprimate de organizatoare, cunoaștem astăzi numele celor peste 15 membri ai societății orchestrale „Armonia“ și ale celor peste 45 membri ai corului de amatori, femei și bărbați, în ambele formații. În ce privește tema cărții noastre aflăm că în cadrul acestei mari manifestări culturale s-a jucat cu mare succes piesa **Conul Leonida față cu reacțiunea** de către D-nele Marița Popovici și Livescu, iar „ca să nu fie zadarnică munca și cheltuelile făcute [și] cu piesa **Piatra din casă**, ea se va juca mai apoi, cînd dl **Postelnicescu**, unul din actorii diletanți, va fi complet restabilit, din accidentul ce i s-a întîmplat chiar în ajunul reprezentațiunii“. Despre beneficiul serbării autoarea scrisorii de mulțumire crede că „după probabilități, rețeta va ajunge la 1.000 lei“, ceea ce înseamnă că la spectacol a participat un număr mare de botoșăneni.

Desigur că în perioada de 21 martie și începutul lunii octombrie 1909 pe la Botoșani se vor fi perindat mai multe trupe de teatru și operetă. Bănuim că cel puțin trupa de artiști societari ai Teatrului Național din Iași care, sub conducerea lui C. Ionescu și M. Pella, a dat o serie de reprezentații la Dorohoi, pentru care a cerut aprobarea Primăriei la 23 mai,¹⁷⁰ precum și trupa de operete condusă de Al. Demetrescu-Dan care a dat 3 reprezentații, tot la Dorohoi, în zilele de 15, 16 și 17 iulie,¹⁷¹ și-au prelungit drumul și la Botoșani, sau, invers, au mers la Dorohoi după ce au jucat la Botoșani. Lipsa totală a arhivei Primăriei Botoșani și a ziarelor locale din această perioadă ne determină să rămînem la stadiul de presupuneri.

La 3 octombrie 1909, în cadrul serbărilor jubiliare la împlinirea a 50 de ani de la înființarea Liceului „A. T. Laurian“, a avut loc în sala teatrului

¹⁶⁹ „Libertatea“, Anul XI, Nr. 12 din 29 martie și Nr. 13 din 12 aprilie 1909.

¹⁷⁰ D.J.A.N. Botoșani, Fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 8/1909, f. 30.

¹⁷¹ Ibidem, f. 45.

Popovici un mare festival artistic literar unde, între altele, artiștii Teatrului Național din Iași au jucat **O noapte furtunoasă** de Caragiale. A doua zi, duminică 4 octombrie, cu același prilej, a avut loc o mare serbare populară în grădina „Belvedere” unde aceiași artiști au jucat piesa **Trei crai de la Răsărit** de B. P. Hașdeu. La manifestări a participat și ministrul instrucțiunii publice Spiru Haret.¹⁷²

Pentru ziua de 16 octombrie 1909 aceeași publicație locală¹⁷³ își înștiința cititorii că trupa de comedii de sub conducerea cunoscutului artist **Al. B. Leonescu** va juca în sala teatrului Popovici, pentru prima oară, cunoscuta piesă de moravuri a d-lui Emil Nicolau **Copiii nimănuî**. Trupa venea de la Dorohoi, unde dăduse 2 reprezentații în zilele de 14 și 15 octombrie.¹⁷⁴ **Emil Nicolau** a fost la începutul secolului al XX-lea nu numai un autor dramatic foarte prolific, ci și unul foarte jucat chiar de foarte mari actori de la teatrele naționale și companiile dramatice particulare. Între creațiile sale jucate pe diferite scene se numără: **Copilul supranatural** (1906 la Liric), **Hotel la Expoziție** (1906 la Blanduzia), **Puterea calomniei** (1907 la Liric, de trupa „dizidenților” de la Naționalul din București, **Nottara**, **Liciu**, **Petre și Alice Sturza**), **Copiii nimănuî** (în vara lui 1907, la Ambasadori, cu **C. Nottara** în rolul principal), **Ghicitorea în cafea** (1908, vara, la grădina Rașca, de actorii de la Naționalul din București), **Urmările** (1909 la Liric, în prima stagiune a companiei Davila, deschisă la 12 septembrie), **Fiul ei** (1911, noiembrie, la Naționalul din București și la inaugurarea Teatrului Central din Galați, precum și în ianuarie 1913 la Teatrul Național din Craiova. Pentru această piesă a primit premiul literar acordat dramaturgilor români de Comitetul de lectură al Teatrului Național București pe anul 1911, alături de I. L. Caragiale, Victor Eftimiu, D. Anghel și Șt. O. Iosif), **Două luni** (1912, martie, în stagiunea de inaugurare a Teatrului Comedia din București, cu Maria Giurgea în rolul principal), **Actrița** (22 noiembrie 1912, Naționalul din București, cu Lucia Sturza-Bulandra și Tony Bulandra în rolurile principale), **A cui e vina?** (noiembrie 1914, T. Național București, cu Gh. Storin și Tina Barbu), **Lacrimi Luminoase** (noiembrie 1915, T. Național București cu Elvira Popescu, N. Soreanu, Maria Giurgea, Romald Bulfinsky), **De la Marna** (decembrie 1918, T. Național București), **Femeia** (martie 1919, T. Național București, cu Dorina Fundulescu, după ce se jucase mai înainte și la Iași).¹⁷⁵

¹⁷² „Gazeta Botoșanilor”, Anul II, Nr. 41 din 3 octombrie 1909.

¹⁷³ Ibidem, Anul II, Nr. 42 din 10 octombrie 1909.

¹⁷⁴ D.J.A.N. Botoșani, Fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 8/1909, f. 72.

¹⁷⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 157, 158, 185, 188, 223, 282, 362, 373, 385, 409; vol. V, p. 68, 108, 185, 189.

Sigur, Al. B. Leonescu-Vampiru era bine cunoscut și apreciat la Botoșani căci venise de multe ori aici, înregistrînd cu trupa lui succese deosebite în anii anteriori, cum credem că a obținut și de această dată cu piesa **Copiii nimănu** a lui Emil Neculau, cu atît mai mult cu cît ea era o premieră pentru botoșăneni. Din păcate, nu avem numărul imediat al gazetei care a apărut în ziua următoare reprezentării piesei, deci din ziua de sîmbătă 17 octombrie 1909, și în care este posibil ca redacția să fi tipărit fie și cîteva cuvinte despre acest spectacol.

Tot „Gazeta Botoșanilor“ își anunță cititorii că, începînd de luni 26 octombrie 1909, o trupă de artiști români sub „administrația“ lui Z. Rozescu va da o serie de reprezentații în orașul nostru. Luni se va juca piesa **Femeia altaia**, iar miercuri 4 noiembrie trupa va da o reprezentație în beneficiul casei de ajutor al Corporațiilor Meseriașilor cu piesa **Avarul** de Molière.¹⁷⁶ Desigur, în intervalul de 8 zile dintre cele 2 spectacole trupa condusă de Z. Rozescu a mai dat cîteva reprezentații, despre care însă presa nu a mai scris nimic.

Pentru seara zilei de vineri 5 noiembrie revine la Botoșani „simpativul artist Niculescu-Buzău“ (cum îl caracteriza aceeași gazetă – n.n.). Însoțit de o bună trupă de teatru, va da o singură reprezentație în sala teatrului Popovici, cu hazlia piesă **Popescu petrece**.¹⁷⁷ Biletele fuseseră puse în vînzare la casierul teatrului, Klein.

Menționăm că întreaga stagiune a verii 1909 N. Niculescu-Buzău în asociație cu C. Nottara în fruntea unui ansamblu din care făceau parte Achille Popescu, Ion Morțun, Alexandrina Alexandrescu, Lucreția Brezeanu, I. Constantiniu, M. Vîrgolici ș.a. au jucat în București, la Ambasadori, marele succes al stagiunii fiind piesa **Popescu petrece** de Ludovic Dauș (poet, scriitor și dramaturg botoșănean – subl. n.) și I. Gr. Periețeanu (Narcis).¹⁷⁸ Precizăm că Achille Popescu, ce se remarcase în ultimul timp ca un talent excepțional, era fiul nu mai puțin cunoscutului actor și conducător de trupe teatrale Theodor Popescu, cel care pentru prima dată a susținut la Botoșani o stagiune întregă în anul 1884-1885.

Avînd în vedere calitatea membrilor trupei și succesul înregistrat la București de piesa scrisă de un concetățean de-al lor, nu ne îndoim că și botoșănenii au asigurat un succes la fel de mare ansamblului condus de N. Niculescu-Buzău deși, la fel ca în celelalte cazuri menționate, gazeta ce a publicat anunțul nu a înserat, în numărul din ziua următoare spectacolului, măcar un rînd despre acesta.

¹⁷⁶ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 1 din 24 octombrie 1909.

¹⁷⁷ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 2 din 31 octombrie 1909.

¹⁷⁸ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. VII, p. 267.

În schimb, este publicat în respectivul număr, din 7 noiembrie, următorul anunț important privind venirea unei alte trupe de teatru la Botoșani: „**Teatrale**. Pentru orașul nostru mai cu samă pentru iubitorii de artă se anunță un eveniment teatral pentru zilele de 27, 28 și 29 Noiembrie a.c.

În aceste zile trupa de teatru din București de sub conducerea d-lui **Al. Davila**, va da trei reprezentațiuni, în sala teatrului Popovici, cu piesele **Măgarul lui Buridan, Refugiul și Urmările**.

Se cunoaște marele succes ce l-a obținut în București trupa dramatică de sub conducerea d-lui Al. Davila – și mai cu samă în piesele ce le va juca aici – încât suntem siguri că teatrul Popovici va fi neîncăpător pentru toată lumea ce va veni să asiste la aceste trei extraordinare reprezentațiuni”.¹⁷⁹

Felul cum anunțul prezintă trupa condusă de Al. Davila și succesele sale și în special cele cu piesele cu care venea și la Botoșani dovedesc faptul că autorul lui era la curent cu evenimentele teatrale din capitala țării.

După demiterea sa din funcția de director general al teatrelor și, implicit, de director al Teatrului Național din București, la 12 martie 1908, Alexandru Davila după câteva luni a plecat la Paris, unde a stat aproape un an. Aici, ispita unui trai ușor și a unei vieți mai puțin complicate l-a pus la grea încercare. Dar, în cele din urmă, a învins vechea patimă pentru teatru și gândul de a înființa o companie dramatică proprie.

În acest scop – povestește Ioan Massoff¹⁸⁰ – Alexandru Davila a trimis o scrisoare lui V. Enescu, fostului său adjunct și regizor la Teatrul Național, în care-și expune proiectele și-l roagă „să sondeze” dacă „băieții” și „fetele” pe care-i lansase el, ar fi gata să-l urmeze. Enescu sondează terenul, iar cei întrebați, aprobă cu entuziasm căci Davila, pe lângă mulți dușmani, avea și destui fanatici credincioși.

Davila se întoarce la București hotărât să înceapă activitatea. La începutul lunii mai 1909 în lumea teatrului face senzație știrea că 6 artiști, fruntași ai tinerei generații, și-au dat demisia de la Teatrul Național: **Tony Bulandra, Ion Manolescu, Gh. Storin, Lucia Sturdza, Maria Giurgea și Marioara Voiculescu**. Davila a închiriat de la proprietarul Leon Bobescu clădirea Teatrului Liric pe care a supus-o unor însemnate transformări, a încheiat contracte și cu alți 14 actori și, în plină vară, a început repetițiile pentru prima stagiune a **Companiei dramatice „Davila”**, alcătuită în majoritate din elemente tinere însă foarte talentate de la Teatrele Naționale din București și Iași, dar și proaspeți absolvenți de conservator.

¹⁷⁹ „Gazeta Botoșanilor”, Anul III, Nr. 3, din 7 noiembrie 1909.

¹⁸⁰ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra”, p. 93-94.

La 12 septembrie 1909, s-a inaugurat prima stagiune a „Companiei Davila” – zi memorabilă căci a deschis o mai largă perspectivă teatrului românesc, o nouă fază a dezvoltării sale – cu o comedioară într-un act, **Începem**, un „instantaneu” trimis special de la Berlin de Caragiale, la solicitarea lui Davila, prietenul său, și cu piesa **Stane de piatră** de H. Sutherland.¹⁸¹

A urmat, la 24 septembrie, în premieră pe țară, comedia **Măgarul lui Buridan** de Robert de Flers și G. A. de Caillavet, tradusă de Emil Gîrleanu, o foarte recentă reușită a Teatrului Gymnase din Paris. Subiectul piesei este foarte simplu: un tânăr, băiat bun dar cam prostănac, asemenea măgarului doctorului Buridan, care, avînd de ales între traista de ovăz și găleata de apă și neputîndu-se decide dacă-i este mai mult foame decît sete sau invers, a sfîrșit prin a muri și de foame și de sete, nu se poate hotărî cu care din cele două fete, pe care le iubește la fel de mult, să se însoare. Adversari ai „pudicității ipocrite”, cei doi autori au scris o comedie tipic franțuzească, cu dialog antrenant, cînd melancolic, cînd frivol.

Au jucat, obținînd un mare succes: Maria Giurgea în rolul fetei „alese”, Tony Bulandra în rolul tînărului indecis, Lucia Sturdza, Marioara Voiculescu, Olga Culitza, Gh. Storin, N. Kanner, V. Romano, care-și inaugurează nesfîrșita galerie de roluri de valeți și Alexandru Davila, care la peste 47 de ani și-a început cariera de actor profesionist.

Cadrul scenic în care s-a jucat comedia (două saloane și un dormitor) a fost de un rafinement și un lux care au impresionat – mobilă tapițerie și bibelouri dintre cele mai scumpe¹⁸².

La 12 octombrie Compania Davila joacă o altă premieră: **Urmările**, o dramă a prolificului autor Emil Nicolau în care se denunțau urmările nefaste ale divorțului asupra educației copiilor; un băiat crescut de o mamă vitregă este cuprins de o dragoste nefirească pentru ea. Spre a nu cădea în păcat, mama vitregă pleacă de acasă, iar tatăl, medic, pe punctul să se sinucidă, chemat fiind urgent, acceptă să mai trăiască. Tony Bulandra obține un mare succes în rolul unui „craidon”, iar Davila joacă un rol episodic de bătrîn. Piesa s-a jucat la concurență cu premiera Teatrului Național, din aceeași seară, unde s-a jucat **Revizorul** de Gogol,¹⁸³ iar rezultatul n-a fost în

¹⁸¹ Despre înființarea Companiei dramatice „Davila” și importanța activității ei în mișcarea teatrală din România, mai pe larg, vezi în : „Istoria teatrului în România”, II, p. 69-72; Virgil Brădățeanu, „Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului”, Editura didactică și pedagogică, Buc. 1979, p. 150-156; Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 273-289.

¹⁸² Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 282 și „Viața lui Tony Bulandra”, p. 100-101.

¹⁸³ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, Vol. IV, p. 282.

defavoarea Companiei Davila.

Piesa **Refugiul** de italianul Dario Nicodemi este o piesă psihologică în care accentul se pune pe analiza sufletească a personajelor: Gérard, un soț înșelat, se hotărăște să nu mai vorbească deloc și se refugiază la țară unde Julieta, soția sa adulteră, nu poate să-l scoată din muțenia în care s-a adâncit. Dar la țară își face apariția Dora, logodnica celui care fusese aman-tul Julietei, de care se îndrăgostește Gérard. Dezvăluindu-și dragostea, el îi spune soției că dacă „muțise“ a fost doar pentru a evita scandalul. Julieta devine geloasă căci, în concepția autorului, gelozia poate fi cauzatoare de iubire, însă când devine conștientă că nu poate reînvia dragostea soțului, iubirea Julietei se transformă în jertfă. Astfel, când Dora vrea să renunțe la Gérard, crezând că iubirea lui e doar un simplu prilej de răzbunare, Julieta, sacrificându-se, o convinge că soțul ei o iubește cu adevărat și declară că este gata să divorțeze.

La premiera piesei au jucat în rolurile principale Lucia Sturdza (Julieta), Marioara Voiculescu (Dora), Al. Davila (Gérard), iar în roluri mai mici G. Storin, R. Bulfinsky, C. Stănescu, N. Kanner și Aura Teodosian. Dându-și seama că rolul în care a apărut nu i se prea potrivea, Al. Davila a avut tăria să renunțe și l-a rugat pe Tony Bulandra să-l preia în spectacolele următoare, iar Bulandra a obținut un succes mai mare;¹⁸⁴ fapt ce s-a răsfrânt pozitiv asupra întregii trupe.

S-a vorbit mult la vremea respectivă, dar și după aceea, în istoriile teatrului din România, despre succesele Companiei Davila și cauza sau mai bine-zis cauzele acestora, căci au fost mai multe. Una dintre ele a fost știința lui Davila de a selecta tinere talente și a le călăuzi spre a juca firesc și a alcătui, astfel un ansamblu în care să nu existe note discordante. Încă de la prima premieră cu **Stane de piatră**, N. D. Cocea sublinia că ce a impresionat în mod deosebit a fost firescul jocului interpreților căci „în afară de talente, în afară de calitățile individuale ale fiecărui artist, ceia ce a ieșit mai mult în relief, după prima reprezentare, a fost interpretarea neobișnuit de naturală (subl. n.)...

Teatrul D-lui Davila va scoate, în sfârșit, arta noastră dramatică din muzeul de antichități a gesturilor și a vorbelor umflate. Se va juca și la noi simplu și cu acea meșteșugire superioară a artei care atinge naturalul. Pe scenă vom avea un colț sintetic de viață, cu frământările, durerile și fericirile ei“.¹⁸⁵

Despre aceeași premieră și însemnătatea Companiei Davila un alt

¹⁸⁴ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 101.

¹⁸⁵ N. D. Cocea, „Cronica teatrală – Teatrul Davila“, în „Viața Românească“, Anul IV, Nr. 9, septembrie 1909, p. 448.

cronicar, Eugen Porn, scria: „Dar nu numai luați individual ci și în ansamblu artiștii noii companii și-au arătat valoarea lor. Reprezentarea **Stanelor de piatră** nu a însemnat o simplă „făgăduială” ci a fost o producție cu adevărat artistică, cum s-au văzut puține la noi. Ea a arătat că noua companie dramatică e în stare să dea spectacole de adevărată artă și că ea merită succesul ce a obținut și care va merge mereu crescând, spre binele teatrului românesc...”¹⁸⁶

Subliniem că însuși I. L. Caragiale sprijinise și salutase înființarea noului teatru permanent nu numai scriindu-i personal lui Davila, ci și publicând două articole în „Noua Revistă Română” a lui C. Rădulescu-Motru. În primul, intitulat „un nou teatru” își exprima „încrederea că întreprinderea acestui eminent cunoscător al artei (a lui Davila – n.n.) va avea un succes strălucit, nemaipomenit de mult în țara noastră, și astfel va însemna renașterea adevăratului teatru românesc”.¹⁸⁷

În celălalt articol¹⁸⁸ pe același subiect că un nou teatru permanent nu are cum să aducă prejudicii Teatrului Național din București ci, dimpotrivă, îl va stimula, Caragiale dă ca exemplu o anecdotă, care circula în acea vreme, cu Eduard Hübsch, inspectorul muzicilor militare: Se zicea că Hübsch, ajungând într-un oraș seara târziu, fiindu-i foame, a intrat în primul birt întâlnit și l-a întrebat pe birtaș ce are de mâncare.

– Stufat, i-a răspuns birtașul. Hübsch căruia nu-i plăcea stufatul, se întoarce și pleacă. După ce iese pe ușă observă că toate celelalte birturi din piața orașului aveau obloanele trase, fiind închise.

Se întoarce și-l întreabă pe birtaș dacă nu are și altceva în afară de stufat.

– Nu facem decît stufat, răspunse birtașul.

– Dar mie nu-mi place stufatul.

– Și ce are să fie dacă ai să mănânci?

Hübsch dă să plece iar, dar foamea îi dădea ghes și când vede că și birtașul începe să tragă obloanele, mai face o încercare și întreabă:

– Măcar îi bun stufatul?

– Prima-ntîia! răspunse cel întrebat, de parcă ar fi fost atît de prost încît să spună că nu-i bun.

Și astfel, sărmanul Hübsch, silit de foame a mâncat stufat chiar dacă

¹⁸⁶ Eugen Porn, „TEATRU- Compania dramatică Davila – „Stane de piatră” de H.Suderman”, în „Noua Revistă Română”, vol., 6, Nr. 20, duminică, 20 septembrie 1909, p. 317.

¹⁸⁷ I. L. Caragiale, „Un nou teatru”, în „Noua Revistă Română”, vol. 6, Nr.14 din 28 iunie 1909.

¹⁸⁸ I. L. Caragiale, „Scrisoare asupra Teatrului Național”, în „Noua Revistă Română”, vol. 6, Nr. 20, duminică, 20 septembrie 1909, p. 307-308.

nu-i plăcea, iar stufatul nu era chiar așa bun. Se înțelege că a doua zi el s-a dus să ia micul dejun la alt birtaș și nu la cel care nu făcea decât stufat. „Așa și cu Teatrul Național – trage concluzia Caragiale. Când o mai fi și altul deschis, din două una: ori are să-și îngrijească mai bine de bucătărie, ori o să fie osîndit a-și mânca singur stufatul“.

Mai reținem din acest articol, în care Caragiale critică unele aspecte ale activității Teatrului Național, recomandările pe care el le face actorilor despre cum trebuie să fie jocul lor spre a atrage spectatorii la teatru, recomandări care, credem, sunt valabile și acum, după 100 de ani: „Dar un teatru, ca să placă, trebuie să fie viu, cald, fierbinte; să dogorească viața pînă în fundul galeriei! Actorul, actorii, cînd ies pe scenă trebuie să fie niște posedați, să aibă un demon în ei; prin ochi, prin sprîncene, prin vîrfurile degetelor, prin toți porii, să scoată pe demonul acela și să-l arunce asupra sălii. O clipă să nu-i dea pas publicului a-și veni în fire și a-și da seama de ce vor cu el; să-l ia repede, să-l zguduie, să-l amețească, să-l vrăjească – mai știi eu cum să zic? – cînd or ieși din teatru, nici doi ochi să nu fie uscați și siguri... toți să fie împăienjeniți de emoțiune – umezi, de plîns ori de rîs.

Așa teatru, da! La așa teatru dă năvală publicul ca la o binefacere; căci în adevăr nu sunt multe distracțiuni pe lume, mai amabile decît un bun teatru“.

Credem că marele nostru dramaturg se gîndea și la actorul Ermete Novelli care îl impresionase atît de mult.

Probabil că asemenea ideii le discutase Caragiale cu mai tînărul său prieten Al. Davila, iar acesta împărtășindu-le, le-a pus în practică în spectacolele date cu actorii trupei sale în care el era și regizor. Și n-au fost, cum vom vedea, singurele idei novatoare.

Deoarece Teatrul Liric, potrivit unor angajamente anterioare ale proprietarului, era închiriat pe anumite perioade unor trupe din străinătate, între 1 și 13 noiembrie 1909 Compania Davila întreprinde primul turneu în orașele Ploiești, Buzău, Brăila, Galați și Craiova și, spre sfîrșitul aceleiași luni, al doilea turneu¹⁸⁹ care a inclus și Botoșanii. Am menționat mai sus doar luxul și rafinamentul cadrului scenic în care s-a jucat comedia **Măgarul lui Buridan**. Însă toate piesele au fost montate cu astfel de decoruri, obiecte și costume, multe comandate în străinătate, Al. Davila „fiind partizanul reproducerii totale a adevărului pe scenă, al reprezentării cît mai exacte a cadrului real în care se desfășoară acțiunea... Deoarece personajul este inseparabil legat de un anumit mediu precis determinat,

¹⁸⁹ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 101.

decorul, din simplu element de fundal trebuie să participe la acțiune. Aparența de spațiu locuit este ceea ce-și propune Davila să obțină prin interioarele luxos amenajate cu mobile în diferite stiluri... cu Vase Gallé, cu draperii de mătase și covoare orientale ... care crează atmosferă și iluzia de intimitate dintre partenerii de joc, dar satisface nu numai gustul estetic, ci și nevoia de adevăr a spectatorului”.¹⁹⁰

Și mai avea Davila o concepție originală, înaintată, pe care a pus-o în aplicare împreună cu compania sa teatrală și anume că în turnee spectacolele nu trebuie să difere cu nimic față de cele date la sediu. Astfel, de la cel dintâi turneu al Companiei Davila, s-a întîmplat pentru prima oară ca spectatorii din numeroasele orașe vizitate să aibă privilegiul să asiste la reprezentații jucate în aceleași condiții de interpretare și de montare ca în București.

Acest privilegiu l-au avut și botoșănenii care, în zilele de vineri 27, sîmbătă 28 și duminică 29 noiembrie 1909, așa cum fuseseră anunțați cu trei săptămîni înainte, au fost cu adevărat onorați de prezența și spectacolele date pentru prima dată aici de Compania Davila, în cadrul celui de al doilea turneu al său.

Ansamblul venea de la Iași, unde jucase, cu începere de la 23 noiembrie 1909, piesele **Refugiul, Măgarul lui Buridan, Stane de piatră și Urmările**.¹⁹¹ Vorbind despre stagiunea Teatrului Național din Iași pe anul 1909-1910, Ioan Massoff afirmă că „evenimentul stagiunii l-au constituit, însă, cele patru reprezentații date la circ, (cercul Sidoli, n.n.), și nu la Teatrul Național de compania Davila care pornise în turneu după ce încheiase prima stagiune la București¹⁹² și din care făceau parte, în afara lui A. Davila, Tony Bulandra, Marioara Voiculescu, Maria Giurgea, Olga Culitza, Gh. Storin, Romald Bulfinsky, Ioan Manolescu, Niculescu-Buzău, Ion Morțun, N. Kanner”.¹⁹³ În mod sigur, cu acești actori Davila a venit și la Botoșani.

Dacă pentru Iași spectacolele date de Compania Davila au constituit un eveniment, înseamnă că avea dreptate autorul anunțului din „Gazeta Botoșanilor” să considere venirea acestei trupe un eveniment excepțional și pentru botoșăneni. Din păcate, redacția gazetei s-a limitat la acest

¹⁹⁰ „Istoria teatrului în România”, II, p. 392 - 393

¹⁹¹ Emanoil Al. Manoliu, op. cit., p. 130.

¹⁹² Ioan Massoff face o confuzie de datare. Prima stagiune a Companiei Davila s-a încheiat la 20 aprilie 1910, după cum însuși afirmă în „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 288. Cele patru piese au fost jucate însă în noiembrie 1909, în cadrul celui de al II-lea turneu al Companiei. A fost prima venire a Companiei Davila la Iași, ca și la Botoșani. În mod sigur a revenit la Iași și în 1910, la sfîrșitul lunii aprilie, după încheierea primei stagiuni la București, căci a fost din nou, cum vom vedea, și la Botoșani.

¹⁹³ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol.VII, p. 648.

stadiu enunțiativ, publicînd în numărul 6, de sîmbătă 28 noiembrie 1909, doar informația că „excelenta trupă de teatru de sub conducerea d-lui Alex. Davila a început vineri seara prima reprezentație cu piesa **Refugiul**. Sîmbătă va da **Măgarul lui Buridan** iar duminică **Urmările**. Se prevede la aceste reprezentațiuni o mare afluență de lume; de succes nici nu ne îndoim“.

Admitem că în acest număr nu s-a putut scrie o cronică teatrală despre spectacolul de vineri seara, gazeta aflîndu-se deja sub tipar, dar în numărul următor, din 5 decembrie, se putea face acest lucru despre toate trei reprezentațiile. Din nefericire nu s-a făcut.

În schimb, în același număr din 28 noiembrie 1906, aceeași „Gazeta Botoșanilor“ anunța un alt eveniment teatral pentru botoșăneni și anume venirea unei trupe de operetă și dansuri malo-rusă căreia îi face următoarea amplă reclamă: „**Mare eveniment teatral. Ni se anunță pentru sările de Marți 1 și Mercuri 2 Decembrie: 2 reprezentații ale faimoasei trupe de muzică și de dansuri malorusă, care se află la Teatrul Național din Iași, în turneu, de unde se duce la București pentru 12 reprezentații, trupă pentru care Rușii au un adevărat cult și care anul trecut, mulțumită unui impresar întreprinzător, a distrat Parisul timp de 3 luni producînd un adevărat delir de entuziasm. Această trupă – căci sunt numai 2 în toată Rusia – e cea mai bună, directorul ei fiind renumitul director malorus **Suhodolsky** fiind prima trupă de acest gen ce ne vizitează țara, avînd 65 elemente. Corurile sublime, cînd armonioase, cînd sgomotoase după împrejurările respective și danțurile admirabile ale malorușilor atrage admirația tuturor care au avut ocaziunea să-i vadă la Petersburg, Kiev, Moscova sau Harcov, centrele lor de pedilecție. Costumele lor atrag admirația prin originalitatea lor. Ei cîntă și danțează, cum nu cîntă și nu danțează nimene. Subiectele pieselor lor sunt totdeauna cu subiect moral. În seara reprezentațiilor, se vor găsi la casă libretul pieselor ce vor juca la Botoșani, deși totul se reduce la cînt și dans, fără să fie proză. Malorușii trebuie numai de cît văzuți, căci cu siguranță că și la noi vor stărni un entuziasm nedescriptibil prin arta, cîntecul și danțurile lor originale.**

La Botoșani malorușii vor reprezenta Marți 1 Decembrie a.c. **Cazacii peste Dunăre** operetă în 3 acte cu balet monstruos. Mercuri 2 Decembrie, **Urătorii în seara de anul nou**, operetă într-un act, **O zi de Mai** operetă feerică într-un act, și **O șezătoare** operetă într-un act. În fiecare seară dansuri noi executate de toată trupa.

Biletele la casierul teatrului Klein.

Cor de 40 persoane, orchestră proprie“.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Datorită acestei reclame detaliate putem clarifica o altă inadvertență de datare la Ioan

Conform obiceiului, în numărul următor al gazetei nu se mai spune nimic despre spectacolele date de mult lăudata trupă malo-rusă la Botoșani. Se publică doar un anunț privind un concert, despre care vom vorbi la timpul respectiv, și un alt anunț extrem de lapidar care spune doar că „**Margareta Dan** va juca duminică, 6 decembrie, **Fata pădurarului** și luni, 7 decembrie, **După divorț**“.¹⁹⁵ Desigur primadona Margareta Dan a venit la Botoșani cu aceeași trupă de operete condusă de Ioan Băjenaru și soțul ei Al. Demetrescu-Dan cu care venise și în luna februarie 1909, când au dat mai multe reprezentații, pentru că de la Botoșani trupa a plecat la Dorohoi unde numai Al. Dan singur, în calitate și de „conducător de trupe de operete“, depune cerere la primăria orașului spre a obține aprobarea pentru a da două reprezentații în zilele de 8 și 9 decembrie tot cu operele **Fata pădurarului** și **După divorț**.¹⁹⁶

Anunțul de mai sus constituie ultima informație pe care o avem la dispoziție privitoare la reprezentațiile de teatru din anul 1909 la Botoșani.

Și în anul 1909 manifestările concertistice s-au bucurat din partea celor două gazete botoșănene „Libertatea“ și „Gazeta Botoșanilor“ de o mai mare considerație decât evenimentele teatrale, în sensul că despre cele dintâi au publicat cronici, de cele mai multe ori foarte ample, ceea ce constituie surse de documentare prețioase.

O astfel de cronică, despre un concert anunțat încă din prima zi a anului 1909,¹⁹⁷ publică „Libertatea“ și pe care o transcriem aproape integral nu numai pentru a păstra frumusețea limbajului de epocă, ci și pentru că ea conține date importante referitoare la Societatea muzicală **Armonia** care a susținut concertul: reînființare, dirijor, membri ai orchestrei ș.a.

Massoff. Astfel în „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 309 el afirmă că „în decembrie 1909, la Modern (teatrul din București – n.n.), au avut loc spectacolele unui ansamblu malo-rus, alcătuit din 65 de soliști și 40 de coriști (subl. n.), cu un program de folclor“. Însă în vol. VII al aceleași lucrări la p. 653-654, vorbind despre stagiunea 1910-1911 a Teatrului Național din Iași, afirmă că „în prima parte a acesteia (deci între 16 octombrie și 31 decembrie 1910 – n.n.), au dat spectacole la Iași mai multe formații străine ... O trupă „malo-rusă“ (operă, cîntece, dansuri ruse) a dat spectacole în sala Teatrului Național...“. Evident că prima afirmație este corectă fiind vorba despre una și aceeași trupă malo-rusă care a jucat la Iași, Botoșani și București în 1909, iar afirmația a doua cu prezența ei în 1910 la Iași este eronată.

¹⁹⁵ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 7 din 5 decembrie 1909.

¹⁹⁶ D.J.A.N. Botoșani, fond primăria Orașului Dorohoi, dosar 8/1909, f. 106.

¹⁹⁷ „Libertatea“, Anul X, Nr. 26 din 1 ianuarie 1909.

CRONICA ARTISTICĂ

În seara zilei de 6 Ianuarie corent a avut loc în sala teatrului Popovici, al 2-lea Concert dat de societatea muzicală „**Armonia**“ din localitate, sub patronajul Domnului Prefect Jean Mavrocordat și al D-lui Primar Dimitrie Ursian.

Această societate fondată în Februrie 1908, prin audițiunile și concertele sale și prin concursul său gratuit dat festivalurilor artistice organizate de conducătorii instituțiilor de binefacere, a reușit în scurt timp a se face cunoscută și să cîștige admirațiunea întregului public Botoșănean, care și de data aceasta dându-și întâlnire în număr foarte mare, a dovedit simpatia ce o are pentru instituțiunile a căror organizare și activitate nu lasă nimica de dorit.

Trebue să remarcăm de la început că cu ocazia acestui din urmă concert s-a făcut o adevărată sărbătorire de publicul Botoșănean Domnișoarei ChERICA Margareta Leonescu fiica distinsului nostru concetățean Doctor Gh. Leonescu, elevă în ultimul an al Conservatorului din București, care a binevoit a da „**Armoniei**“ grațiosul său concurs. D-sa a dovedit o artă desăvârșită în execuțiunea cu violina a bucăților de solo și ansamblu cu care a figurat în program.

Și înainte de a intra în descrierea amănunțită a pieselor executate ne simțim datori să aducem laudele noastre comitetului „**Armoniei**“, care și-a dat toată osteneala ca să asigure deplina reușită a acestui concert.

Concertul s-a început cu „**Uvertura**“ din opera „**Martha**“ de Flotow, executată de orchestra societății sub dirijarea D-lui P. I. Nicoleanu și compusă din: D-șoara ChERICA Margareta Leonescu, D-ra Etsbergher, D-na M. Misihănescu; D-nii I. Misihănescu, I. Dudescu, M. Dimitriu, C. Rugescu, I. Licu, C. Manea, A. Moscovici, I. Constantinescu, E. Giurcea, C. Tanasiady, A. Nicoleanu, V. Ioanițiu, I. Șahan, T. Ianovici, A. Ioanițiu, N. Paraschiv, I. Pavel și G. Lozneau.

Interpretarea, eleganța și exactitatea cu care s-a executat această frumoasă uvertură, a evidențiat încă odată meritele distinsului dirijor al „**Armoniei**“ D-nul P. I. Nicoleanu, în deajuns cunoscut ca un violonist de forță și ca un perfect maestru de orchestră. D-sa prin munca inteligentă și stăruitoare ce o pune în conducerea pur muzicală a „**Armoniei**“, a făcut ca numai în 10 luni de cînd s-a înființat societatea, să existe în orașul nostru o orchestră cum n-a mai fost și care să execute piese de acelea care numai în împrejurări cu totul fericite ar fi posibil ca cineva să aibă ocaziune a le executa.

După această uvertură îndelung aplaudată, a urmat fantasia: „**Fi-oritta**“ de Terschak, solo de flaut executat la perfecție de D-I Căpitan I. Misihănescu și acompaniat la piano de D-na Marie Misihănescu. D-sa fiind bisat a executat frumoasa și vestita arie națională de Dima „**Mugur-Mugure!**“.

Al treilea număr din program: „**Quartetul**“ de Popp din operele lui Mayerbeer executat de D-ra Cherica M. Leonescu cu violina, Căpitan I. Misihănescu cu flautul, A. Ioanițiu cu violoncelul și D-ra E. Etsbergher cu piano, a fost interpretat admirabil și executat în așa chip, în cât s-a dovedit pe deplin seriozitatea cu care se studiază la „Armonia“ și muzica clasică.

Urmează apoi „**Reveuse**“ de Bériot executată cu multă delicateță și sentiment de D-I Ioan Licu cu violina, acompaniat la piano de D-ra Etsbergher maestra de piano a societății.

Partea întâia a programului se termina cu fermecătoarea polka de concert „**Le Rossignol**“ de Popp, executată cu flautul de Căpitan I. Misihănescu și acompaniat de orchestră.

Primul număr din partea a doua: Uvertura „**Muta di Portici**“ de Auber, a stârnit admirația generală, cu atâta perfecțiune a fost executată de orchestră această uvertură dintre cele mai grele care s-au scris.

A urmat apoi „**Quartetul**“ de Popp, din operele lui Weber executat de aceleași persoane ca și quartetul din partea întâi a programului. În executarea acestui quartet, fiecare dintre executanți s-a produs în chip strălucit. D-ra Leonescu prin fineță, D-I A. Ioanițiu prin tonul plin și sentimentul cu care a făcut să vibreze coardele violoncelului, D-ra Etsbergher cu execuțiunea de maestră în arta pianului și D-I I. Misihănescu prin legeritatea și dulceața sunetelor flautului, au provocat ovațiuni generale și în mijlocul acestor ovațiuni a reeșit pe scenă D-ra Leonescu care a executat ca solo de violină „**Romanta**“ și „**Burlesque**“ de Riess acompaniată la piano de D-na Marie Misihănescu.

Nu avem îndeajuns cuvinte, să arătăm impresia splendidă ce a făcut asupra publicului, artistica executare a acestor bucăți. Ne mulțumim să felicităm din toată inima pe această artistă de a cărei mari succese în viitor, desigur și ziarele străinătății vor vorbi. De asemenea și D-na Misihănescu s-a ținut la înălțimea artistei pe care o acompania.

Concertul s-a terminat cu un **Potpourri Național** executat cu aceiași măiestrie și perfecțiune ca și celelalte piese de orchestră iar tunetele de aplause urmate au răsplătit munca meritoasă ce o depun membrii „Armoniei“ în răspândirea gustului și a artei muzicale...

Acest concert a fost unul din evenimentele mari artistice din localita-

te și cu o deosebită plăcere am constatat că aproape tot ce orașul nostru are mai distins a luat parte la acest adevărat festival.

În tot timpul cât a durat execuțiunea pieselor, în sală domnea o desăvârșită liniște iar veselia ce se zugrăvea pe figura fiecărui auditor se transforma în nesfârșite aplause după terminarea fiecărei piese.

„Armonia“ e vrednică de lauda tuturor și din parte-ne îi dorim și în viitor același splendid succes pe care l-a avut și de data aceasta.

Regretăm că de astă dată nu ne permite spațiul să enumerăm persoanele ce au onorat concertul cu prezența D-lor”.¹⁹⁸

Un concert de pian susținut de un profesor de la Conservatorul din Iași în seara de luni, 2 februarie 1909, în sala teatrului Popovici, numit și teatrul Splendid, s-a bucurat din partea criticului muzical de la gazeta „Libertatea”, care semnează de data aceasta cu pseudonimul **Jeanlys**, de o cronică pertinentă, de profesionist, din care nu lipsesc, pe lângă laude, și unele observații critice asupra interpretării artistului, dar și asupra comportării publicului botoșănean care n-a păstrat liniștea în sală. Sub titlul **CONCERTUL SIBIANU** iată ce spunea cronicarul respectiv:

„În seara zilei de 2 Februar c. s-a dat în sala teatrului Splendid concertul profesorului Ilie I. Sibianu pianist de curând numit la conservatorul național din Iași.

Produsul acestui Concert având un scop filantropic – mărirea fondului cantinelor școlare – autoritatea respectivă și-a dat destulă osteneală pentru asigurarea unei reușite depline.

D-l revizor școlar Ficșinescu a avut amabilitatea de a pune la dispoziția artistului concertant, propriul d-sale piano, un nou și foarte frumos instrument cu o sonoritate plină și foarte plăcut ton. Publicul nostru, nu mai puțin, s-a grăbit a-și face datoria căci, după câte mi s-a spus, aproape toate biletele au fost împărțite. Socot însă că din cauza balului Societății Sportive care avusese loc cu o seară mai înainte, publicul obosit n-a putut asista în număr mai mare la acest festival artistic.

Programul a avut avantajul de a nu fi fost tocmai încărcat și n-a putut deci cuprinde bucăți de caracter extrem, prezentând astfel oarecare omogenitate. Așa, în esență, concertistul a interpretat pe Rubinștein, Verdi, Liszt și Chopin. Pe lângă astea artistul a crezut de a sa datorie să-și desvăluască adâncul sufletului său, cântându-ne câteva compoziții proprii. Atunci am putut cunoaște că genul care-i convine e melancolia și durerea.

¹⁹⁸ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 1 din 11 ianuarie 1909 (Din neatenție redacția a trecut în loc de Anul XI, fiind Nr.1, tot Anul X de apariție – n.n.)

În „Romanța“, celebră, a lui Rubinștein, stilul piesei a găsit un echo just în inima artistului și sonoritățile profunde ale pianului au răspuns cu fidelitate interpretului.

O mare egalitate în jocul artistului am băgat de seamă în două bucăți: Studiul „Ploaia“ de Rubinștein și „Rigoletto“ paraphrasat de Liszt. Dar prea mare egalitate în joc în unele piese de multe ori strică. Muzica prin excelență simbolizează sentimentele și sbuciumul inimei noastre.

Ori aceste sentimente nu se manifestă cu o egalitate și intensitate rigurose deopotrivă. Asta reiesă mai ales în muzica al cărei înțeles se întregeste printr-un libret în versuri, adică în operă. Opera „Rigoletto“, care după însăși părerea autorului ei, nemuritorul Verdi, e capodopera sa, a fost paraphrasată în chip magistral, cum numai tehnica brilantă a vighrosului Liszt putea s-o facă. Ei bine, cu toată parafrasarea, fondul operei rămâne intact, dar amplificat cu rulatele brilante ale lui Liszt, face extrem de dificilă executarea ecestei bucăți la piano, prin diversitatea în intensitate și accent al părților distincte din care se compune fie-ce frasă din această bucată.

Concertistul prin atitudinea d-sale îmi făcea impresia că cere și vrea să scoată instrumentului toată sonoritatea și întreaga gamă a nuanțarilor pe cari instrumentul, după cît am putut pricepe, era capabil să o dea.

Variațiunile op. 12 a fost pur și simplu citit. „Nocturna“ op. 27 No. 2 în Re bemol major și Valsul No. 7 op. 64 No. 2 în do diez minor sunt indiscutabil bucăți foarte drăguțe, dar prea marea egalitate în jocul d-lui Sibianu, a făcut cântul d-sale rigid. Asupra compoziției D-sale de la sfîrșit, „Rapsodia română“ nu mă pot pronunța căci artistul a cântat exact cea ce a conceput și simțit și în chipul cum D-sa a înțeles că trebuie să ne împărțăască și nouă sentimentele d-sale.

Sunt nevoit, cu părere de rău, să adaug că am fost neplăcut surprins de atitudinea publicului din sală în timpul concertului. Nu sunt apărător furios al așa numitelor conveniențe sociale dar, fără sfială, sînt de părere că șoaptele, rîsetele și alte ecouri a unor discuțiuni mai mult sau mai puțin frivole ce porneau din sală, făceau o notă discordantă și de cel mai rău gust atmosferii pe care artistul-concertant, să silea să ni-o facă cît mai armonioasă și mai plăcută.

E o lipsă de pietate, ca să nu întrebuițez alt termen, chiar față de un artist ce nu e o celebritate mondială, de a-i tulbura atenția în timpul jocului său. Cred că fiecare își poate impune atîta continență, ca să aștepte pînă la capăt și atunci e liber să-și manifeste sentimentele sale.¹⁹⁹

¹⁹⁹ „Libertatea“, Anul XI, Nr. 5 din 8 Februarie 1909.

Sub pseudonimul DORELA, același critic muzical, sau poate altul, de la gazeta „Libertatea“ publică o cronică deosebită despre o audiție muzicală a societății „ARMONIA“, dată la sediul ei, în care autorul, pe lângă prezentarea programului și a aprecierilor privind execuția interpreților, face o serie de considerații, valabile și astăzi, asupra importanței artei și a societăților artistice în lupta omului cu greutățile vieții, asupra datoriei fiecărui român de a se gândi la modul cum poate contribui cel mai bine la prosperitatea țării. De asemenea, tot atât de pertinente erau și sugestiile autorului cu privire la necesitatea ca **Armonia** să se dezvolte și prin înființarea de noi secții, pe lângă orchestră, cum ar fi un cor și o trupă de actori amatori cu care să se dea reprezentații de operetă și chiar de operă. La fel și o secție de dansuri populare. Într-un cuvânt, **Armonia** să devină un mare ansamblu artistic. Iată aceste idei și considerații ale criticului muzical botoșănean – din păcate rămas anonim – demne de a fi fost publicate și într-o gazetă sau revistă centrală:

„Duminică 17 Februarie, am petrecut o seară delicioasă asistând la audițiunea societății muzicale „Armonia“.

*După o **Uvertură** din Nabuchodonosor de Verdi, magistral executată, și minunat condusă de D-I Petru Nicolescu, D-I A. Țăranu a cântat cu talentu-i cunoscut o **Tyrolienă**, întovărașit de D-ra Etschberger, mult apreciată pianistă.*

*Nu mai puțin duios a fost **Frühlingstraum**, interpretat de D-na Misihănescu, D-nii Licu și Misihănescu. Cu frumoasa bucată orchestrală **Die Mühle im Schwarzwald** s-a sfârșit partea I-a a seratei. Unul din artiști a avut fericita idee să roage pe D-I A. Țăranu să ne zică din cele cîntice românești, cari înveslesc sufletul, pe lângă că mișcă pînă la lacrimi.*

*Am fost transportați atunci, de frumosul cîntec de pe vremea lui Barbu Lăutarul **Arde-ți-ar rochia pe tine, cum mi-ai ars sufletu-n mine**, și apoi de duioasa **Ciocîrlie** cu notele-i care curg cînd lin, cînd precipitat, cînd cu un strigăt strident de pasiune.*

*Partea a 2-a a început cu o **Uvertură** de Auber, în care orga parcă avea suflet sub delicata atingere a degetelor de zîină a D-nei Misihănescu; Idila **Dimineața în munți** cântată de D-ra Eugenia Turtureanu, D-nii Misihănescu și Rugescu, a fost admirabil executată.*

*A urmat **Salve-Maria** solo de flaut, cântat prea frumos de D-I Misihănescu. În sfârșit, orchestra a încheiat, această frumosă serbare muzicală, executându-ne **Garofița**, admirabila compoziție a lui Dinicu, în care se însoțesc cîntece populare românești din Muntenia, cu altele, gingașe și dulci de dor.*

Într-aceste vremi de luptă grea în calea vieții, în cari trebuie să ții piept bărbătește, în același timp nevoilor vieții și răutăței omenești, idealismul unei societăți artistice ca Armonia, te face să te mai împaci cu viața.

Patima pentru artă este înălțătoare și aleasă, dar nu oricine o poate simți, trebuie să ai un suflet curat, cinstit și să fii un estetik ori din naștere, ori prin educație. Omul e muritor, dar simțirea lui artistică trăiește și după moartea-i.

Prin societăți muzicale și culturale, prin colecții ori prin scrieri, lași dovezi de suflet ales, celor ce vor dori să știe ce folos ai adus semenilor tăi.

A nu face nici un bine altuia sau obștiei, înșamnă a face rău. Fiecare Român, fiecare fiu al acestei țări trebuie să se gândească, unde ar putea pune piatra menită să consolideze edificiul nostru social și național.

Arta, cel puțin, este în stare să topească toate urile de rasă și de clasă, și să rămână, după cum e și sortită, cea mai umanitară creațiune a omului.

În curând Armonia își va serba un an de existență, să sperăm că societatea botoșăneană, va ști să răsplătească eforturile uriașe ce le-a făcut pentru ca să se prezinte cu un studiu perfect orchestral, și că se vor găsi persoane estete și artiști amatori cari să mărească numărul membrilor.

N-ar fi rău ca **Armonia** să se gândească la organizarea unui cor de actori amatori în vedere de reprezentării teatrale. Nici o secțiune a dansurilor naționale în felul societății „**Chindia**” din București, nu ar fi fără de folos.

Pentru toate acestea e nevoie: de număr mai mare de membri, de un local propriu, de instrumente muzicale perfecționate, între cari un piano bun, dar în primul rând, de puțină bună voință a publicului. Ușele sunt deschise, tuturor binevoitorilor la micuța **Casă a Artelor din Botoșani**.²⁰⁰

După cum anunțase și criticul anonim, societatea **Armonia** și-a marcat un an de la reînființare printr-o adunare generală ce a avut loc la 18 martie 1909 și în care vice-președintele ei, căpitanul I. Misihănescu, a prezentat o dare de seamă despre activitatea desfășurată de comitetul de conducere în anul expirat 1908-1909.

În darea de seamă, vicepreședintele arată modestele începuturi ale societății, „cînd un grup de cîțiva oameni de inimă, diletanți muzicali, ajutați de multe persoane binevoitoare și amatoare de muzică, au pus bazele acestei societăți, mică și obscură la început, acum mare, înfloritoare și

²⁰⁰ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 8 din 1 martie 1909.

pășind cu încredere în viitor“. Expune apoi activitatea societății în anul expirat alcătuită din concertele și audițiile care au fost gustate cu atîta dragoste de publicul botoșănean, a cărui participare masivă la asemenea manifestări a fost hotărîtoare pentru propășirea **Armoniei**. „Fiți convinși că în această societate se muncește mult – spune vicepreședintele în raport – vedeți că bunăvoința D-voastră nu este rău plasată... Dați societății sprijinul moral de care are nevoie, frecvențați producțiunile ei și plătiți la timp cotizațiile ca și pînă acum, pentru ca astfel să se evite un dezastru (financiar – n.n.)“. S-a făcut apoi enumerarea elementelor muzicale care compun orchestra societății **Armonia**, societate care număra, la data bilanțului de un an de existență, 75 de membri din cei 106 înscriși. Școala de muzică ce funcționa de la 15 decembrie 1908 era „încă o dovadă despre zelul depus de către membrii executanți în mod gratuit, numai în scopul de a crea elemente muzicale noi care să completeze pe viitor orchestra societății“, căci ea avea 3 elevi la clasa de flaut, unde preda căpitanul I. Misihănescu, 6 elevi la violină, predată de P. Nicoleanu, 1 elev la violoncel, 1 elev la toba mică și 1 elev la toba mare, în total 12 elevi.

S-a prezentat apoi situația financiară a societății alegîndu-se și o comisie de cenzori care să verifice veniturile și cheltuelile făcute. La urmă s-au votat modificările unor articole din statutul societății și s-a ales noul comitet de conducere în persoana D-lor Em. Leonescu, președinte, I. Misihănescu, vicepreședinte, C. Rugescu, secretar, Simeon Manea, casier, și P. Nicoleanu, membru.²⁰¹

În același număr 11 din 22 martie 1909, criticul muzical de la gazeta „Libertatea“, sub pseudonimul „Diez“ de data aceasta, semnează o scurtă cronică asupra unei audiții muzicale organizată de **Armonia**, la 13 martie 1909, în care arată că numai munca și devotamentul pentru arta muzicală a membrilor executanți ai acestei societăți au făcut ca gustul de muzică să cuprindă o bună parte din populația Botoșanilor ceea ce a determinat ca și de această dată localul **Armoniei** să fie prea mic pentru a cuprinde numărul mare de persoane ce veniseră să asculte frumoasele producții muzicale ale societății.

În ce privește programul acestei audiții, deși criticul nu-l detaliază, el afirmă că a fost așa de bine ales și de perfect executat „încît întreaga asistență a fost pe deplin satisfăcută, răsplătind cu aplauze furtunoase fiecare bucată executată“. În încheierea scurtei sale cronici, el își afirmă încă o dată admirația sa pentru dragostea de muncă ce o depun executanții și comitetul societății și îi invită pe botoșăneni să asiste la al 3-lea și ultimul concert din această stagiune a societății muzicale **Armonia**, „care va avea

²⁰¹ „Libertatea“, Anul XI, Nr. 11 din 22 martie 1909.

loc în seara zilei de 31 martie curent“.

Concertul a avut într-adevăr loc, dar nu în 31 martie, cum fusese anunțat în „Libertatea“, ci cu o lună mai târziu, în 30 aprilie 1909. Știm acest lucru grație următoarei cronici publicată de „Gazeta Botoșanilor“ din care aflăm, pe lângă aprecierile privind munca serioasă ce se desfășura la Armonia, programul acestui concert și interpretării lui, dar și faptul că, probabil, din cauza căldurii neobișnuite la acea dată, publicul, spre deosebire de alte dăți, n-a fost prea numeros:

CONCERTUL SOCIETĂȚII MUZICALE „ARMONIA“

Joi 30 Aprilie a avut loc al 3-lea concert al soc. „Armonia“.

O deosebită plăcere îți face totdeauna când asیști la concertele acestei societăți muzicale unde se remarcă pe lângă frumoasa „armonie“ a membrilor ei dar și progrese vădite și crescînde pe arena artei muzicale.

Aci se muncește serios și cu mult spor și aceasta s-a putut observa, odată mai mult, la concertul de Joi sara.

Păcat că n-a asistat public mai numeros – aceasta poate din pricina căldurei din sala teatrului – totuși restrînsul public, totdeauna gata a se sacrifica puțin pentru artă, a petrecut cîteva ore deosebit de plăcute.

Concertul a început prin Uvertura „Lustspiel“ de Kelér Béla executat de orchestra societăței condusă cu multă abilitate de d. P. Nicoleanu și compusă din remarcabile elemente cu totul devotate societăței și muziceii.

Urmează după aceasta renumitul „Trio“ de Haydn care a fost executat din trio compus din d-nii: P. Nicoleanu (violină), I. Chesim (violoncel) și d-na Maria Misihănescu (piano). Execuția ireproșabilă și cu multă simțire a acestui „Trio“ a fost furtunos aplaudat așa că executanții au fost siliți să-l biseze.

După aceasta, „Fantasia pastorală“ de Fr. Doppler, a fost executat cu multă exactitate și plăcută nuanțare de d-l căpitan Misihănescu din flaut acompaniat de d-na Maria Misihănescu la piano, cari au fost mult aplaudați.

Partea I-a a programului se termină cu „Ciobănașul“ potpuriu național de P. Nicoleanu, executat de orchestra societăței condusă de autor, care a fost furtunos aplaudat pentru frumoasa și excelenta execuție.

Partea a II-a a programului începe cu „Uvertura“ la „Nabuchodono-

sor“ de Verdi, executat și de astă dată ireproșabil de orchestra societăței.

Urmează după aceasta „Sérénade Humoristique“, Quartet de Leonard, executat de quartetul compus din d-nii P. Nicoleanu (violina I), C. Rugescu (violina II), Chr. Manea (violina III) și d-ra Etschberger la piano. Execuția deosebit de îngrijită, serios și bine studiată, a plăcut tuturor în măsură deosebită. După aceasta, d-l P. Nicoleanu din violină acompaniat la piano de d-ra Etschberger a executat frumoasa „Serenada“ de Drdla, bucata pe care a trebuit s-o bizeze în aplauzele întregii săli.

Concertul s-a sfârșit cu „Abschied Simphonie“, Presto și Adagio, de Haydn, care pe lângă frumuseța muzicii, a excelenței interpretării de orchestra societăței, publicul s-a amuzat încă la această bucată prin dispariția a unul câte unul – în toiul orchestrației – între executanți, pînă dirigiorul – d-l Nicoleanu – a rămas cu cei 2 solo de violină! Firește că n-a fost nici o grevă a excelenților noștri executanți de la „Armonia“, așa a fost concepută bucata de autor și care are și ea explicația și povestea ei!²⁰²

Desigur că pe timpul verii și toamnei vor mai fi fost la Botoșani manifestări concertistice dar, din punct de vedere informațional, din datele ce le avem pînă acum, ultimul concert susținut aici în anul 1909 a fost cel al marelui violonist **Jacques Thibaud** anunțat de „Gazeta Botoșanilor“ pentru sîmbătă 5 decembrie în sala teatrului Popovici. Drept reclamă pentru atragerea unui număr mai mare de botoșăneni la acest concert, gazeta încheie scurtul anunț cu informația că „un extraordinar succes a avut Thibaud la Ateneul din București miercuri 2 decembrie la care au asistat prințul Ferdinand și prințesa Maria cît și toată elita bucureșteană. Entuziasmul a fost de nedescris.“²⁰³

*

* *

Prima reprezentație teatrală a anului 1910 în Botoșani a fost cea susținută de elevele Externatului secundar de fete din localitate în cadrul manifestărilor de sărbătorire a zilei de 24 ianuarie organizate de Prefectura județului. Cu acest prilej școala respectivă a dat o serbare în care, pe lângă o conferință despre însemnătatea zilei, jocuri naționale și coruri, a fost inclusă în program și piesa **Cinel, Cinel** de Vasile Alecsandri, „frumos jucată și interpretată de eleve sub conducerea d-rei Anna Ghermănescu“. Părinții și publicul asistent au răsplătit cu vii aplauze „mult frumoasa pro-

²⁰² „Gazeta Botoșanilor“, Anul II, Nr. 27 din 2 mai 1909.

²⁰³ Ibidem, Anul III, Nr. 7 din 5 decembrie 1909.

ducție a elevelor Externatului nostru”.²⁰⁴

În același număr al „Gazetei Botoșanilor” cititorii erau anunțați că marele artist de la Teatrul Național București **V. Leonescu**, însoțit de o excelentă trupă, va da la Botoșani o singură reprezentație în seara de marți, 2 februarie, cu „frumoasa piesă **Vânătorii mărilor**”, biletele fiind puse în vânzare de casierul teatrului Popovici, dl. Klein.²⁰⁵

Conform obiceiului din anii trecuți, în numărul imediat următor, 15 din 6 februarie 1910, gazeta nu publică și cronica spectacolului dat de V. Leonescu și trupa sa la 2 februarie, mulțumindu-se, doar, să-și anunțe cititorii că „marea noastră tragediană **Agatha Bârsescu**, cu concursul societărilor Teatrului Național din Iași, va da în orașul nostru 2 reprezentațiuni teatrale. Luni 15 februarie va juca **Maria Stuart** de Schiller și marți 16 februarie **Medeea** de Legouve”, biletele găsimu-se, de asemenea, la casierul teatrului Popovici, dl. Klein.

De fapt nu actorii Teatrului Național din Iași i-au dat concursul Agathe Bârsescu, ci invers. Ioan Massoff subliniază acest fapt afirmând: „întrucât se știa că în ianuarie Iașul e în carnaval și pentru că totuși teatrul să constituie un punct de atracție, s-a convenit (de către conducerea acestuia – n.n.) cu Agatha Bârsescu să joace la închiderea stagiunii, urmînd să apară și în rolul lui Hamlet” (bineînțele în travesti – n.n.). Conform înțelegerii marea actriță a jucat în ianuarie și prima parte a lunii februarie, împreună cu artiștii ieșeni mai multe piese din repertoriul ei, începînd cu **Maman Colibri** de Henry Bataille, **Medeea**, **Maria Stuart**, **Othello**, **Deborra** de S. Mossenthal, **Dama cu camelii**, **Magda**, **Sapho Messalina** ș.a.

În toate aceste piese, în care principalii parteneri i-au fost Mihai Th. Popovici, Vasile Leonescu, State Dragomir, Aglae Pruteanu, Athena Georgescu și chiar soțul ei, Constantin Radovici, venit de la Berlin, unde jucase la teatrul Neuer Schauspielhaus, Agatha Bârsescu a obținut mari succese. Numai în **Hamlet**, care s-a jucat la 11 februarie 1910 și în care rolul Ofeliei a fost interpretat de Anicuța Cîrjă, rolul nefericitului prinț al Danemarcei, nu i s-a potrivit mării artiste deloc, așa cum nu i s-a potrivit nici predecesoarei sale care s-a încercat în acest rol, Sarah Bernhardt.²⁰⁶

Prin urmare, Agatha Bârsescu a venit la Botoșani, în 15 și 16 februarie 1910, de la Iași, unde înregistrase acel semieșec în Hamlet, fiind sigură că botoșănenii o vor primi, așa cu au primit-o întotdeauna, cu multă dragoste și prețuire. Și noi suntem siguri că s-a întîmplat întocmai așa, însă nu avem nici un număr din presa locală din zilele următoare celor de 15-16

²⁰⁴ „Gazeta Botoșanilor”, Anul III, Nr. 14 din 30 ianuarie 1910.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc”, vol. VII, p. 648.

februarie 1910 care ar putea să confirme acest lucru.

Un alt eveniment teatral deosebit pentru botoșăneni este adus la cunoștința acestora de gazeta „Steagul” și anume că „admirabila trupă de operete sub direcțiunea cunoscuților artiști Al. C. Bărcănescu și Tănase își anunță sosirea în orașul nostru pentru a da o singură reprezentație în sala teatrului Popovici, miercuri 24 martie, cu frumoasa operetă în 3 acte **Țăranul voios** de Victor Leon.²⁰⁷ Biletele fuseseră puse deja în vânzare, ca de obicei, de Klein, casierul teatrului. Așadar, marele artist Constantin Tănase din nou la Botoșani pentru a-i încînta iarăși pe botoșăneni, nu numai cu rolul propriu-zis din operetă cît, mai ales, cu interpretarea cupletelor axate pe problemele actualităților zilei, în pauzele dintre actele operetei.

Trupa venea de la Iași, unde obținuse mari succese, jucînd la sala „Sidoli” comediile **Aoleu Tănase** de George Ranetti, **Regele** de Robert de Flers și G. A. de Caillavet și opereta **Țăranul voios**.²⁰⁸

Este curios, că înainte de Botoșani trupa s-a oprit la Dorohoi unde a dat 2 reprezentații în serile de 22 și 23 martie, în sala Unirea din str. Grigore Ghica,²⁰⁹ în timp ce la Botoșani a dat o singură reprezentație, deși aici sala teatrului Popovici era mai adecvată și publicul mai numeros.

O nouă reprezentație dată de elevele Externatului Secundar de Fete din Botoșani în ziua de sîmbătă, 27 martie 1910, la teatrul Popovici s-a bucurat atît de atenția redacției de la „Gazeta Botoșanilor” cît și a celei de la „Steagul” care au publicat fiecare cîte o cronică amănunțită²¹⁰ privind reușita deosebită a elevelor, dar și a profesoarelor care le-au îndrumat. Programul a cuprins: coruri, recitări, dansuri naționale și piesa **Cinel-Cinel** de Vasile Alecsandri, excelent interpretată – spun ambele cronici – de către elevele Laura Mărășescu (în rolul Sandu), Alexandrina Barbu (Graur), Elena Apostol (Smărăndița), Margareta Gheorghiu (Florica) și Leia Zosmer (Tincuța). Cronicarul anonim de la „Steagul” subliniază că fetițele de școală au interpretat rolurile atît de bine”, încît nici chiar artiști de valoare nu ar fi găsit vreun cusur... S-a văzut mîna de măiastră în conducere (în regie – n.n.) și inteligența D-nei profesoare Anna Ghermănescu”.

La recitări au stîrnit entuziasmul publicului versurile atît de mișcătoare din **Românul** de Alecsandri și **Rugămintea din urmă** de G. Coșbuc,

²⁰⁷ „Steagul”, Anul XIV, Nr. 8 din 18 martie 1910. Nu cunoaștem de ce autorul anunțului îl dă drept autor al operetei **Țăranul voios** pe Victor Leon, în vreme ce Ioan Massoff în „Viața lui Tănase”, p. 105, îl dă drept autor pe Leo Fell.

²⁰⁸ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. VII, p.648.

²⁰⁹ D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria orașului Dorohoi, dosar 16/1910, f.49-51.

²¹⁰ „Gazeta Botoșanilor”, Anul III, Nr. 23 din 3 aprilie 1910; „Steagul”, Anul XIV, Nr. 11 din 8 aprilie 1910.

admirabil recitate de eleva Laura Mărășescu.

Dansurile naționale, în special dansurile **Mărioara, Româneasca și Hora** din piesa **Cinel-Cinel** s-au desfășurat cu grație, unitate și simultaneitate în mișcări ce au încântat ochii spectatorilor, aceasta și datorită muncii noului profesor de gimnastică, Teodoru.

Arta coregrafică a fost cel mai bine reprezentată de grațiosul balet al rîndunelilor căci „imitarea rîndunelilor în costum, în ciripit, în mișcări și în tabloul artistic ce-l compune, a fost mai mult decât perfect redată... iar corul de voci tinere îți reda iluzia primăverii cu desăvîrșire, ceea ce a făcut ca acest balet să fie bisat de către public.

În sfîrșit, corurile singure, separate, între care piesele **Dor de sat**, de Dinicu, și **Cîntec de mai**, de Goldfrey, „au fost ceva ceresc la auz“ și, de asemenea, au fost bisate. „O ploaie de flori a acoperit pe dragele privighetori și pe simpatica și conștiincioasa lor profesoară de muzică, D-ra Elena Manu care dă la iveală noi talente“.

Concluzia cronicarului muzical de la „Steagul“ este aceea că și prin această reprezentație „s-a dovedit că la Externat nu numai studiile sunt serioase – dovadă succesul la toate concursurile de admitere în școalele din Iași și București – dar și că educația artistică, înobilitoare de suflet, se face la perfecție“.

Un eveniment teatral de excepție cum era cel al venirii lui Constantin Nottara la Botoșani a fost anunțat, cu mai bine de o lună înainte de a se petrece, astfel: „Marele nostru artist Constantin Nottara, însoțit de artiștii Teatrului Național din Iași va juca în orașul nostru, în serile de 8 și 9 aprilie, cele două din urmă capodopere ale lui Delavrancea, **Apus de soare și Viforul**. Biletele se pot de pe acuma reține la casierul teatrului, Klein“.²¹¹

Menționăm că drama **Apus de soare** s-a jucat în premieră la Teatrul Național București în seara de 2 februarie 1909,²¹² iar pe scena Naționalului din Iași, la deschiderea celei de a 30-a stagiuni a Societății Dramatice de aici, la 12 septembrie 1909,²¹³ rolul lui Ștefan cel Mare fiind interpretat, în ambele premiere, de C. Nottara care a realizat o remarcabilă creație. La Iași alături de Nottara, s-au distins și actorii ieșeni Gh. Cîrjă (Arbore), State Dragomir (Petru Rareș), C. Momuleanu (Moghilă), Verona Cuzinschi (Doamna Maria) și Aglae Pruteanu (Oana).²¹⁴

Mai precizăm că **Viforul**, a doua piesă a trilogiei lui Delavrancea, a avut premiera pe scena Teatrului Național din București la 26 noiem-

²¹¹ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 19 din 6 martie 1910.

²¹² Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 254.

²¹³ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. VII, p. 643.

²¹⁴ Ibidem., p. 643 – 644.

brie 1909,²¹⁵ C. Nottara interpretând rolul marelui hatman Luca Arbore în care a fost de un tragism sffșietor și de un patos ieșit din comun, mai ales în actul când eroul își jlește feciorul ucis de vrerea dementă a lui Ștefăniță-Vodă sau când se apără de învinuirile de trădare ce i se aruncă, pe nedrept, de același.²¹⁶ De reținut că această piesă nu s-a mai jucat și la Iași imediat,²¹⁷ ci destul de târziu. Este adevărat că în stagiunea 1911-1912, când Teatrul Național din București, pe lângă altele, a dat răspuns favorabil și la „autorizarea lui C. Nottara de a juca la Iași rolurile create în trilogia lui Delavrancea“, însă, în mod sigur, s-a jucat numai ultima piesă a trilogiei și anume **Luceafărul**, cu Nottara în rolul lui Petru Rareș, dar nu și **Viforul** și nici măcar **Apus de soare**²¹⁸ care mai fusese jucată, cum s-a văzut, în septembrie 1909.

Am făcut precizările de mai sus pentru a sublinia două lucruri:

A) Cu mult înainte de a se fi jucat la Iași, drama **Viforul** a fost jucată de C. Nottara la Botoșani reconfirmând astfel importanța acestui oraș și a locuitorilor lui pentru mișcarea teatrală românească.

B) Întârzierea punerii în scenă și la Iași a piesei **Viforul** poate constitui, prin lipsa de repetiții, o altă cauză a faptului criticat pe bună dreptate în următoarea cronică a spectacolelor de la Botoșani precum că actorii ieșeni cu care a jucat C. Nottara nu au fost la înălțimea marelui artist, ceea ce a făcut ca mulți intelectuali botoșăneni să nu participe la reprezentații:

²¹⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 294.

²¹⁶ Ibidem. Despre creațiile scenice memorabile ale lui C. Nottara în trilogia lui Dealavrancea (și nu numai) vezi mai pe larg la Virgil Brădățeanu, Op. cit., p. 51-52 și 121-124.

²¹⁷ Deși Ioan Massoff în „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 296 afirmă că după ce **Viforul** s-a reprezentat pe scena Teatrului Național din București de 28 de ori după premieră, în aceeași stagiune 1909-1910, „curând piesa a fost înscrisă în repertoriul celorlalte teatre naționale. (subl.n.) Nu știm ce a înțeles Ioan Massoff prin „curând“, însă la Teatrul Național din Craiova premiera cu **Viforul** a fost abia în 1915, cu marele artist Al. Dem. Dan în rolul lui Ștefăniță Vodă (vezi Claudia Dimiu ș.a, op. cit., p. 265). Pentru Teatrul Național din Iași acest „curând“ este și mai curios pentru că și Massoff și Emanoil Al. Manoliu în a sa „O privire retrospectivă asupra teatrului moldovenesc“, deși enumeră piesele ce s-au jucat la Iași în fiecare stagiune, nu pomenesc deloc de **Viforul** pînă la 10 noiembrie 1918, când ambii afirmă că stagiunea 1918-1919 s-a deschis atunci, cu această piesă, rolurile principale fiind interpretate de actorii ieșeni Ștefan Braborescu (Ștefăniță), Aglae Pruteanu (Oana), Aurel Ghițescu și Ion Sîrbul – alternativ – (Arbore), Sorana Țopa (Doamna Tana) și Vasile Boldescu (Mogîrdici). Nu credem că dacă piesa s-ar fi jucat măcar odată între anii 1909-1918 și la Iași, ambii autori ar fi omis să pomenescă un asemenea eveniment deosebit.

²¹⁸ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol.VII, p. 656 -657; vezi și Emanoil Al. Manoliu, Op. cit., p. 132-133.

*„Nottara în Botoșani, Joi 8 și Vineri 9 Aprilie marele nostru artist Const. Nottara a jucat **Apus de soare** și **Viforul** pe scena teatrului Popovici din localitate. E de prisos să relevăm succesul mare ce l-a avut Nottara în neîntrecutele creațiuni Ștefan cel Mare din **Apus de soare** și Luca Arbore din **Viforul**. Publicul botoșănean l-a aclamat cu căldură și entuziasm. Păcat însă că ansamblul trupei de care era înconjurat a fost prea puțin la înălțimea marelui artist. Acesta își găsește explicația prin faptul că impresariul trupei C. Ionescu părea că urmărește mai mult succesul material de cât cel moral, și parte în prețurile prea urcate a locurilor, așa că marele public, și în special intelectualitatea orașului, a lipsit atît la înțîia cât mai cu samă la a doua reprezentație.*

*Impresarii ca d. Ionescu ar trebui să știe că și publicul din provincie are dreptul să pretindă pe lîngă artiști mari și trupe de teatru bune“.*²¹⁹

Concluzia cronicarului de la „Gazeta Botoșanilor“ era un avertisment clar către impresari și chiar actori, avertisment ce se va dovedi valabil și în viitor: vor fi fost Botoșanii oraș de provincie, dar botoșănenii erau prea buni cunoscători ai artei dramatice ca să admită orice fel de improvizație.

Pentru a doua oară în decurs de numai cîteva luni a revenit la Botoșani vestita, de acum, companie teatrală a lui Alexandru Davila. Evenimentul este anunțat mai întîi de gazeta „Steagul“ care, în numărul său din 14 aprilie 1910, îi anunța pe botoșăneni că „celebra trupă dramatică de sub conducerea Dlui. Al. Davila sosește în orașul nostru în ziua de 28 aprilie a.c. pentru a da o serie de 3 reprezentațiuni. Prima reprezentație va avea loc în ziua de 28 aprilie cu frumoasa piesă **CÎNTECUL LEBEDEI**“.

Puțin mai detaliată în informații și „Gazeta Botoșanilor“ publică în numărul din 15 aprilie 1910 următoarele: „Cu multă plăcere anunțăm pentru botoșăneni un eveniment cu adevărat artistic pentru zilele de 28, 29 și 30 aprilie. Compania dramatică Davila va juca în aceste trei seri, la teatrul Popovici, trei piese care au avut cel mai mare succes la București.

Astfel, la 28 aprilie se va da **Cîntecul lebedei**, la 29 aprilie **Duelul** și la 30 aprilie **Mugurul**“. Avînd în vedere că cererea era mare, publicul era rugat să-și procure biletele puse deja în vînzare de Klein, casierul teatrului. Și avea dreptate autorul anunțului cînd vorbea despre marele succes obținut de Compania Davila la București cu cele trei piese, și nu numai cu acestea.

Comedia **Mugurul** de George Feydeau, jucată în premieră de Compania Davila la București, în seara de 30 decembrie 1909, tratează

²¹⁹ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 24 -25 din 15 aprilie 1910.

problema trezirii amorului fizic la un adolescent, frământările unui tânăr „cînd dă mugurul“, o problemă delicată, tratată și de alți autori dar numai în drame. La G. Feydeau, comedia are meritul de a alterna buful cu nota sentimentală, ocolind astfel situațiile riscante ale căderii în capcana sexualismului. La autorul francez adolescentul este fiul unei aristocrate pioase care se opune zadarnic înclinațiilor firești, naturale, ale tînărului pe cale de a deveni bărbat. A jucat în această piesă Lucia Sturdza (bătrîna aristocrată), Tony Bulandra (tînărul seminarist trezit la viață), Marioara Voiculescu (o actriță sincer îndrăgostită), Romald Bulfinsky (abatele), Ion Manolescu (un medic militar), Niculescu-Buzău (un craidon bătrîn), Maria Giurgea, Gh. Storin, Al. Davila și aproape întreaga trupă care a alcătuit un ansamblu perfect de comedie ce a încîntat multă vreme săli arhipline de spectatori, încît **Mugurul** a bătut recordul spectacolelor bucureștene, deși Naționalul ieșise cu o premieră de succes – **Prostul**, de Ludwig Fulda, cu N. Soreanu în rolul principal.²²⁰

Cîntecul lebedei, o comedie de Georges Duval și Xavier Roux, tradusă de Eugen Porn și Barbu Voinescu, a fost jucată în premieră la „Davila“, în București, în luna martie 1910. Subiectul ei este foarte simplu și destul de original: un tată fost Don Juan, vrînd să înlătore nefericirea fiicei sale, își folosește pentru ultima dată talentul de cuceritor de inimi, în slujba unei cauze bune, izbutind să seducă pe femeia de care era îndrăgostit ginerele său. Au jucat Marioara Voiculescu, Maria Giurgea, Ion Morțun, Romald Bulfinsky și Al. Davila care a interpretat pe bătrînul cuceritor „ce și-a cîntat cîntecul lebedei, cu măsură, duioșie, ironie, discreție și tristețe, realizînd o autentică creație“.²²¹

În **Duelul** de Henry Lavedan nu e vorba de un așa-zis conflict de onoare, ci de înfruntarea dintre doi frați purtători a două doctrine antagoniste – unul abate, om al bisericii, exaltă castitatea, celălalt medic, liber – cugetător, plăcerile voluptății. Dar duhovnicul se îndrăgostește de o Ducesă enoriașă cam „ușurică“, supusă chiar de el penitenței. Cei doi frați au fost interpretați de Tony Bulandra (abatele) și de Ion Manolescu, parteneră fiindu-le Lucia Sturdza. Premiera acestei piese s-a jucat la 29 martie 1910, fiind ultima premieră a primei stagiuni de iarnă a Companiei Davila, care s-a încheiat la 20 aprilie 1910.²²²

Imediat după încheierea stagiunii Davila și trupa sa pleacă în turneu, ajungînd astfel să joace și la Botoșani cele trei piese de mai sus în zilele de 28, 29 și 30 aprilie. Și chiar dacă nu sîntem în posesia gazetelor boto-

²²⁰ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 102 -103.

²²¹ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 288.

²²² Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 104 – 105.

șănene apărute în următoarele zile de după reprezentații, nu ne îndoim că în acele zile botoșănenii au umplut pînă la refuz teatrul din localitate, asemenea bucureștenilor despre care Tony Bulandra își va aminti: „În acea „epocă de glorie“, Alexandru Davila reușise să aducă la teatrul său tot „high – life“-ul bucureștean. Serile de premiere erau adevărate sărbători mondene. Parterul și lojiile ofereau ochiului o minunată priveliște: numai plastroane imaculate, prinse în rama lustruită a reverurilor de mătase ale fracurilor, numai „grands-decolte-uri“. De la Davila am învățat ce înseamnă un decor, lux, mobilier, rafinerie, după cum de la Paul Gusty am învățat ce înseamnă punerea în scenă a unei piese“.²²³

O trupă teatrală care a venit la Botoșani în 1910 și care s-a bucurat de o mai mare atenție din partea unei gazete locale, a fost trupa formată din o parte a actorilor Teatrului Național din Iași condusă de actorul societar M. Th. Popovici, anunțată de respectiva gazetă,²²⁴ încă din 23 mai, că „în curînd va da în orașul nostru, la grădina Hotelului Francez un ciclu de 10 reprezentații alese din noul și bogatul repertoriu. Se vor juca piesele: **Doi Găgăuți, Clara Soleil, Otelo modern, O idee turbată, Răpirea sabinelor, Bărbații fără femei, Tovărășie în amor, Prostul, Amorul veghează, Microbii Bucureștilor, Toți bărbații poartă coarne, 10 minute în automobil, Escadronul III, Debutatul inviolabil, Romeo și Julieta la Mizil, Popăscu petrece, Jos automobilul, Toma necredinciosul“.**

Probabil că seria spectacolelor a început în jurul datei de 1 iunie căci în numărul 31 din 5 iunie, gazeta făcea precizarea că „Trupa de teatru de sub conducerea artistului M. Th. Popovici, care a dat o serie de cîteva reprezentațiuni în grădina Hotelului Francez, a reputerat un succes meritat. Comedii alese și foarte hazlii, interpretate cu mult talent de toți artiștii trupei, face ca acest teatru să fie mult vizitat de publicul botoșănean.

Trupa de comedii continuă cu seria reprezentațiilor“.

Nu cunoaștem pe ce criterii cronicarul teatral de la „Gazeta Botoșanilor“ a caracterizat partea de actori ai Teatrului Național din Iași condusă de M. Th. Popovici drept **trupă de comedie** căci în următorul număr, 32, al gazetei, din 12 iunie 1910, se făcea anunțul că respectiva și „apreciata (subl. n.) trupă ... va da ultimele 3 reprezentații în grădina Hotelului Francez cu concursul marelui nostru artist **Const. Nottara**. Se vor juca piesele **Manasse, Curierul de Lyon și Hamlet**.“ Deci respectivii actori jucau și tragedii nu numai comedii.

Dar, mai important decît acest amănunt este faptul că botoșănenii

²²³ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 105.

²²⁴ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 29 din 23 mai 1910.

au avut din nou prilejul să-l vadă jucînd, acasă la ei, pe ilustrul C. Nottara.

Am fi fost foarte curioși să vedem dacă și de această dată actorii ieșeni au fost criticați că nu s-au ridicat la înălțimea marelui actor, așa cum li s-a imputat de cronicarul teatral al aceleiași gazete cu ocazia spectacolelor cu **Apus de soare** și **Viforul**, jucate la 8 și 9 aprilie 1910, deci cu aproape două luni înainte. Din păcate, ne lipsește Nr. 33 din 19 iunie al „Gazetei Botoșanilor“ în care ar fi putut apărea relatări despre reprezentațiile din 13, 14 și 15 iunie cu cele 3 drame în care Nottara a jucat rolurile principale.

De la Botoșani trupa actorilor ieșeni condusă de M. Th. Popovici s-a dus la Dorohoi unde a dat mai multe spectacole, în perioada 16-30 iunie,²²⁵ probabil cu aceleași piese jucate și la Botoșani.

În seara zilei de 16 iunie 1910 a fost programată la Botoșani o reprezentație teatrală dată de diletanți din protipendada botoșăneană în folosul orfanilor societății de binefacere „Stativale“. În funcție de starea vremii, spectacolul era fixat a se desfășura în grădina Belvedere sau în sala teatrului Popovici.²²⁶

O altă parte a actorilor Societății Dramatice din Iași, de astă dată categorisită, tot fără motiv, drept „Companie lirică“ de aceeași gazetă,²²⁷ sub conducerea lui State Dragomir, a dat cîteva reprezentații în aceeași grădină a Hotelului Francez din Botoșani, prima reprezentație anunțată fiind **Dama cu camelii**, celebra dramă a lui Al. Dumas – fiul, pentru ziua de joi, 1 iulie 1910. Ca să fie „companie lirică“ ar fi trebuit să interpreteze opere sau operete.

Trupa condusă de State Dragomir a dat reprezentații la Botoșani pînă în 6 iulie inclusiv, căci pe 7 iulie este depusă cererea de autorizare către Primăria Dorohoi pentru cîteva spectacole începînd cu respectiva dată.²²⁸

Deoarece gazeta botoșăneană nu a menționat ce actori au format trupele de sub conducerea lui M. Th. Popovici și a lui State Dragomir ce au jucat la Botoșani, considerăm necesar să-i pomenim pe toți actorii Societății dramatice din Iași care au jucat în stagiunile 1909-1910 și 1910-1911: actori societari: C. Ionescu, M. Th. Popovici, C. Vernescu-Vîlcea, C. B. Pernel, Vlad Cuzinschi, Gh. A. Cîrjă, State Dragomir, M. Pella, C. Mumuleanu, P. Petrone, Ion Profir, N. Radu-Demetrescu, Athena Georgescu, Verona Cuzinschi, Aglae Pruteanu, Eufrosina Mumuleanu, Ecaterina Petrone, Zoe

²²⁵ Vezi cererea lui M. Th. Popovici și autorizația pentru spectacole la D.J.A.N. Botoșani, Fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 16/1910, f. 57.

²²⁶ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 32 din 12 iunie 1910.

²²⁷ Ibidem, Nr. 34 din 29 iunie 1910.

²²⁸ D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 16/1910, f. 90.

Conduratu și Vasile Boldescu (avansat în 1910 în locul lui I. Gr. Morțun plecat la București); actori gajiști sau, după noua Lege a teatrelor, din 1910, actori stagiari: Gh. Dimitriu, Gh. Slavnicu, D. Ianuș, Anicuța Cîrjă, Natalia Profir, Maria C. Ionescu, Eleonora Bobescu, Marieta Horga, Marcella Marcellian și Didina Dimitrescu.²²⁹

Dacă pentru celelalte piese jucate de actorii conduși de State Dragomir nu putem preciza numele pieselor și ale actorilor interpreți, pentru prima piesă anunțată că se joacă la Botoșani pe 1 iulie 1910, **Dama cu camelii**, putem afirma cu certitudine că rolul eroinei principale, Marguerite Gauthier, a fost interpretat de **Aglae Pruteanu**, ca un fel de repetiție generală a acestei drame, inclusă în repertoriul Teatrului Național din Iași în stagiunea 1910-1911, care s-a deschis la 16 octombrie 1910.²³⁰

Din medalionul dedicat de Virgil Brădățeanu, Aglaei Pruteanu și artei sale interpretative,²³¹ spicuim doar aprecierile privitoare la rolul de mai sus: „Le-a fost greu celor ce au văzut-o, dacă nu cu neputință, să și-o imagineze altfel decît în întruchiparea ei (a Aglaei Pruteanu – n.n.), pe Marguerite Gauthier din **Dama cu camelii**. Despre Aglae Pruteanu în **Dama cu camelii** a scris cu admirație cronicarul teatral Arghezi în 1912 și a lăsat mărturie peste ani Ion Manolescu: „**Aglae Pruteanu era admirabilă în Marguerite Gauthier. Cu un fizic extrem de agreabil, cu multă sensibilitate, cu un glas cald, comunicativ, cum nu aveau pe vremea aceea decît Aristizza Romanescu și Maria Giurgea, Aglae Pruteanu avea toate însușirile unei mari artiste**“.

Credem că fericiți au fost și botoșănenii care au putut-o admira, la 1 iulie 1910, în acest rol.

Nu avem date sigure dar, probabil, că și o a treia parte din actorii Societății Dramatice din Iași și anume cei care, cel puțin în perioada 14-22 august 1910,²³² sub conducerea actorilor Mircea Pella și Vlad Cuzinschi au dat mai multe spectacole la Dorohoi, fie înainte, fie după această perioadă, au venit și au jucat și la Botoșani.

Precizăm că odată cu intrarea în vigoare a noii Legi a teatrelor din România, la 1 aprilie 1910, Mihail Sadoveanu a fost numit ca director al Teatrului Național din Iași.

În legătură cu această numire și cu turneele actorilor ieșeni din acea perioadă, care se desfășurau mai ales în toată Moldova, deci din Dorohoi și Botoșani, pînă la Galați, scriitorul Aurel Leon povestește în volumul său

²²⁹ Emanoil Al.Manoliu, Op. cit., p. 129 și 131 -132.

²³⁰ Ibidem., p. 132.

²³¹ Virgil Brădățeanu, Op. cit., p. 171-174.

²³² D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 16/1910, f. 117 și 119.

de amintiri dedicat lui Sadoveanu²³³ următoarea întâmplare hazlie care și-a pus amprenta și asupra activității inegalabilului romancier: „Cînd a venit director la Teatrul Național din Iași, în 1910, Sadoveanu l-a mai apucat jucînd pe vechiul actor C. Vernescu-Vîlcea, considerat de Caragiale drept cel mai autentic jupîn Dumitrache și cel care se putea lăuda că a jucat **O noapte furtunoasă** în codrii Vasluiului pentru banda haiducului Stoica.

Am scris despre întâmplarea asta, dar vreau să amintesc o vorbă reținută de conu Mihai de la bătrînul actor. E vorba de „cocoșul lui Vernescu“. Cînd plecau în turneu, se știe că actorii dormeau în vagonul închiriat de la calea ferată, vagon care era tras totdeauna pe vreo linie secundară. Or, ei venind la gară cam pe la miezul nopții (după spectacol, luau masa) nu mai nimereau vagonul, trebuind să horhăiască pe linii. Și atunci i-a licărit lui Vernescu ideea: a luat de aceasă un cocoș (că avea gospodărie întemeiată, pe strada Ralet) și-l purta închis într-o cușcă. La miezul nopții, bietul cocoș trîmbița pentru găinile lui de acasă, actorii se luau după cucurigul lui și mergeau întins la vagon. Încît, vorba lui moș Vernescu, venind de prin turnee, din Dorohoi pînă-n Galați, era: „măi, femeie, ochii și cocoșul care ne arată drumul! El îi directorul nostru“.

„De ce director, domnule Vernescu?“ l-a întrebat zîmbind Sadoveanu, auzind povestea.

„Fiindică ne arată **direcția cea bună**“ ...

Conu Mihai îi iubea pe actori și făcea haz împreună cu dînșii... În general, Sadoveanu îi considera pe actori ca pe niște copii bătrîni. Dar vorba cu acel cocoș care cîntă în nopțe și indică drumul cel bun a rămas și conu Mihai o întrebuița adeseori, comparînd semnalul cocoșului cu misiunea scriitorului care trebuie să se orienteze mai exact decît semenii lui și să dea alarma. „Dacă istoria este tribunalul lumii, obișnuia să spună conu Mihai, scriitorul trebuie să rămînă cel mai cinstit martor atunci cînd depune la această instanță“.

Următoarea trupă și ultima, despre care avem date că a poposit la Botoșani în anul 1910, cu toate că nu avea „cocoșul lui Vernescu“ pe post de director, spre a-i arăta „direcția cea bună“, a fost una tot atît de valoroasă ca și ansamblul actorilor ieșeni. Este vorba despre Societatea Dramatică a Teatrului Național din Craiova anunțată de „Gazeta Botoșanilor“ în numărul său din 28 noiembrie 1910 că „va da în orașul nostru două reprezentații în zilele de 1 și 2 decembrie a.c. cu piesele **Taifun** și **Flori de primăvară**, biletele fiind puse deja în vînzare de casierul teatrului Popovici“.

²³³ Aurel Leon, „Umbre“, vol. VI, Editura „Centaur“, Iași, 1991, p. 61-63.

Piesa **Flori de primăvară** în istoriile teatrului românesc nu este menționată, probabil a fost o traducere și localizare sub alt titlu. În schimb piesa **Taifun** a dramaturgului maghiar Melchior Lengyel este foarte des pomenită datorită și creațiilor remarcabile ale marilor noștri actori ca Petre Liciu, Ion Livescu și Eduard De Max în rolurile principale Tokeramou sau Beinski.

La Teatrul Național din Craiova **Taifun** a fost jucată pentru prima dată în stagiunea 1910-1911, spectacolul cu această piesă fiind considerat drept „clou-ul stagiunii” (punctul de atracție al stagiunii – n.n.) de către Ion Anestin care mai precizează că decorurile au fost comandate la Berlin și regia a fost asigurată de Constantin Radovici, care o văzuse acolo. Din trupa craioveană, în 1910, făceau parte marii artiști C. Radovici, Mihăilescu-Brăila, Coca Demetrescu, Aristizza Romanescu, Alice Sturza, Elena Nebunelli, Stela Poenaru (fiica lui Ion Anestin), Zoe Buhuș ș.a.²³⁴

Nu ne îndoim că și pentru botoșăneni cele două spectacole date de actorii craioveni au constituit puncte de atracție suficient de mari ca să umple sala teatrului.

Primul mare eveniment muzical al anului 1910 la Botoșani a fost un concert susținut de doi renumiți violoniști străini, **Emanuel Ondricek** și **Elisaveta Alexandrova Kalujaskaia**, desfășurat în seara de 17 ianuarie, dar anunțat de presa locală cu destule zile înainte.²³⁵

Pentru informarea și atragerea publicului, în chiar ziua concertului, „Gazeta Botoșanilor” publică următorul interesant articol – reclamă în care prezintă succesele obținute de cei 2 protagoniști, atât individual cât și împreună, în Europa și în România:

CONCERTUL ONDRICEK – KALUJSKAIA

Un eveniment muzical de seamă va fi concertul ce-l va da la 17 ianuarie 1910 Emanuel Ondricek cu d-ra E. A. Kalujaskaia în Botoșani.

Cu drept cuvînd putem spune că asemenea grupare rar s-a produs la noi. Pretutîndeni unde au mai debutat au stîrnit un adevărat entuziasm.

Despre triumfurile repurtate de dînșii ne comunică redactorul revistei muzicale „The Strad” următoarele:

„Simpaticii artiști au obținut în cursul stagiunii trecute în Anglia un

²³⁴ Claudia Dimiu ș.a., Op. cit., p. 100 și 103 (nota 31).

²³⁵ „Gazeta Botoșanilor”, Anul III, Nr. 11 din 6 ianuarie 1910.

succes fără seamăn, atît moral cît și material pe care le putem compara cu acele ale unui Paderewski și Sarasate. La Manchester au avut un public atît de numeros, că 14 zile înainte de concert nu se mai găsea un loc, astfel că ducele de Lancaster a putut prin intervenția personală a lui Ondricek să asiste la concert. De asemenea succese s-au bucurat mai toate concertele din Anglia. Anul viitor artiștii vor da 100 de concerte prin Anglia, Germania și Rusia. Pentru cele din Rusia – unde vor da cele mai multe din concerte – artiștii obțin un onorariu de 50.000 ruble.

E de așteptat ca acești artiști să obțină și la noi un asemenea succes și interes ca și în alte țări.

Em. Ondricek va cînta pe un prețios instrument – vioară construită de maestrul Bergonzi – pe care a căpătat-o ca dar de la milionarul olandez Jansen.

Această vioară a fost cumpărată pentru maestrul Ondricek de la Paris cu prețul de 20.000 Fr. prin intermediul constructorului de violi. **K. B. Dvorak** mort acum de curînd.

Milionarul Jansen a ascultat pe Ondricek la o serată muzicală aranjată de adjutantul regelui Angliei, **Lord Kilmory** la Londra. Entuziasmat de modul cum a cîntat, i-a promis Jansen ca semn de mulțumire o vioară prețioasă; promisiune pe care a și ținut-o anul trecut.

Și **Lordul Kilmory** a dăruit celebrului artist un inel cu briliante. Acest meloman aristocrat a urmărit și mai departe succesele proverbiale ale acestui virtuos.

Cînd a emis ideia Ondricek, că va concerta cu eleva sa Kalujskaja a arătat un interes deosebit. Mare merit a avut **Lordul Kilmory** că a aranjat la **Lady Thompson** o serată muzicală la care au asistat și membrii familiei regale.

Și aici artiștii cu solourile lor sugestiv interpretate au obținut cele mai de seamă succese.

De aceia atragem atenția tuturor iubitorilor de muzică frumoasă, să asculte această interesantă grupare.

D-ra **E. A. Kalujskaja** născută în Poltava (Rusia), a urmat gimnaziul din Odesa cu un progres uimitor, astfel că părinții au vrut să o trimeată la Facultate.

Însă după ce prof. **Fidemann** (primul pedagog al ei) de la conservatorul din Odesa le-a atras atenția asupra extraordinarului talent muzical al fiicei lor, părinții s-au decis să o trimeată să studieze cu seriozitate vioara. Un timp a urmat cu prof. **Petri** din Dresda; a trecut la prof. **Sevik** din Praga (1 an) și termină cu **Em. Ondricek** la Londra (3 ani).

Ca elevă a lui Fidelmann a dat concerte cu cel mai deplin succes în Petersburg, Moscova, Odesa, Kiew, Charkow și alte orașe din Rusia.

Afară de aceasta a concertat cu succes în Dresda și în urmă sub supravegherea lui Ondricek, la Londra, și diferite orașe din Anglia.

Nenumărate sunt seratele muzicale, pe care le-a dat d-ra Kalujaskaia prin diferite familii aristocrate din Londra lăsînd cele mai plăcute reminiscențe în urmă.

Și în Germania a obținut simpatica artistă succese remarcabile. Critica străină o clasează între cele mai de seamă violoniste ale prezentului“.

La noi în țară, atît la București cît și la Brăila, Ondricek cît și Kalujaskaia, la concertele date în săptămîna aceasta, au avut același succes grandios.

Iată ce depeșă a primit din Brăila d-nul Carol Ankele – impresarul lui Ondricek – cu data de 15 Ianuarie:

„Ondricek și Kalujaskaia au cîntat cu succes grandios și după cerea generală va da astăzi un al doilea concert“

În vederea evitării aglomerațiunei publicul botoșănean, e rugat a-și procura din vreme biletele la d-l Carol Ankele firma Compania Franco-Americană din Calea Națională (casele Teatrului vechi)“.²³⁶

Din fericire sîntem în posesia și a numărului de gazetă în care a apărut cronică acestui concert în care, pe lîngă o parte din piesele incluse în program, criticul muzical analizează și talentul interpretativ al executanților.

Sub titlul **Concertul violoniștilor Ondricek-Kalujaskaia** el precizează:

„O adevărată sărbătoare musicală a fost pentru Botoșăneni seara de Duminică 17 corent, cînd a avut loc în sala Popovici, grandiosul Concert-dublu de vioară, dat de virtușii Em. Ondricek și Elisaveta Kalujaskaia. Ambii artiști au dat dovadă de un colosal temperament muzical și admirabile calități de interpretare.

*În părțile de solo s-a putut observa nota personală a fiecărui dintre artiști și anume: Em. Ondricek posedă o complectă școală înaltă a tehnicei și e stăpîn pe pasagiile cele mai dificile ce s-au scris în arta vioarei. „Hexentanz“ de Paganini l-a executat cu o desăvîrșită măestrie, atingînd adesea sublimul. Pe scurt, vioara în mîna acestui mare artist răspunde la toate întrebările. D-șoara Kalujaskaia pe lîngă o tehnică desăvîrșită – cum a dovedit-o în frumoasa **fantesie din Carmen** – are multă sentimentalitate și un stil cît se poate de elegant. În „**Pianissimo**“ dovedește o mare stăpînire pe arcuș; iar întreaga interpretare e atît de plină de pasiune încît mișcă*

²³⁶ „Gazeta Botoșanilor“, Anul III, Nr. 12 din 17 ianuarie 1910.

persoanele cele mai indiferente.

A mai contribuit la succesul concertului și doamna **Heller-Sadecky** prin acompaniamentul la pian și prin 2 bucăți din **Raff** și **Schütt** elegant executate.

Publicul entuziasmat, a răsplătit pe artiști cu aplause frenetice și rechemări la care ambii maeștri au răspuns cu câte o bucată – supliment.

De asemenea s-a intervenit pe lângă d-l Carol Ankele organizatorul concertelor din orașul nostru, ca să readucă pe acești artiști pentru un al 2-lea concert, ceia ce aflăm cu plăcere că s-a și obținut pentru seara de Marți 26 corect cu program schimbat.

A.M.

La concertul de marți seara, programul va fi cu totul nou și senzațional și, după cererea generală, Ondricek va cânta din nou **Hexentanz** de Paganini, care a stîrnit atîta entuziasm la concertul trecut.

Prețurile de astă dată sunt mult reduse și s-au pus în vânzare la d-l Carol Ankele Comp. Franco-Americană (casele teatrului vechi)²³⁷

Păcat că nici acest critic muzical nu semnează cu numele întreg pentru că, subliniind fie și numai dificultatea executării piesei **Hexentanz** de Paganini, se dovedește un bun cunoscător de muzică, chiar dacă era trăitor într-un oraș de provincie ca Botoșani. Vom constata același lucru și peste 2 ani în cazul altui cronicar muzical botoșănean care, făcînd critica unui concert dat aici de maestrul George Enescu, subliniază, printre altele, aceeași caracteristică de dificultate maximă a compoziției **Hexentanz** de Paganini.

Probabil că și al doilea concert dat de celebrii violoniști Ondricek-Kalujskaia la Botoșani în ziua de marți, 26 ianuarie 1910, s-a bucurat de un la fel de mare succes ca cel din 17 ianuarie, dar lipsindu-ne cronică excelentului critic muzical botoșănean al primului concert, ca și o altă eventuală, nu putem rămîne decît la stadiul de presupunere.

Un alt concert, susținut de două artiste vestite din Franța, a avut loc la Botoșani în luna martie 1910 și despre care nu avem, deocamdată, decît următorul anunț în „Gazeta Botoșanilor“, Nr. 19, din 6 martie 1910:

„Sâmbătă 13 Martie va avea loc la Teatrul Popovici un concert dat de violonista **Sophie Roeder** și a renumitei cîntărețe de la Opera din Paris, **Louise Sauval**.

D-ra Sophie Roeder e o violonistă dotată cu un remarcabil talent, plină de siguranță în executare, o artistă la care severitatea tehnicii e precumpănită de un sentiment puternic.

²³⁷ „Gazeta Botoșanilor“ Anul III, Nr. 13 din 23 ianuarie 1910.

D-na Louise Sauval o mezzo-soprano cu o voce admirabilă de un volum puternic și un timbru fermecător, e iarăși o artistă în toată puterea cuvântului.

În afară de concertele date de d-sa în străinătate, d-na Louise Sauval a cântat cu prilejul unei audițiuni muzicale înaintea M. S. Regina care și-a manifestat întreaga sa admirație pentru talentul acestei artiste.

Biletele se găsesc la d-l Klein, casier teatral”.

Peste două zile, luni 15 martie, s-a desfășurat în aceeași sală a teatrului Popovici concertul Societății muzicale „Armonia” din Botoșani, după următorul program anunțat în gazeta „Steagul”:

„Cu o deosebită plăcere aflăm că în seara zilei de Luni 15 Martie va avea loc în sala teatrului Popovici al 5-lea concert dat de Societatea Muzicală „Armonia” din localitate. Acest concert va fi un adevărat festival artistic avînd un program cu deosebit gust întocmit, parte din piese clasice și parte naționale și e de așteptat cu nerăbdare de publicul Botoșănean, care după cum întotdeauna a dat concursul său instituțiilor de cultură din localitate și de data aceasta s-a grăbit să reție bilete pentru acest concert, încurajînd astfel această societate care înființată abia de doi ani și-a cîștigat simpatia tuturor prin modul cum întotdeauna s-a prezentat înaintea publicului la concertele și audițiunile ce le-a dat. Iată programul acestui concert:

PARTEA I

1. A. Thomas: **Raymond Overture** executat de Orchestră.
2. Bériot-Osborne: **Thema con variazione**. Duo: Violina: dl. A. Țaranu.
Piano: D-ra Etsbergher.
3. Paul Yuon: **Idile, Musetta**. Trio executate de Violina I D-I I. I. Licu.
Violina II D-I C. Manea.
Piano D-ra Etsbergher.
4. P. Vidu: **Du-te dor**. Executat de cor mixt.

PARTEA a II-a

5. I. Haydn: **Andante din Pauenschlag**. Simfonie.
6. Ed. Caudella: **Dor de țară**. Potpourri Național.
7. R. Eilenberg: **Die Post komm**. Idile, executate de orchestră.
8. a) Hermes: **La o roză**.
b) Brătianu: **Noapte bună, somn ușor**. Executate de cor mixt”.²³⁸

²³⁸ „Steagul”, Anul XIV, Nr. 7 din 11 martie 1910.

Deoarece și „Gazeta Botoșanilor”²³⁹ și „Steagul” au publicat fiecare câte o cronică privind acest concert al Societății „Armonia”, dar cea din „Steagul” fiind puțin mai detaliată, vorbind și despre prestația dirijorilor de orchestră și de cor, ne-am oprit la aceasta din urmă care sub titlul **CONCERTUL „ARMONIEI”** precizează:

*„În seara zilei de 15 curent a avut loc în sala teatrului Popovici al 5-lea concert al societății muzicale „Armonia” la care s-au produs orchestra societății compusă din cele mai bune elemente dintre diletanții orașului nostru și care e instruită sub deosebită îngrijire de maestru-dirijorul societății Dl. **Johan Bernhard** vechiul și mult apreciatul profesor de muzică. De asemenea și corul societății compus din amatorii elitei orașului sub conducerea harnicului dirigent **Dl. Lt. Constantinescu** care e și organizatorul corului.*

Modul brillant cum toate piesele din program au fost cântate (ouvertura din Raymond de Thomas, Paukenschlag Simphonie de Haidn, Potpourii naționale, „Dor de țară” de Caudella) precum și faptul că Dl. Bernhard le-a dirijat pe din afară cu cea mai mare punctualitate, dovedesc în deajuns că la această societate atât dirijorul cât și executanții muncesc cu multă dragoste și în adevărată armonie.

*D-nii **Licu, Manea** și d-ra **Etschbergher** au executat (deși cam rece) însă exact, **Idila** și **Musseta Trios de Joun**, iar Dl. A. Țăranu cunoscutul solist de vioară care s-a relevat la toate concertele ca un adevărat artist, a fost și de astă dată la înălțime, executând cu măiestrie dificila **Themă rusă** cu variațiuni de **Bériot-Osborne** și acompaniat cu mare exactitate de d-ra **Etschbergher** la piano.*

Publicul a rechemat prin aplause îndelungate pe Dl. Țăranu care la rândul d-sale a ținut să răsplătească printr-o surprisă apărând cu violoncelul și distrând pe cei prezenți cu frumoase arii românești cari au avut un deosebit succes și au stărnit noi aplause furtunoase.

*Corul societății a cântat bucățile **Du-te dor, La o rosă și Noapte bună, somn ușor, stărnind la fiecare bucată aplause frenetice și rechemări, așa că a trebuit să biseze la fiecare bucată.***

A asistat un public numeros și distins care a petrecut câteva clipe de mulțumire sufletească.”²⁴⁰

În același număr al gazetei „Steagul” în care a fost publicată cronică concertului „Armonia” este inserat și anunțul unui concert mai puțin obișnuit la Botoșani (poate chiar primul) din punct de vedere al instru-

²³⁹ „Gazeta Botoșanilor”, Anul III, Nr. 21 din 20 martie 1910.

²⁴⁰ „Steagul”, Anul XIV, Nr. 8 din 18 martie 1910.

mentului la care urma să se cînte – harpa – de către o artistă renumită și o elevă a acesteia la Conservatorul din București. Despre data concertului și protagonistele acestuia, anunțul își informa cititorii că:

*„În sala teatrului Popovici va avea loc Luni 22 cor. un concert dat de d-na **Elodia Coandă**, harpista curții regale, cu concursul d-șoarei **Margareta Colonel Mărășescu**, o talentată elevă a Conservatorului de muzică din București și eleva d-nei Coandă.*

Ar fi acum momentul oportun de a îndemna lumea noastră doritoare de muzică aleasă, să asiste în număr cât mai mare la această festivitate artistică.

O garanție a marelui talent al artistei – chiar reputația ce și-a stabilit-o în toată țara e o dovadă a meritului ce i se cuvine. Presa zilnică, revistele muzicale vorbesc elogios de d-na Coandă, iar aplauzele tumultuoase ale publicului ce înțesesc sălile de concert sunt efectul puternicei impresiuni ce lasă concertista.

Pentru Botoșani în special acest concert e o adevărată clipă de poezie în mijlocul prozei amare în care plutește orașul.

Concertul de Luni vine ca o mângâiere a sufletului pentru a face să trăim o oră, două, în tremurul de nervi cauzat de accentul unei muzici marestre cum numai d-na Coandă știe să execute.”²⁴¹

Din fericire, în numărul următor al gazetei un critic muzical ce semnează cu pseudonimul „**Admos**” prezintă o cronică mai mult decît competentă, introducîndu-ne în atmosfera deosebită a aceluia concert deosebit:

*„Concertul de Luni 22 curent al D-nei **Elodia Coandă**, Harpista Curții Regale cu grațiosul concurs al D-șoarei **Margareta Colonel Mărășescu**, elevă la conservatorul din București, a fost un adevărat eveniment artistic pentru publicul nostru iubitor de artă. Am asistat la acest grandios concert și impresia ce mi-a lăsat-o nu o voi uita niciodată. A lăuda, dar, în parte calitățile muzicale ale D-nei Coandă ar fi să risc de a nu spune nimic nou, căci această mare artistă a fost destul de bine apreciată și sărbătorită de persoane cu deosebită competență în arta muzicală. Când asști la un concert al D-nei Coandă nu știi ce să admiri mai mult, sentimentalitatea, frazarea admirabilă, stilul nobil, tehnica briantă sau nuanțarea ideală. Harpa sub mîinile acestei artiste se preface într-un sublim cor de îngeri care te înveselește, te înduioșează, te seduce, te subjuguă!...*

*Întreg programul a fost cântat Dumnezeiește și în special bucățile „**La Sempreviva**” de Lorenzi, „**Danse des Sylphes**” de Godefroid și „**Ba-***

²⁴¹ „Steagul”, Anul XIV, Nr. 8 din 18 martie 1910.

lada“ de Hasselmans (ultima repetată în urma insistenței publicului) au produs fiori chiar celor mai indiferenți în muzică. O tehnică fără margini s-a văzut în „**Steluța**“ de Florescu transcrisă cu variațiuni pentru harpă de D-na Coandă. În ploaia de perle a grelelor variațiuni, se desemna în mod limpede și sonor frumoasa tema a „**Stelutei**“. D-șoara Mărășescu a dat dovada de mare talent în bucățile „**La Gracieuse**“ de Hasselmans și „**Ronde d' Amour**“ de Westerkonh, ambele pentru 2 harpe, cântate cu D-na Coandă. Să nădăjduim că știe să profite de neprețuita instruire ce i-o dă marea artistă D-na Profesoară Coandă.

Tot ce orașul are mai distins a ținut să ia parte la acest concert la care a simțit adevărate clipe de artă sublimă.

Admos²⁴²

Ultimul eveniment concertistic al anului 1910 la Botoșani, despre care avem informații documentare sub forma unei cronici în „Gazeta Botoșanilor“, a avut loc la 17 noiembrie. Fără a fi semnată, cronica respectivă intitulată **CONCERTUL TENORULUI ȘTEFAN IONESCU** arată că:

„Mercuri 17 Noembrie c. a avut loc în sala teatrului Popovici, concertul tenorului Ștefan Ionescu-Milano, cu concursul d-lui Teodorescu violoncelist și profesor la Conservatorul din Iași și a cunoscutului pianist din București Th. Fuchs.

Concertul acesta a fost o seară din cele mai plăcute pentru publicul select ce a luat parte. Ștefan Ionescu-Milano, o figură foarte simpatică, e un tenor care te farmecă de la primele note cu vocea sa caldă, dulce și armonioasă. În afară de excelenta școală – e laureat al Conservatorului din București și Milano – talentul și pasiunea artistică ce pune în interpretarea fiecărei bucăți, se poate prezice că într-un viitor apropiat, d-sa se va prenumera printre marii artiști ai țării noastre.

Toate bucățile cântate au plăcut mult, mai toate au fost bisate.

*În aceiași măsură succesul acestui concert l-a făcut și admirabilul violoncelist d. Teodorescu, care în executarea câtorva bucăți pe violoncel, a uimit sala prin puternicul său talent și mai cu seamă prin sentimentality interpretării fiecărei bucăți în parte. Mai cu samă „**Reverie**“ de Schuman și „**Fantezie Tiroliana**“ de D. Mohr, maistrul a fost neîntrecut, iar aplauzele publicului nu mai încetau.*

*D. Th. Fuchs, apreciatul pianist, deși a avut neplăcerea să concerteze pe un pianino hodorogit, totuși a reușit să dea dovada talentului său în bucățile „**Caprice Espagnol**“, de Mozkwzky și mai cu seamă în „**Ploaie de***

²⁴² „Steagul“, Anul XIV, Nr. 9 din 25 martie 1910.

Mai“ de Dupont, fiind asemenea mult aplaudat.”²⁴³

Dacă în cronică ar fi fost pomenite și piesele interpretate de tenorul Ștefan Ionescu-Milano, ea ar fi fost și mai prețioasă.

Desigur că din 22 martie și pînă la 17 noiembrie pînă la sfîrșitul anului 1910 vor mai fi avut loc la Botoșani încă multe alte concerte, însă neavînd încă la dispoziție sursele documentare necesare nu putem, ca și în cazul spectacolelor teatrale, să ilustrăm afirmația.

*
* *

Pentru întreg anul 1911, neavînd la dispoziție decît 9 numere ale gazetei locale „Libertatea“, unul din luna ianuarie și restul de 8 tocmai din lunile septembrie – noiembrie, vom enumera evenimentele teatrale și concertistice în ordinea lor cronologică, ele nefiind prea numeroase.

Astfel, primul eveniment artistic la Botoșani în 1911 este cel de al 7-lea concert al societății „Armonia“, dat la teatrul Popovici, cu concursul și a doi instrumentiști italieni, concert consemnat de respectiva gazetă în următoarea cronică semnată cu pseudonimul „CRITIC“: *Aseară 8 ianuarie în sala teatrului Popovici a avut loc al 7-lea concert dat de Societatea muzicală „Armonia“ din localitate. Splendidul program, alcătuit din piese în stil modern, a atras un public numeros și select iar reușita concertului a fost mai presus decît toate așteptările. Cu ocazia acestui concert am avut prilejul să ascultăm pe doi artiști, absolvenți de valoare ai conservatorului din Veneția: Dominico Messedaglia, violonist și Felice Lopes, violoncelist, cari au dat concursul lor și cari atît în solourile dificile ce le-au executat, cît și în piesele de ansamblu, au dat dovadă că posedă cu desăvîrșire toate secretele artei muzicale. În general acest concert întrecînd din toate punctele de vedere precedentele date de societate, nu putem decît să felicităm „Armonia“ atît pentru marele progres ce în scurt l-a realizat, cît și pentru fericita achizițiune ce a făcut în persoana D-lor Messedaglia și Lopes. De asemenea la acest concert a dat concurs și D-ra I. L. Vittoz, (botoșăneancă – n.n.) care pentru prima oară a apărut pe scenă și a dovedit un talent și un simț muzical distins.*

D-ra Eugenia Etsbergher, profesoară de piano și membră a societății, îndeajuns cunoscută publicului de la concertele precedente, a fost și de data aceasta la înălțime acompaniind cu deosebită măiestrie pe D-nii Messedaglia și Lopes. D-sa s-a relevat și ca solistă în splendida Invitation

²⁴³ „Gazeta Botoșanilor“, Anul IV, Nr. 5 din 21 noiembrie 1910.

á la Valse de Weber executată á 4 mains (la 4 mâini – n.n.) cu D-ra Florica Nicoleanu.

De oarece pentru prima dată în acest oraș am ascultat quartete clasice, nu putem trece fără a releva că Haydn și Mozart au fost interpretați în mod cu desăvârșire artistic și publicul entuziasmat a răsplătit cu vii și îndelungate aplauze pe d-nii I. Licu, Gh. Vrânceanu, P. Nicoleanu, Messedaglia și Lopes, cari le-au executat.

Regretăm că din lipsă de spațiu nu putem face o mai amănunțită dare de seamă, trebuie însă să recunoaștem și să spunem împreună cu tot publicul ce a participat, că acest concert a asigurat viitorul „Armoniei”; iar noi îi urăm și pe viitor acelaș succes și cât mai des să dea ocazie a petrece astfel de clipe înălțătoare.²⁴⁴

Dacă la 8 ianuarie 1911 „Armonia” a susținut cel de al 7-lea concert de la reînființarea sa în 1908 înseamnă că între 15 martie 1910 și 8 ianuarie 1911 Societatea „Armonia” a dat al 6-lea concert al său.

Tot în acest număr 2 din 9 ianuarie 1911 al gazetei „Libertatea” cititorii erau anunțați că pentru săptămîna viitoare „se pregătesc o mulțime de seri plăcute societății botoșănene. În seara de 15 ianuarie (sîmbătă – n.n.) va avea loc un frumos concert dat de d-ra M. Cocorăscu, o virtuoașă pianistă.

În seara de 16 ianuarie, excelenta companie dramatică Davila va da o singură reprezentație cu **Yuyu**.

În seara de 19 ianuarie, trupa dramatică de sub direcția D-lui Victor Antonescu va da o singură reprezentație cu piesele **Iubire de mamă** și **Același cîntec**.

Biletele pentru toate aceste spectacole se găsesc de pe acum de vînzare la Dl. Klein, casier teatral”.

De asemenea, botoșănenilor li se reamintea că în fiecare seară la **Hotelul Francez** dădea spectacole un **Teatru de varietăți**.

Precizăm că **Yuyu**, comedie de Pierre Veber, a fost jucată în premieră la „Davila”, în decembrie 1910, cu Niculescu-Buzău, Ion Morțun, Ion Constantiniu, Maria Giurgea și Alice Cocea în rolurile principale.²⁴⁵ În mod sigur, aceiași artiști au jucat-o și la Botoșani, la aproximativ o lună de zile după premiera de la București.

Credem că Alexandru Davila venea cu plăcere, ori de cîte ori avea prilejul, la Botoșani, datorită și succeselor obținute de trupa sa aici, dar, poate, și dorinței de a o revedea pe fosta sa soție, acum profesoara Ortan-

²⁴⁴ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 2 din 9 ianuarie 1911.

²⁴⁵ Ioan Massoff „Teatrul Românesc”, vol. IV, p. 343.

sa Buzoianu de la Externatul de fete din localitate.

Se pare însă că și trupa condusă de Victor Antonescu a obținut la Botoșani un mare succes, în 19 ianuarie, căci a mai revenit aici, încă de 2 ori cel puțin, în același an 1911.

Astfel, gazeta locală „Libertatea”²⁴⁶ își informa cititorii că „Trupa artistului Victor Antonescu va reprezenta duminică 11 septembrie în sala teatrului Popovici mult așteptata piesă de actualitate, **Pantelimon**”.

De ce **Pantelimon** era o așa mult așteptată piesă de actualitate și mai ales la Botoșani? Deoarece piesa avea ca subiect faptele unui bandit pe nume Toader Pantelimon, născut în comuna Răucești, județul Neamț, în anul 1873, un țăran frumos și deștept care luase drumul codrului prin 1908 din cauza persecuțiilor unui plutonier de jandarmi care se îndrăgostise de nevasta lui. Timp de 4 ani cu banda sa a tâlhărit la drumul mare și la curțile boierești din județele Neamț, Botoșani, Dorohoi și Suceava cu capitala la Fălticeni. Din prăzile luate împărțea generos unor gazde și ibovnice care acceptau riscul de a fi părtașe la nelegiuiri și-l ascundeau de urmărirea jandarmilor.

Datorită publicării faptelor sale în ziarele principale din București, Pantelimon a devenit în scurt timp vestit în toată țara și deși Ministerul de Interne a instituit un premiu de 3000 lei (o sumă foarte mare la acea vreme – n.n.), autoritățile nu au reușit să-l prindă decât în anul 1912.

Privitor la viața, faptele, prinderea și judecarea tâlharului Toader Pantelimon există mai multe surse de informare.

O primă sursă ar fi, cartea romanțată a scriitorului Mihai Stoian intitulată **Reabilitarea unui haiduc – Pantelimon**, apărută la Editura Tineretului, în 1968, după îndelungate investigații făcute de autor în zona Moldovei în care a activat Toader Pantelimon. Din păcate, probabil la comanda politică a regimului comunist, tâlharul Pantelimon, ca și un altul din anii 1930, pe nume Gheorghe Coroi, în cartea respectivă a fost „înnobilat” cu titlul de haiduc.

O altă sursă o constituie amintirile avocatului botoșănean Ion I. Apăteanu păstrate în manuscris dactilografiat la Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale²⁴⁷ și în care povestește mai multe lovituri date de Pantelimon în județul Botoșani cum ar fi cele din pădurile Zagavei – Hîrlău (care atunci aparținea de județul Botoșani – n.n.), Flămînzi, Balș, Vorona ș.a., precum și desfășurarea procesului acestuia la Botoșani, în 1912, la

²⁴⁶ „Libertatea”, Anul XI, Nr. 21 din 10 septembrie 1911.

²⁴⁷ D.J.A.N. Botoșani, Colecția Manuscrise, manuscris Nr. 74 – Ion I. Apăteanu, „Din cele mai vechi amintiri”, vol. II, p. 68 -71.

care au participat și mulți ziariști ai marilor gazete din București. Nu cunoaștem însă motivul pentru care memorialistul afirmă că Pantelimon s-a născut în județul Botoșani, undeva pe malul Prutului.

În legătură cu prinderea lui Pantelimon există mai multe variante: I. I. Apăteanu zice că una din concubinele care-l ascundeau l-a denunțat ispășită de mărimea premiului pus pe capul lui. Mihai Stoian, în cartea sa, spune că denunțătorul a fost Anton Luca, un membru al bandei lui Pantelimon. Într-un alt volum de amintiri despre personalități culturale ce au avut legături cu Iașii, scriitorul Aurel Leon, referindu-se la N. D. Cocea, afirmă că prin 1936, când acesta se afla în capitala Moldovei împreună cu Camil Petrescu și alți scriitori, luând masa la bodega „Pașcanu“, a povestit cum i-a luat un interviu „vestitului Pantelimon“, care prin 1912 teroriza județul Neamț. Cocea se afla la Mănăstirea Agapia, unde locuiau rude ale sale. Cutreierînd pădurile, a dat nas în nas cu Pantelimon. Și în loc ca tîlharul să-i ia punga, ziaristul i-a smuls un interviu, care a apărut în ziarul „Dimineața“. Și întrucît Cocea fusese nu cu mulți ani înainte magistrat, l-a convins pe Pantelimon să se predea și să ceară să fie judecat (subl. n.). La proces a pledat pentru el. „Pantelimon a fost achitat și a devenit portar la „Adevărul“ pe Sărindar; un slujbaș corect, spaima pungașilor și prietenul poliției!“²⁴⁸ Se pare însă că această a treia variantă cu interviul și predarea de bună voie a lui Pantelimon a fost o invenție a lui N. D. Cocea căci la procesul judecat la Curtea cu jurați Botoșani și relatat pe larg de avocatul Ion Apăteanu, Pantelimon a declarat că nu s-a întâlnit niciodată cu vreun ziarist și că pe d-nul avocat Cocea îl vede pentru prima oară.

La fel, în povestirea sa N. D. Cocea lasă să se înțeleagă că el ar fi fost singurul avocat ce l-a apărat pe Pantelimon, obținîndu-i achitarea. În realitate, acesta a fost apărat de mai mulți avocați, între care patru botoșăneni: N. Obreja, C-tin I. Mighiu și D. Mănăstireanu și unul de la Iași – Osvald I. Teodoreanu (tatăl celor doi frați scriitori Ionel Teodoreanu și Al. O. Teodoreanu, alias Păstorel – n.n.). Conform aceluiași Ion Apăteanu, apărarea dezvoltată de Cocea și mai ales de Mighiu au fost impresionante.

Însă tot avocatul Mighiu a fost cel care l-a apărat pe Pantelimon la procesul de recurs cerut de procurori și judecat la Curtea cu Jurați din Piatra Neamț, obținîndu-i achitarea și eliberarea definitivă.

Revenind la piesa **Pantelimon**, după precizările făcute mai sus, înțelegem de ce ea a fost așa de mult așteptată de botoșăneni ca să fie jucată și la ei acasă.

Nu știm cine a scris piesa, dar vorbind despre stagiunea de vară a

²⁴⁸ Aurel Leon „Umbre“, vol. IV, Editura Junimea, Iași 1979, p. 189.

anului 1911 de la București, Ioan Massoff precizează că „succes de public de obținut la (grădina – n.n.) Rașca **Prinderea lui Pantelimon**, cu Victor Antonescu în rolul principal, piesă de actualitate, într-o vreme când poliția (de fapt jandarmeria trebuia să-l prindă – n.n.) se arăta incapabilă să prindă pe Pantelimon, un tâlhar ce teroriza câteva județe“, iar în nota de la subsol face precizarea că „Pocăit (după achitarea și eliberarea din anul următor 1912 – n.n.), Pantelimon va fi angajat de ziaristul Constantin Mille, ca portar, la redacția ziarelor **Adevărul și Dimineața**“.²⁴⁹

Nu ne îndoim că și la Botoșani piesa și interpretul rolului principal, Victor Antonescu, au reușit un succes, dacă nu mai mare, cel puțin la fel ca cel de la București.

La nici o lună după acest succes, aceeași gazetă „Libertatea“, în numărul 25, din 9 octombrie 1911, anunța că „trupa condusă de Victor Antonescu asociat cu Al. B. Leonescu-Vampiru (o mai veche și îndrăgită cunoștință a botoșănenilor – n.n.) va da în curînd o serie de șase reprezentații în sala teatrului Popovici, cu piesele cele mai moderne și mai apreciate de publicul Capitalei. La timp vom da programul“.

Nu e de mirare că într-un timp atît de scurt s-a produs asocierea și constituirea unei noi trupe sub conducerea lui V. Antonescu și Al. B. Leonescu-Vampiru. Aceste plecări, reveniri și iar plecări de actori de la un teatru la altul sau de la o trupă la alta erau foarte frecvente în epocă. Exemplificăm doar cu situația „Companiei Davila“ de la care în vara anului 1911 au plecat, din diverse motive asupra cărora nu insistăm, întâi Tony Bulandra,²⁵⁰ Lucia Sturdza și Maria Giurgea, care s-au reîntors la Teatrul Național din București ca societari, Ion Manolescu, chemat la conducerea noului teatru Comedia din Capitală, Romald Bulfinski și Ion Morțun, angajați de directorul Emil Gîrleanu la Teatrul Național din Craiova. Desigur, Alexandru Davila a căutat să-i înlocuiască pe cei plecați, adaptîndu-și repertoriul la actorii de care dispunea. Numai pe Tony Bulandra nu a avut cu cine să-l înlocuiască în rolul de prim-amorez, însă l-a angajat pe Constantin Radovici, inegalabil interpret al eroilor de dramă modernă. În locul Mariei Giurgea, ingenuă dramatică va fi Alice Cocea, iar nu după mult timp Ion Morțun s-a reîntors la „Davila“.²⁵¹

Am făcut ilustrarea fenomenului migrației actorilor de la un teatru la altul, cu situația de la „Davila“, în care este vorba și de marele actor Ion

²⁴⁹ Ioan Massoff, „Teatrul Românesc“, vol. IV, p. 352.

²⁵⁰ Mai detaliat, motivele plecării lui Tony Bulandra vezi la Ioan Massoff în „Viața lui Tony Bulandra“, p. 114.

²⁵¹ Despre situația de la „Davila“, mai pe larg vezi la Ioan Massoff în „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 347, 374 – 381.

Manolescu, tocmai spre a face legătura cu următorul anunț, la rubrica **Spectacole**, din „Libertatea“, Nr. 26, din 16 octombrie 1911: „Compania dramatică a teatrului **Comedia** din Capitală, sub direcția D-lui Ion Manolescu, va da la 22 octombrie piesele **Medicul de plasă** și **Capriciu de femeie**, iar la 23, **La telefon** și **Cînd doi se ceartă**. Biletele se găsesc de pe acum la casierul teatrului, Klein“.

Este demn de reținut că localul noului teatru, construit pe Calea Victoriei într-un timp record după planurile arhitectului Cerchez, avînd în holul din față un restaurant de lux și sala de teatru, iar la subsol un teatru de varietăți și care s-a numit „Comedia“, după numele teatrului și „Majestic“, după numele varietelului, s-a inaugurat în seara zilei de 25 decembrie 1911.²⁵² Prin urmare, cu două luni înainte de inaugurarea noului teatru din București, directorul acestuia și trupa condusă de el din care la început făceau parte actorii Achille Popescu, Titu Protopopescu, Costică Toneanu, Al. Ionescu-Ghibericon, Natalia Vasiliu, Jeny Ioanin, Francisca Rozan, Carmina Ciucurescu, Ileana Borgovan, Zoe Dumitrescu, Paulina Constantinescu și Sofia Ionescu²⁵³ (aproape toți proaspeți absolvenți ai Conservatorului – n.n.) au venit și au jucat la Botoșani, într-un fel de avan-premieră pentru atestarea valorii lor de către publicul botoșănean, bun cunoscător de teatru. Pe parcurs, ansamblul de la „Comedia“ s-a completat cu unii artiști, renumiți deja de la Naționalul din București și de la Compania „Davila“.

De remarcat că și piesele jucate la Botoșani, în octombrie 1911, au fost jucate mai tîrziu, ca „premieră“, la București în anul 1912. Astfel, **Cînd doi se ceartă**, de Robert de Flers și G. A. Caillavet, s-a jucat la București în ianuarie 1912 în interpretarea Mariei Giurgea, Ion Manolescu și Nae Săvulescu,²⁵⁴ iar **Medicul de plasă**, dramă de Henry Bordeaux, în care un medic își lasă copilul bolnav de angină, fără speranțe de scăpare, și se duce să îngrijească un alt copil, cuprins de aceeași boală, dar care mai avea o șansă de salvare, s-a jucat la București în luna martie 1912, avînd ca protagoniști pe Ion Manolescu, Maria Giurgea și Grigore Mărculescu.²⁵⁵

În același număr din „Libertatea“, din 16 octombrie 1911, în care erau anunțate spectacolele trupei de teatru condusă de Ion Manolescu, mai era anunțat, chiar sub acest titlu, încă **Un eveniment artistic**, cuprinzînd și date complementare despre talentul și progresul artistului – tenorul Ștefan Ionescu – care concertase la Botoșani, cu un an în urmă:

²⁵² Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, Vol. IV, p. 381-382.

²⁵³ Ibidem, p. 382.

²⁵⁴ Ibidem, p. 384.

²⁵⁵ Ibidem, p. 385.

„Suntem în plăcuta ocaziune să anunțăm pentru Marți 18 Oct. orele 9 seara în sala Teatrului Popovici publicului nostru select și doritor de o adevărată musică, concertul tenorului Ștefan Ionescu, care e îndeajuns de cunoscut publicului Botoșănean de la celălalt concert din toamna trecută, la care s-a relevat ca un artist desăvârșit, cu o voce excepțional de frumoasă. În decursul acestui an tenorul Ștefan Ionescu a raportat alte noi succese, cu care ocazie cei mai de seamă critici ai marilor ziare din străinătate și țară, laudă temperamentul, vocea și arta cu care cântă compatriotul nostru, punându-l în rândul marilor tenori de carieră.

Chiar celebrul tenor Gabrielescu, scrie un articol elogios despre talentul D-sale punându-l în rândul prețioșilor artiști, cari au trecut prin școala faimosului „Bel Canto“ din Milano, ridicându-se cu puterea vocațiunii și a artei pe care o posedă până la punctul de a electriza numerosul public. Vocea sa, scrie D-l Gabrielescu, egală, intensă și maleabilă cu un timbru clar, argintiu, prea plăcut și plină de sentiment, a știut să găsească accente mișcătoare, cu care și-a atras repede simpatia și admirația publicului care l-a aplaudat și bisat mult, și cu drept cuvânt. D-sa e un cântăreț în sensul bun al cuvântului, adică un artist care punând căldura sufletului în glas, mișcă inimile, reușind a stabili acel curent tainic între glasul său și sufletul nostru.

*La concertul de Marți seara 18 Octobre vor mai concerta și Domnii **N. Teodorescu**, distinsul violoncelist și profesor la Conservatorul de muzică, și cunoscutul pianist **Teodor Fuchs** din București“.*

În numărul următor,²⁵⁶ la rubrica **Spectacole**, gazeta anunță mai multe evenimente teatrale și concertistice. Astfel, cititorii erau informați din nou că începând cu 28 octombrie, trupa de teatru de sub direcția D-lor Victor Antonescu și Al. B. Leonescu-Vampiru va da în sala Popovici o serie de 6 reprezentații cu renumitele piese: **Prostul, Punctul negru, Heidelbergul de altă dată, Ciri-piri de dragoste, Ițic al nostru și Samson**.

Fără a se preciza data exactă, gazeta mai scria că „Noua companie lirică“ sub direcția artistică a D-lui Alexandru Bărcănescu, compusă din 80 de artiști va da o serie de spectacole, tot în sala Popovici, cu operele cele mai moderne: **Suzana, Fata poznașă, Contele de Luxemburg** etc., biletele fiind deja puse în vânzare la casieria teatrului.

De asemenea, mai era anunțată o serie de concerte ce vor fi date în sala berăriei de la Hotelul Francez de „renumitul violonist Lopez Messedaglia cu începere de la 24 octombrie“.

Din fericire, rubrica respectivă conține și o scurtă cronică a unui con-

²⁵⁶ „Libertatea“, Anul XI, Nr. 27 din 23 octombrie 1911.

cert ce a avut loc cu câteva zile înainte de apariția acestui număr al gazetei și de care aflăm că:

"Mercuri seara, 19 oct. a.c. a avut loc în sala teatrului Popovici, concertul dat de tânărul violonist H. Gudenian. Cu această ocaziune, d-sa a pus în evidență frumoasele însușiri artistice cu care este înzestrat, o execuțiune caldă, un sunet plin și melodios, toate pornite dintr-o mânuire ireproșabilă a arcușului; – iar mai presus de toate o interpretare cu adevărat clasică.

În deosebi „Fantasia orientală”, o compozițiune plină de duioșie a D-lui Gudenian, a fost executată cu multă pasiune și sentiment.

În lipsa pianistului Fuchs, anunțat prin afișe, acompaniamentul a fost ținut de către gentila D-ră Vittoz, distinsă fiică a amicului nostru d-l inginer Vittoz. Cu tot timpul scurt pentru pregătirea ansamblului, D-ra Vittoz a reușit, biruind toate greutățile, să se pue la înălțimea situațiunei, urmărind cu precisiune și pricepere părțile de solo. D-sa a executat și două bucăți, la piano, cu o gingășie și abilitate remarcabile, dovedind un deosebit talent”.

Lipsa pianistului Fuchs din București la concertul violonistului H. Gudenian o găsim explicată în aceeași rubrică în care apare și o scurtă știre precum că concertul tenorului Ștefan Ionescu, anunțat inițial pentru marți 18 octombrie 1911, și la care trebuia să participe și Teodor Fuchs, s-a amânat pentru data de 25 octombrie.

Dacă concertul lui Ștefan Ionescu nu s-ar fi amânat, desigur că pianistul Teodor Fuchs ar fi rămas să participe în ziua următoare, miercuri 19 oct. și la concertul violonistului H. Gudenian. Însă această lipsă a pus în evidență pregătirea și talentul remarcabil al altei botoșănence, D-ra Vittoz, membră a Societății muzicale „Armonia”.

În numărul său din 30 octombrie „Libertatea” publică și cronică muzicală a concertului susținut de tenorul Ștefan Ionescu, cu concursul violonistului N. Teodorescu și al pianistului T. Fuchs, în care, pe lângă evidențierea măiestriei interpreților, este prezentat și o parte din programul în care au excelat:

„În seara de 25 octombrie cor. am avut deosebita plăcere de a asculta pe tenorul Ștefan Ionescu, care în bucățile ce le-a cântat ne-a dovedit că posedă o școală minunată mlădiind vocea într-un mod perfect.

Ne-a cântat Siciliana din „Cavaleria rustică” de Mascagni, Martinata de Leoncavallo, bucată bisată. A dovedit că e stăpîn mai ales pe registrul mijlociu al vocii în Recitativul și Aria din Pagliacci de Leoncavallo și-n romanța din opera Martha. Ne-a mai cântat și câteva cântece din Ardeal, arătându-ne că știe să redea cu gingășie geniul muzicei naționale.

D-l Profesor Nicu Teodorescu, celist ne-a uimit cu jocul D-sale minunat în bucăți așa de grele ca **Vitto** și **Spinnlied** de Popper, printr-o frazare impecabilă și prin efecte de o desăvârșită măiestrie ce a știut să scoată din nobilul instrument. În **Lamento** de Gabriel Marie, în **Aria** de Tenaglia, o bucată suavă, în **Aria** de Bach și **Serenada** de Dumitrescu ne-a arătat extensiunea tonului, și mlădierea arcușului D-sale.

D-l Profesor Th. Fuchs a fost perfect ca totdeauna, neîntrecut acompaniator, original interpretator“.

Evenimentul teatral asupra căruia avem date mai complete este, fără îndoială, ministagiunea întreprinsă la Botoșani de „Noua Companie Lirică“ de sub conducerea lui Alexandru Bărcănescu, anunțată încă din 23 octombrie 1911, de gazeta locală „Libertatea“ și care este reanunțată, cu noi precizări, în numărul din 6 noiembrie, astfel:

„Compania lirică română, sub direcțiunea artistică a d-lui Alex. Bărcănescu, anunță o serie de 10 reprezentații în sala Popovici.

Prima operetă ce se va reprezenta e „**Suzana**“ în seara de 10 noiembrie.

Dat fiind elementele de valoare ce compun această companie, se prevede un mare succes. Biletele se găsesc, atît pentru fiecare reprezentație în parte, cît și în abonament, la casierul teatral S.Klein“.

În săptămîna următoare, aceeași gazetă,²⁵⁷ la rubrica **Spectacole**, arată operele jucate și interpreții rolurilor principale, precum și ce se va juca în viitoarele 2 zile: „Excelenta trupă de operete sub direcțiunea maestrului Alexandru Bărcănescu continuă cu un mare succes, în fața unei săli totdeauna arhiplină, reprezentațiile sale în sala Popovici cu cele mai moderne operete. S-au reprezentat pînă acum **Suzana** unde excelează D-ra Aura Mihăilescu, Virginia Graur, D-nii **Tănase** (subl. n.), Mihăilescu-Brăila; **Țăranul vesel** cu D-na Bărcănescu, D-nii P. Ghimpețeanu, Niculescu-Bassu. Sîmbătă **Contele de Luxemburg** și duminică **Husarii la manevră**“.

O cronică muzicală mai amplă și pertinentă asupra primelor 6 din cele 10 operete anunțate a fi reprezentate la Botoșani publică, în „Libertatea“ din 20 noiembrie 1911, Cotin Vasiliu, un proprietar și arendaș de moșii căruia, se vede, îi plăcea acest gen de spectacole ajungînd, astfel, bun cunoscător de operetă: „*Compania lirică de sub conducerea artistică a D-lui Al. Bărcănescu și-a început seria de reprezentațiuni din repertoriul anunțat încă de la 10 ale lunii curente în sala teatrului Popovici.*

*S-a jucat pînă acum, și cu mult succes operetele: **Suzana, Țăranul voios, Contele de Luxemburg, Husarii, Vagabondul nemuritor și Fata***

²⁵⁷ „Libertatea“, Anul XI, Nr. 30 din 13 noiembrie 1911.

poznașă. Și desigur că unul din cele mai en vogue și mai frumoase genuri de teatru este opereta, care pe deoparte întrunește poezia foarte deseori frumoasă și fără pretenții a unei piese de teatru cu un libret de muzică duioasă, gingașă și ușoară. Pentru publicul nostru reprezentațiile acestei eminente trupe sunt adevărate binefaceri cu atât mai mult cu cât aceste vizite ale unei trupe bune se întâmplă destul de rar pe la noi.

Printre elementele trupeii desigur că D-I P. Ghimpețeanu ocupă locul de frunte. D-sa este un artist desăvârșit și muzica, punându-i la îndemână mijloace destule, face să ne înalțe sufletele în sfere mai senine. Am simțit mai ales calitățile vocii D-sale și le-am prețuit ca și altădată. Un timbru cald și strălucitor, unit cu o simțire curată și aleasă sunt calități cari au o putere de impresionabilitate deosebită.

Spre a cânta bine nu-i de ajuns numai să dai drumul glasului, ci trebuie a avea o mare grijă în emisiune, trebuie ca cineva să facă studii și exerciții continui și D-sa le posedă.

Toate aceste par nimicuri unora și pentru aceia se prăpădesc la noi multe voci tocmai fiindcă pornesc să cânte fără școală.

Un artist de mare talent e fără îndoială D-I Tănase (subl. n.), care are un mijloc de interpretare unit cu un joc de scenă minunat, de asemenea buni artiști sunt D-I Niculescu-Basu și D-na Bărcănescu.

Pe lângă cei enumerați sunt în trupă și alte elemente tinere, cari promit.

Trupa în general se prezintă în bune condițiuni. Toate corurile sunt executate în modul cel mai corect și ansamblul din actul al III-lea din **Tărănul voios** a dat prilejul unui final biruitor.

Orchestra e condusă cu o desăvârșită măiestrie de cătră D-I Al. Bărcănescu, care posedă cu deosebire simțul artei muzicale. De la primele măsuri publicul are o impresie admirabilă de modul cum d-sa o conduce.

În definitiv gustul publicului s-a manifestat deoarece la toate reprezentațiile de până acum succesul a fost complet. Sperăm că trupa va avea și la celelalte piese tot așa de bune rezultate. Cotin Vasiliu"

După cum lesne observă și cititorii, atât în cronică muzicală semnată de Cotin Vasiliu, cât și în minicronică publicată cu o săptămână mai înainte, printre artiștii de bază ai acestei companii muzicale este enumerat și Constantin Tănase.

De aceea, considerăm necesar să facem câteva precizări în legătură și cu rolul lui Constantin Tănase în întemeierea companiei, pe lângă cel de talentat actor, devenit din ce în ce mai cunoscut și iubit de public.

Ioan Massoff povestește că în vara anului 1911 C. Tănase a încercat,

cu o trupă improvizată, să facă o stagiune la Craiova, într-o grădină publică. Însă vara aceea a fost atît de ploioasă, încît într-o lună și jumătate trupa a izbutit să joace doar de trei ori, în trei seri, cînd ploaia a făcut pauză și nu a fost prea frig. Ghinionul a avut și partea sa hazlie în sensul că, dacă n-a putut să joace, trupa s-a săturat de înghețată căci antreprenorul grădinii, un evreu pe nume Levy, organizase și un bufet cu o „specialitate a casei” – înghețată. Antreprenorul pregătea în fiecare dimineață înghețata pentru seara, seara ploua și cum înghețata tot se strica, Levy invita actorii s-o mănînce. Aceștia, pe un frig ca iarna, dîrdîiau și mîncau înghețată neavînd altceva ce mîncă.²⁵⁸

Din cauza aceasta C. Tănase lasă Craiova și pornește într-un turneu ajungînd în cele din urmă la Brăila unde se întîlnește cu tenorul Alexandru Bărcănescu pe care-l cunoștea bine încă de la începutul anului 1910, cînd făcuseră împreună o trupă de operete cu care au jucat și la Botoșani la 24 martie, același an.

Aici, la Brăila, spune în continuare Ioan Massoff, amîndoi și-au des-tăinuit necazurile. Bărcănescu i-a propus o asociație și Tănase a primit. Astfel s-a născut „Noua Companie Lirică” de sub conducerea artistică a lui A. C. Bărcănescu, director de scenă (subl. n.) fiind Constantin Tănase.²⁵⁹

Prin urmare, în calitate de asociat și director de scenă, Constantin Tănase nu era un simplu component al trupei, ci și director al ei, egal cu Al. Bărcănescu.

I-au spus „Noua Companie Lirică” probabil spre a se deosebi de mai vechea Companie Lirică condusă de C. Grigoriu .

Deși nici la Massoff și nici altundeva nu se precizează data exactă a înființării Noii Companii Lirice, putem presupune că ea a avut loc cel mai tîrziu la sfîrșitul verii anului 1911, din moment ce venirea ei la Botoșani era anunțată încă din 23 octombrie. Pentru a se închea un ansamblu de operetă, deși artiștii se cunoșteau între ei, era totuși necesar un oarecare timp pentru repetiții, procurare de decoruri etc.

Peste cîteva luni după „stagiunea” de la Botoșani, mai precis la 3 aprilie 1912, „Noua Companie Lirică” își schimbă numele în „Asociația Lirică” în urma lărgirii conducerii trupei cu alți trei principali colaboratori: G. Niculescu-Basu, Robert Franc și Petru Ghimpețeanu „Afară de atribu-țiunile artistice – povestește George Niculescu-Basu – fiecare „director” mai avea cîte o însărcinare. Eu eram casierul. Bărcănescu... cu conducerea și firma, Tănase se amesteca în toate și era spaima controlorilor și casi-

²⁵⁸ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase”, p. 98.

²⁵⁹ Ibidem, p. 99.

erilor de teatre care încercau să ne fure (subl. n.), Robert Franc vedea de orchestră, iar Petrică Ghimpețeanu critica toată ziua greșelile noastre, bombănindu-ne de dimineață pînă seara! Totuși, semnătura socială o aveau numai Alecu Bărcănescu și Tănase.²⁶⁰

Credem că în afară de cele șase operete menționate în cronicile din gazeta locală „Libertatea” și anume: **Suzana** de Jean Gilbert, cu Tănase în rolul fabricantului de parfumuri Pomarel, **Husarii la manevră** de Kalmann, cu Tănase în rolul Generalului – Mareșal de Lahoney, **Fata poznașă** de Zichrer, cu Tănase în rolul fabricantului de automobile Malins, **Țăranul voios** de Leo Fell, **Vagabondul nemuritor** de Eysler și **Contele de Luxemburg** de Fr. Lehar, la Botoșani s-au mai jucat, pînă la cele zece programate, și operele **Fata pădurarului** de Iarno, în care Tănase interpreta pe croitorul Valperl, **Soldatul de ciocolată** de Oscar Strauss, cu Tănase în rolul colonelului Casimir Popoff, **Voievodul Țiganilor**, cu Tănase în rolul lui Jupan, și **Sînge vienez**, ultimele două de Johann Strauss. Această supoziție se bazează pe faptul că aceste zece operete au fost reprezentate și în stagiunea de la Teatrul Național din Craiova²⁶¹ (2-11 martie 1912) și în cea de la Brăila (începutul lunii aprilie 1912),²⁶² precum și în cea de la Cernăuți (20-28 aprilie 1912),²⁶³ constituind un fel de repertoriu de bază al acestei noi societăți lirice din care, pe lîngă artiștii menționați deja, mai făceau parte: d-le Ecaterina Vasiliu, Neli Ionescu, Niculescu-Basu, Josefina Tănase și d-nii Mihai Graur, C. Dabija, Mihăilescu-Brăila, Casvan, Niculescu-Clei, I. Georgian, C. Fotache, N. Pavelescu, C. Dinescu, P. Mitrea, iar printre cei 20 membri ai orchestrei se afla și Egizio Massini, viitorul mare dirijor. În turneul de la Cernăuți și alte localități din Bucovina, s-a alăturat trupei și renumita Virginia Miciora.²⁶⁴

Cele mai multe dintre operetele trupei erau traduse de Cazimir Belcot, care scria și cupletele de mare succes, anume pentru C. Tănase, prietenul și colegul său de Conservator, pe care acesta le cînta în cuprinsul operetelor, după vreo scenă unde se potriveau.

Un astfel de cuplet, scris de Belcot pe muzică de Karl Haupt, cîntat de Tănase, în **Sînge vienez**, a fost **Fusta, fusta, fusta-i cu belea** și a ajuns repede celebru în toată țara, atît datorită lui Tănase care pentru interpretarea lui și-a fabricat un fel de emblemă originală, inconfundabilă, tip Charlie Chaplin: venea pe scenă în haine cenușii cadrilate, făcute pe talie,

²⁶⁰ Ioan Masoff, „Viața lui Tănase”, p. 100 – 101.

²⁶¹ Claudia Dimiu ș.a., Op. cit. p. 112.

²⁶² Ioan Masoff, „Viața lui Tănase”, p. 100 -101.

²⁶³ Teodor Balan, Op. cit. p. 169-170 și 265-266.

²⁶⁴ Ioan Masoff, „Viața lui Tănase”, p. 106.

cu pantaloni strîmți, lavalieră, floare la butonieră, batistă de culoare vie scoasă în afară, gambetă cenușie și baston de trestie. Cu mîna dreaptă sprijinit în baston și cu cea stîngă înfiptă în șold, cînta cele cuvinte pline de subînțelesuri:

*Cînd văd pe lume-așa nedreptate
Spun drept că-mi vine ca să mă înece,
Numai femeia, femeia-n toate,
Bărbatul joacă un rol de zevzec,
Din zori de ziuă și pînă-n seară
Toți înainte-i ne ploconim,
Ea, mură-n gură știe să ceară
Cum cântă dînsa așa țopăim...*

*Fusta, fusta, fusta-i cu belea
Toate-n lume le-nvârtește ea,
După ea ne pică mucul
Și pupăm mereu papucul
Fusta, fusta, fusta-i cu belea.*

.....
*Cuplete d-astea văd că vă place
Dar de cucoane mă tem spun curat
Alianță toate mi-e că vor face
Și vin pe scenă aici și mă bat,
Acolo în staluri o coconiță
Uite cum cară cu ghiontu-n bărbat
Alta-mi arată a ei unghiură
Și mă privește cam înghiondorat...*

*Fusta, fusta fusta-i cu belea
Toate-n lume le-nvârtește ea,
Hai Tănase-ntinde pasul
Că ți-e în pericol nasul,
Fusta, fusta, fusta-i cu belea.²⁶⁵*

Ce fericiți trebuie să fi fost botoșănenii care au reușit să asculte în-tregul cuplet în interpretarea inegalabilă a lui Constantin Tănase, precum și pe cel intitulat **Dacă nu-i și nu-i și nu-i** pe versuri și muzică scrise de

²⁶⁵ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase”, p. 101 – 103.

același Belcot, tot în această perioadă:

*Toate pe lume au fost lăsate
Ca să se facă cu anume rost,
Femeile să umble încorsetate
Și fasolica s-o mănânci în post
Pripa, zăbava, nu-s deloc bune
Va să faci totul la timpu-i dat.
Legii acesteia de te-oi opune
Amice dragă, ești curățat!*

Proza:

Cum am zice, chestia e de „țanc“. Vorba aia...

Refren:

*Dacă nu-i și nu-i și nu-i
Tot lucrul la vremea lui
Geaba orice opinteală
Nu faci nici o procopseală,
Dacă nu-i și nu-i și nu-i.*

Deși în „Istoria teatrului în România-II“, la p. 65 se afirmă că „La turneul organizat de Teatrul Național din București în iarna anului 1911 – 1912, prin orașele din Muntenia și Oltenia (subl. n.), (fără a se preciza luna și zilele – n.n.) au participat unii dintre cei mai buni actori: I. Brezeianu, P. Liciu, V. Toneanu, Maria Ciucurescu, N. Soreanu, Lili Liniver, Mărioara Zimniceanu“, la p. 519, în tabelul cronologic al anului 1911 este consemnat același turneu al respectivilor actori dar în orașele din Moldova (subl. n.) și Muntenia.

Dacă a doua variantă este cea corectă; avem toate motivele să credem că Botoșanii au fost incluși în acest turneu. Însă este curios că nici o altă istorie a teatrului românesc nu pomenește de vreun turneu al Naționalului bucureștean în această iarnă.

REALIZAREA VISULUI. ISTORICUL CONSTRUIRII TEATRULUI „EMINESCU“ ȘI INAUGURAREA IMPUNĂTORULUI LĂCAȘ DE CULTURĂ (1912-1914)

La începutul anului 1912, s-a produs la Botoșani un eveniment mult așteptat de locuitorii săi.

Cititorii noștri își amintesc, desigur, părerea de rău exprimată de un gazetar local, în ianuarie 1906, asupra faptului că la Botoșani nu există un local de teatru bun și că nimeni nu ia inițiativa, asemenea cetățenilor din Brăila, de a se construi un teatru nou, confortabil și mai ales adecvat, prin emiterea de acțiuni la care botoșănenii ar subscrie bucuroși. Ei bine, speranța aceluia gazetar că totuși cineva va lua o asemenea inițiativă, a prins contur în lunile următoare, și s-a îndeplinit în zilele de 9 aprilie 1912, când la Tribunalul Botoșani au fost autentificate Actul Constitutiv și Statutele Societății Teatrul „Eminescu” din Botoșani și de 19 aprilie când același tribunal a emis Hotărârea de înființare și funcționare a respectivei societăți.

Deoarece puțini chiar dintre botoșănenii de astăzi cunosc istoria clădirii acestui teatru, vom reda pasaje largi din aceste documente care se păstrează la Arhivele din Botoșani,²⁶⁶ motivînd între paranteze eliminarea celor scoase, fie că sunt repetări, fie că sunt într-adevăr fără importanță.

Începem cu Statutele Societății fiindcă ele trebuiau întocmite înainte și anexate la Actul Constitutiv în momentul când pentru acesta din urmă se solicita autentificarea de la tribunal.

²⁶⁶ D.J.A.N. Botoșani, Fond „Tribunalul jud. Botoșani – acte autentice”, tom 2/1912, act aut. Nr.826, 827/din 9 aprilie și, respectiv, Hotărârea Nr. 27 din 19 aprilie 1912.

STATUTELE
SOCIETĂȚEI
TEATRUL „EMINESCU“
SOCIETATE ANONIMĂ PE ACȚIUNI CAPITAL 300.000 LEI

CAP. I
DENUMIREA, REȘEDINȚA, DURATA ȘI SCOPUL

Art. 1. Se formează în Botoșani o societate anonimă pe acțiuni nominative sub denumirea „Teatrul Eminescu“.

Art. 2. Reședința societății este în orașul Botoșani.

Art. 3. Durata societății se fixează la 30 de ani. Acest termen va curge din ziua și anul terminării construirii teatrului și darea lui în exploatare.

De la aceeași dată începe și obligațiunea societății de a da dreptul ca Primăria Comunei Botoșani să răscumpere anual câte 20 de acțiuni în sumă de 10000 lei pe tot timpul duratei societății și până la completa rescumpărare a celor 600 acțiuni ce formează capitalul social.

Această rescumpărare se va face prin tragere la sorți, la adunările generale ordinare, convocate pentru aprobarea bilanțului anual.

Aceste trageri la sorți se vor efectua în sala teatrului în prezența unui delegat al primăriei.

Numerile acțiunilor eșite la sorți după ce vor fi strigate cu voce tare și afișate, devin exigibile și plătibile integral la caseria comunei Botoșani. Acțiunile eșite la sorți ce se vor prezenta casieriei comunale vor purta couponul de dividend al anului următor.

Prin rescumpărarea acțiunilor de către primăria comunei Botoșani, se înțelege că primăria, în baza acțiunilor ce posedă, va avea drepturile și îndatoririle ori cărui acționar al societății.

Acțiunile înrate în patrimoniul comunei în modul arătat mai sus nu vor fi cesionate sau vândute sub nici o formă.

Potrivit obligațiunii societății de a lăsa ca primăria comunei Botoșani să-i răscumpere acțiunile conform modalității arătate mai sus, primăria comunii Botoșani se îndatorează față de societate la următoarele:

- 1) Să cedeze gratuit terenul pentru clădirea teatrului.
- 2) Să scutească societatea de toate impozitele și taxele comunale prezente și viitoare.
- 3) Să furnizeze gratuit apa și iluminatul electric necesar exploatării clădirii societății.

Întreg acest articol primit de Primărie și votat de Corpurile legiuitoare²⁶⁷ ține loc de orice alt act autentic între societatea „Teatrul Eminescu” și Primăria Comunii Botoșani.

Art. 4. Societatea va începe a funcționa, îndată ce toate formalitățile cerute de legea comercială pentru constituirea ei, vor fi îndeplinite și tot odată și celelalte formalități necesare pentru participarea comunii conform dispozițiilor art. 3.

Art. 5. Societatea are drept scop construirea unui local de teatru în Botoșani și exploatarea lui pe baza acestui statut și a unui regulament făcut de consiliul de administrație și aprobat de adunarea generală.

Art. 6. După amortizarea capitalului social în modul prevăzut la Art. 3, localul de teatru, cu mobilierul său va trece în proprietatea comunei Botoșani.

CAP. II

C A P I T A L

Art. 7. Capitalul social se fixează la suma de 300.000 lei împărțit în 600 acțiuni a câte 500 lei fiecare.

Art. 8. Dacă capitalul subscris, nu va fi suficient pentru complectarea clădire și amenajare a teatrului, adunarea generală, va putea hotărî contractarea unui împrumut, prin emiteri de obligațiuni sau prin contractarea unui împrumut la unul din creditele funciare urbane din Iași sau București. Termenul de plată a acestui împrumut contractat fie prin obligațiuni, fie la credite, nu va putea depăși termenul de amortizare arătat la art.3.

Art. 9. Din capitalul de 300.000 lei, s-a vărsat acum la constituirea societății 30% conform art. 132 codul de comerț. Celelalte vărsăminte se vor face la cererea consiliului de administrație, conform unui avis publicat în Monitorul Oficial și într-un ziar din localitate.

Art. 10. Subscriitorul, care nu va face vărsămintele la epocile fixate de consiliul de administrație este ținut de drept și fără nici o cerere la plata lor, cu dobânda de 9% pe an, din ziua în care trebuia să facă vărsământul, fără a fi scutit de daune înțereșe dacă ele s-ar cuveni, și deosebit de dispozițiile art. 170 c. comerț, excepțiuni se fac numai în caz de deces.

Art. 11. Pentru vărsămintele efectuate, se vor libera chitanțe dintr-un carnet cu matcă până la complectarea sumei subscrise. În contra acestor chitanțe se vor elibera acțiuni definitive.

Art. 12. Acțiunile definitive se liberează în conformitate cu art. 167

²⁶⁷ Vezi în continuarea Statutelor, Legea dată în această problemă.

din codul comercial, dintr-un registru de matcă; ele vor fi numerotate și investite cu semnătura proprie a președintelui și a unui censor, și vor fi trecute în registrul de acțiuni al societății, unde se vor nota toate schimbările ce se vor opera în urmă.

Art. 13. Cu ocazia celui din urmă vărsământ al acțiunilor, se va plăti de fiecare acțiune câte 5 lei, ca taxă, din care se vor acoperi cheltuielile ce se vor face cu cumpărarea de registre, imprimarea titlurilor și alte cheltuieli de fundațiune. Restul din această sumă se va vîrsa la fondul de întreținere al teatrului.

Art. 14. Cesiunea acțiunilor se va face numai la sediul societății, și numai cu consimțământul consiliului de administrație.

Consiliul va putea refuza înscrierea cesiunii dacă va crede că acesta n-ar fi în interesul societății.

Art. 15. Acțiunile vor purta un număr de cupoane pentru dividendele anuale precum și un talon care va servi la liberarea unei noi serii de cupoane.

Art. 16. Acțiunea este indivizibilă. Societatea nu recunoaște decât un singur proprietar pentru fiecare acțiune.

Art. 17. Posesiunea unei acțiuni atrage după sine de drept adesiunea la statutele societății și la decisiunile adunării generale ale acționarilor.

Art. 18. Moștenitorii sau creditorii unor acționari, nu pot sub nici un cuvânt să provoace punerea de sigilii pe bunurile și valorile societății; nu pot cere împărțirea activului social, sau valoarea acțiunilor și nu au alte drepturi decât acele ale autorului lor.

Art. 19. Fiecare societar are dreptul la proprietatea activului social, care va consta din clădirea teatrului cu toate accesoriile și să ia parte la beneficii sau pierderi, în raport cu capitalul depus.

Art. 20. Membrii acționari nu sunt responsabili de operațiunile sociale decât până la cuantumul capitalului vărsat.

CAP. III

OPERAȚIUNILE SOCIETĂȚII

Art. 21. Societatea nu va face cu capitalul său, nici un alt comerț decât acela ce urmează:

a) scopul său este de a construi localul de teatru în cel mai târziu 2 ani de la constituirea ei, și înzestrarea lui pentru a putea funcționa.

b) va putea exploata sala de teatru, de regulă prin închiriere și numai

prin excepție, cu aprobarea a $\frac{2}{3}$ din membrii consiliului de administrație, va putea aduce trupe sau artiști renumiți cu plata fixă și în contul societății (subl. n.)

c) va putea transforma terenul liber din curtea teatrului în grădină de vară.

d) va închiria clădirile ce vor face parte din corpul teatrului.

e) va putea deschide conturi corente la orice casă de bancă.

CAP. IV

ADMINISTRAȚIUNEA SOCIETĂȚEI

Art. 22. Administrațiunea societății este încredințată unui consiliu de administrație compus din 9 membrii acționari aleși de adunarea generală și a doi delegați din partea primăriei comunei Botoșani.

Art. 23. Consiliul de administrație va alege din sânul său un Președinte, un Vice-Președinte și un Secretar.

Art. 24. Primul consiliu se va numi chiar prin actul constitutiv al societății pe timp de 5 ani.

După expirarea acestui termen, membrii consiliului de administrație se vor reînnoi prin tragere la sorți a câte 3 membrii din 3 în 3 ani.

Membrii consiliului ieșiți la sorți vor putea fi aleși de adunarea generală.

Tragerea la sorți se va face astfel; la finele primului period, într-o ședință plenară, se procedează la tragerea la sorți a primilor 3 membri.

După 3 ani cu aceeași normă se procedează la alegerea altor 3 membri din cei 6 rămași; iar după alți 3 ani vor ieși de drept cei din urmă 3 membri.

În urmă, eșirea membrilor la sorți se va face în ordinea vechimei.

În caz de vacanță, consiliul de administrație va avea dreptul și îndatorirea de a coopta un membru luat numai dintre acționari.

Cooptările vor fi supuse primei adunări generale pentru ratificare.

Membrul cooptant va împlini termenul predecesorului său.

Art. 25. Membrii consiliului, aleși sau cooptați, vor depune fiecare pe numele lui conform art. 124 codul comercial, o cauțiune de 8000 lei în acțiuni de ale societății sau în efecte publice garantate de stat, pe tot timpul cât va dura funcționarea lor.

Art. 26. În caz când consiliul de administrație al societății nu s-ar putea constitui legal, primăria comunei Botoșani în unire cu membrii rămași în consiliu, va completa locurile vacante cu foști acționari și membri

în consiliu de administrație, depunând aceștia numita garanție cerută de codul de comerț.

Art. 27. Consiliul de administrație va ține cel puțin o ședință pe lună; el va putea însă fi convocat de președinte sau de comitetul dirigiuitor al teatrului ori de câte ori necesitatea va cere.

Art. 28. Consiliul de administrație se presidează de către președinte; în lipsa sa de vice-președinte, iar în lipsa și a acestuia, de către cel mai în etate dintre membrii prezenți.

Art. 29. Consiliul nu poate ține ședință decît cu cel puțin 5 membri.

Art. 30. Decisiunile consiliului de administrație se iau cu majoritate de voturi; în caz de paritate, votul președintelui hotărăște.

Art. 31. La fiecare ședință a consiliului să încheie proces-verbal, în care se notează cei prezenți, și se trec numai propunerile făcute, decisiunile luate, și în caz de cerere, opiniunile separate.

Procesele verbale se redactează de secretarul consiliului de administrație.

Art. 32. Consiliul de administrație este reprezentantul și pe deplin împuternicit al societății.

Art. 33. Membrii consiliului de administrație, nu contractează din cauza funcțiunii lor, nici o obligațiune personală sau solidară, ei răspund numai de executarea mandatului lor.

Art. 34. Președintele societății, represintă societatea față de terțele persoane, el va angaja societatea, va semna și ordonanța în toate chestiunile bănești; el va reprezenta societatea și în justiție și față de toate autoritățile.

Art. 35. În caz de lipsă a președintelui, dânsul va putea delega în parte sau în totul din drepturile sale arătate la art. 34, unui alt membru din consiliul de administrație.

Art. 36. În timpul construirii localului de teatru, consiliul de administrație va lua toate măsurile și va îndeplini toate actele necesare pentru ca localul de teatru, să se construiască cel mai târziu în 2 ani și să răspundă din punct de vedere estetic, cultural și social, scopului ce își propune societatea.

Scena e de dorit, să se poată utiliza pentru teatru de vară și în orice caz, terenul din jurul teatrului trebuie amenajat în așa fel, ca să se poată da reprezentații în timpul verii.

Pentru facerea planurilor și deviselor necesare, consiliul de administrație, va publica concurs, sau va avea dreptul a contracta cu arhitecți speciali.

Din planurile prezentate consiliul va alege pe cele mai potrivite; luând avisul oamenilor competenți și aprobarea consiliului tehnic superior, va scoate lucrarea în licitație.

Construcția fără mobilier și decoruri se va scoate în licitație pentru suma maximă de 200.000 lei.

Mobilierul, decorurile și toate accesoriile necesare unui teatru modern, se vor da de asemenea prin licitație publică.

În timpul construirii localului, consiliul de administrație va delega 2 membri din sânul său care să controleze de aproape modul de executare al antreprenorului și să raporteze săptămânal președintelui. Ei vor primi pe tot timpul acestei delegațiuni o remunerație ce se va fixa de consiliul de administrație.

Consiliul va angaja cu maximum 2% din valoarea devizului, un inginer sau arhitect, care să supravegheze lucrările și să facă situațiile de plată.

El va fi responsabil, atât pentru buna executare a construcției, cât și pentru esactitatea calculelor a situațiilor de plată.

Pentru darea în întreprindere a construirii clădirii teatrului cât și a mobilierului necesar se va aplica antreprenorului întocmai dispozițiunile relative din legea compatibilității publice pentru antreprize precum și condițiunile generale de întreprinderi de lucrări publice ale statului.

Art. 37. După construirea localului și amenajarea lui consiliul de administrație va avea în a sa cădere în primul loc chestiunea financiară a exploatărei localului și executarea regulamentelor ce se vor alcătui după propunerea comitetului diriguitor al teatrului.

Art. 38. Toate plățile se vor face conform cu situațiile întocmite, în urma unui vot al consiliului de administrație. Ele se vor face prin ordonanțări semnate de președinte sau vice-președinte și contra semnate de secretar.

Pentru cheltuelile urgente, președintele, sau în lipsa sa, vice-președintele va putea rădica sub rezerva ulterioară a aprobării consiliului de administrație pe propria lor semnătură sumele necesare.

Art. 39. În afară de aceste, consiliul de administrație, mai are următoarele îndatoriri;

- a) după propunerea comitetului diriguitor al teatrului numește funcționarii de care teatrul va avea necesitate:
- b) fixează salariile funcționarilor.
- c) formează budgetul cheltuelilor, stabilește conturile și prezintă adunării generale, bilanțul și darea de seamă, hotărând și ordinea de zi.

- d) va aproba orice plus asupra devizului, până la maximum la 20%;
o urcare mai mare trebuie să fie aprobată de adunarea generală.
- e) în cazul când nu s-ar putea construi localul prin licitație, consiliul cu majoritate de $\frac{2}{3}$ va putea contracta executarea lucrării prin bună învoială.

Același metod se va întrebuința și pentru procurarea mobilierului, decorurilor etc.

Art. 40. Consiliul de administrație primește ca remunerație a funcțiunii lor, jetoane de prezență, a căror valoare se va fixa de consiliul de administrație împreună cu cenzorii printr-un proces-verbal, iar din beneficiile societății tantieme prevăzute la art. 66 și 67.

CAP. V

COMITETUL DIRIGUIOR AL TEATRULUI

Art. 41. Consiliul de administrație după fiecare adunare generală ordinară va delega din sânul său 3 persoane, care vor forma comitetul diriguior al teatrului.

Președintele consiliului de administrație este de drept și președintele comitetului diriguior al teatrului.

Art. 42. Comitetul diriguior al teatrului va avea obligațiunea de a se pune în corespondență cu impresarii, directori de trupe de teatru, și cu toate persoanele sau societățile, ce vor vroi să închirieze sala de teatru, sau clădirile ce vor face parte din corpul teatrului societății.

Art. 43. Președintele consiliului de administrație, va convoca și prezida ședințele comitetului diriguior al teatrului. Va aplica regulamentul teatrului și va conduce întreaga administrație ce va necesita exploatarea teatrului.

Art. 44. Comitetul diriguior al teatrului va intra în tratări cu diferite trupe sau artiști reputați, pentru aducerea lor pe contul societății, aceste tratări însă nu pot deveni hotărîtoare decât potrivit art. 21.

Art. 45. Comitetul diriguior al teatrului va avea cel puțin 2 ședințe pe lună și în orice caz putându-se convoca ori de câte ori necesitatea va cere.

Art. 46. Comitetul diriguior al teatrului va primi ca remunerație, jetoane de prezență de valoare îndoită ca a membrilor consiliului de administrație și tantieme din beneficiul societății, deosebit de acele ale consiliului de administrație prevăzut la art. 40.

CAP. VI

COMISIUNEA CENSORILOR

Art. 47. Pentru supravegherea operațiunilor și exploatărei teatrului și pentru revizuirea bilanțului, se aleg de adunarea generală 3 cenzori și 3 supleanți, a căror atribuțiuni sunt fixate de codul comercial prin art. 185-187.

Art. 48. Cenzorii vor depune jumătate din cauțiunea membrilor consiliului de administrație.

Cenzorii supleanți vor depune cauțiune, numai când vor fi chemați în cazurile legale, a îndeplini funcționarea de censor.

Art. 49. Cenzorii primesc jetoane de prezență care se vor fixa de consiliul de administrație.

Art. 50. Cenzorii sunt obligați a face un raport către adunarea generală, în care vor expune rezultatul inspecțiunelor lor.

CAP. VII

ADUNĂRILE GENERALE

Art. 51. Adunările generale sunt ordinare și extraordinare.

Art. 52. Adunările generale și extraordinare, se convoacă de către președintele consiliului de administrație cu 30 de zile înainte de ziua fixată pentru ținerea adunării generale. Convocarea se va face prin încunoștințări făcute la domiciliul acționarilor, cărora li se vor mai trimite ordinea de zi și bilanțul societăței; și printr-o convocare ce se va publica prin Monitorul Oficial și un jurnal din localitate.

Art. 53. Adunările generale ordinare se țin odată pe an și anume în prima Duminică după 1 Noiembrie.

Art. 54. Adunările generale extraordinare, pot fi convocate ori de câte ori consiliul de administrație crede necesar.

Ele mai pot fi convocate și de unanimitatea censorilor sau de un număr de acționari, represintând a 5-a parte din capitalul social. Cererea va fi semnată de cel ce o presintă, arătând în mod precis scopul și ordinea de zi a adunării generale extraordinare.

Art. 55. Pentru ca adunarea generală ordinară să fie valabil constituită, trebuiește ca publicațiunea convocărei să apără în Monitorul Oficial cu cel puțin 15 zile înaintea zilei fixate pentru adunare.

Dacă această condițiune este îndeplinită, adunarea generală se poate ține la ziua fixată numai când ½ din capitalul social este represintat.

Fiecare acțiune dă dreptul la un vot.

Numărul voturilor unui acționar este de maximum 10 voturi pentru sine și 10 voturi ca mandatar. Acționarii pot fi reprezentați la adunările generale prin alți acționari, însă nimeni nu poate fi mandatar decât a unui singur acționar.

Membrii consiliului de administrație n-au drept la procuri.

Forma și textul mandatului pentru adunarea generală se va decide de consiliu de administrație.

Minorii pot fi reprezentați prin tutorele lor; persoanele incapabile prin curatorile lor; femeile prin soțul lor sau printr-un împuternicit al lor; casele de comerț prin purtătorul firmei; societățile în genere printr-un reprezentant al lor.

Consiliul de administrație este dator să înscrie în ordinea de zi, propunerile semnate de un număr de acționari, reprezentând cel puțin a 5-a parte din capitalul social, dacă aceste propuneri au fost prezentate cu cel puțin 40 de zile înainte de ziua fixată pentru adunarea generală.

Președintele conduce desbaterile adunării, după ordinea de zi arătată în publicațiunea de convocare și adună voturile.

Președintele desemnează un secretar al adunării, dintre acționari prezenți. Doi acționari prezenți cari reprezintă cel mai mare număr de acțiuni, și în caz de refuz, acei după cei dintâi cari posed mai multe acțiuni, îndeplinesc funcțiunea de scrutatori.

Adunarea generală ordinară sau extraordinară nu poate delibera decât asupra chestiunilor cuprinse în ordinea de zi.

Decisiunile se iau cu majoritate absolută a voturilor exprimate. La parietate de voturi, votul președintelui este decisiv.

Alegerea consiliului de administrație și a censorilor se face prin vot secret.

Art. 56. Adunarea generală deliberează și decide asupra următoarelor chestiuni:

- a) raportul consiliului de administrație și a censorilor.
- b) aprobarea bilanțului și a contului de profit și pierdere, dând descărcare consiliului de administrație.
- c) alegerea membrilor consiliului de administrație eșiți la sorți.
- d) alegerea censorilor și supleanților.
- e) modificarea statutelor.
- f) orice propuneri ce consiliul de administrație ar crede de cuviință ale supune adunării generale.

Art. 57. Membrii consiliului de administrație nu iau parte la vot

pentru aprobarea bilanțului și pentru rezoluțiunile ce privesc responsabilitatea lor.

Art. 58. Dacă în ziua hotărâtă pentru adunarea generală ordinară sau extraordinară, numărul de acționari cerut de statute nu se întrunește adunarea generală se amână pentru Duminica viitoare, când se va lucra cu orice număr de acționari vor fi prezenți și oricare ar fi partea de capital reprezentată.

Art. 59. Adunarea generală nu poate delibera valabil asupra modificării statutelor decât dacă acționarii prezenți reprezintă cel puțin $\frac{2}{3}$ din capitalul social. În acest caz, deciziunile vor fi valabile, dacă întrunesc majoritatea de $\frac{2}{3}$ a voturilor exprimate. Dacă o adunare generală convocată spre a delibera asupra modificării statutelor nu ar fi în număr să decidă, consiliul de administrație va convoca o a doua adunare generală în termen de o lună, după toate regulile prevăzute pentru convocare.

Această a doua adunare va putea delibera în mod valabil, ori care ar fi numărul acționarilor prezenți sau capitalul reprezentat; însă hotărârile spre a fi valabile, trebuie să întrunească $\frac{2}{3}$ din voturile exprimate.

CAP. VIII

BILANȚ, BENEFICII ȘI FOND DE RESERVĂ PENTRU ÎMBUNĂȚIRI

Art. 60. Anul social începe odată cu constituirea legală a societății și va dura până la 30 Septembrie. Normal el va dura de la 1 Octombrie până la 30 Septembrie a anului următor.

Primul bilanț se va încheia la 30 Septembrie 1912.

Art. 61. Consiliul de administrație întocmește la finele fiecărui an inventarul general al societății și stabilește bilanțul anual. Acest bilanț se va prezenta cenzorilor împreună cu actele justificative, cel puțin 30 zile înainte de adunarea generală ordinară.

Art. 62. Cenzorii sunt datori a face la rândul lor, un raport asupra examinării bilanțului.

Art. 63. Bilanțul va fi depus în copie împreună cu raportul cenzorilor în biroul societății, 15 zile înainte de adunarea generală.

Art. 64. Consiliul de administrație este dator ca în 10 zile de la aprobarea bilanțului, să dea o copie la grefa Tribunalului Botoșani, alăturând raportul cenzorilor și procesul-verbal al adunării generale.

Art. 65. Bilanțul se va publica prin îngrijirea consiliului de adminis-

trație în Monitorul Oficial și într-un jurnal local, cel puțin cu 15 zile înainte de adunarea generală.

Art. 66. După începerea exploatărei teatrului, din beneficiul net, se va lua suma necesară pentru a împărți acționarilor un dividend până la maximum 6% asupra capitalului social prevăzut de statute, iar restul se va distribui în modul următor:

- 40% fond de rezervă pentru îmbunătățiri.
- 5% președintelui comitetului diriguitor al teatrului
- 10% membrilor comitetului diriguitor al teatrului
- 20% consiliului de administrație
- 25% al doilea dividend dat acționarilor.

Art. 67. Dacă societatea va trebui să se împrumute prin emiteri de obligațiuni, acest împrumut urmând a fi amortizat de societate, după deducerea dividendului arătat la art. 66, ce se va distribui acționarilor, restul se va distribui după cum urmează:

- 20% fond de rezervă pentru îmbunătățiri
- 5% președintelui comitetului diriguitor al teatrului
- 10% membrilor comitetului diriguitor al teatrului.
- 20% consiliului de administrație
- 45% fondului de amortizare al împrumutului.

Art. 68. Dacă societatea va trebui să se împrumute de la unul din creditele funciare sau de la particulari, anuitatea se va trece în fruntea bugetului anual de cheltuieli a societății.

Tot în buget se vor trece și dobânzile convenite obligațiunilor dacă se vor emite cum prevede art. 67.

Art. 69. Dividendele acționarilor neridicate în timp de un an se prescriu în folosul fondului de îmbunătățire al teatrului.

CAP. IX

FONDUL DE RESERVĂ PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIRI A TEATRULUI

Art. 70. Fondul de îmbunătățiri al teatrului se formează din beneficiile stipulate la art. 66 sau 67 și din orice alt venit va găsi nemerit să-l atribue consiliul de administrație.

El va servi, îmbunătățirii localului, la îmbogățirea decorurilor și a diferitelor necesități ce le va reclama exploatarea teatrului, în afară de întreținerea zilnică.

CAP. X

FOND DE AMORTIZARE

Art. 71. Fondul de amortizare în caz de necesitate se formează din prelevările anuale prevăzute la art. 67.

Se vor adăuga la acest fond orice donațiuni vor fi făcute societăței.

Când fondul a ajuns la suma de 10000 lei, se vor trage la sorți un număr de obligațiuni egal cu acest fond.

Modul tragerii se va face potrivit art. 3.

Fondul de amortizare va fi plasat în condițiunile cele mai avantajoase la o casă de bancă și va fructifica totdeauna în folosul său.

Art. 72. Toți acționarii fondatori ai „Teatrului Eminescu“ vor fi înscrși pe o placă de onoare în foaiorul teatrului (subl. n.).

Tot astfel se va proceda și cu particularii, cari vor face o donație de cel puțin 2000 lei pentru fondul de amortizare sau întreținere.

CAP. XI

DISPOZIȚII TRANSITORII

Art. 73. Orice casuri s-ar ivi în administrația societăței și neprevăzute în statutul de față, se vor rezolva în conformitate cu codul de comerț.

Art. 74. Adunarea generală este singură în drept a acționa în judecată consiliul de administrație. Această hotărâre nu se poate lua decât cu $\frac{2}{3}$ din capitalul social și se va aduce la îndeplinire prin o delegațiune a acționarilor aleasă din sânul său cu majoritate de voturi.

Art. 75. Societatea constituită, și-a numit primul ei consiliu de administrație și comisia censorilor conform art. 22 și 47 compus din următoarele persoane: D. G. Ursian, Al. Enacovici, M. Moscovici, N. Enășescu, Gr. Goilav, Al. Rosetti, Art. Țăranu, Nicu Ciolac și Ioan Ursian.

Censori: V. Isăcescu, C. Zamfirescu și Anibal Ciolac.

Supleanți: M. Abramovici, Eug. Melic și Fr. Costiner.

Art. 76. Se dă de către toți membrii acționari, deplină putere D-lor D. G. Ursian, Al. Enacovici și P. Vizanti, de a semna orice declarațiuni și acte constitutive și de a îndeplini toate formalitățile pentru autorizarea funcționării societăței.

Art. 77. Acest contract de societate ca statut s-a adoptat și acceptat de subsemnații membrii fondatori, în ședința de la 16 Februarie 1912“.

Legea privind condițiile de participare a Primăriei Botoșani la Societatea „Teatrul Eminescu“.

CAROL I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitori, sănătate:

Corpurile legiuitoare au votat și adoptat, iar Noi sancționăm ce urmează.

LEGE

Art. I. Comuna urbană Botoșani este autorizată a prevedea anual în bugetul său, timp de 30 de ani, câte o sumă de 10000 lei, spre a putea amortiza capitalul de 300.000 lei cu care s-a constituit societatea anonimă pe acțiuni „Teatrul Eminescu“, în vederea constituirii unui local de teatru în acel oraș.

Art. II. Alăturatele statute ale numitei societăți, în care se descriu condițiunile de participare ale comunei Botoșani fac parte înțegrantă din prezenta lege.

Această lege, dinpreună cu statutele la dânsa anexate, s-au votat de Adunarea deputaților în ședința de la 13 Martie anul 1912 și s-a adoptat cu majoritate de 64 contra 1.

Președinte, **C. P. Olănescu**
(L.S.A.D.)

Secretar, **Ioan Chintescu**

Această lege dinpreună cu statutele la dânsa anexate s-au votat de Senat în ședința de la 16 Martie anul 1912 și s-a adoptat cu unanimitate de 45 voturi.

Președinte, **G. Gr. Cantacuzino**

Secretar, **Grigore Goilav**

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată prin Monitorul Oficial.

Dat în Castelul Peleş, la 2 Maiu 1912.

CAROL

(L.S.St.)

Ministrul de interne

C. C. Arion

Ministrul de justiție

M. G. Cantacuzino

No. 2643

Acest Decret și Statutul Societății „Teatru Eminescu” s-au publicat în Monitorul Oficial No. 28 din 6 Mai 1912.

Act Constitutiv al Societății „Teatrul Eminescu”

Între subsemnații:... (urmează numai numele acționarilor care nu se mai scriu aici fiind aceiași cu cei din tabelul următor care în plus cuprinde și suma subscrisă și numărul de acțiuni aferente – n.n.).

S-a întocmit prezentul act de societate, pe baza statutelor aici anecuate prin care fondăm și constituim o Societate Anonimă în Botoșani sub denumirea „Teatrul Eminescu”.

Sediul Societății este în Botoșani.

Scopul societății este de a clădi un local de teatru și exploatarea lui.

Capitalul societății este de 300000 trei sute mii lei, împărțit în 600 șase sute acțiuni a 500 lei cinci sute lei fiecare.

Fiecare din fondatori a subscris următorul număr de acțiuni.

NR. CRT.	NUMELE ȘI PRENUMELE	NR. ACȚIUNI	SUMA
1	Aritonovici Nicolae	6	3000
2	Abramovici Mortiz	10	5000
3	Abramovici Mauriciu	10	5000
4	Antonescu Gh. Dr.	2	1000
5	Anastasiu P. Căpitan	1	500
6	Abeles Adolf	6	3000
7	Buicliu G.	4	2000
8	Calimachi Alexandru	40	20000
9	Ciolac Niculae	16	8000
10	Ciolac Emanoil	4	2000
11	Ciolac Constantin	4	2000
12	Ciolac Anibal	20	10000
13	Ciomac Bogdan	6	3000
14	Costiner Friederich	20	10000
15	Enacovici Alexandru	20	10000
16	Enășescu Nicu	18	9000
17	Eraclide Leon	2	1000
18	Ganea Ștefan	2	1000
19	Goilav B. Jeannette	4	2000
20	Goilav Grigore	16	8000

21	Goilav Ioan	10	5000
22	Grigorescu I. Căpitan	4	2000
23	Giurgea Neculai	1	500
24	Giurgea N. Eugen	1	500
25	Goilav Dionisie Dr.	12	6000
26	Haffner N.	4	2000
27	Horovitz Samoil	4	2000
28	Horovitz David	4	2000
29	Ionescu D-trie	1	500
30	Isăcescu Vasile	10	5000
31	Iacovlof Pavel	4	2000
32	Lustgarten S. Dr.	4	2000
33	Locerek Scarlat	4	2000
34	Labin Simion	4	2000
	De reportat	278	139000

NR. CRT.	NUMELE ȘI PRENUMELE	NR. ACȚIUNI	SUMA
	Report	278	139000
35	Mavrocordat Ion	20	139000
36	Moscovitz Mauriciu	20	10000
37	Michel Simha	4	10000
38	Melzer M.	6	3000
39	Marcovici Ștefan	2	1000
40	Manea Emanuel	52	26000
41	Melik Eugeniu	10	5000
42	Mohnblatt Leon	2	1000
43	Manea Antonel	4	2000
44	Nesis Isac	2	1000
45	Olivenbaum D.	4	2000
46	Postelnicescu Lt.	2	1000
47	Pascu C. Căpitan	1	500
48	Roseti Alexandru	20	10000
49	Șmeltz Al.	2	1000
50	Spiegel Herman	4	2000
51	Stefănescu V. V.	4	2000
52	Spieler Adolf	1	500

53	Schönfeld B.	6	3000
54	Stăcescu Alexandru	10	5000
55	Șpotheim Beno	5	2500
56	Talpă Vasile	6	3000
57	Tudor I. Inginer	1	500
58	Ursian D.	54	27000
59	Ursian George Căpitan	20	10000
60	Ursian Ioan	20	10000
61	Vizanti Panaiti	2	1000
62	Vasiliu D. V.	8	4000
63	Zamfirescu C-tin	10	5000
64	Zuhr Dr.	2	1000
65	Zaharia Avram	4	2000
66	C. Hynek	4	2000
67	Dr. Art. Hynek	8	4000
68	David Costiner	2	1000
	TOTAL	600	300000

Conform codului de comerț, s-a depus la Banca Națională cu recipi-sele No. 48, 54, 56, 67, 71, 73, 75, 79, 81, 85, 87, 103, 105, 108, 110, 112, 114, 119, 121, 123, 125, 136, suma de 90000 nouă zeci mii lei, reprezentând 30% din subscriere, cari bani se vor vărsa la casa societății îndată ce Tribunalul Botoșani va da cuvenita autorizare.

Subsemnații, fiind proprietarii întregului capital social și al tuturor acțiunilor, exercită totdeodată prin prezentul act funcțiunea de adunare generală constituită, în virtutea căruia numim ca administratori pe D-nii Dimitrie G. Ursianu, Grigore Goilav, Alexandru Enacovici, Nicu Enășescu, N. Ciolac, Alex Roseti, Mauriciu Moscovici, Ioan Ursian și Ioan Mavrocordat cari își vor îndeplini funcțiunea în conformitate cu statutele de față.

Ca cenzori numim pe D-nii V. Isăcescu, C. Zamfirescu și Anibal Ciolac, iar ca cenzori supleanți pe D-nii Eug. Melik, Moritz Abramovici și F. Costiner.

Atât cenzorii cât și supleanții își vor îndeplini sarcina ce li se încredințează potrivit statutelor și codului de comerț.

În virtutea acestui act, societatea se declară constituită, fondată și organizată cu singura rezervă a autorizării legale ulterioare.

Pentru a obține această autorizare, dăm mandat și deplină putere D-lor D-trie Ursian, Alex. Enacovici și P. Vizanti, spre a cere în numele

nostru de la Tribunalul Botoșani și eventual de la Curtea de Apel din Iași, aprobarea societății, putând subscrie în acest scop orice cerere sau declarațiune, pentru a ne reprezenta înaintea tuturor instanțelor judecătorești și administrative, pentru a îndeplini toate formalitățile cerute de lege în acest scop.

Îndată ce toate formalitățile vor fi îndeplinite, autorizăm și dăm putere D-lui Dimitrie G. Ursian, de a cere și obține de la Banca Națională, ridicarea sumei de 90.000 lei, ce au fost depuși pentru constituirea societății, cu dreptul de a semna în acest scop, oriunde va fi nevoie, dând deplină și valabilă descărcare.

Noi Mihai I. Ciulei Primarele Comunei Botoșani, în calitate de reprezentant legal al ei și pe baza votului Consiliului Comunal din ședința de la 30 Martie 1912 declar că Comuna Botoșani participă la acest act constitutiv și aderă în totul condițiilor prevăzute în legea și statutele votate de Corpurile legiuitoare.

D-l Căpitan Ioanițiu a fost șters cu consimțământul nostru, trecând acțiunile asupra D-lui D. Ursian, de asemenea D-nii Isac Bacal și Iacob Șpanier.

Urmează semnăturile și Autentificarea Tribunalului Județului Botoșani sub No. 826 din 9 Aprilie anul 1912.

În pretoriul Tribunalului și înaintea noastră Laurențiu Pilat judecător asistat de D-l adj. de Grefă C. Ionescu s-au prezentat D-nii (nu se mai scriu fiind aceiași din tabelul de mai sus – n.n.) toți domiciliați în Botoșani cunoscuți personal, cerând părțile prin petițiunile înreg. la No. 10400/912 autentificarea prezentului act în dublu exemplar, unul scris pe timbru de D-lor pe care s-au aplicat și anulat timbru mobil de 5 lei pentru autentificare iar al doilea tot pe timbru de 50 de bani nesubscris.

A cetit actul din cuvânt în cuvânt în fața și auzul părților și D-lor ne-au declarat că actul acesta ce li sau cetit este al D-lor făcut din liberul D-lor consimțământ și că iscăliturile din el sunt ale D-lor proprii; apoi în prezențele noastre D-lor au iscălit tot în același chip și exemplarul prezentat neiscălit ce este a se păstra la dosar.

Noi vizând cu viza noastră ambele exemplare spre neschimbare. – și Luând act de aceste declarațiuni.

În baza art. 8, 10 și următ. din legea pentru aut. actelor.

Autentificăm prezentul act. Taxa timbrului proporțional în suma de 870 lei s-au plătit la Administrația financiară Botoșani cu recipisa No. 380/912 reținută la dosar.

Judecător, **L. PILAT**
p. Grefier, **C. Ionescu**

HOTĂRÎREA TRIBUNALULUI BOTOȘANI PRIVIND AUTORIZAREA DE ÎNFIINȚARE ȘI FUNCȚIONARE A SOCIETĂȚII „TEATRUL EMINESCU“

NOI CAROL I

Cu mila lui D-zeu și Voința Națională

Rege al României

La toți de față și viitor sănătate

ROMÂNIA

Tribunalul Județului Botoșani

Audiența publică de la 19 Aprilie 1912
Președenția D-lui *Laurențiu Pilat* Judecător

M. Brăileanu

Ministerul public reprezentat
prin D-l *C. M. Ciulei* magistrat stagiar

No. 27

Astăzi fiind fixat termenul ca tribunalul să se pronunțe asupra cererii introdusă de D-nii Dimitrie Gh. Ursian, Alexandru Enacovici și Panaite Vizanti, membri delegați ai societății anonime „Teatru Eminescu“ cu sediul în Botoșani.

Procedura fiind completă, la apelul nominal s-au prezentat reprezentanții Societății.

După citirea lucrărilor din dosar.

Dl. Avocat D. Ionescu din partea reprezentanților societății a cerut ca potrivit art. 138 cod. comercial să se admită cererea și să se autorizeze înființarea și funcționarea numitei Societăți în baza condițiilor arătate prin statutele autentificate sub No. 827 din 9 Aprilie 1912 de acest Tribunal.

D-l. reprezentant al Ministerului public a conchis pentru admiterea cererii întrucât sunt îndeplinite formalitățile cerute de art. 138 cod comercial.

TRIBUNALUL :

Având în vedere cererea introdusă de D-nii. Dimitrie Gh. Ursian, Alexandru Enacovici și Panaite Vizanti membri delegați ai Societății Anonime

„Teatrul Eminescu“ cu sediul în Botoșani, prin care cer a se autoriza înființarea și funcționarea acestei societăți.

Având în vedere concluziunile puse astăzi în instanță.

Având în vedere că după art. 138 cod comercial o Societate anonimă pe acțiuni nu se poate înființa de cât cu autorizațiunea Tribunalului Comercial respectiv care va fi dată în urma cererii ce se va face de către fondatori, la care cerere trebuie să se alătore actele de constituire și statutele Societății, actele doveditoare cum că capitalul a fost întreg subscris și că s-a vărsat de fiecare acțiune în numerar, cel puțin trei zecimi din valoarea sumelor sau acțiunilor subscrise, procesele verbale și celelalte acte care constată deliberațiunile și deciziunile luate de prima adunare generală, titlurile de proprietate când se pune imobilul în societate și certificatul Tribunalului de situațiunea imobilului constător de sarcinile la care sunt impuse și un inventar complet în dublu exemplar când sunt mobile, descriptive de starea lor, cum și a imobilelor care se pun în societate și evaluarea lor și Tribunalul în urma obținerii avizului camerei de comerț în privința utilității întreprinderii, moralității fondatorilor și administratorilor, exactității inventarului și estimațiunea bunurilor mobiliare și imobiliare, când sunt și se pun în societate și după ce verifică dacă sunt îndeplinite condițiunile stabilite de lege prin constituirea legală a Societății, în ședință publică și după ce mai întâi va asculta concluziunile Ministerului public, admite sau nu cererea de autorizare.

Având în vedere că petiționarii au depus odată cu cererea actul constitutiv al societății autentificat de acest Tribunal sub No. 826 din 9 Aprilie 1912 și statutele societății autentificat de acest Tribunal sub No. 827 din aceeași zi, actele doveditoare că capitalul a fost întreg subscris și că s-a vărsat de fiecare acționar în numerar trei-zeci la sută din valoarea sumelor sau acțiunilor subscrise, precum și procesele verbale și toate celelalte acte care constată declarațiunile și deciziunile luate de prima adunare generală.

Având în vedere că în această Societate nu s-au pus imobile și nici mobilier după cum se constată din actul constitutiv și statutul societății, așa că numai sunt necesare și nici nu trebuie prezentate actele prevăzute la al. patru și cinci de sub art. 138 cod comercial.

Având în vedere că din examinarea statutelor și a actului constitutiv al societății se constată că scopul societății este construirea unui teatru în orașul Botoșani, instituție culturală foarte necesară unui oraș cu o populațiune numeroasă și centru social și economic.

Având în vedere că din adresa No. 424 din 16 Aprilie 1912 a Came-

rei de Comerț și industrie a circumscripției a 9-a Botoșani se constată că această cameră opiniază a se încuviința înființarea și funcționarea legală a acestei Societăți.

Având în vedere că Tribunalul examinând actul constitutiv și statutul Societății, le-a găsit că sunt alcătuite în conformitate cu legea, iar Camera de Comerț nu obiectează nimic în privința alcătuirii lor.

Având în vedere că în ce privește moralitatea fondatorilor și Administratorilor, că este notorie cunoscută după cum rezultă din adresa No. 424/912 a Camerei de Comerț din Botoșani.

Că prin urmare fiind îndeplinite toate dispozițiunile cerute de art. 138 Cod Comercial, cererea de autorizarea înființării și funcționării acestei Societăți, care este o întreprindere utilă, este fondată și ca atare urmează să fie admisă.

Văzând și dispozițiunile art. 138 Cod Comercial.

Pentru aceste considerente redactate de D-l Judecător Brăileanu.

În unire cu concluziunile D-lui Representant al Ministerului public.

În virtutea legei

H O T Ă R Ă Ș T E :

Admite cererea făcută de D-l Dimitrie Ursian, Alexandru Enacovici și Panaite Vizanti domiciliați în Botoșani, membri delegați ai Societății Anonime „Teatru Eminescu” cu sediul în Botoșani.

Autoriză înființarea Societății Anonime „Teatru Eminescu” cu sediul în Botoșani în baza condițiunilor arătate prin statutele autentificate de acest Tribunal sub No. 827 din 9 Aprilie 1912.

Cu drept de Apel conform art. 138 Cod Comercial.

Data și pronunțată în ședința publică astăzi 19 April 1912.

ss). **L. Pilat**, ss). **M. Brăileanu**.

ss p. Grefier, C. Gheorghiu

Merită a fi reținute acele prevederi ale art. 3 din Statute care obliga Primăria Botoșani ca, în schimbul răscumpărării de acțiuni ale Societății „Teatrul Eminescu”, să-i cedeze acesteia gratuit terenul pentru clădire, să o scutească de toate impozitele și taxele și să-i furnizeze gratuit apa și iluminatul electric necesar exploatării respectivei clădiri. De asemenea, merită a fi reținută și acea motivare din Hotărîrea Tribunalului de a autoriza înființarea și funcționarea Societății căci scopul ei este construirea unui teatru, institue culturală foarte necesară unui oraș ca Botoșani, cu

o populațiune numeroasă și centru social și economic (subl. n.). Desigur, se pot face încă multe comentarii asupra documentelor de mai sus, cum ar fi componența etnică a celor 68 de membri fondatori ai Societății și starea lor materială, concepția lor ca la construirea clădirii să se prevadă și posibilitatea amenajării unei grădini de vară și multele altele. Vom vedea cum se vor materializa toate aceste proiecte și dorințe, în primul rînd construcția clădirii teatrului.

Pentru întreg anul 1912 nu avem informații decît pentru două evenimente artistice. Primul eveniment, cu adevărat excepțional pentru botoșăneni, a fost concertul susținut de George Enescu, la începutul lunii martie. Despre acest concert botoșăneanul Christian Ciomac, un foarte bun cunoscător de muzică,²⁶⁸ ne-a lăsat o cronică extraordinară în gazeta locală „Libertatea”, din 11 martie 1912, și pe care o redăm integral, socotînd că, dacă am face altfel, am săvîrși o impietate față de cititorii acestui volum, luîndu-le bucuria lecturării unei astfel de cronici, avînd în vedere și cine este persoana asupra căreia se fac aprecierile: **GEORGE ENESCU**, la aproape 31 de ani de viață:

CONCERTUL GEORGE ENESCU

N-a fost o sărbătoare mai mare în Botoșani, ca acea de la șase Martie. Cei care l-au auzit în dese rînduri pe Enescu, prietenii lui chiar, n-au putut să prevadă perfecțiunea la care a ajuns astăzi interpretarea mai mult decît sublimă a maestrului.

Astăzi Enescu nu mai este acel virtuos, care învinge toate greutățile tehnice ale vioarei, acel virtuos care-și pune inima generoasă în serviciul interpretațiunii; astăzi maestrul Enescu se ridică peste toate aceste remarcabile însușiri, pentru a adăoga și pe acea a unei priceperi, a unei concepțiuni superioare de artă. O bucată de muzică interpretată de Enescu, n-are numai farmecul unei clarități impecabile, a unei nuanțări admirabile, a unui sentiment de o distincție excepțională, ci ea este transformată, revoluționată și apoi redată în așa fel, că și gîndul cel mai ascuns din inima autorului își găsește expresiunea distinctă și simțită. Pentru a fi în-

²⁶⁸ Deși avocat, ziarist și politician liberal, Christian Ciomac avea o solidă cultură muzicală căpătată de mic copil în familie, aceeași care l-a dat și pe Emanoil Ciomac cunoscut muzicolog și profesor de istoria muzicii la Conservatorul din București.

teles, să încerc o comparație. Dacă am asemăna senzațiunea muzicală cu o senzațiune estetică vizuală, așa de ex.: senzațiunea ce o simțim când admirăm o floare. Ei bine, pe când un altul căutând să exteriorizeze și să definească ceiace simțește, ne-ar arăta frumusețea culorilor, varietatea formelor, suavitatea parfumului, Enescu însă ar reuși să ne facă să simțim pe lângă toate aceste și vraja vieții acelei flori, ne-ar face să simțim și imperceptibilul proces al sevei ce o hrănește.

Așa de exemplu, a cântat ca supliment un **Preludiu** de Pugnani. Începutul acestui preludiu nu este decât niște octave foarte simple, în note de un sfert de ton, care ori și cât de mult ne-am sili să scoatem altceva, n-am reuși. **Enescu reușește cu toate aceste să insinueze o întregă melodie** ce se simte printre rânduri, accentuând diferite note în chip aproape straniu. Sau mai ușor s-a putut remarca aceasta în cunoscuta **Humoresque** a lui Dworjack, unde printr-o savantă și ingenioasă schimbare de arcuș, reușește să scoată niște efecte admirabile.

În rezumat deci așa putea afirma că ceea ce este excepțional la Enescu, nu este nici sentimentul ce-l pune, nici tehnica ce o are, ci desăvârșita pricere a operei ce o interpretează.

În nici un moment el nu cântă, ci explică.

Weingartner, care a reputat cele mai strașnice succese ca șef de orchestră, anul trecut, când a fost invitat să conducă: **Festivalul Beethoven** la Paris, l-a ales pe profesorul Sauer pentru concertul de piano în do minor, și pe **Enescu** pentru concertul de vioară, tocmai pentru acest excepțional simț de a pricepe până în cele mai ascunse cute, nu numai scrisul autorului, ci chiar și intențiunea lui.

Dar să revenim.

Concertul a început cu **Sonata de concert** a lui **Francesco Veracini** în mi minor. Această sonată, se compune din 4 părți: Largo-Allegro con fuoco, Menuet, Gavotta și Giga. Partea de la urmă a fost executată într-un tempo extraordinar de repede. Cred că nu i-a scăpat nimănu din vedere frumusețea Menuetului, de o gingășie ideală.

În **Zigeunerweisen**, o bucată de efect, pentru marele public, am avut una din cele mai puternice dovezi a originalității interpretării. Artistul atât de clasic în felul lui, atât de sobru, atât de puțin căutător de efecte, își lasă toate aceste, **le uită**, pentru a se adequa perfect cum trebuie cântat un cântec... țigănesc. Chiar modul de a prinde notele și-l schimbă, el lunecă pe coardă înainte de a-și înfînge degetul, pentru ca sunetul să capete acel tărgănat necesar în muzica ungurească, țigănească. Sonoritatea pe coarda sol, mi s-a părut extraordinară, mai ales în notele de atac.

Fiind bisat și aplaudat cu frenezie, ne-a cântat **Humoresque** de Dworjak, pe care a cântat-o și un domn amator la un concert de bineface-re. De data aceasta însă, bucată era alta...

Ne-a cântat apoi o serie de bucăți scurte, desmormântate de eminentul artist Kreisler. Toate bucățile admirabile, mai cu seamă însă: **Praeludium – Allegro** al lui Gaetano Pugnani, bucată care ne-a cântat-o ca supliment. Ceiace e interesant este că atât structura cât și modul de armonizare al acestui praeludiu e foarte modern aproape ultima expresie a științei armonice de astăzi și autorul ei a murit la...1750. Unde este progresul?...

Hexentanz, a lui Paganini, ultima bucată din program, foarte grea, abordată de puțini virtuoși, a fost executată magistral. De obicei, am auzit-o mai încet și melodia fără contur. Toată atenția era concentrată asupra greutateților de la variațiuni, de multe ori de neînvins. Enescu însă puțin se îngrijește de ele, le învinge fără nici o efortare, în același timp însă **scoate melodia într-un relief bine pronunțat** păstrând ritmul de dans, ce trebuie să-l aibă.

Aria de Bach, bătrâna și vestita arie, a încheiat concertul. Am cântat-o și noi mulți, săracul Bach! De data aceasta însă are și el o compensație!

*

* *

Lumea cea mai de seamă din oraș a făcut adevărate ovațiuni; sala arhiplină. Elevii de la liceu au fost la înălțimea sentimentelor de gratitudine a cetățenilor, făcând o manifestație de dragoste artistului, deshămând cail de la cupeaua și purtându-l în triumf până la locuința d-lui Em. Manea, care accidental e și senator, dar care în fond e un cetățean foarte ospitalier și foarte... „bon garçon“. De almintrelea a câștigat un drept la, recunoștința publicului Botoșănean prin delicata atenție ce-a arătat-o față de cel sărbătorit de noi, față de George Enescu.

Elevul St. Georges a rostit o cuvântare bine simțită, iar elevii la despărțire au intonat: „Deșteaptă-te Române“.

*

* *

Ca încheiere sunt autorizat de cătră George Enescu a face cunoscut următoarele: scopul acestui concert este de a strânge un fond de 20-25

de mii lei, din al cărui venit de 1.000 lei, în plus și cu subvenția de 1.000 lei anual acordată de Ministerul Instrucțiunii Publice, să se formeze un premiu anual de compoziție, în valoare de 2.000 lei, la care să ia parte toți scriitorii de muzică români.

Bucățile prezentate vor fi examinate de un juriu care va decerna premiul. Juriul va fi compus din 6 persoane între care vor figura: Enescu, Fuchs, Castaldi, Dimitrescu, Dinicu, și probabil directorul Conservatorului din București. Acest juriu este prevăzut prin statutele premiului, **și nici un membru al juriului nu va avea dreptul să se prezinte pentru acordarea de premiu.**

Deci nici un ban nu va intra în punga inițiatorului acestui generos act. Ceva mai mult, cheltuelile necesitate la concerte le suportă Enescu, fără a se atinge cu o leascaie de rețetele ce le fac concertele date. Până acum s-a strâns frumoasa sumă de 22 mii lei, Botoșanii contribuind cu peste **două mii lei.**

Onoare lui!

Christian Ciomac

Ce am mai putea adăuga la o asemenea cronică?

Decît să subliniem aprecierea maximă făcută de Christian Ciomac asupra talentului și măiestriei lui George Enescu în executarea piesei **Hexentanz** de Paganini, piesă considerată foarte greu de executat și de cronicarul anonim al concertului Ondricek-Kalujscaia din 17 ianuarie 1910.

Al doilea eveniment artistic petrecut la Botoșani în anul 1912 este marele turneu oficial al lui Aristide Demetriade cu **Hamlet** la: Buzău, Rîmnicu-Sărat, Brăila, Galați, Tecuci, Vaslui, **Botoșani**, Bacău, Piatra-Neamț, Focșani, Bîrlad, Pitești, Rîmnicu-Vîlcea, Caracal, Craiova, Turnu-Severin, Tîrgu-Jiu, Slatina, Constanța.

Acest turneu este consemnat în „Cronologia“ anexată la „Istoria teatrului în România II“ la pag. 519, însă autorii nu fac nici o altă precizare privind perioada turneului și membrii trupei lui A. Demetriade. Mai mult, în alte istorii ale teatrului nici nu se pomenește de acest turneu.

Totuși, pe baza unor informații colaterale, putem stabili cu aproximație cînd a avut loc turneul respectiv.

Astfel, Ioan Massoff vorbind despre situația Teatrului Național din București la începutul anului 1912 arată că atmosfera era foarte tensionată între actori. Aceasta datorită și noului director, Ion Bacalbașa, numit la începutul lunii mai 1911, care, ca să-l convingă pe Tony Bulandra să părăsească „Compania Davila“ și să revină la Teatrul Național, i-a promis că aici

îi va da rolul lui Hamlet în piesa cu același nume ce se va monta în stagiunea 1911-1912. Însă, același rol i-l promisese și lui Aristide Demetriade. Fiecare din acești doi mari actori ținea să joace el mai întâi respectivul rol, așa cum le promisese, separat, Ion Bacalbașa.

Și pentru rolul Ofeliei erau trei candidate – Maria Giurgea (care și ea plecase de la „Davila” – n.n.), Agepsina Macri și Eleonora Mihăilescu – care, tot așa, voiau fiecare să joace înaintea celeilalte. Mai erau și alți actori nemulțumiți cu distribuirea sau nedistribuirea în roluri, încât Bacalbașa era gata să-și dea demisia spre a mulțumi pe toată lumea.

Cel mai supărat era însă Aristide Demetriade care s-a simțit jignit când, la Berlin fiind și vizitându-l pe Caragiale i-a spus că în curînd va juca Hamlet și că vrea să probeze costumul care-i fusese comandat după dimensiunile lui luate la București. Numai că la casa de accesorii teatrale din Berlin i s-a spus că nu există decît un singur costum pentru „Hamlet” și acela era comandat pentru Tony Bulandra.

Ofensat la culme, Aristide Demetriade care nu părăsise Teatrul Național și care aștepta de ani de zile să joace acest rol, nemulțumit și de explicațiile cerute lui Bacalbașa, și-a prezentat demisia.

Cum **Hamlet** cu Tony Bulandra în rolul principal s-a jucat la 27 februarie 1912,²⁶⁹ s-ar putea presupune că în jurul acestei date Aristide Demetriade, demisionat fiind, și-a înghebat o trupă și a plecat în respectivul turneu. Presupunerea, însă, e greu de acceptat ținînd cont de traseul urmat, că era iarnă și mai ales de faptul că într-un timp destul de scurt nu se putea face un spectacol **Hamlet** de succes cu actori adunați de la diferite trupe.

Avînd în vedere că s-au făcut intervenții pe lîngă Demetriade și acesta, împăciuitor de felul lui, revine asupra demisiei și, ca un actor „disciplinat”, acceptă să-și amîne proiectul de a juca rolul nefericitului Prinț pe scena Naționalului din București în stagiunea următoare 1912–1913, pare mai verosimilă varianta că marele turneu prin țară cu **Hamlet** a fost întreprins de Aristide Demetriade cu o parte din actorii Naționalului bucureștean (cei care jucaseră în drama lui Shakespeare, cînd cu Tony Bulandra, cînd cu Nottara în rolul principal), abia după încheierea stagiunii întîmplată la 6 mai 1912.

Mai menționăm că în cronologia din „Istoria teatrului în România, II” turneul a fost așezat imediat după evenimentul înființării Companiei par-

²⁶⁹ Mai pe larg despre starea de spirit de la Naționalul bucureștean și „bătălia” pentru Hamlet vezi la Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra”, p. 114 – 127 și „Teatrul românesc”, vol. IV, p. 366 – 368; 370 – 373.

ticulare „Marioara Voiculescu“, ale cărei baze s-au pus în ziua de 1 iunie 1912,²⁷⁰ ceea ce înseamnă că Aristide Demetriade l-a realizat în plină vară.

Așa-zisa „bătălie“ între Aristide Demetriade și Tony Bulandra pentru Hamlet s-a încheiat la 20 decembrie 1912 când la Teatrul Național București s-a reprezentat Hamlet în care și Demetriade a interpretat pentru prima oară rolul titular. I-au dat replica Maria Giurgea în Ofelia, Aurel Athanasescu în Laert și Casimir Belcot în rolul lui Polonius.

„Demetriade – spune Ioan Massoff a emoționat prin felul original în care a conceput eroul lui Shakespeare. A fost un Hamlet umanizat, fără să fie însă un om din viața cotidiană, mai mult o umbră în care erau parcă sintetizate zbuciumul și avatarurile omenirii... Spectatorii l-au ovaționat îndelung“.²⁷¹

Suntem siguri că și botoșănenii, atunci când turneul a ajuns la ei în urbe, l-au aplaudat și ovaționat cu aceeași generozitate ca niște cunoscători de teatru ce erau.

*

* *

Construcția clădirii teatrului „Eminescu“ din Botoșani a început la 23 septembrie 1912, când s-a desfășurat și solemnitatea punerii pietrei fundamentale la temelia ei. Cu acest prilej s-a tipărit și distribuit următoarea invitație acționarilor și diverselor personalități botoșănene:

TEATRUL EMINESCU
SOCIETATE ANONIMĂ PE ACȚIUNI
CAPITAL 300000 LEI

Botoșani
19 Septembrie 1912

Domnul meu

Consiliul de Administrație al Teatrului Eminescu a hotărât ca în ziua de 23 Septembrie 1912 ora 3 p.m. să pue piatra fundamentală a teatrului. Fiind convinși de sentimentele D-Voastre, în cea ce privește scopul cultural și educativ al acestei instituțiuni.

Vă rugăm să binevoiți a onora cu prezența D-Voastră această solemnitate.

Primiți, Vă rugăm Domnul meu asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Președinte Dim. G. Ursian

Secretar Nicu I. Ciolaco“.²⁷²

²⁷⁰ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 127.

²⁷¹ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. IV, p. 411.

²⁷² D.J.A.N. Botoșani, Fond personal „Protoiereu Al. H. Simionescu“, document nr. 157.

Lucrările de construcție executate după planurile și sub conducerea arhitectului **Grigore Cerchez** și a inginerilor-antreprenori **Reschovschi** și **Motzoi** au durat exact doi ani și trei luni, inaugurarea noului și impresionantului teatru din Botoșani petrecându-se în ziua de 21 decembrie 1914.

Manifestările prilejuite de această inaugurare au fost relatate, trei luni mai târziu, în martie 1915, într-un număr festiv, dar din păcate unic, al unei reviste editată la Botoșani și intitulată chiar **TEATRUL EMINESCU**.

Vom reda aproape integral conținutul respectivului număr tocmai pentru că, fiind festiv și unic, se găsește foarte greu.

În articolul introductiv intitulat „21 Decembrie 1914”, redacția revistei subliniază importanța acestei zile pentru orașul Botoșani și pentru botoșănenii iubitori de teatru:

„Duminică 21 Decembrie 1914, Botoșanii s-au îmbrăcat în haina de sărbătoare a zilelor mari, menite să adaoge încă o verigă la brățara cu care ediliile și inițiativa privată a cetățenilor săi, au încins în scurtă vreme fruntea vestitei metropole de altădată a Moldovei de Sus, astăzi unul dintre cele mai moderne, mai civilizate și mai mari orașe din țară.

După cum, rând pe rând, Botoșanii au sărbătorit desăvârșirea celor mai de seamă lucrări edilitare, ce i-au asigurat buna stare materială și igienică a cetățenilor săi, tot astfel orașul acesta a sărbătorit cu un fast și mai deosebit, înfăptuirea aceleia dintre lucrări, – care nu de mult, era un vis îndepărtat, – menită să asigure hrana minții și a sufletului acelorași cetățeni.

Duminică 21 Decembrie 1914, noul teatru „Eminescu” și-a deschis larg porțile, prin sărbătorirea înăugurării grandioasei sale clădiri și prin festivalul artistic de deschidere.

Uniți în aceleași gânduri și simțăminte pentru binele public pentru cultura inimei și a sufletului fiecăruia în deosebi; alăturați, de frumusețea, practica și utilul acestei lucrări, câțiva oameni din toate partidele politice și ramurile societății noastre, și-au dat mâna ca pe contul lor propriu, să înfăptuiască aceia ce comunitatea, în lipsă de mijloace materiale, ar fi întârziat poate cu mult, în dauna tuturor acestor mari foloase publice incontestabile.

Nici odată, poate chiar, mai mult ca de data aceasta, inițiativa privată n-a fost mai la înălțimea rolului ei de stimulator și colaborator al oficialității, pentru întregirea complexului de necesități și funcțiuni publice, cari desăvârșesc viața în societățile omenești.

Aici nu era vorba de o simplă cooperățiune în vederea unor rezultate materiale, fie ele chiar cât de îndepărtate.

Aici vibra în inima și sufletul fiecăruia un simțământ mult mai înalt: era o dorință vie, un strigăt lăuntric de spre mai bine, de lumină, de cultură, cu un cuvânt, de hrana sufletului și a minții.

Era comoara unui foc sacru, a unui simbol de închegare, de păstrare și perpetuare a unor scumpe și sfinte simțăminte lăsate nouă moștenire de strămoșii noștri.

Era dragostea de graiul și de neamul, de legea, de obiceiurile și simțămintele lor; de credința, de iubirea aproapelui, de vărtoșia noastră pentru timpuri grele, cari, toate laolaltă, cereau aici un templu, un altar de propovăduire.

Și după cum înaintașii noștri zideau în asemenea clipe mari, lăcașuri de rugăciune, de reculegere și întărire sufletească întru pomenirea și continuarea credinței biruitoare, tot astfel, cei de astăzi, urmașii lor, clădesc, prin operile ce-și au ființă, lăcașurile de păstrare și propovăduire a acestor simțăminte.

Și cetățenii botoșăneni au fost întotdeauna la înălțime, cultivând în primul loc simțământul datoriei lor.

Fie, ca noul teatru, ce se desfășoară măreț înaintea noastră, să-și ajungă menirea, iar urmașii botoșăneni să păstreze în cartea pildelor ce vor urma și pe aceia înfăptuită în ziua de 21 Decembrie a anului 1914.

25 Februarie 1915“

Urmează articolul SCURT ISTORIC al construirii teatrului „Eminescu“ asupra importanței căruia considerăm că nu mai este nevoie de comentarii:

Necesitatea construirii unui local de teatru la Botoșani era evidentă. Lipsa lui se simțea mult, și nu odată, fie în cercuri intime, fie în public, sau prin presă, s-a relevat acest neajuns. Chestiunea nu putea fi pusă în discuțiune de către cercurile diriguitoare, dat fiindcă, comuna din cauza avântului cu care a îmbrățișat de o serie de ani, aproape toate chestiunile edilitare de natură să modernizeze orașul și să întreție sau să creieze tot ceia ce ar fi putut îmbunătăți starea lui higienică, căile de comunicațiune, și să înlesnească viața cetățenească, cu lucruri ca: aducerea apei potabile, și canalizării, a iluminatului cu electricitate, a pavagiului, cum și a construirii diferitelor localuri publice, piețe, hale, etc., ș-a sleit astfel mijloacele materiale pentru mulți ani, în cât a mai fi așteptat intervenția ei, ar fi fost

o continuă amânare a chestiunii, fără o deslegare practică.

Intervențiunea inițiativei private, la început, nici nu se ventilase în acest scop, fiindcă nimeni n-ar fi cutezat să ceară din nou tributul cooperațiunii, care în orașul nostru dăduse greș mai prin toate încercările de acest gen.

Mai târziu însă, când această necesitate luă o consistență din ce în ce mai intensă, norocul a făcut ca ea să găsească și aici oamenii, cari, să pună chestiunea franc, în întreg complexul ei și să o prezinte doritorilor construirii unui local de teatru, sub cele două perspective ale sale, adică: una a imposibilității intervențiunii comunei și a doua a intrării în acțiune a inițiativei private.

De sigur că, poate, localnicii cunoscând peripețiile prin care au trecut mai toate cooperațiunile locale cu caracter de întreprinderi, ar fi ezitat încă multă vreme a face apel la inițiativa privată, câtă vreme opera aceasta pe lângă partea ei de ordin moral, o avea într-o bună măsură și pe cea de ordin material.

S-a întâmplat însă, ca în anul 1911 să fie numit Director al Băncii Naționale de aici, D-I Hariton Haritonovici, actualmente la Galați, o fire de elită, financiar erudit și bun cunoscător al vieții noastre sociale, care întâlnind în cale pe D-I Dimitrie Ursian, înzestrat asemenea cu multe și mari calități, cu o voință și putere de muncă incomparabile, iar pe deasupra cunoscând amănunțit situațiunea precară a comunei noastre, a căreia conducere în calitate de primar o avusese mai mulți ani, și să se pună la lucru, concepând ideia ingenioasă a unei societăți pe acțiuni, căreia comuna servindu-i toate avantajele posibile, să aibă dreptul de a rescumpara anual, un număr limitat de acțiuni, zece mii de lei, cum s-a stabilit în urmă, astfel că, după trecerea unui interval de 30 – 40 de ani, teatrul să rămână proprietatea absolută a comunei.

În adevăr, în urma concileabilelor urmate împreună, precum și cu diferite alte persoane, asupra posibilității și modalității construirii unui teatru la Botoșani, în ziua de 12 Ianuarie 1912 un grup de fruntași întruniți la D-I Haritonovici reușesc a pune bazele societății anonime pe acțiuni descrisă mai sus.

Atât de mult plutea în atmosferă necesitatea construirii unui local de teatru la noi, încât sufletele tuturor se umplură de un entusiasm sincer și în mai puțin de două săptămâni, jumătate din suma capitalului investit la început pentru teatru, (300.000) fu acoperit imediat.

Odată societatea constituită, fu ales următorul comitet, în fruntea căruia a fost pus neobositul stăruitor pentru desăvârșirea acestei opere, D-I Dimitrie Ursian, iar ca membri D-nii: Grigore Goilav vicepreședinte; Al.

Enacovici, M. Moscovici, N. Enășescu, A. Rosseti, Art. Țăranu, N. Ciolac și I. Ursian.

Cenzori: V. Isăcescu, C. Zamfirescu, și Anibal Ciolac.

Supleanți: M. Abramovici, Eug. Melik și Frid Costiner.

Iar la 23 Septembrie 1912, adică abia numai după câteva luni de zile, lucrările erau atât de avansate încât se și serbă solemnitatea punerii pietrei fundamentale, întocmindu-se, acest act de fundație:

„Aici în Botoșani, la capul țării românești dinspre miază-noapte, oraș vestit odinioară, fiind în calea comerțului dinspre apus și răsărit, străduindu-s-au fiii săi, să înalțe un templu al artei, unde străinii de neam să asculte, să învețe și să cunoască limba dulce a țării.

Hariton Haritonovici – director al băncii naționale – bunul și vrednicul cetățean se ridică atunci, și, cu vorba caldă, cu stăruință necurmăte, cu îmboldiri suflatești pentru păstrarea graiului, curat și neîntinat de străinisme, reuși să adune în juru-i suflète alese și pus-a astfel, temelia unei societăți, care zidi acest locaș al artei și înfăptui o idee a botoșănenilor.

Dimitrie Ursian – fost primar – puse muncă și stăruință, astfel că cei ce alcătuiau societatea, în semn de cinste și încredere îl numi președinte.

Panaït Vizanti – ajutorul de primar în anul clădirii acestui locaș – de asemenea cu căldura tinereții și cu buna-voință statornică, ajută și înlesni ca ideea să se înfăptuiească.

Făcut-s-a acest act în zilele Măriei Sale Regele Carol I, în al patruzeci și șaptelea an al Înțeleptei Sale domnii și în al una mie nouă sute douăsprezece de la nașterea Mântuitorului nostru, luna Septembrie.

Primul consiliu de administrație a fost format din:

<i>Dimitrie Ursian</i>	<i>Președinte</i>
<i>Grigore Goilav</i>	<i>Vice-președinte</i>
<i>Nicolae Ciolac</i>	<i>Secretar</i>
<i>Ștefan Ganea</i>	<i>Membru</i>
<i>Ioan Ursian</i>	<i>"</i>
<i>Panaït Vizanti</i>	<i>"</i>
<i>Ioan Mavrocordat</i>	<i>"</i>
<i>Alexandru Enacovici</i>	<i>"</i>
<i>Mauriciu Moschcowitz</i>	<i>"</i>
<i>Nicolae Enășescu</i>	<i>"</i>
<i>Alexandru Rosseti</i>	<i>"</i>
<i>Vasile Isăcescu</i>	<i>Cenzor</i>
<i>Const. Zamfirescu</i>	<i>"</i>
<i>Anibal Ciolac</i>	<i>"</i>

Iar cei ce au fost primii alcătuitori ai acestei societăți, pentru cinstita amintire le dăm numele ca viitorimea să vadă iubirea de neam și țară a fiilor botoșăneni“.

(Urmează numele a 75 de acționari din rândul celor 126 ce compun societatea, publicați la finele acestui articol).

Un alt noroc, care a ajutat din nou, ca teatrul să capete ființă în cele mai bune condițiuni, fu însărcinarea eminentului arhitect și inginer D-I Gr. Cerchez, fost Director General al Poștelor, cu planurile teatrului și conducerea lucrării.

Toate acestea, în colaborare cu acțiunea antreprenorilor D-nii Inginer Reșcovschi și Motzoi, cari au consimțit să facă o serie de concesiuni societății, împreună cu activitatea, munca și conducerea neobosită a părții administrative de către D-I Dimitrie Ursian, ajutat de către întreg consiliul de administrație, au contribuit ca lucrările să avanseze repede pînă în vara anului 1913, când mobilizarea de atunci le-a încetinit mersul, pentru a le reîncepe și continua cu aceiași febrilitate, pînă în ziua inaugurării sale.

Pe de altă parte, suma de 300.000 lei fiind găsită insuficientă, chiar de la întocmirea planurilor de către D-I Grigore Cerchez, care propusese societății două alternative: sau să se reducă lucrările la suma subscrisă, sau să se mărească capitalul cu încă cel puțin 100.000 lei pentru terminarea lucrărilor, acționarii cu aceiași bunăvoință au admis majorarea capitalului cu suma necesară. Astfel că, lucru de necrezut, pentru suma de numai 400.000 lei, orașul nostru posedă astăzi un local de teatru alături de teatrele moderne din țară.

Înzestrat cu tot confortul, decorurile și necesitățile tehnice indispensabile unei scene, pe care să se poată monta orice piesă, în interiorul său încap 750 locuri numerotate și distribuite în trei rânduri de loji, parter, balcon și galerie.

Cu un cuvânt, orașul nostru se poate mândri cu teatrul ce a dobândit, într-un timp, relativ, scurt și cu mijloace destul de modeste.

Pentru aceasta se cuvine ca cetățenii orașului, să aducă pururi prinosul lor de recunoștință acționarilor societății, cari au contribuit cu avutul lor, la desăvârșirea acestei opere.

Credem deci a ne face o plăcută datorie, publicând aici lista completă, în ordinea sumelor subscrise, a acționarilor, ale căror nume se vor grava și pe o placă de marmură și așeza în foyerul teatrului.

1. Calimachi Alex.	20000	43. Miclescu Victor	2500
2. Țaranu Artaxerse	15000	44. Bakal Isak	2000
3. Rosetti Alexandru	13000	45. Ciolac Emanoil	2000
4. Enacovici Alex.	13000	46. Ciolac Constantin	2000
5. Ursian Ioan	13000	47. Ciulei Ion	2000
6. Moscovici Mauriciu	13000	48. Gorschi Jeannette	2000
7. Ursian Dimitrie	12000	49. Goilav Antonel	2000
8. Enășescu Nicu	12000	50. Grigorescu I. Căpitan	2000
9. Bîznoșanu P. Mihalachi	12000	51. Haffner N.	2000
10. Costiner Friederic	12000	52. Hynek Carol	2000
11. Ciolac Anibal	10000	53. Horowitz David	2000
12. Manea Emanoil	10000	54. Iacovloff Pavel	2000
13. Reschovschi Carl	10000	55. Lustgarten S. Dr.	2000
14. Ciolac Nicu	8000	56. Labin Simion	2000
15. Ciomac Cristian	8000	57. Michel Simha	2000
16. Goilav Grigore	8000	58. Manea Antonel	2000
17. Mavrocordat Ion	8000	59. Olivenbaum David	2000
18. Abramovitz Moritz	7000	60. Ștefănescu V. V.	2000
19. Goilav Ion	6500	61. Zaharia Avram	2000
20. Isăcescu Vasile	6500	62. Politzer Dr.	2000
21. Vasiliu D. Vasile	6000	63. Ursian Grigore	2000
22. Ionescu Neculai	5000	64. Kapri Grigore	2000
23. Dr. Goilav Dionisie	5000	65. Miclescu Ion	2000
24. Ciomac Grigore	5000	66. Ciomac Garabet	1500
25. Stăcescu Alexandru	5000	67. Blatștein Iancu	1500
26. Zamfirescu Const.	5000	68. Antonescu Gh. Dr.	1000
27. Abramovici Mauriciu	5000	69. Costiner David	1000
28. Meillassoux Gabriel	5000	70. Eraclide Leon	1000
29. Melic Eugeniu	5000	71. Ganea Ștefan	1000
30. Hynek Arthur Dr.	4000	72. Ionițiu V. Căpitan	1000
31. Schönfeld Beno	3500	73. Marcovici Ștefan	1000
32. Aritonovici N.	3000	74. Mohnblatt Leoon	1000
33. Ciomac Bogdan	3000	75. Nessim Isac	1000
34. Meltzer Marcu	3000	76. Postelnicescu Locot	1000
35. Spothheim Beno	3000	77. Șmeltz Alexandru	1000
36. Talpă Vasile	3000	78. Abeles Adolf	1000
37. Buicliu Gh.	2500	79. Vizanti Panaite	1000
38. Horowitz Samoil	2500	80. Zuhr Dr.	1000
39. Locerik Scarlat	2500	81. Landesberg Luisa	1000
40. Spiegel Herman	2500	82. Goilav G. Maria	1000
41. Rosetti Nicu	2500	83. Cojocariu Maria	1000
42. Rosetti Arthur	2500	84. Goilav Ioana Polixenia	1000

85. Goilav Teodor	1000	106. Anastasiu P. Căpitan	500
86. Vizante Demostene	1000	107. Giurgea N.	500
87. Iulius M. A.	1000	108. Ionescu D.	500
88. Bâznoșanu P. Ion	1000	109. Pascu C. Căpitan	500
89. Aritonovici Ilie	1000	110. Spieler Adolf	500
90. Missir Grigore	1000	111. Tudor Ion	500
91. Zadarovici Ion	1000	112. Ciomac Vasile	500
92. Gross Meer	1000	113. Abramovici Solomon	500
93. Gross Mauriciu	1000	114. Abramovici B. Ch.	500
94. Spothheim Leon	1000	115. Silberman Ioil	500
95. Löbel Leiba	1000	116. Schenker Moritz	500
96. Bercovici Carl	1000	117. Orenstein Samoil	500
97. Bercovici Mauriciu	1000	118. Orenstein Leon	500
98. Kibrik D.	1000	119. Goldstein L. Ch.	500
99. Criveanu Ilie	1000	120. Lazarovici Chaim	500
100. Bunea Ion	1000	121. Monblat David	500
101. Ghyka Ștefan	1000	122. Monblat Avram	500
102. Brăileanu Anton	1000	123. Taube Samoil	500
103. Goilav Cristea	1000	124. Abramovici Sigmund	500
104. Spanier Iacob	1000	125. Abramovici Bernard	500
105. Giurgea Eugen	1000	126. Vogel Friederic	500

Istoric

În pagina a 6-a a revistei, într-un articol nesemnlat intitulat „**OMAGIUL ADUS MEMORIEI LUI EMINESCU**“ se precizează:

Ca și oricare poet, Eminescu mai ales, în complexitatea atât de variată a geniului său, era și un mare artist, un mare amator al teatrului. Iubea teatrul și pe actori la nebunie, cu toate că afară de primele sale încercări din tinerețe, Eminescu, în plina sa activitate literară nu s-a dat în aceiaș măsură teatrului.

Cine nu cunoaște peripețiile sbuciumatei sale vieți, când între anii 1868–1869 îl găsim pe Eminescu angajat ca sufleur, când în trupa D-nei Fani Tardini, când în trupa lui M. Pascali, făcând ocolul țării și peste hotare, spre marea bucurie a actorilor din trupă, cari își învățau rolurile de minune, ascultând claritatea dicțiunii și timbrul glasului plăcut al tânărului sufleur, în vârstă numai de 16-18 ani!

Câte clipe de plăcere artistică și câtă amărăciune și desgust de viața aceasta, atât de vitregă pentru dînsul, nu i-au produs lungile ore de spectacole, în intervalul cărora nefericitul poet ședea ghemuit în cușca lui de

sufleor, în rolul căruia își punea tot talentul ca să se facă auzit și bine interpretat de actori, cărora le insuffla odată cu aruncarea vorbelor în șoapte și tot focul sacru al artistului de meserie, cine ar putea să ne-o spună!?!?

Aceasta era atunci, când Eminescu trăia și ca mai totdeauna, în asemenea ocaziuni, nu era apreciat și poate nici bine cunoscut de cei din jurul său.

Dar la ce bun să mai desgropăm trecutul?

„Nu învie morții e-n zadar copile“, o spune însuși poetul.

Astăzi însă lucrurile s-au schimbat cu totul și la noi botoșănenii, printre cei dintâi, ne grăbim la orice ocazie, să răscumpărăm greșelile trecutului. Târzie pocăință, dar oricum, lăudabilă.

În adevăr, nu se putea omagiu mai sublim și mai înălțător pentru a consacra odată mai mult, memoria genialului poet, care s-a născut și crescut pe meleagurile ținutului acestuia, decât închinându-i-se acest templu al artei, oricât poetul ar avea să ne spuie:

**Tot ce-a fost, ori o să fie,
În prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zădărnice
Tu te-ntrebă și socoate.**

Și omagiul acesta, al cetățenilor botoșăneni, va fi însă, la apogeul său, atunci când, după propunerea făcută de primarul orașului D-I Ramiro Savinescu, în fața teatrului se va turna în bronz cea dintâi statuie a regelui poeziei românești, care de pe soclul său, „nemuritor și rece“ va străjui de-a pururi în lumea sa „de mișcătoare valuri“ transmițând generațiilor viitoare același foc sacru, pentru dragostea de neam și țară, de bine și frumos, ce l-a călăuzit în scurta lui călătorie, prin această tristă și dureroasă vale a plângerii.

În aceeași pagină, botoșăneanul Ion Sân-Giorgiu își exprimă părerea de rău despre starea de ruină în care se găsea „CASA EMINESCU DIN IPĂTEȘTI“ (de fapt IPOTEȘTI – n.n.):

La Ipătești, nu departe de Botoșani, casa părintească a lui Mihai Eminescu, unde s-a născut și și-a petrecut poetul primii ani ai copilăriei, se găsește în ruină.

Nepăsarea și năbăgarea în seamă a admiratorilor jertfesc această mică clădire istorică și o lasă la voia întâmplării să se ruineze cu desăvârșire.

Vântul sueră prin ușele și ferestrele stricate, iar păsările își fac cuiburile înăuntru.

E o înfățișare tristă casa aceasta dărăpănată și lăsată în părăsire și

e o rușine pentru acei care-l cetesc și-l admiră pe Eminescu.

S-au ridicat pretutindeni monumente, s-au scris laude pompoase, dar nu s-a gândit nimeni să îngrijească de casa părintească a poetului.

În Franța sau Germania nu s-ar fi întâmplat așa ceva.

La Weimer, casele lui Goethe, Schiller și Nietzsche, sunt transformate în mici muzei și îngrijite cu sfințenie, iar în Leipzig vezi la o casă simplă și modestă o placă comemorativă amintind că acolo a locuit Schumann.

N-ar fi mare greutate să se simtă pilda aceasta și la noi, restaurându-se cât de puțin casa și punându-se o placă comemorativă, pe care citind-o și cel mai umil dintre țărani locului, să se bucure și să se mândrească că în satul lui s-a născut și a copilărit cel mai mare poet al neamului românesc.

Ion Sân-Giorgiu

După poeziile „**DINTRE SUTE DE CATARGE**” de M.Eminescu și „**POPORUL MIEU!...**”, în care același Ion Sân-Giorgiu îi îndemna pe români să nu șovăie a porni la luptă pentru dezrobirea fraților lor aflați sub stăpânire străină (să nu uităm că în momentul inaugurării teatrului și al apariției revistei, primul război mondial se afla în plină desfășurare, România adoptând, deocamdată, o poziție de neutralitate – n.n.), urmează relatarea privind „**SOLEMNITATEA INAUGURĂRII TEATRULUI „EMINESCU**”, discursurile rostite și festivalul artistic:

„Duminică 21 Decembrie, la orele 3 p.m., a avut loc solemnitatea inaugurării teatrului „Eminescu”.

Sala de spectacole și intrarea frumos povozate cu tricolorul național și decorate cu verdeață, au aspectul maiestuos al zilelor de sărbătoare.

Încă de pe la orele 2 p.m. invitații sosesc în grupuri ocupând intrările și vizitând încăperile teatrului.

Au fost invitați:

Accionarii cu familiile lor; Deputații și Senatorii; toate autoritățile civile și militare; membrii consiliilor județian și comunal, întreg corpul didactic cu delegațiuni de elevi.

Solemnitatea se deschide prin Serviciul Divin oficiat de către protopreul județului, Părintele Econom Al. H. Simionescu, asistat de Econ. Păr. Vasile Pavelescu și Diaconul I. Alexandrescu.

După terminarea serviciului Divin începe seria cuvântărilor.

Cel dintâi ia cuvântul D-I Dimitrie G. Ursian, președintele consiliului de administrație, care rostește următoarele:

DISCURSUL D-LUI DIMITRIE G. URSIAN

*Domnule Prefect, Domnule Primar
și Onorată Adunare*

Orașul Botoșani în timpurile din urmă a luat o dezvoltare colosală. Primarii ce s-au succedat la conducerea lui s-au întrecut fiecare în a-l înzestra cu tot ce se poate cere de exigența timpurilor în cari trăim.

Rând pe rând orașul fu alimentat cu apă potabilă, deservit cu canalizare, înzestrat cu mărețe edificii publice, iluminat cu electricitate, pavat în parte cu asfalt și piatră cubică, cu splendidul parc de care cu drept ne putem mândri; astfel că astăzi orașul nostru a devenit unul din cele mai frumoase din țară. Dacă orașul s-a dezvoltat atât de mult și atât de repede, meritul revine și cetățenilor, cari au contribuit cu prisosință prin construcțiunile frumoase ce au ridicat și plantațiunile superbe ce împodobesc și îmbracă aceste construcțiuni, în cât cu drept cuvânt orașului nostru i se dă denumirea de stațiune climaterică.

Cu cât îmbunătățirile aduse de comună și particulari, luau tot mai multă ființă și viața noastră începea a se deprinde spre un trai mai bun și mai confortabil, cu atât mai mult rămânea încă un mare gol; din ce în ce se simțea tot mai mult lipsa unui local de recreațiune sufletească.

Comuna prin lucrările de edilitate ce le înfăptuise, angajase toate resursele ei, nu putea să mai satisfacă și această nevoie așa de mult cerută de cetățeni. Mai rămânea inițiativa privată, care n-a întârziat să se producă.

În ziua de 12 Ianuarie 1912 un grup de fruntași întruniți de D-l Haritonovici, fostul director al Băncii Naționale din localitate, au pus baza unei societăți anonime pentru clădirea unui local de teatru.

Denumirea societății era pe buzele tuturor, numele nemuritorului fiu al Botoșanilor *Mihail Eminescu*, fu dat acestei societăți, iar pe frontispiciul acestei mărețe clădiri, ce va rămânea multă vreme o podoabă pentru orașul nostru, se citește numele ilustrului poet.

În aceeași zi fu aleasă o comisiune de inițiativă compusă din D-nii: Dr. Hynek, Haritonovici și mine, cu mandat de a discuta și hotărî cu primăria, dacă nu ar fi dispusă de a da societății noastre oarecare avantaje.

D-l Vizanti primul ajutor de primar, animat de aceleași sentimente ca și noi și doritor ca societatea să ia ființă cu o zi mai înainte și să fie clădită pe temelii cât mai solide, a propus și societatea a admis ca și primăria să contribuie la clădirea localului de teatru, acordând societății înlesniri capitale pentru înființarea ei.

Apelul lansat către cetățenii orașului pentru subscrierea capitalului necesar, s-a făcut cu destulă ușurință, toată lumea doritoare de a avea un local de teatru, s-a grăbit să subscrie acțiunile emise.

Primii pași făcuți cu atâta succes, norocul ne favorizează de la început.

Cea dintâi lucrare și cea mai de căpetenie era planul teatrului. Dacă această lucrare era cea mai de căpetenie, apoi și norocul nostru cel mai mare a fost D-I Grigore Cerchez, eminentul inginer arhitect, care ne-a creat această minune, căci este o adevărată minune să poți desăvârși această monumentală și complexă clădire numai pentru suma ce s-a cheltuit.

Îmi fac o prea plăcută datorie ca, în numele tuturor acționarilor să-i aduc aici, cele mai călduroase mulțumiri, pentru munca cu totul desinteresată și siguranța ce a depus pentru crearea acestei Capodopere, ce poate face cinste ori căruia oraș din Occident; și pentru buna voința ce a avut întotdeauna pentru societatea noastră; căci D-I Cerchez nu ne-a dat numai planurile și vigilența conducere a lucrărilor, dar grija D-sale de căpetenie a fost în a ajuta în toate împrejurările prin autoritatea D-sale, de a obține în toate lucrările, prețurile cele mai reduse și execuția cea mai desăvârșită.

Tot D-I Cerchez, văzând prețurile exagerate cerute de antreprenori la licitație, a stăruit pe lângă cunoscuții ingineri antreprenori, D-nii Motzoi și Reschovschi, de au luat lucrarea în întreprindere cu prețurile de devis, alt noroc pentru societate. Domnia lor apreciind eforturile noastre în aceste momente de criză, ne-au făcut reale concesiuni de plată, pentru lucrări executate, și cărora iarăși nu pot decât să le aduc prinosul de recunoștință, pentru buna executare a lucrărilor și pentru modul domniei lor de a se comporta cu societatea.

Sunt interpretul tuturor acționarilor în a aduce mulțumirile noastre administrațiilor comunale, ce s-au perindat la comună de la înființarea societății noastre, a căror primari s-au întrecut în a ne da cel mai efectiv concurs pentru ducerea la bun sfârșit a întreprinderii noastre.

Cele mai multe mulțumiri însă trebuie aduse Dv., Domnilor Acționari și cred că toți cetățenii Botoșăneni sunt plini de recunoștință față de Dv., care fără gândul nici unui fel de câștig, ați dat sume importante numai și numai pentru a împodobi orașul cu acest grandios monument de cultură și recreațiune, de care cu toții simțeam atâta lipsă.

Și meritul Dv. e cu atât mai mare, cu cât odată cu începerea construirii teatrului, a început să ne bântue și grozava criză economică, încât sacrificiile ce ați făcut achitând sumele subscribe, vă fac cea mai mare cinste și numele Dv. ce urmează a se scrie cu litere de aur în foyorul aces-

tui local, va rămânea o eternă aducere aminte de frumoasa faptă ce ați săvârșit.

Nu pot încheia cuvântarea mea, fără a aduce viile mele mulțumiri domnilor membri din consiliul de administrație și comisiei de censored, cari în tot timpul mi-au ușurat sarcina în conducerea societății, prin prețiosul concurs și încrederea ce mi-au acordat.

Cea mai grea misiune a consiliului de administrație, după cum vedeți este adusă la îndeplinire, acest mândru local, fiind terminat, în numele consiliului de administrație, cu începere de astăzi îl declar dat în exploatare și pus la dispozițiunea Dv., cetățeni botoșăneni (*Aplauze puternice*).

DISCURSUL D-LUI RAMIRO SAVINESCU

Doamnelor și Domnilor,

Avea perfectă dreptate D-l Președinte al consiliului de administrație a teatrului „Eminescu”, când spunea în darea sa de seamă că dacă e adevărat că orașul Botoșani, grație activității administrațiilor comunale ce s-au perindat în cursul timpului, a luat în ultimul timp o mare dezvoltare în toate direcțiunile și a devenit cu adevărat oraș civilizată, în ce privește însă teatrul nu numai că n-a făcut nici un progres, ba încă a dat înapoi, căci cu toți ne aducem aminte că până la 1892 din timpuri destul de vechi, aveam în orașul nostru un teatru, care corespundea în totul nevoilor de atunci, pe când de la 1892 și până astăzi ne-a lipsit cu desăvârșire o scenă, pe care să se poată reprezenta în mod modern vre-o piesă, oricât de modestă.

Și dacă s-ar fi așteptat ca și în această privință tot comuna să îndeplinească golul constatată cu drept cuvânt de fiecare, desigur că ar fi trecut multă vreme, până la realizarea acestei atât de legitime dorințe, a cetățenilor Botoșăneni, știut fiind de toți, că mijloacele financiare ale comunei sunt absolut sleite, tocmai din cauza lucrărilor de edilitate, cari au ridicat Botoșanii la starea în care se găsește astăzi.

O mână de cetățeni însă, convingși că acolo unde autoritatea publică nu poate interveni, inițiativa particulară trebuie să-i ia locul, a format o societate cu scopul de a înființa în orașul nostru un teatru, și nu puțină muncă și sacrificii au fost făcute până să se ajungă la ridicarea acestui frumos local.

Și nu putea să se ridice aici în Botoșani un locaș de cultură națională, fără ca el să nu poarte numele a unui ilustru reprezentant al ei, care născut în județul nostru și petrecându-și o bună parte din viața lui în orașul nostru, și-a legat așa de strâns numele său de orașul Botoșani.

Un teatru, doamnelor și domnilor, ca să fie desăvârșit, cere îndeplinirea a o sumă de condițiuni tehnice și artistice; toate aceste însă sunt așa de costisitoare, încât am fi poate prea pretențioși dacă, nu ne-am mulțumi cu ce ni se dă.

Pentru capitalul ce s-a adunat s-a făcut tot ce s-a putut, și asta trebuie să o recunosc datorită numai talentului și cunoștințelor tehnice a D-lui arhitect Cerchez, căruia îmi face o deosebită plăcere ca aici, să-i aduc mulțumirile mele.

În toamna anului 1912, cu ocazia punerii pietrei fundamentale a cestei clădiri, se arăta de cei ce și-au spus cuvântul lor, că era imperios cerut ca în orașul Botoșani, situat în nordul Moldovei și strâns circuit de granițele străine, să se ridice un locaș în care să se cultive și să se păstreze limba și literatura română.

N-au trecut de cât doi ani și cum s-au schimbat lucrurile!

Avem și noi ca popor un ideal, ca cele 15 milioane de piepturi în care bate o singură inimă românească, să fie uniți la un loc, avem idealul ca Regele Ferdinand, de mâine să nu mai fie Regele României, ci Regele tuturor românilor.

Și acum, a sosit momentul să ne realizăm acest ideal și-l vom realiza, cu el ne împinge conștiința națională a tuturor Românilor liberi, îl vom realiza pentru că-l cer frații noștri subjugăți, îl vom realiza pentru că așa voesc cele 600.000 de baionete române, și cari vor găsi mijlocul să facă să dispară granițele convenționale, ce ne despart de frații noștri; iar de va fi nevoie vor avea destulă putere ca să împingă Carpații spre Tisa și să svârle Prutul în Nistru, numai și numai să facă posibilă unirea tuturor Românilor.

Și atunci, D-nelor și D-lor, Botoșanii nu vor mai fi orașelul din nordul Moldovei, înconjurat de granițe străine, în care să trebuiască un locaș pentru păstrarea limbei naționale, amenințați de dușmani; Botoșanii vor fi un centru mare înconjurat de toate părțile de întinse provincii românești, iar teatrul „Eminescu“ va deveni templul în care se vor aduna Românii de pretudindenii, ca, sub scutul și apărați de tricolorul român, pe care până acum cu frică îl ascundeau în sân ca pe un talisman iubit, să poată ca cetățeni liberi auzi și vorbi dulcea limbă românească, pentru care câți din ei sărmanii nu și-au găsit sfârșitul între zidurile umede ale temnițelor străine.

Dacă în adevăr aceasta este menirea acestui teatru, cred că sunt expresiunea sentimentelor Dv. unanime, când ca primar al orașului Botoșani, prezint călduroasele mele mulțumiri tuturor celor ce cu bani, cuvântul, sau în orice fel au contribuit la ridicarea acestui teatru; iar tea-

trului „Eminescu“ îi doresc ca întotdeauna să fie la înălțimea menirii ce i-au dat-o fondatorii lui și pe care i-o dorim noi toți, câți asistăm astăzi la această sărbătoare națională.

Înainte de a termina, am o propunere de făcut și cred că orice bun român nu va găsi liniște până când nu o vom traduce în fapt.

Propun doamnelor și domnilor, ca în mijlocul pieței pe care administrația comunală o va face la primăvară și care va înconjura și acest locaș, în fața teatrului „Mihai Eminescu“, să immortalizăm în bronz, sau în piatră cioplită chipul cugetătorului adânc, a admirabilului mânuitor al condeii, a celui ce neîncetat a cântat cu atâta duiosie în doinele sale glorificarea idealului românesc, propun ca aici să ridicăm statuia lui Mihai Eminescu, Regele poeziei Române.

Să o facem nu numai ca o manifestație a recunoștinței pe care generațiile viitoare trebuie să o aibă pentru fruntașii generațiilor trecute, să o facem pentru noi toți cei ce am crescut în ascultarea admirabilelor sale opere, cari am învățat de la el a gândi și a simți românește, cari legănați în cetirea frumoaselor sale versuri ne croiam idealul vieții noastre, să o facem ca deapauri să fim cât se poate mai apropiați de el sufletește; să o facem domnilor pentru dânsul, nefericitul de o viață întreagă, ca să poată cel puțin chipul său rece, dacă nu i-a dat lui în viață, să audă de la miile de români ce vor veni din toate părțile să se prostearnă înaintea lui ca înaintea unui sfânt al Românilor, să audă din gura lor că D-zeu auzindu-i plânsul i-a ascultat ruga, că azi de la Nistru până la Tisa nu mai e străinatate, că azi de la Tisa până la Nistru nu e de cât o Românie, nu e de cât o Românie mare și puternică! (*Tunete de aplauze și ovațiuni îndelung repetate acoperit ultimele cuvinte ale oratorului, ca și întreaga sa cuvântare*).

În urmă D-I N. Enășescu încheie seria cuvântărilor, rostind următorul important discurs:

DISCURSUL D-LUI NECULAI ENĂȘESCU

Doamnelor Domnilor,

Un vechi dicton spune: „*La fapte bune puțini s-adună, dar mult pot puțini buni împreună!*“.

Nu se poate mai bine aplica ideile cuprinse în această frază, ca la întreprinderea construirii acestui teatru.

Un număr restrâns de cetățeni, în frunte cu D-I Haritonovici, fostul director al Băncii Naționale de la noi, pe care-mi fac o plăcere de a-l reaminti Dv., dar bine dispuși pentru ideia ridicării unui teatru, s-au adunat și

hotărât că fiecare după puterile și entuziasmul lui, să contribuie și să formeze un capital suficient, cu care, în unire cu comuna Botoșani să ridice în mijlocul ei un teatru sau un templu al artelor frumoase.

Dacă orașul Botoșani este situat la o înălțime deasupra nivelului mării – care îi permite să aibă un aer curat, o climă potrivită, iar comuna a făcut să aibă o apă bună și sănătoasă, lumină, canal, chiar strade, cu alte vorbe tot confortul, venea la rând ca să facem să nu-i lipsească nici partea distractivă, ceva pentru suflet.

Se indică totodată prin această clădire, că generația acestui oraș, care e pe punctul de a-și lua adio de la cei tineri, și din care sunt mândru că fac parte și care a muncit din răspuțeri pentru a pune acest oraș la nivelul orașelor moderne, această generație după ce a făcut necesarul, s-a gândit și la partea estetică și de mulțumire sufletească a Dv.

Cu atât mai mult se impunea această construcție aici, în acest oraș, cu cât distanța de București, marele nostru centru de civilizație, este mai mare.

Prin toate aceste măsuri edilitare, prin continuitatea pavării și mai ales prin reluarea facerei planului orașului, pentru a-i se da o aliniere pe care să o urmeze toate administrațiile comunei, mai ales acum când orașul se preface și exproprierea sunt mai puțin scumpe, sperăm să facem din acest oraș o localitate în care cineva să poată avea confortul Bucureștilor, însă cu o viață mai eficientă.

Cum acest oraș, trebuie să fie un oraș în care să se muncească, eu aș fi foarte fericit dacă ași vedea introducându-se la noi, orele de teatru din Austria și Germania, adică de la 7 – 9. Numai așa ar putea beneficia de această clădire cât mai multă lume; mulțimea muncitoare ține teatrele în țările citate, fără sacrificii din partea Statului, ci profită de el fără a-și pierde noaptea, și deci fără a-și stânjeni puterile pentru ziua următoare, ceea ce este inevitabil în sistemul francez, italian și românesc.

Cetățenii să se concerteze, să studieze acest sistem, și când o majoritate imponentă a acelor ce frecventează teatrul se va forma, cred că aici nu va găsi împotrivire.

Exemplele bune și solide trebuesc imitate; nu ar fi rău ca noi să începem.

Doamnelor și Domnilor

E momentul a vă semnala, – e o datorie „de a da fiecăruia ce este al său”, – că în această întreprindere, pot zice uriașă față cu mijloacele și obiceiurile noastre, consiliul comunal din Botoșani de pe vremea când societatea a luat ființă ne-a dat tot concursul său.

Mă simt obligat, e o datorie de oameni cinstiți, de a cita numele a doi membri ai Consiliului comunal din cei mai înflăcărați susținători ai acestei societăți, fără de care poate nu am fi avut puțința a sărbători astăzi deschiderea acestui teatru.

Unul este din generația mea, D-I Ștefan Gane, altul dintre tineri, D-I Panait Vizanti.

Doamnelor și Domnilor

Dacă în această tovărășie comuna a pus locul, apa și lumina, iar Dv. 400000 lei, încă succesul acestei întreprinderi nu era asigurat.

Mai trebuia omul care să se ocupe astfel ca, cu slabele mijloace ce le avea societatea să o ducă la bun sfârșit.

În această direcție ne-a servit norocul, căci cu toții am avut bună inspirație, de a pune în capul societății pe D-I D. Ursian un foarte modest cetățean, dar a cărui pricepere, energie, corectitudine și perseverență a făcut succesul tuturor întreprinderilor private și publice în care împrejurările îl puneau conducător.

Numai un om ca el, aici vine norocul celor ce au contribuit, putea să aducă la bun sfârșit această întreprindere prin dificultățile prin care a trecut: ploile din 1912, mobilizarea din 1913 și concentrarea din 1914.

Ploile din 1912 au împeditat clădirea și a adus o criză economică care s-a tot agravat prin evenimentele din anii următori.

Numai eu, care eram în apropierea acestui om, și vedeam eforturile lui, sacrificiile mari ce personal făcea pentru societatea Dv., numai eu pot astăzi, să vă spun, că greu, dacă nu imposibil, s-ar fi găsit altul dintre noi, care să-l înlocuiască.

În trei ani de zile (de fapt doi și trei luni – n.n.) cât a ținut construirea acestui teatru, nu mai puțin de treizeci de drumuri la București câte 3 – 4 zile, numai pentru interesele societății, căci el nu are nici un interes acolo, l-a făcut să cheltuiască sume enorme, pe care eu ca membru în Consiliul de administrație, nici până astăzi nu le-am văzut trecute în vreun compt; aceasta, deosebit de faptul că, dacă banii noștri nu ajungeau, el pune sumele necesare și creditul său personal.

Care dintre noi făcea aceasta, oricât de bogat ar fi fost?

Contribuțiunile noastre izolat luate nu înseamnă nici un sacrificiu, față cu sacrificiile morale și materiale, făcute de D-I D. Ursian.

Aceste detalii se cuvin să fie date în fața Dv. pentru ca să se știe că faptele bune a fiecăruia se apreciază, și pentru ca generațiile tinere, care mai mult de cât noi, se vor folosi de acest monument, să cunoașteți istoria

construirii lui și să o transmiteți celor ce vă vor urma, ca un frumos exemplu de devotament pentru treburile publice, pe care mâine veți fi chemați a le conduce.

Doamnelor și Domnilor,

Meritele D-lui D. Ursian nu se mărginesc numai aici.

Prin modul D-sale de a fi, prin conștiința de sarcina ce și-a luat și mai ales de răspunderea morală ce avea către noi toți, a adunat în jurul său pe cei mai vrednici, mai cuminți, mai cinstiți și chiar desinteresați oameni.

Recordul îl ține D-l arhitect Gr. Cerchez, care a conceput, a alcătuit planurile și devizele și sub a cărui priveghere s-a construit teatrul.

În lucrarea aceasta eu am văzut pe D-l Cerchez, mai mult poet, mai mult artist de cât arhitect; numai aceștia sunt desinteresați și fără nici o grijă la interesele lor, întocmai cum a fost D-l Cerchez în afacerea teatrului nostru.

D-sa până astăzi nu a primit o centimă asupra onorariului său, ba a cheltuit cu nenumăratele drumuri ce a făcut la noi și cu toate că știa slabele noastre resurse, niciodată n-a făcut vre-o aluziune de grijă, și cu ușurința unui tânăr venea la cea întâi chemare.

Încrederea ce a pus la noi, – și-l pot asigura astăzi că nu s-a înșelat, – mă îndatorește și mai mult ca să-i aduc în numele acționarilor și chiar a cetățenilor, mulțumirile noastre pentru tot ce a făcut.

Prin D-sa D-l Ursian a făcut cunoștință cu antreprenorul clădirii, Reșcovschi, alt om cinstit și harnic – și care recunoscând dificultățile noastre și împrejurările critice prin cari am trecut cu toții, a fost mai conciliant și a continuat lucrarea, până la stadiul la care a ajuns, când vă punem teatrul la dispoziție.

Doamnelor și Domnilor,

Trecând la altă ordine de idei, trebuie să vă semnalez, că dacă în lume mulțimea în genere săracă, mai ales la noi, se uită cu ochi răi la oamenii cuprinși și poate chiar îi invidiază, fac o mare greșeală, o mare nedreptate.

Averile aduc mari avantaje celor ce le posedă, ele însă le dau și mult de lucru. Averile cele mai mari se pot perde prin neglijență și rea administrațiune, ori tocmai această frică dă de lucru omului cu atât mai mult cu cât este mai bogat. Omul bogat nu are nici odată liniștea omului sărac, și nu are zi în care din cauza averii lui să nu aibă mâhniri și supărări.

După aparență, cel sărac judecă fericit pe cel bogat și de aici invidia de care am vorbit.

Totuși averile au un mare rol social. Cei ce le posedă trebuie să fie generoși și să fie totdeauna în capul societăților de binefacere și în capul tuturor întreprinderilor utile societății. Numai așa, o țară având mulți bogași, se poate conta că în timpuri relativ scurte va face progrese mari.

Numai prin asociațiune de capitaluri, se pot face capitaluri mari, cu cari se fac astăzi întreprinderi cele mai de neînchipuit.

Nu se pot compara averile celor ce au contribuit la ridicarea teatrului „Eminescu” cu averile de cari vorbesc, totuși nuanța se potrivește.

Câți ani ar fi trebuit să treacă până unul singur să se fi decis a face un teatru, sau până când comuna terminând marele lucrări de edilitate și cari aproape nu se isprăvesc, s-ar fi decis să facă un teatru?

Nici nu vreau să mai discut cât ar fi costat.

De aceia meritul acționarilor acestui teatru e cu atât mai mare cu cât averile acestora sunt mai mici și cu cât s-a pus capitalul în întreprindere, care în țara noastră nu rentează.

Acum D-lor lepădând haina de acționar și luând pe aceia de cetățean, care va beneficia de acest teatru, trebuie ca atari, noi cetățenii să fim recunoscători și să mulțumim aceluia, cari au creat fondul necesar acestei clădiri, fără ei noi am fi rămas ca și până acum, și cred că, cu toții sunteți de acord a vedea că nu eram tocmai bine.

Mai mult. Cu toții, adică și acționarii și publicul acestui oraș putem fi mândri și trebuie să ne felicităm reciproc, că prin ajutorul Celui a Tot-Puternic, *noi botoșănenii prin noi înșine*, am fi fost primul oraș din țară, care prin asociațiunea noastră, am ridicat acest monument fără gânduri de câștig. Dar, vă mărturisesc că, eu aș dori din toată inima ca și aceasta să se întâmple. În acest caz Comuna Botoșani va primi pe gratis acest local, după patruzeci de ani.

Încheiu, prin a ruga pe bunul Dumnezeu, să proteagă pe toate căile populația acestui oraș, pentru a putea beneficia cât mai mult de acest local de recreațiune, după munca zilnică de care nimeni nu e scutit.

Am zis. (*Aplauze puternice*)

Cronicar

FESTIVALUL ARTISTIC

La orele 9 seara a avut loc festivalul artistic de deschidere a teatrului, cu piesa „Lorica noastră”, jucată de eminenții artiști ai teatrului Național din București, D-nii: Soreanu, Livescu, Iancovescu, D-nele Giurgea, Nelly-

Santa și Mărculescu, cari, cu cunoscutul talent de interpretare neîntrecut, au dat festivalului acel caracter de serbare înnălțătoare, înlocuind cu prisos chiar cea mai bună piesă originală, de care, din împrejurări cu totul neprevăzute și independente de voința organizatorilor, am fost lipsiți.

Jocul artiștilor și acustica sălii fiind minunate, ca și subiectul piesei însăși, selectul public ce-și dase întâlnire la cest festival artistic, vor păstra cu pioasă amintire în suflet scurgerea orelor ce s-au strecurat ca o clipă.

Festivalul de deschidere a început cu apoteozarea copilului genial al Botoșanilor, al căruia nume va fi vecinic purtat ca omagiu pe frontispiciul teatrului inaugurat.

În câteva zile comitetul a organizat un tablou alegoric foarte frumos.

Un nor străveziu a descins pe fondul scenei închipuind podișul moldovenesc din jurul Botoșanilor, purtând pe muza Polymnia (D-ra Tanți Ursian) o splendidă apariție de o suavitate fără seamăn, care, cu o mână primea prinusul de muncă literară a marelui poet Eminescu, iar cu cealaltă îi încoronă fruntea cu o cunună de lauri.

Eminescu, (D-ra Florica Georgescu) figurat admirabil, cu trăsăturile lui clasice și fruntea largă, brăzdată de gânduri mistuitoare părea o adevarată întrupare a poetului.

Pe plaiurile acestea erau reprezentate fete frumoase și voinici, mândri stând uimiți la vederea aparițiunei emoționante.

La ridicarea cortinei iluzia era atât de reală încât publicul a izbucnit în aplauze frenetice.

*Micul Dorobanț din Regimentul 37 Infanterie, elevul Vieru din cl. a II-a liceu a recitat frumos și cu inimă **Doina** lui Eminescu.*

*La a doua ridicare a cortinei acelaș micuț copil de trupă a recitat niște versuri de ocazie: **Să se știe...** că suntem gata să pornim spre a înfăptui idealul național, scump inimei noastre.*

*Când copilul a ridicat tricolorul între nori, elevii liceului „Laurian” au intonat din culise: „**Tricolorul**”.*

A fost însă un vis de puțină durată ca și viața chinuită a bietului Eminescu.

*Tot ce amintea feericul tablou a pierit de pe scenă într-o clipă și când cortina s-a ridicat, în fundul scenei, corul liceului îmbrăcat țărănește a executat admirabil, sub conducerea maestrului D-I M. Poslușnicu, „**Anna Lugoșana**”, cunoscutul cântec bănățean, în timp ce elevele externatului secundar „Carmen Sylva” costumate asemenea în țărani și țărance, dansau și cântau în acelaș timp.*

Meritul acestui admirabil joc revine D-rei Felicia Corbu, o meritoasă profesoară a externatului local, iar organizarea acestor părți din festival revine D-rei profesoare Ortenzia Buzoianu, directoarea externatului.

Concepțiunea ideii plănuită în aparițiunea frumosului tablou alegoric, reprezentând atât de feeric chipul poetului Eminescu și a muzei sale, cu tot decorul înconjurător, este opera d-lui Grigore Goilav, vicepreședintele societății, care a reușit să înmănuncheze atât de bine și de frumos un simbol scump nouă tuturor.

Un spectator

Din cuprinsul revistei mai semnalăm articolul gazetarului bucureștean Leontin Iliescu „**BOTOȘANII ÎN FAȚA ARTEI**“, despre rolul Teatrului „EMINESCU“ ce ar putea deveni un complex centru al artei:

E foarte îmbucurător faptul că cetățenii orașelor mari ale țării au început, de la o vreme mai ales, să-și caute mulțumirile sufletului în isvoarele eterne și limpezi ale artei. Nicăeri sufletul nu se simte mai înălțat mai înaripat de cât în lumea gândurilor luminoase, a decorurilor minunate și a poeziei, pe care arta știe să le strecoare cu atâta măiestrie, spre a-l învălui în imensitatea ei nepieritoare.

Din acest punct de vedere, botoșănenii mi-au părut admirabili, cu toate că-i cunosc atât de puțin.

Știam un lucru: toți artiștii cari au pribegit prin țară în căutarea norocului lor, actori de provincie ca și ilustrațiuni ale scenelor mari, celebrități muzicale, ca și concertști de seamă, au găsit pururi o bună primire la Botoșani.

Există aci, în acest oraș din nordul Moldovei, o societate aleasă de suflete luminoase, fără de care arta n-ar putea trăi. (subl. n.)

Ei bine, din aceste pricini binecuvântate îi lipsea orașului o clădire, un palat al Melpomenei, un templu mai sărbătorec în care înfățișările gândului și sufletului, să-și poată proiecta lumina pe un fond mai larg, mai mult cuprinzător.

Inițiativei particulare îi se cuvine cinstea de a fi împlinit acest gol, atât de adânc simțit până acum.

Teatrul Eminescu – l-am văzut și l-am admirat. – E un masiv bucureștean în această clădire simpatică și cochetă și totuși cât n-ar da Capitala noastră să aibă o asemenea bijuterie, cel puțin ca exterior.

Nici nu se putea o apropiere mai frumoasă ca aceia dintre Teatru și Eminescu, două noțiuni care se atrag în acelaș acord misterios. Bine zis

misterios pentru că taine ne învâluie și teatrul în împărăția lui și înțeleasă de prea puțini, după cum taine ne învâluie și astăzi clipa de viață intensă, care a fost Eminescu.

Dar botoșănenii erau prea legați de amintirea strălucitorului cântăreț, ca să nu consacre genialitatea sa de poet. Și ce altă consacrare mai pioasă, mai vrednică de cel mai vrednic decât **teatrul** în care a realizat încercări artistice și pe care biografii le-au cercetat – și e bine că le-au răscolit, – căci ele ne lămuresc o bună parte din aceia ce a înseninat sufletul eminescian.

Ca profesionist al ziarismului am cercetat multe târguri din Moldova, capitale județene și mărunte și mai mari, dar n-am înțeles nici unde ca aci, sufletul omenesc, care închină ceva din esența lui și artei. E drept – cel puțin aceasta e impresiunea mea de azi – nu există o mișcare intelectuală, organizată aci, dar a fost. Pe tradiția acelei mișcări generoase de odinioară s-ar putea face și pe această cale mult.

Teatrul Eminescu va fi un bun mijloc de înfăptuire.

Și, dacă părinții acestui teatru s-ar gândi să atragă valorile aci, un curent sănătos s-ar forma și pe celelalte cărări ale geniului artistic românesc.

De pildă o părere – îmi iau îngăduiala s-o formulez, – o sală a acestui teatru ar putea fi păstrată pentru expozițiunile artistice, pentru creierea unui salon al artelor plastice, dacă nu la înălțimea expozițiilor mari, ceia ce nu e de pretins, dar la înălțimea unei modestii inteligente.

Pictorii și sculptorii noștri, tineri sau bătrâni din București ca și de la Iași ar veni să expună aici și s-ar forma astfel o metropolă artistică în nordul Moldovei, în care s-ar concentra toate manifestațiunile frumosului nostru artistic.

Nu e bine ca totul să fie centralizat la București, sau la Iași, ci mai înțelept lucru îmi pare ca și provincia să aibă centrele ei pe toate cărările. Aceasta ar desființa poate psihologia urâtului, care provine din monotonia unei vieți de ipocrizii protocolare, ce se închide între zidurile unei cafenele, cu sau fără muzică, ori în cuprinsul unor saloane cu mese pline de cărți – dar nu de cetit. Sufletul omului, smuls cu chipul acesta din închisoarea unei vieți care prăpădește avântul, s-ar simți deodată, ca prin minune, înaripat și, ca năstrăvanul Făt-Frumos din povești, ar porni în căutarea Cosinzenei: **arta**.

Dar ca să biruim smeii cei negri, cari stau deacurmezișul vrerilor noastre, va trebui să renunțăm la plăcerile clipei și să pregătim pe cele statornice.

Iată chemarea pe care cred că, o are Teatrul Eminescu. În jurul său va strânge pleiada oamenilor buni din oraș. Resentimentele inerente oricărei colectivități omenеști se vor nivela, – pe cât omenеște posibil, – munca comună în jurul aceluiași drapel, va da roadele care vor regenera și dincolo de Botoșani, spre cele patru puncte cardinale.

Aștern dar, cu toată voia bună, din sufletul meu, aceste gânduri, încrezător în puterea de înțelegere a celor cari mă vor ceti, convins că aici eu nu exprim decât credințele lor proprii și speranțele lor îndreptățite.

Așa am priceput lumea din Botoșani, chiar atunci când mi se vorbea de ea la București.

Poate astfel se explică pentru ce, când un pictor din teatru sau muzicant, mă întrebă dacă în provincie ar avea noroc, eu îi spuneam cu un fel de convingere filosofică:

– Du-te la Botoșani!....

Prietenul meu, neîncrezător la început, mă revedea după un timp și strîngându-mi mâna îmi spunea:

„Ai avut dreptate. Artă are ce căuta la Botoșani“.

Eu, unul, sunt bucuros că, – adus în treacăt pe aci, – cercetările făcute de departe, mi le-am unificat pe deplin acum și aci, în realitatea corespunzătoare acestor constatări.

1915, Ianuarie 20

Leontin Iliescu

De asemenea, merită a fi reținut și articolul „**Un control care ni trebuie**“, nesemnat, ce conține cîteva observații cu privire la comportamentul unor spectatori, valabile, poate, și astăzi:

Ideia publicului nostru de provincie, despre cea ce este un teatru, despre rostul lui în viața culturală a poporului și despre deosebita atenție ce trebuie dată reprezentanților teatrale, este încă la mulți foarte nesigură, și necorespunzătoare realității; dacă nu chiar, într-o stare de nebuloasă.

Teatrul e considerat încă de unii ca un loc de întîlnire, iar de alții, ca un simplu galantar de expoziție și în consecință, restul, adică tocmai spectacolul, pentru care publicul trebuie să vie acolo, se neglijează – n.n.).

Fără îndoială, însă că nu poate fi vorba aici, despre grija foarte lăudabilă și chiar necesară, ce fiecare o pune ca ținuta de teatru să fie deosebită de cea zilnică. Este acesta un semn de respectat ce se aduce artei. Căci după cum în fața altarului unei biserici, credinciosul își înalță inima și sufletul către Dumnezeu, prezintându-se fiecare în locașul Său, chiar după

anumite cerințe și conveniențe sociale; tot astfel cel ce se prezintă în fața altarului unui teatru, unde oficiază arta, trebuie neapărat, după conveniențe, să se prezinte de asemenea cu sufletul și inima înălțate, către preoții ei.

Un lucru pe care publicul de la noi nu-l cunoaște, sau se face că nu-l cunoaște, este liniștea ce trebuie păstrată în timpul spectacolului.

*Îndată ce spectacolul începe, publicul continuă să vorbească, să râdă și să petrecă. E un semn de prea puțină atențiune aceasta, un semn chiar de prea puțin bun simț. Mai regretabil de cât toate este însă **venirea și eșirea publicului din sală în timpul reprezentațiilor.***

În provincie, publicul și-a făcut aproape o tradiție din a veni la teatru după ridicarea cortinei și deci a surprinde lumea venită mai de vreme, prin o apariție târzie și zgomotoasă. Își poate oricine închipui cât de plăcut este și pentru acel care joacă și pentru cel ce vrea să asculte, zgomotul întârziatilor.

Printr-un simplu anunț că reprezentația va începe la orele 9 fix, publicul nu se convinge că trebuie să vie la timp la teatru. Fie-care are un zâmbet sceptic. Știe doară că în binecuvântata țară românească nu e nimic fix și chiar legile pot fi interpretate de fiecare cum vrea.

Administrația teatrului însă poate să ia o măsură și e dator chiar s-o ia.

*După ridicarea cortinei, intrările să fie păzite destul de nepăsător, față de popularitatea autoritară a cutăru și cutăru, fie bogătaș, fie atotputernic, sau chiar numai puțin cunoscător în ale bunelor reguli în teatru și să nu lase pe nimeni să intre, **până ce numărul din program, sau actul nu s-a sfârșit.** Așa se procedează în străinătate și de aceia reprezentațiile nu sufăr de neglijența publicului.*

Datorită acestor măsuri, publicul care vrea să asculte, vine la timp la teatru și nu pune pe actori în trista situație să înceapă reprezentația în fața unei săli goale și să vadă apoi cum se umple sala în timpul jocului, sau, lucru mai ușor, să întârzie reprezentația cu mult peste ora anunțată.

*Publicul neputând fi educat numai prin sfaturi, trebuie să fie **silit** prin măsuri severe să se supuiere regulei generale.*

Avem toată nădejdea că teatrul Eminescu din Botoșani va fi unul din cele dintâi teatre de provincie, de la noi, care va introduce această măsură folositoare.

CRONICAR

Despre articolele „TEATRUL ȘI EMINESCU“, cuprinzând amintirile a doi colegi de școală ai poetului și „DIN TRECUTUL TEATRULUI BOTOȘĂNEAN“ privind tot pe Eminescu s-a vorbit în volumul I al „Istoriei teatrului la Botoșani“, p. 29-31 și 58-59.

După schița „Nunta păpușei“ de Emil Th. Vasiliu, fără valoare literară, pe ultima pagină a revistei este publicat, de către inginerul Th. Botescu, planul inițial al sălii de spectacol al Teatrului „Eminescu“, așa cum a arătat ea înainte de distrugerea clădirii în bombardamentul german din 8 aprilie 1944. Acesta, ca și celelalte fotografii ale interiorului și exteriorului teatrului din cuprinsul revistei, ar putea fi de mare folos în cazul în care s-ar pune problema reconstituirii clădirii inițiale, inaugurată la 21 decembrie 1914.

Socotit o adevărată bijuterie arhitectonică despre care, cu adevărat, unul din oratorii festivităților de inaugurare spunea că poate face cinste oricărui oraș din occident, Teatrul „Eminescu“ din Botoșani a fost în perioada interbelică unul dintre cele mai frumoase și mai funcționale teatre din România. Așa cum se observă din fotografiile publicate în revistă sala de spectacole, cu cele trei rînduri de loji, parter, balcon și galerie în care încăpeau 750 de spectatori, era asemănătoare, însă în proporție mai mică desigur, cu sala Teatrului Național din Iași,²⁷³ iar exteriorul constituia o clădire frumoasă și impunătoare.

Suntem siguri că la Botoșani și la clădirea teatrului din Botoșani se referea dramaturgul, publicistul, criticul dramatic și, uneori, actorul A. de Herz atunci cînd, „întorcîndu-se dintr-un turneu întreprins cu Teatrul Național din București în luna decembrie 1914, notează următoarele: „Sunt orașe foarte multe, în care, după stăruința cu care ești privit cînd treci pe stradă sau după graba cu care se rezervă, bilete, înțelegeți cît de amator (de teatru – n.n.) e publicul de acolo; dar sunt și orașe în care pricepi numai-decît situația cînd vezi în drumul tău că se ridică deodată, în mijlocul unei străzi principale, o clădire uriașă: **Teatrul**“.²⁷⁴

Facem afirmația de mai sus avînd în vedere relatarea din revista fes-

²⁷³ La rîndul său, Teatrul Național din Iași, în interior, seamănă foarte mult cu Volkstheater din Viena, fiind construit între anii 1894 -1896 (inaugurarea în zilele de 1-2 decembrie 1896) după planurile arhitecților vienezi Hellmer și Fellner, aceeași arhitecți după ale căror planuri – tip fuseseră construite, înainte de Iași, alte 23 edificii de teatru în mari orașe din Europa: Viena, Berlin, Zürich, Karlsbad, Wiesbaden, Zalsburg, Budapesta, Odesa ș.a. (vezi despre construirea Teatrului Național din Iași detalii la T. T. Burada „Istoria Teatrului în Moldova“, Editura Minerva, București, 1975, p. 704 – 708 și la Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. VI, p. 532-533, 546-547).

²⁷⁴ „Istoria Teatrului în România. II“, p. 52.

tivă cum că „la 21 decembrie 1914 Teatrul Național București a contribuit la inaugurarea Teatrului „Eminescu“ din Botoșani cu piesa **Lorica noastră** jucată de eminenții artiști D-nii: Soreanu, Livescu, Iancovescu, D-nele: Giurgea, Nelly-Santa și Mărculescu, cari cu cunoscutul talent de interpretare neîntrecut, au dat festivalului acel caracter de serbare înălțătoare, înlocuind, cu prisos chiar, cea mai bună piesă originală, de care, din împrejurări cu totul neprevăzute și independente de voința organizatorilor am fost lipsiți (subl. n.). Jocul artiștilor și acustica sălii fiind minunate, ca și subiectul piesei însăși, selectul public ce-și dase întâlnire la acest festival artistic va păstra cu pioasă amintire în suflet scurgerea orelor ce s-au strecurat ca o clipă“.

Relatarea aceasta conține mai multe elemente care întăresc convingerea că A. de Herz a fost la Botoșani și a notat acele cuvinte referindu-se special la publicul și la teatrul de aici: A) Turneul Teatrului Național București din decembrie 1914 a ajuns la Botoșani, pentru inaugurarea noului local de teatru de aici; B) Inițial trupa Naționalului din București trebuia să joace altă piesă, „cea mai bună piesă originală“, se înțelege cea mai bună piesă originală a momentului, iar aceasta nu era alta decât comedia **Păianjenul** a lui A. de Herz; C) Schimbarea piesei ce urma să se joace la Botoșani nu a pus probleme trupei, deoarece majoritatea rolurilor principale și în **Lorica noastră** și în **Păianjenul** erau jucate de aceeași actori.

Pentru care motive **Păianjenul** ajunsese „cea mai bună piesă originală“? Mai întâi subiectul. La fel ca un păianjen, eroina comediei lui A. de Herz, Mira Dăianu, atrage în mrejele ei musculițele ce-i dau tîrcoale, fără alt motiv decât acela de a se amuza. Tînără, plină de viață, măritată cu de-a sila cu un ins istovit de vicii care a și murit la o lună după căsătorie, rămasă, deci, ca un fel de „văduvă veselă“, ea este ținta unor bîrfitori, a unor infamii lansate de „adoratori“ respinși. Singurul care-i ia apărarea și care se îndrăgostește cu adevărat de ea, e un tînăr cult, Mircea Florini; deși îl iubește și ea, Mira îl tachinează, îl contrariază, îl face gelos. Însă într-o seară i se destăinuște: nu numai că nu este o femeie ușuratică, dar ea nici n-a cunoscut bărbat. Bineînțeles că cei doi tineri atît de „puri“, în final, se căsătoresc.

Un al doilea motiv al succesului a fost îndemînarea autorului de a conduce acțiunea și verva dialogului, calități care contribuie la întreținerea atenției spectatorului. Dialogul este viu, iute, spiritual, dar și cu note de duioșie, pe alocuri.

Cea mai mare calitate a comediei **Păianjenul** este aceea că printre atîtea piese străine și adaptări ea aducea pe scenă tipuri prinse din

realitatea imediată. Astfel, Ioan Massoff referindu-se la această calitate a respectivei comedii afirmă că în seara premierei care a avut loc la 9 ianuarie 1913, „cîțiva inși ce-și făcuseră vilegiatura la Călimănești (unde se desfășoară acțiunea actului întâi), recunoscîndu-se în unele dintre personaje, i-au reproșat autorului cum că ei „nu spusese ră chiar așa“. Cît despre „raisonneurul“ piesei (înfățișat de marele actor Nicolae Soreanu) a fost inspirat autorului de Iorgu Cavadia, compozitorul”.²⁷⁵

Premiera a însemnat un adevărat triumf atît pentru autor cît și pentru interpreți.²⁷⁶ Maria Giurgea, Nicolae Soreanu, Tony Bulandra, Ion Iancovescu, Elvira Popescu, ș.a. **Păianjenul** s-a reprezentat în stagiunea 1913–1914 de 35 de ori, ceea ce în acel moment însemna cel mai mare succes, fiind apreciată ca „cea mai valoroasă piesă românească de salon“ (subl. n.). Piesa s-a răspîndit repede în întreaga țară prin includerea ei și în repertoriul teatrelor naționale din Iași și Craiova, ca și prin numeroase turnee, ca cel din decembrie 1914 al Naționalului bucureștean ce trebuia să o joace și la Botoșani. Ca autor și chiar ca interpret al vreunui rol mai mic în **Păianjenul**, mai mult ca sigur că A. de Herz a ajuns și la Botoșani unde, văzînd noua clădire a teatrului, profund impresionat a scris acele cuvinte de laudă la adresa publicului de aici și a teatrului pe care și l-a construit.

Deși la inaugurarea lui din 21 decembrie 1914 în loc de **Păianjenul** actorii Naționalului bucureștean au jucat **Lorica noastră** – o localizare mai veche a lui Paul Gusty după **Die beiden Leonoren**, o comedie care făcea parte din repertoriul Burgtheatrelor din Viena, reluată de Teatrul Național București în stagiunea 1913 – 1914 cu Maria Giurgea, Lucia Sturdza, Tony Bulandra, N. Soreanu, R. Bulfinsky, Al. Mihailescu, N. Săvulescu și alții și în care un amarez încurcă lucrurile, deoarece după ce a curtat pe mamă își îndreaptă privirile spre fata acesteia proaspăt sosită de la pension²⁷⁷, această schimbare neprevăzută de piesă nu a însemnat părăsirea turneului de către A. de Herz sau diminuarea însemnătății reprezentației oferită de Teatrul Național București la inaugurarea noului teatru de la Botoșani.

Demn de reținut este că tot acum directorul general al Teatrului Național București, George Diamandy, a dăruit teatrului „Eminescu“ din Botoșani mai multe decoruri dintre cele „scoase din uz“,²⁷⁸ dar binevenite pentru noul așezământ cultural.

²⁷⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. V, p. 10 și mai pe larg în „Viața lui Tony Bulandra“ p. 133 – 135.

²⁷⁶ Despre A. de Herz și despre Nicolae Soreanu și Ion Livescu (ce au jucat la Botoșani și în **Lorica noastră**, vezi aprecieri și la Virgil Brădățeanu, op. cit. p. 92 – 93 și, respectiv, 180, 183 și 164 – 167)

²⁷⁷ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 139.

²⁷⁸ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. V, p. 54.

Desigur că cititorii acestui volum vor rămîne contrariați asupra unui fapt aparent inexplicabil și anume: de ce dacă la Botoșani s-a construit un asemenea frumos și modern sediu de teatru, cum în puține orașe din țară existau, atît înainte cît și după realizarea Marii Uniri, sînt perioade, chiar și ani întregi, pînă la 1925, cînd pare că în el nu s-a desfășurat nici o activitate specifică, nu s-a dat nici un fel de spectacol de teatru, operetă, revistă etc. sau măcar serbări școlare, concerte ale societăților muzicale și artistice locale, de parcă ar fi stat închis.

Nu, Teatrul „Eminescu” de la Botoșani n-a stat închis și nici n-a fost ocolit de trupele și companiile de teatru, fie de stat, fie particulare care cutreierau țara. Explicația faptului că multe spectacole ce totuși s-au desfășurat la Botoșani, inclusiv în această perioadă la Teatrul „Eminescu” și care nu pot fi menționate pentru că nu sunt cunoscute este aceeași pe care am dat-o și în vol. I al acestei istorii: lipsa celor două surse principale de documentare pentru o astfel de lucrare și anume ziarele și revistele locale din acea vreme care se mai pot găsi doar la Biblioteca Academiei Române și dosarele speciale întocmite anual de Primăria Botoșani cuprinzînd cererile și autorizațiile date de ea pentru spectacole, dosare distruse odată cu întreaga arhivă pe anii 1895-1934 pe care însăși Primăria a vîndut-o cu kilogramul negustorilor din piață ca deșeu nefolositor.²⁷⁹

După cum au observat cititorii noștri, pentru anul 1913 nu am avut de consemnat nici un spectacol de teatru sau concert la Botoșani, care desigur că au fost destul de multe.

Pentru anul 1914, un singur număr avut la dispoziție din gazeta locală „Avîntul” și anume Anul I, Nr. 29, din 16 martie 1914 (deci mult înainte de inaugurarea Teatrului „Eminescu”), consemnează la rubrica „Teatrale” trei evenimente ce urmau a se petrece la Botoșani:

1) „Trupa teatrală sub conducerea D-lui **VICTOR ANTONESCU** cu concursul artiștilor **LUCIA STURDZA-BULANDRA** și **TONI BULANDRA** va da în sala „Popovici” 2 reprezentații cu frumoasele piese **Magda** și **Sapho** în serile de Luni 17 și Marți 18 martie 1914;

2) Ni se anunță sosirea maestrului **NOTTARA** pentru seara de 26 martie cu celebra piesă **COCOȘUL NEGRU** a D-lui **VICTOR EFTIMIU**;

3) De asemenea la 27 martie sosește irezistibilul **IULIAN** cu repertoriul său arhicomic”.

²⁷⁹ Pentru orașul Dorohoi, dosarele primăriei cu asemenea autorizații consemnează în fiecare an spectacolele date de trupe de actori de la Naționalele din București, Iași și Craiova sau trupe conduse de mari actori la Dorohoi, unde nu existau săli de spectacole adecvate. Le vom pomeni și noi pentru că suntem aproape siguri că acele trupe au fost și la Botoșani unde realizau succese și, implicit, venituri mai mari.

Dacă nu am fi avut nici acest singur număr al respectivei gazete, nu am fi știut de venirea la Botoșani a celor 5 mari artiști și piesele în care au jucat primii 4 dintre ei.

Deasemenea, dacă ne-ar fi lipsit și revista în număr unic **TEATRUL „EMINESCU“**, ce se păstrează în biblioteca D.J.A.N. Botoșani, n-am fi știut nimic nici despre inaugurarea impunătorului teatru nou din Botoșani.

SPECTACOLE VIZIONATE DE BOTOȘĂNENI ÎN PERIOADA GREA DE DINAINTEA, ÎN TIMPUL ȘI DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1915-1924)

Pentru anul 1915, nu avem nici o informație sigură asupra vreunui spectacol ce s-ar fi dat la Botoșani.

La Dorohoi au dat reprezentații trupe de teatru și operetă conduse de cunoscuții și popularii actori G. Carusy (2 repr. în zilele de 5-6 ian.), Jean Montauréanu (25 febr), L. Caner (2,3 și 4 iunie) și au susținut concerte Cvartetul Român „Carmen Sylva” condus de Jean Anghelescu (8 martie) și Jean Marinescu-Sion, absolvent al Conservatorului din București (8 octombrie).²⁸⁰ Fiind toți din București, nu credem că au bătut atîta drum și nu au venit și la Botoșani.

Referindu-se la stagiunea 1915–1916 a Teatrului Național din Iași, Ioan Massoff afirmă că „în zilele de 14 și 15 ianuarie 1916 și **apoi săptămînal** (subl. n.) trupa ieșeană „în completul ei, **sub supravegherea lui M. Sadoveanu**” a jucat în noul teatru „Eminescu” din Botoșani” și că la 1 martie 1916, cînd s-a închis stagiunea, „aproape întreg ansamblul condus de Ștefan Braborescu (promovat societar I) a plecat în turneu, dînd spectacole la Botoșani, Roman, Bacău, Galați, Buzău, Constanța, Bîrlad, Vaslui, Pitești, Rîmnicu-Sărat”, renunțîndu-se, cel puțin deocamdată, la reprezentațiile în beneficiu.²⁸¹ Deci în perioada 14 ianuarie – începutul

²⁸⁰ D.J.A.N. Botoșani, Primăria Orașului Dorohoi, dosar 17/1915, f. 1, 8, 21-22 și, respectiv, 9-10 și 51.

²⁸¹ Ioan Massoff, „Teatrul românesc”, vol. VII, p. 681.

lui martie 1916, Teatrul Național din Iași a dat la Botoșani 9 reprezentații, botoșănenii avînd privilegiul de a-i vedea jucînd pe toți artiștii: **societari**: Vlad Kuzinschi, Mihai Th. Popovici, State Dragomir, Gh. Cârjă, Mircea Pella, Const. Mumuleanu, I. C. Damira, P. Petrone, I. Profir, N. Demetrescu-Radu, Vasile Boldescu, Verona Kuzinschi, Aglae Pruteanu, Eufrosina Mumuleanu și Zoe Conduratu; **stagiari**: Gh. Slavnicu, Stelian Guțulescu, C. Calmuschi, C. Vernescu-Vîlcea, Gh. Florescu, P. P. Georgescu, Natalia Profir, Marcella Marcelian, Didina Mușetescu-Castriș, Alexandrina Munte, Lucia Popescu, Olga Popovici, Ortansa Botez și Victoria Vernescu-Vîlcea. Aceștia figurau în ansamblu încă din stagiunea 1913–1914. În următoarea stagiune au mai fost admiși **gagiști** soții Ștefan și Lucia Braborescu, veniți de la Craiova, Anicuța Cârjă, fiica lui Gh. Cârjă, d-șoara Jeana Popovici, tinerii Aurel A. Cerchez și Nec. Meicu.

Piesele jucate în acea stagiune (1915–1916) la Iași, deci unele din ele și la Botoșani au fost **Ovidiu, Fîntîna Blanduziei, Înfumurații, La bal mascat, Toto, O scrisoare pierdută, Învierea, Papa Lebonard, Gustul viciului, Banii, Cărăbușii, Pîinea altuia, Otrava, Procurorul Hallers, Fetia, Alt Om și Oedip-Rege**.²⁸²

Un anunț dintr-o gazetă locală își înștiința cititorii că miercuri 25 mai 1916 în grădina Popovici, iar în caz de ploaie în sala fostului teatru Popovici, vor avea loc două mari reprezentații date de trupa israelită de operetă și comedii condusă de comicul **I. Aschkenazy**, în frunte cu D-I Lerescu și D-na Adela Lerescu, subretă. Din trupă mai făceau parte Sarah Ethingher, Zilli Aschkenazy și Pincu Friedman. La matineu se va juca **Die Weiber**, operetă în 4 acte și seara **Der warşower jud**, operetă în 4 acte.²⁸³

Despre comicul I. Askenazi iată ce scria omul de teatru Moni Ghelechter în amintirile sale: „Nu țin minte cînd am fost pentru prima oară la teatru. Eram probabil prea mic ca să-mi mai pot aminti, cînd părinții mei, mari iubitori de teatru, m-au dus în feerica sală a Teatrului Național din Iași, care ea în sine constituia... un fascinant spectacol. Acolo s-a aprins și pîlpîit întîi pasiunea care avea să devină hotărîtoare pentru rostul meu în viață. Dar tot de foarte mic, părinții mei mă luau cu ei în serile de vară și la grădina „Pomul verde“, care se afla chiar în fața monumentalului Teatru Național și unde o trupă de dăruiți și modești actori jucau în idiș melodrame, piese cu cîntece și comedii, pe scena pe care – asta aveam s-o aflu mai tîrziu – avusese loc cu ani în urmă prima reprezentație de teatru evreiesc din lume.

Acolo la „Pomul verde“, am făcut mare haz de comicul Askenazi, o

²⁸² Emanoil Al. Manoliu, op. cit. p. 135, 137, 138.

²⁸³ „Alarma“, Anul IV, Nr. 33-34 din 25 mai 1916.

figură populară și originală a Iașului”.²⁸⁴

După decretarea mobilizării și intrarea României în primul război mondial la 14 august 1916, de partea Antantei, și după obținerea unor succese inițiale prin eliberarea unei părți a Transilvaniei, lucrurile pe fronturile românești – ca urmare și a unor greșeli ale celor din fruntea țării – au mers din ce în ce mai rău, armata română trebuind să se retragă de pretutindeni.

Pentru a ridica moralul soldaților răniți, care umpleau spitalele, George Enescu a propus Marelui Stat Major organizarea unor echipe de artiști de toate categoriile, care să dea reprezentații prin spitale.

Printre primii solicitați – spune Ioan Massoff – a fost și C. Tănase, care s-a prezentat fără întârziere la Buftea unde era Marele Cartier General.

S-au constituit două echipe, una sub conducerea lui Enescu și alta sub conducerea lui Tănase care, în colaborare cu maestrul, făcea programele. Și a început colindul prin spitale.

Dar războiul mergînd tot mai prost pentru români, a urmat retragerea generală a armatei în Moldova și a guvernului la Iași. Enescu și Tănase ca și cea mai mare parte a artiștilor teatrelor din București și Craiova s-au refugiat la Iași.

Aici la Iași – spune în continuare Ioan Massoff – Constantin Tănase, de astă dată împreună cu marea actriță Marioara Cinsky, a reluat colindul prin spitale. De asemenea întreprindeau turnee de la Dorohoi, Botoșani pînă la Galați (subl.n.).

Prezența actorilor în orașele triste, printre oamenii îngîndurați și amărîți, constituia un lucru înviorător... Spunea Tănase cuplete cu caracter „de rezistență”. Panicarzilor care erau de părere că ar trebui evacuată întreaga Românie, Tănase le răspundea:

*Unii vor mai cu dichis
Să trăiască la Paris
Iar alții mai cu fason
Vor s-o șteargă la Cherson*.
Să știu c-am să mă năuc
Eu d-aicea nu mă duc
Fie pîinea cît de rea
Tot mai bine-n țara mea²⁸⁵*

** (oraș în Rusia, în Crimeia – n.n.)*

²⁸⁴ Moni Ghelerter, „Acolo, la Iași, la „Pomul verde” în Teșu Solomovici, „Istoria Teatrului Evreiesc în România”, Editura TEȘU, F. a. p. 85.

²⁸⁵ Ioan Massoff, „Viața lui Constantin Tănase”, p. 133 – 135.

Melodiile cîntate de Tănase ajungeau repede și la soldații de pe front, îmbărbătîndu-i, iar după reprezentații făcea colecte pentru „Crucea Roșie“.

La începutul anului 1917, din inițiativa lui Alexandru Mavrodi, directorul general al Teatrului Național București și al Teatrelor din România (născut în 1881 la Dorohoi – n.n.) și a lui Mihail Sadoveanu, directorul Teatrului Național din Iași, au fost unificați, în cadrul unui buget comun și mobilizați pe loc la Iași toți actorii de la ansamblurile Naționalurilor din Iași, București și Craiova precum și cei ai teatrelor nesubvenționate refugiați în Moldova neocupată, constituindu-se mai multe ansambluri, după genurile de teatru: dramă, comedie, operetă, revistă etc., care au împînzit orașele și târgurile Moldovei neocupate, dînd spectacole în beneficiul invalizilor și orfanilor de război sau direct în fața răniților din spitale.

Multe asemenea spectacole se vor fi dat și la Botoșani, dar exemplificări certe nu avem decît pentru două.

Prima se găsește la Ioan Massoff care arată că, după ce la 18 mai 1917 a avut loc la Iași, în curtea spitalului Nôtre-Dame de Sion, pe o scenă improvizată, un memorabil spectacol în care, printre alți protagoniști, a cîntat „minunatul și neobositul **George Enescu**“ și la care răniții au privit de la ferestrele de la etaj, o parte din artiști au plecat apoi la Botoșani. Aici „în sala teatrului Eminescu a avut loc o reprezentație în folosul invalizilor de război. Au cîntat George Enescu și pianista Muzza Ghermani; s-a jucat revista **Pînă una alta**, cu Mișu Fotino (actor de frunte al Teatrului Național din Craiova – n.n.), Al. Ghibericon (actor de comedie și de revistă, viitor component de bază al teatrului Național din Cluj – n.n.), Iulian Brătulescu (actor de comedie, operetă și revistă, după război membru de frunte al Naționalului din Craiova – n.n.). De față a fost și cercetașa **Ecaterina Teodoroiu**“.²⁸⁶ (De fapt Ecaterina Teodoroiu fusese avansată la gradul de sublocotenent – n.n.).

Ca prin minune și din fericire, s-a păstrat pînă în zilele noastre un exemplar din afișul-program²⁸⁷ al acestei reprezentații de gală din care mai aflăm că ea a avut loc în ziua de duminică 21 mai 1917 sub patronajul Prefectului județului Botoșani, Ramiro Savinescu, fiind dată de Școala militară de Infanterie, care fusese evacuată la Botoșani, cu concursul maestrului George Enescu și al unor doamne talentate din protipendada botoșăneană. În afară de actorii deja consacrați, citați de I. Massoff, în revista **Pînă una alta** au mai jucat și actorii Nebunelli, Scioșteanu, Atanasescu, Orendi

²⁸⁶ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol. V, p. 150.

²⁸⁷ D.J.A.N. Botoșani, „Colecția documente foi volante“, Pachet XVII, doc. nr. 61.

și Niculescu, mai puțin cunoscuți la acea vreme, însă toți elevi-teteriști în respectiva școală. Reprezentația s-a dat și cu ocazia decorării cercetașilor eroi din Legiunea „Domnul Tudor“ de la Tîrgu-Jiu din care făcuse parte și **Ecaterina Teodoriu** și care, cu această ocazie, și-a primit decorația și titlul de „eroina de la Jiu“, aici la Botoșani.

Iată în întregime afișul-program al acestui spectacol care, credem, a adunat mari fonduri de la botoșăneni pentru invalizii de război:

P. XVII / 61

ÎN FOLOSUL INVALIDIZILOR DE RĂZBOI

SALA TEATRULUI EMINESCU

Duminică 21 Mai 1917, ora 15,30 precis

REPREZENTAȚIE
DE GALA

Sub patronajul D-lui Ramiro Savinescu
Prefectul Jud. Botoșani

— Dată de —

ȘCOALA MILITARĂ DE INFANTERIE

Cu binevoitorul concurs al maestrului

GEORGE ENESCU

și al D-nelor Muza Ghermani—Ciomac,
Aura Locot. Protopopescu, Beatrice Orendi
și Luiza Ardeleanu

PROGRAMUL

PARTEA I

1)	Imnul Regal	Corul și Orchestra
2)	Adam : Ouvertura „Și J'etais Roi“	Orchestra
3) SOLEMNITATEA DECORAREI CECETAȘILOR-EROI
din legiunea „Domnul Tudor“ dela Târgu-Jiu		
4)	Exerciții de gimnastică suedeză și piramide la bară
executate de cecetași sub cond. elev, Nestorescu D.	
5)	Eilenberg : „ Le Moulin de la foret Noire“	Orchestra

PARTEA II

6)	Mozart : Quintett p. coarde și clarinet	Elev Sarvaș A.
Câp. Palangeanu N.
Elev Lucăr C.
„ Ochi Albi N.
„ Tocaru D.
7)	Diaz : Benvenuto Cellini, cântec de	Locot. I. Tămășescu

Bach : Aria Couperin : Chanson Louis XV et Pavane 8) Schubert : L'abeille Pugnani : Prelude et Allegro Dvorak : Humoresque Sarasate : Zigennerweisen	Maestrul G. ENESCU la piano D-na Gherman-Ciomac
---	--

9)	Middleton : The Phantom-Brigade, Intermezzo	Orchestra

PARTEA III

PÂNĂ UNA ALTA

Revista originală într'un act cu cuplete și dansuri de actualitate de elevul Ionescu Mihail (Mio). Muzica aranjată de elevul Orchiș Rom.

DISTRIBUȚIA

PROLOGUL _____ zis de elevul _____ Fotino M.

Moritz Abramovici	Elev Rekmăli G.	I-ul Teterist	Elev Fotino M.
Smil, băiatul lui	„ Danilescu E.	II-lea Teterist	„ Știrilescu I.
Niță Băzduc	„ Ionescu Ștefan	III-lea Teterist	„ Atanasescu C.
Vasilică Gogoașă	„ Serbulescu G.	Un serg. de la Comend.	„ Petroviț A.
Josif Moșireșcu	„ Fotino M.	Americanul	„ Uredă A.
Ofițerul	„ Gălbănescu V.	Fasolea	D-na L. Ardeleanu
Opera Română	D-na Ana Protăpescu	Un disperat	Elev Bratolascu I.
Kie Janis	Elev Ionescu Gh. (Mio)	Pacea	D-na B. Gheorghiu
Un Țigan	„ Bratolascu L.	Un voluntar	Sobolescu, Nicolaeșcu G.
Elevul Cordelia	„ Cordelia V.	Sora de caritate	D-na A. Protăpescu

Clienți, Teteriști, etc.

Punerea în scenă de elevul
FOTINO MIHAIL

Orchestra S. M. I. sub cond.
elevului **ORCHIȘ ROMILUS**

A doua reprezentație sigură de la Botoșani în anul 1917, probabil tot la teatrul Eminescu, a avut loc înainte de 18 septembrie. În această zi este înregistrată la cabinetul Prefectului județului Botoșani o adresă prin care actorul Mișu Fotino îi face cunoscut că de „la reprezentația dată sub Patronajul D-vs, pentru beneficiul orfanilor de război, am onoare a vă înainta suma de lei 912, bani 80, sumă ce a rezultat din beneficiul de 40% convenit copiilor orfani din Județul D-vs. Vă alătur și borderoul.

Primiți, vă rog, Domnule Prefect, asigurarea considerațiunei mele.
M. Fotino“ (semnătură autografă – n.n.)

Pe adresă, în partea de sus se află rezoluția: „1917 Sept. 18. Suma se va păstra de cătră D-l contabil șef Fabianu.

Se va face adresă de mulțumire D-lui Fotino, Prefect, s.s. indescifrabil“.
În partea de jos a adresei se află ciorna adresei de mulțumire:

„No.2213

1917 Sept. 18

D-lui Fotino M.

Artist Societar (cuvinte ilizibile fiind tușul în foarte slab contrast - n.n.)

Am onoare a vă confirma prin prezenta primirea la prefectură a sumei de lei 912.80 (nouă sute doisprezece lei optzeci bani) rezultată din beneficiul de 40% convenit copiilor orfani din acest județ în urma reprezentației teatrale dată în acest scop de D-voastră, pentru care vă aducem mulțumirile noastre.

Prefect de Botoșani“²⁸⁸

Păcat că nu știm ce piesă s-a jucat și care au fost ceilalți actori din trupă. Oricum putem trage concluzia că la spectacol au participat, și de această dată, mulți botoșăneni din moment ce încasările nete au totalizat 2282 lei, o sumă mare la acea vreme.

În rîndul trupelor care au jucat la Dorohoi în 1917 și care, mai mult decît probabil, au fost și la Botoșani în zilele apropiate, se numără cele conduse de N. Niculescu-Buzău (29 iunie) și Constantin Tănase (duminică 16 iulie și joi 20 iulie).²⁸⁹

Este interesant de reținut că la 18 iulie 1917 – după cum afirmă

²⁸⁸ D.J.A.N. Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani, dosar 82/1917, f. 6.

²⁸⁹ D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 58/1917, f. 16 și, respectiv 22-23.

Ioan Massoff în „Viața lui Constantin Tănase“, la p. 135, acesta și trupa sa au jucat pe scena Teatrului Național din Iași **A fost odată**, o feerie de actualitate. Premiera s-a dat sub patronajul Reginei Maria și în beneficiul invalizilor de război. Alături de Tănase au mai interpretat Marioara Cinsky, Romald Bulfinsky, Ion Manu, Al. Critico și dansatorul Constant.

Deci duminică 16 iulie trupa joacă la Dorohoi (păcat că nu știm ce), marți 18, premiera la Naționalul din Iași și joi 20 iulie din nou la Dorohoi, mai mult ca sigur cu feeria **A fost odată**. Este imposibil ca Tănase să nu fi pășit cu această feerie și o zvîrlitură de băț, de la Dorohoi în frumosul teatru Eminescu din Botoșani. Va fi răsunat și în splendida sală a acestui teatru, încântînd sutele de botoșăneni, scrisoarea soldatului țigan Arcică Dodă către „gagica“ lui rămasă la București și care a prilejuit lui Tănase o creație de mare valoare artistică, plină de umor și duioșie.

Cîntată mai tîrziu și pe front, în fața ostașilor, „strofa finală trecea din gură în gură, de la regiment la regiment și a răsunat multă vreme, chiar după război:

*Cînd oi fi eu la București
Ce-ai să te mai fudulești
Tinco, fa!
C-ai să vezi cum m-am luptat
C-am fost neică dicorat
Tinco, fa!
Într-o zi pe la nămezi
În patrule-am fost trimes
Și-am prins zece bavarezi*

Refren

*Și-a venit Vodă, fa, a venit Vodă la Cașin
Tinco fa!
Era, zău, să-mi vie leașin
Of!
Eu țiganu – Arcică Dodă
Am bătut mîna cu Vodă!²⁹⁰*

În ultimele două luni ale anului 1917 și în primele luni ale anului 1918, la Dorohoi, și aproape sigur și la Botoșani, au venit mai multe trupe

²⁹⁰ Ioan Massoff, „Viața lui Constantin Tănase“, f. 135-136.

de teatru avînd în frunte actori mai pușin sau chiar deloc cunoscuți care, cu autorizația Marelui Cartier General dădeau reprezentații cu obligația de a da cîte 15% din beneficiul brut al fiecărui spectacol în contul Societății „Regina Maria“, pentru ajutorarea invalizilor și orfanilor. O astfel de autorizație eliberată la 8 noiembrie 1917 aveau actorii Aurelian și Theodora Papiu cu trupa lor pentru orașele Galați, Bîrlad, Tecuci, Huși, Vaslui, Iași“ Roman, Bacău, P. Neamț, Fălticeni, Dorohoi și Botoșani (subl. n.) și cu care s-au prezentat la Primăria Dorohoi în 15 decembrie 1917 pentru două reprezentații și în 28 februarie 1918 pentru alte două reprezentații.²⁹¹ Și ca ei au mai fost și alții.

Pentru luna ianuarie 1918, avem o știre sigură că o parte a artiștilor ieșeni au jucat la Botoșani. În memoriile sale, marea acrită a Naționalului din Iași, Aglae Pruteanu, arată că în stagiunea 1917–1918 a jucat vechiul ei rol **Getta** din **Fîntîna Blanduziei** cu Nottara în Horațiu, cu Profir în Galus, cu Olimpia Bârsan în Neera, cu Popovici, Brezeanu, Dan, Manu și alții, în celelalte roluri. S-a jucat și cu Dragomir în Horațiu și Elvira Popescu în Getta. Dragomir a jucat și în **Azilul de noapte** rolul actorului. „Apoi Direcțiunea, după cererea botoșănenilor (subl. n.) ne-a trimis să jucăm **Învierea și Azilul de noapte** la Botoșani în teatrul Eminescu, cu aceeași distribuție.“ După aceea, aceeași trupă a fost trimisă la Chișinău pentru ziua de 24 ianuarie să inaugureze primele reprezentații oficiale în limba română, cu piesele **Fîntîna Blanduziei și Răzvan și Vidra**.²⁹² Prin urmare, înainte de 24 ianuarie 1918, la Botoșani, la teatrul Eminescu, au fost jucate piesele din repertoriul universal **Învierea și Azilul de noapte** de către actorii Naționalului din Iași.

În vara anului 1918, mai precis în luna iunie, botoșănenii au avut parte de un eveniment teatral de excepție: posibilitatea de a vizualiza o capodoperă a dramaturgiei românești scrisă chiar de un concetățean deal lor. Este vorba despre **Patima roșie** a lui Mihail Sorbul.

Despre Mihail Sorbul și contribuția sa la dezvoltarea dramaturgiei românești s-au scris sute de pagini. De aceea ne vom mărgini a-l cita pe Mihai Vasiliu, unul din cei mai de seamă analiști dramatici, numai cu privire la inovațiile aduse de M. Sorbul dramaturgiei naționale în piesele **Patima roșie și Dezertorul**:

*Odată cu reprezentarea – în primăvara anului 1916 – a piesei **Patima roșie**, Mihail Sorbul adaugă dramaturgiei originale o specie nouă: comedia tragică. Inovările anterioare capătă acum forța și strălucirea*

²⁹¹ D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria Orașului Botoșani, dosar 58/1917, f. 36, 37 și dosar 46/1918, f. 8, 10 -11.

²⁹² Aglae Pruteanu, „Amintiri din Teatru“, Editura „Viața Românească“, Iași, F.a., pag. 236.

care îi conferă autorului unul din titlurile de cîtor al literaturii dramatice românești moderne. Pentru prima dată de la Caragiale încoace, reapar cu autenticitate, sub pana lui Mihail Sorbul, atît accentele tragice care descind din **Năpasta**, cît și cele comice, izvorîte din **Noaptea furtunoasă**, **Scrisoarea pierdută** etc. etc. Într-adevăr, **Patima roșie** se desfășoară pe fondul tragic al imposibilității împlinirii personalității umane în societatea vremii, al goanei frenetice dar zadarnice după fericire, acest fond tragic fiind alimentat în același timp, din belșug, de jocul aprig al contradicțiilor între aparență și realitate, care se rezolvă simultan în planul comicalului (Sbilț) și în cel al dramei (Tofana).

Un an mai tîrziu, în plin război, are loc la Iași premiera comediei tragice **Dezertorul**, în care noile procedee dramatice ale autorului – amestecul organic de tragic și comic, adîncirea investigării psihologice a personajelor – se împletesc și mai vizibil cu reflectarea realității sociale. În plus, **Dezertorul** aducea în vremea respectivă o nuanță patriotică îndrăzneată, cu rezonanțe adînci în inima și mintea spectatorilor: apărarea mîndriei și demnității noastre naționale și umane totodată.²⁹³

Despre el însuși și despre aceste două capodopere îi povestește Mihail Sorbul lui Aurel Leon la un taifas:

„...Mie toată viața mi-a plăcut zarva, agitația, dar cu condiția să nu iau parte la ea, să observ doar. De pildă îmi place teatrul la nebunie, dar cînd am încercat să fac actorie, am dat chics. M-am prezentat la Iași la Conservator cu „Trei, Doamne și toți trei”, am reușit, dar de rușine nu m-am mai dus la cursuri. Nu puteam să mă dau în spectacol. Am încercat să fac Liceul militar din Iași, să ajung primul general botoșănean. N-a mers. „Suge burta elev”. Și eu n-o puteam suge. N-o vezi că și azi e gogoneată? Am supt, dar pe gură! „Ține cadența elev”! Și n-o puteam ține. Și azi merg tîrșind picioarele, am mersul molîu. Lasă că nu-mi era capul la instrucție, visam revista și piese de teatru. Am avut în viață două slăbiciuni: să scot reviste și să scriu teatru. La Iași am scos „Viforul” (3 numere), la Ploiești „Aurora” (un număr) și „Constituția” (10 numere). Au urmat „Între culise”, „Scena”, „Săgetătorul” și altele. Teatru am scris încă din școală: Dezertorul a fost scris în 1917, la Iași, unde eram concentrat ca plutonier T.R. S-a jucat imediat la Teatrul Național și a fost cel mai consistent succes: generalii (și erau destui în 1917 la Iași) îl aplaudau pe plutonier... Arta e egoistă, te acaparează numai pentru ea, cum spune Goethe, ești în orice moment la

²⁹³ Mihai Vasiliu, „Istoria teatrului românesc” – Sintează – Colecția „Lyceum”, Editura „Albatros”, F. loc, F. an, p. 137 – 138.

scopul ei, dar în asta e și un bine, fiindcă te sustrage de la necazuri, nu mai știi de altceva.

– Și de la dragoste te sustrage, maestre?

– Uite că dragostea e complicea artei. În fața artei și a dragostei toți ne umilim, sperînd să ne ridicăm. Eu pe cînd aveam 27-28 de ani, m-am umilit mai întîi în fața dragostei și apoi a artei. Am încercat să devin elev al lui Nottara, dar m-am lăsat păgubaș, am făcut un an la drept, altul la litere și tot nimic. Probabil consideram că hotărîrea e un act de brutalitate care suprimă poezia îndoielii și nu mă hotărâam să întreprind altceva decît teatru. Și ca să fiu cît mai aproape de lumea lui, în 1913 eram secretarul companiei Marioarei Voiculescu. Timp de șase luni am studiat jocul Marioarei seară de seară. M-a topit cu temperamentul ei. Eram îndrăgostit pînă peste urechi. Sub vraja ei am scris **Patima roșie**. Ea e Tofana. Am vrut să i-o citesc, nici vorbă! Pe cînd mă frămîntam cum s-o fac să înțeleagă că o iubesc, muza m-a concediat. Primul care a avut răbdarea să mă asculte a fost săracul Iancovescu .

– El e Sbilț?

– Nu, Sbilț e combinat dintr-un pedagog, Botez, pe care l-am avut la Iași și era cam bețiv, și un fost coleg de la Ploiești. Iancovescu l-a adus la dimensiunile lui.²⁹⁴

Prin urmare iată adevărul simplu mărturisit de chiar autorul unei capodopere: observarea capriciilor temperamentale ale femeii pe care o iubești la nebunie și care te respinge îți poate da puterea și talentul să crezi o capodoperă.

Dar oare acesta să fie adevărul sau este și altceva?

Revenind la reprezentarea piesei „**Patima roșie** și pe scena teatrului Eminescu din Botoșani, primul care afirmă aceasta este tot Ioan Massoff. Stagiunea, atît la București cît și la Iași s-a închis la 3 iunie 1918. Deși unii actori, în urma păcii „separate“, începuseră să se întoarcă în teritoriul încă ocupat, cei mai mulți totuși rămăseseră la Iași. Obișnuiți să nu stea pe loc, spune Massoff au căutat să plece în turneu“, deși spațiul de manevră se limita la cîteva orașe din Moldova: Botoșani, Roman, Piatra-Neamț, Bîrlad, Galați, Focșani. Printre numeroșii care au făcut cerere pentru aprobarea turneelor a fost și Mihail Sorbul; piesele sale **Patima roșie** și **Răzbunarea** urmau să fie interpretate de Elvira Popescu (subl. n.) Sorana Țopa, Nuți Stănescu, Aurel Athanasescu, G. Ciprian, Ion Manu, M. Tancovici – Cosmin; petiționarul Sorbul e sincer cînd afirmă în cuprinsul cererii că întreprinde turneul „în interesul publicului din provincie și în interesul nostru perso-

²⁹⁴ Aurel Leon, „Umbre“, vol. IV, Editura „junimea“, 1979, f. 205 – 208.

nal pentru a ne ușura traiul“. Turneul a început la Botoșani (subl. n.), unde s-a jucat la teatrul Eminescu“.²⁹⁵

La rîndul său dramaturgul Mircea Ștefănescu într-una din cărțile sale²⁹⁶ afirmă că ține bine minte data cînd la București a avut loc premiera **Patimei roșii**: 3 martie 1916 (de fapt în toate istoriile teatrului românesc este de 7 martie – n.n.) și actorii care jucaseră atunci Ion Brezeanu, Romald Bulfinsky, Puiu Iancovescu, Elvira Popescu, Fany Rebreanu. „Revăzusem piesa nu de mult, la teatrul din Botoșani, pe cînd îmi făceam stagiul militar la Școala de Artilerie. Tot cu Elvira (Popescu – n.n.), dar cu Ciprian în Sbilț. Știam pe de rost replicile lui Sbilț; nu numai eu... Pentru generația care abia atunci în pragul războiului intram în viață, apariția lui Sorbul aducea în teatrul românesc o respirație nouă, tulburătoare“.

Totuși între relatările lui Ioan Massoff și amintirile lui Mircea Ștefănescu legate de perioada cînd Mihail Sorbul și trupa sa au reprezentat la Botoșani **Patima roșie** există o neconcordanță. Massoff spune că reprezentația a avut loc după 3 iunie 1918, cînd s-a închis stagiunea oficială și M. Sorbul cu actorii săi au plecat în turneul care a început de la Botoșani. Mircea Ștefănescu afirmă că a revăzut piesa la Botoșani în perioada cînd era elev – militar la Școala de artilerie din acest oraș. Dar peste cîteva pagini, mai precis la pagina 38 a cărții sale, el spune clar că a absolvit respectiva școală la 1 aprilie 1918 și, ca elev – plutonier, a plecat la regimentul 13 artilerie, dizlocat la Zlătunoaia (comună în județul Botoșani – n.n.), unde fusese repartizat.

Cum pregătirea unui elev-plutonier teterist (T.R. – n.n.) dura cel puțin 6 luni înseamnă că M. Ștefănescu nu a putut viziona spectacolul cu **Patima roșie** decît în perioada 1 octombrie 1917 – 1 aprilie 1918. Dacă și M. Ștefănescu și I. Massoff au dreptate, și nu ne îndoim că ambii au dreptate, rezultă că la Botoșani M. Sorbul și actorii trupei sale au jucat capodopera **Patima roșie** de două ori: prima dată în perioada octombrie 1917 – martie 1918 și a doua oară în luna iunie 1918.

Pentru anii 1919 – 1921, nu avem nici o sursă documentară care să ateste vreun spectacol teatral-muzical la Botoșani.

Abia în anul 1922, în „Revista Moldovei“, ce apărea lunar la Botoșani de 11 luni, a fost publicată o cronică a unui concert ce avusese loc la 23 ianuarie, acel an, sub bagheta unui mai vechi cunoscut al botoșănenilor, ajuns de acum celebru, dirijorul Antonin Ciolan.

²⁹⁵ Ioan Massoff, „Teatrul românesc“, vol.V, p. 160.

²⁹⁶ Mircea Ștefănescu, „Un dramaturg își amintește“, vol. I, Editura „Eminescu“, București, 1980, p. 14.

Sub titlul **CONCERTUL SIMFONIC al Soc. Musicale „Gh. Enescu“ din Iași**, cronicarul, nimeni altul decât profesorul de muzică Mihail Grigore Poslușnicu, autorul excepționalului volum enciclopedic **Istoria muzicii la români**, din 1928, scoate în relief importanța evenimentului, prestața și măiestria dirijorului, dar și a solistului:

Un remarcabil eveniment artistic s-a produs în orașul nostru; eveniment care evidențiază în primul loc dorul publicului botoșănean de a asculta o musică aleasă; aceasta mai cu seamă, de când în România mare, acest centru este în mod tacit boicotat de artiștii aleși musicali sau teatrali; iar în al doilea loc cinstea ce s-a făcut ca pentru prima oară, să fim găzduitorii unor oaspeți, care ne-au renăscut sufletește și, lăsându-ne duși fără voie, de vraja armoniei în lumi ideale ne-au făcut să trăim câteva clipe de uitare de sine.

Concertul orchestrei Societății Musicale ieșene „Gh. Enescu“ din 23 Ianuarie a.c. în fața unei săli arhipline din teatrul „M. Eminescu“, a dovedit, încodată, că instituțiuni culturale de acest gen, sânt demne de trăinicie pentru folosul și cultura sufletească a neamului și din acest punct de vedere întreprinderea, sârguința și dorul de muncă a prea simpaticului profesor A. Ciolan, merită toată lauda și toată recunoștința celor ce luptă pentru binele obștesc.

*Uvertura din opera **Oberon** de Weber și mai ales **Simfonia a 7-a** de Beethoven, au fost interpretate cu toată competența ce se cuvine maestrului A. Ciolan. Dar ceia ce l-a impus, în mod autoritar publicului auditor, e prestața în conducere și liniștea cu care în mod spontan, emite, din ansamblul orchestral, acele nuanțări precipitate, acel maxim de **fortissimo** dintr-un **perdendosi** abea perceptibil.*

*Genialitatea marelui compositor rus P. Tchaikowsky a lămurit-o arcușul fin și suplu al profesorului N. Zadri, prin o interpretare de artist a **Concertului pentru violină și Serenadei melancolice**.*

Recunoaștem că ne-a cucerit atenția încordată, iar aplauzele, din abundență, n-au fost decât manifestul unei sincere porniri de admirație.

Ne bucură mult că susceptibilitățile sociale și de sex, încep a dispărea când e vorba de o întreprindere de cultură artistică. Satisfacția noastră e atât de mare cu cât singura femeie, violonistă și membră a Societății musicale „G. Enescu“, e o concetățeană a noastră, D-ra Vasiliu una dintre distinsele eleve a D-rei Elena Mano, profesoară la Liceul de fete „Carmen Sylva“ din localitate.

De mare folos, pentru publicul auditor și mai cu seamă pentru cel profan ar fi, dacă fiecare parte din program sau întregul program ar fi

precedat de o mică expunere biografică a autorilor musicali, opera lor și folosul cultural ce l-au lăsat generațiilor prin concepția lor genială.

Prof. M. Gr. Poslușnicu²⁹⁷

Merită a fi reținută și observația lui M. Gr. Poslușnicu cu privire la faptul că singura femeie din orchestra Societății muzicale „G. Enescu” din Iași era o botoșăneancă.

Numai după câteva luni a avut loc în sala teatrului Eminescu din Botoșani concertul celei mai mari orchestre de muzică simfonică din țară, Societatea filarmonică din București. Și de această dată, același cronicar a consemnat evenimentul dar a insistat mai mult pe pregătirea profesională și abilitatea dirijorului, unul dintre cei mai mari dirijori români – George Georgescu – recunoscut ca atare și de unele gazete germane:

CRONICA MUZICALĂ

Cu prilejul „Filarmoniceii” la Botoșani

Botoșanii, orașul provincial lăaturalnic al țării, fără nici un imbold serios spre cultura artistică, a avut plăcuta surpriză de a asculta o serie de concerte simfonice cari, multor le-a creat un sâmbure de convingere că, în afară de rezultatele vegherii la masa verde, pot găsi o calmare de nervi, o liniște de suflet în o seară de muzică vocală sau instrumentală.

Ceia ce ne preocupă, în deosebi, este însă mâna conducătoare a acelui ansamblu considerabil de cântăreți-instrumentiști, a acelei cete de virtuoși, cari formează Societatea „Filarmonica” din București, fala noastră trecută dincolo de marginile țării.

E vorba de abilul dirigent care în cele câteva clipe, cât l-am avut în mijlocul nostru, ne-a pironit atenția, ne-a smuls admirația manifestându-ne impulsiv cu acele aclamațiuni entuziaste.

În viața sa de licean, maestrul Georgescu, nu odată a avut de îndurat, din partea familiei sale nemusicale și, mai cu seamă, din partea tatălui său, funcționar vamal, piedici în practicarea predispozițiilor sale musicale precoce, nu odată i s-a opus un veto categoric, sub cuvânt că „neam de neamul lui n-a fost lăutar”. Spiritul Euterpei l-a urmărit, Georgescu tatăl n-a scăpat de ce s-a ferit, căci, contra voinței sale, deși la vârsta de 18 ani, fiul său, George, este primit în Conservatorul din București în 1906,

²⁹⁷ „Revista Moldovei”, Anul I, Nr. 11 din 1 martie 1922, p. 28-29.

nu însă la cursul de vioară sau cello, unde-l chema iubirea de artă și de unde-l opreau restricțiile regulamentare cu privire la vârstă, ci la clasa de contra-bas.

Aci, în conservator, și-a impus talentul și-n apropierea profesorilor săi: Carini, Dumitrescu, Kiriac, Castaldi și Dinicu, absolvi cu faimă cursurile de contra-bas, cello, armonie, contra punct și musică de cameră.

Nu s-a oprit aci, musicalitatea sa impulsivă îl îndemna mereu înainte, și în scurt, se perfecționează la Berlin, cu profesorii săi Hugo Becher, Robert Kalm; iar tactica de dirigent și-a însușit-o cu profesorul Kleffel. Cutreeră lumea ca cellist în quartetul „Marteau“, dar în cursul concertului „Filarmoniceii“ din Königsberg, simțind o jenă la degetele mici de la mâna stângă, este oprit de a mai cânta și, cu toate intervențiile medicale, e nevoit, cu durerea în suflet, să-și înlăture gândurile dela virtuositatea sa de cellist.

De la ceia ce i-a fost predestinat, nu s-a putut înlătura și, poate că contrar râvnii sale, pornirile, emanate de la natură, l-au adus la ceia ce este astăzi.

A fost de-ajuns o simplă împrejurare, un incident, ca bunăoară, lipsa șefului orchestrei de la grădina Rașca din București, unde Georgescu ținea violoncelul, pentru ca toți colegii lui să-l recunoască ca bun înlocuitor.

Reputația sa mondială pornește de la data când, în capul „Filarmoniceii“ din Berlin, conduce, între altele, **Simfonia patetică** de Tchaikowsky și uvertura la **Egmont** de Beethoven. De atunci opinia publică germană, poporul care nu agreează, rezumă totuși în gazeta Mittags Zeitung, prin criticul Dr. Maurer, succesele compatriotului nostru Georgescu, în modul următor: Așa cum au cântat de frumos, nu cântă adesea filarmonicii sub șeful lor (german – n.n.). Georgescu este un virtuos personificat. E unul din instinctele musicale cele mai sănătoase din câte avem.

În afară de Weingartner nu cunosc pe nimeni în felul lui.

Mai târziu, ziarul german „Die Post“ din Octombrie 1919, publică o recenzie entuziastă, a profesorului Altman, în termenii următori: „**Nu e nici un an de când, tânărul român Georgescu, a apărut în capul filarmonicii și vestea talentului său de dirigent s-a împrăștiat așa de mult, încât sala mare a „Filarmoniceii“ era arhiplină. El stăpânește minunat partitura, îi dă o viață înfloritoare, având puțința de a impune orchestrei interpretarea sa de o musicalitate desăvârșită**“.

Nu mult după aceasta, găsim în același ziar și sub semnătura aceluiaș critic, cu prilejul unui concert simfonic dirijat de celebrul Arthur Nikisch, următoarele: „**Ca încheere, al lungului program, Nikisch a executat Sim-**

fonia patetică de Tchaikovski, cum, în afară de el, numai Georgescu ar fi în stare s-o redea cu atât de nespusă emoție". Nu mai vorbim de recente succese obținute de Georgescu în Franța, în Atena, Constantinopol, care sunt de notorietate publică.

Când geniul român, în persoana eroului nostru, a ajuns în asemănarea unei celebrități mondiale ca Arthur Nikisch, acesta trebuie să ne înalțe sufletul și să fim mândri că, și din punctul de vedere musical, neamul nostru se poate alătura hotărât de popoarele cu civilizație înaintată 1).

Prof. Mih. Gr. Poslușnicu

1) Într-un interviu acordat *Flăcării* No. 23, maestrul Georgescu, după ce arată succesele dobândite aiurea și impresiile culese, adaugă: „Iată-ne de la Dunăre în fundul Moldovii, în *Botoșanii*, care mai adaugă un inel la lanțul dovezilor că țara are suflet mare și mult”. (N. Red.)²⁹⁸

În anul 1922 Constantin Tănase, care înființase Compania „Cărăbuș”, îndată după război, cu două laturi de activitate: teatru de revistă și teatru de comedie, a venit de două ori la Dorohoi.

Prima dată la începutul anului, în zilele de 8 și 9 februarie, cu componenta de comedie și a doua oară, la 2 noiembrie 1922, cu revista pentru o singură reprezentație.²⁹⁹ Suntem siguri că înainte sau după Dorohoi, C. Tănase a poposit cu „Cărăbușul” său și la Botoșani.

Pentru ca și cititorii noștri să înțeleagă afirmația de mai sus trebuie să facem apel la Ioan Massoff care în „Viața lui Tănase” ne prezintă o serie de amănunte referitoare la turneele întreprinse de C. Tănase, mai puțin unul care ne-ar fi fost de cel mai mare folos: localitățile prin care a trecut fiecare turneu.

În primul rând, turneele „Cărăbușului” sunt foarte lungi, durînd 2 – 3 luni fiecare. De obicei, în timpul rece, din septembrie-octombrie pînă în martie-aprilie, Tănase face două asemenea turnee, cu întreg ansamblul care, treptat-treptat, ajunsese la aproape 200 de persoane, în mai multe vagoane, 4-5, închiriate special, din care unul pentru decoruri, costume și bagaje și restul, amenajate, înainte de plecare, cu cușete pentru personal.

Descriind tot felul de peripeții din timpul turneelor întîmplute mai ales în micile orașe de provincie în care sălile de spectacol erau improvizate în berării, pe scene făcute din butoaie pardosite cu scînduri, care

²⁹⁸ „Revista Moldovei”, Anul II, Nr. 2, 1 iunie 1922, p. 19-21.

²⁹⁹ D.J.A.N. Botoșani, fond Primăria Orașului Dorohoi, dosar 11/1922, f. 11 și, respectiv 46.

deseori se prăbușeau în timpul dansurilor baletului sau în săli neîncălzite, fără scaune, fără lumină etc.etc., Ioan Massoff subliniază „meritul lui Tănase este că n-a ocolit aceste orașe, în care de obicei nu se abăteau, și încă la lungi intervale, decît cel mult cîte un cupletist izolat” (subl. n.).³⁰⁰

Din acest punct de vedere nici Dorohoiul nu stătea mai bine, abia pe la mijlocul anului 1921 dîndu-se în folosință o sală de teatru mai acătării prin transformarea sălii de sport a Gimnaziului „Ghica Vodă”. Sigur se naște întrebarea dacă ar fi fost firesc ca după atîta cheltuială pentru a veni la Dorohoi, Tănase să nu fi făcut un mic pas pînă la Botoșani?

Ce s-a jucat în 8 și 9 februarie 1922? Ioan Massoff spune că după primul său mare turneu de reviste început la 12 octombrie 1921 (și care s-a sfîrșit probabil spre sfîrșitul anului n.n.), Tănase pleacă în al doilea mare turneu cu comediile **Dragoste cu năbădăi**, adaptare de Emil D. Fagure, și **Un mort viu** de Bisson.³⁰¹ Deși Massoff nu mai spune data începerii și a sfîrșitului acestui al doilea mare turneu, el, oricum, a cuprins și zilele în care s-au dat reprezentațiile de la Dorohoi și pe cele presupuse ca sigure, la Botoșani.

În anul 1923 însă, fără nici un dubiu, Tănase și „Cărăbușul” au dat reprezentații la Botoșani. Arătînd că cea de a cincea stagiune a „Cărăbușului” (care pînă acum s-au desfășurat numai vara – n.n.) s-a închis la 23 septembrie 1923, Ioan Massoff afirmă că Tănase și compania sa au plecat la 1 octombrie într-un alt lung turneu, pentru a se reîntoarce, după două luni și jumătate, la București, în vederea pregătirii primei stagiuni de iarnă, la teatrul Eforiei.

Cu cîteva zile înainte de plecare, în halta Grivița au fost pregătite 4 vagoane, unul de bagaje și 3 „cercetășești”, li se face revizia, li se pune firma – „Turneul C. Tănase” –, li se face „proba de parcurs”, nu cumva pe drum să li se aprindă vre-o osie, li se montează cușetele la atelierele Grivița, se încarcă bagajele etc. și la 1 octombrie se pornește în turneu.

Ca de obicei, Massoff nu spune localitățile pe unde se va opri turneul. Le pomenește doar pe acele în care au avut loc anumite peripeții, ca și în cazul turneelor anterioare, sau alte întîmplări care pun în lumină personalitatea sau caracterul lui Tănase, ale soției sale Virginica și ale altor persoane din ansamblu. În turneul acesta sunt pomenite localitățile Ploiești, Bîrlad, Timișoara, Vaslui (orașul nașterii și copilăriei lui Tănase, unde acesta mai trebuia să aducă bani de acasă pentru că întotdeauna el cu soția lui merg la școala unde el a învățat și împart copiilor săraci îmbră-

³⁰⁰ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase”, p. 203.

³⁰¹ Ibidem, p. 186.

cămintele și cărțile, dau bani pentru repararea școlii și aproape toți vasluienii vin la spectacol pe gratis și chiar banii puțini încasați tot pentru școală îi dă), Constanța, Medgidia, Bazargic și Botoșani. În multe localități nenominalizate spectacolele s-au dat – așa cum s-a mai spus – în vreo bodegă, pe butoaie. În turneul de care vorbim, într-o astfel de bodegă, Massoff nu ne spune în care localitate, poate chiar la Bazargic unde s-a jucat la bodega „Modern“, grătarul nu înceta să lucreze. „În timp ce pe scenă Tănase tocmai își spunea cupletul cu refrenul „Pă ce“? care dădea titlul unei reviste reprezentată în acest turneu, chelnerul a strigat ca să fie auzit pînă la bucătărie:

– Mai dăi doi mici la 55!

– S-a făcut! – a răspuns prompt grataragiul.

„55“ reprezenta numărul unui „fotoliu“; cel care-l ocupa dorea să „vadă“ și să mănînce în același timp.

Și numărul 55 a început, la un moment dat să ascute un cuțit de o furculiță – spre enervarea, pe drept cuvînt a lui Tănase, care s-a întrerupt și a spus plictisit:

Nu-i nimica, nene Costică, nu te dizolva! „Pă ce“ să te superi de pomană?³⁰²

Botoșanii sunt pomeniți de Massoff în acest turneu pentru a scoate în relief cinstea lui Tănase și prețuirea lui față de munca oamenilor sărmani. Povestește Massoff că „atunci cînd a sosit „Cărăbușul“ la Botoșani, a fost întîmpinat la gară de același grup de camionagii,³⁰³ în frunte cu un bătrîn șchiop. Tănase scoate capul pe fereastră și întrebuițează de circumstanță, idișul, reminiscentă a copilăriei la Vaslui.

– Moise, vifil tuler a camion? – întreabă Tănase.

– A țvei hinderter a stic – și familia la teatru!

– Nein tată! – dă din cap Tănase.

– Coane Costi, gîndiți-vă, zău, urcă dealul, scoboară valea, e noapte, de cînd vă așteptăm și noi!...

– Moise lasă gura, o mie patru sute pe toate!

Cînd Moise aude că i se oferă mai mult decît pretinsese, nu mai știe cum să se ploconească. Se întoarce către ceilalți camionagii, trage o scui-pătură și-ncepe: „Voi m-ați învățat să cer mai multe parale, dar io-l cunosc pe conu Costică, știu ce fel de om e!

– Să știți, coane Costică, c-o să fie plin diseară, pentru că dumnea-

³⁰² Ioan Massoff, „Viața lui Tănase“, p. 223.

³⁰³ Aceștia erau căruțași care aveau căruțe mai mari, cu roți cu cauciuc plin, folosite la transporturi de mărfuri fragile cum erau și decorurile teatrale. Li se spunea camionagii, poate din cauza acestor căruțe cu roți din cauciuc.

voastră și coana Virginica aveți un suflet...“³⁰⁴

După felul cum vorbeau între ei Tănase și acest Moise, staroste de camionagii, rezultă că Tănase venise de multe ori în anii trecuți la Botoșani, dacă nu chiar și de mai multe ori pe an. N-am fi știut nici că a venit în acest an 1923 dacă Massoff n-ar fi pomenit de această „tîrguială originală” între Tănase și Moise „Camionagiul”.

Și pentru că puțini români mai știu astăzi cuplete cîntate sau spuse de C. Tănase și care l-au făcut atît de celebru și atît de îndrăgit de contemporanii săi din toată țara și nu numai, retranscriem după I. Massoff câteva auzite și de botoșăneni la vremea respectivă.

Din revistă **Pă ce!** cupletul care a dat titlul revistei:

*Pă ce eu mandea, par exemplu,
Plătesc global, plătesc și simplu*

Pă ce?!

*Plătesc la fisc, la primărie,
Pe apa care-o fi să vie*

Pă ce?!

*Plătim fațadă și trotuar
Dar tot noroi și bălegar*

Pă ce?!

*Plătim pe vînt, plătim pe aer,
Plătim așa ca niște fraieri...*

Pă ce?!

*Plătim prestații, plătim bir
Dar nu văd nici un chilipir*

Pă ce?!

*Plătim impozit pe venit
Cum a venit a și ieșit...*

Pă ce?!

*Plătim gunoi, plătim fațadă
Și n-ai-pardon o...ritiradă*

Pă ce?!

*Plătesc, al dracului să fiu,
Dar să fiu cuțu dacă știu...*

Pă ce?!

*Mergi pentr-un lemn la primărie
Îți spune: Nu-i dar o să vie*

Pă ce?!

³⁰⁴ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase”, p. 219-220.

*Dacă te vede mai răstit
Îți spune: E, dar s-a sfârșit!
Pă ce?!*

*Dacă ești bine cu Cristos
Îți spune: Vino pe din dos...
Pă ce?!*

*Și dacă ești chiar dintre ei
Îți vine-acasă fără-să cei...
Pă ce?!*

*Avem și noi azi la șosea
Arc de Triumf! N-am mai avea
Pă ce?!*

*Că nici nu i-au făcut safteua
Și se dărîmă șandramaua...
Pă ce?!*

*Plus că ne costă milioane
Apoi, nu zău, spune, cucoane...
Pă ce?!*

*Să nu-i trîntești pe toți în gît
Și să-i întrebi numai atît:
Pă ce?!³⁰⁵*

Cupletul **Pînă aici!** din revista cu același titlu, exprimă disperarea unui cetățean purtat din minister în minister pentru a-și încasa pensia mizeră:

*Eu o vorbă am, amici
Pîn-aici!*

*Prea-mi umblați cu fofîrlici ...
Pîn-aici!*

*Umbli ca să-ți iei parafa
De la Ana la Caiafa
Strici trei rînduri de cipici...
Pîn-aici!*

*Ba că-i tunsă, ba că-i rasă
Și nici unul nu se lasă
Pîn-nu iese firfîrici...
Pîn-aici!*

³⁰⁵ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase”, p. 225.

*Ne-ajunseră, mă, ștreangu...
Pîn-aici!*

*De cînd tot vă ținem hangu
Pîn-aici!*

*Dar ce credeți voi că Statu
E moșile lui tat-tu...?
Că vă bag în tremurici...
Pîn-aici*

*Voi să stați numai pe puf
Și eu, neică, nix-pampuf...?
Apoi nu, păi nu, amici
Pîn-aici!³⁰⁶*

În revista **Odată și să mor** actul întâi prezintă o scenă care se petrece la spitalul de nebuni Mărcuța. Aici defilează mai multe nebunii sociale: nebunia dansului, a luxului, a vitezei, a milioanei. Tănase are cîteva cuplete în care obține mare succes. Iată pe cel în care el interpretează rolul unui socotit nebun:

*N-am fost primar, nici deputat
Și nici o urnă n-am furat.
N-avui nici slujbă d-aia grasă
Și ce-i pe mine e și-acasă...
Am fost cinstit, ce să vă spui!
N-am luat nevasta nimănu
Și sunt sărac și mă usuc,
Că n-am un franc să dai cu tunul...
Și am ajuns la balamuc,
Că cică eu fac pe nebunul.*

*În țara asta, țara pîinii,
Să aibă pîine pîn-și cîinii,
Guvernul nostru ne obligă
S-avem o zi de mămăligă...
Lor ce le pasă cum e traiul,*

³⁰⁶ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase“, p. 235-236.

*Scumpiră trenul și tramvaiul,
Scumpiră tot la cataramă
Pînă și pîinea și tutunul...
Și cînd înjur pe șleau de mamă...
Ei cică eu fac pe nebunul.*

*În țara asta, fraților,
Își fac de cap care cum vor...
Cînd sunt la cîrmă nu le pasă,
Trăiesc ca și la mă-sa-acasă...
Toți fac afaceri, sînt samsari,
Și trage-i chef cu lăutari.
Vai, ce puțin ne sinchisim
De țara ce ne-a dat străbunii...
Cu toții o să-nebunim,
Că toți aici fac pe nebunii.³⁰⁷*

Nu facem nici un fel de comentarii cu privire la valabilitatea acestor cuplete și a altora în zilele noastre.

Primul eveniment muzical excepțional al anului 1923, la Botoșani este concertul pianistei Madeleine Cocorăscu, cunoscută mai de mult concetățenilor ei botoșăneni, concert consemnat de Revista Moldovei Anul III, Nr. 2-4, iunie-august/ 1923, p. 47-49, sub forma unui medalion, mai mult biografic, nesemnat, în care sub titlul „**O artistă botoșăneancă**”: D-șoara Madeleine Cocorăscu“, se spune:

Sunt încă proaspete în mintea fiecărui dintre noi, impresiunile deosebite pe care le-am simțit mai dăunăzi, cu prilejul concertului dat la pian de D-șoara M. Cocorăscu, la teatrul Eminescu. Pianul, se știe este un instrument ingrat cu care greu poți să miști inimile oamenilor. Trebuie să fii în adevăr artist pentru ca să poți pune stăpânire pe o sală în care lumea e de toată mâna. Și totuși D-șoara Cocorăscu, chiar cu bucăți clasice, necunoscute marelui public, a izbutit, nu numai să atragă atenția dar să și încălzească sufletele, să le entuziasmeze prin virtuozitatea neîntrecută, cu care a interpretat bucățile sale!

Ca români suntem măguliți că din sânul neamului nostru răsar exemplare fericite care să evedențieze însușirile mari ale rasei; ca botoșăneni suntem mândri că în mijlocul orașului nostru s-a născut aceea ce

³⁰⁷ Ioan Massoff, „Viața lui Tănase“, p. 238.

astăzi culege laurii gloriei pe căile greu de umblat ale artei muzicale!

La vârsta de 5 ani, fiica d-nei și d-lui Cocorăscu, locotenent, astăzi general, a început în București studiul pianului, avînd un talent excepțional. La opt ani deja fetița a cântat la palatul regal, pentru M. S. Regina Elisabeta, adînc cunoscătoare în ale muzicei și de atunci ușile palatului i-au rămas pentru totdeauna deschise.

Venind odată în Botoșani, pentru cîteva zile, a fost auzită cîntînd la un matineu, de către d-l Grigore Goilav, care a scris în ziarul „Steagul” de pe atunci, următoarele cuvinte de laudă: „Am avut prilejul de a auzi pe mica d-soară, dar, putem zice de pe acum, marea artistă, Madeleine Cocorăscu. În vîrstă abia de 8 ani, gingașa copilică, cu micuțele ei mâini, care încă nu pot cuprinde octave, a cîntat din întinsul său repertoriu, mai multe bucăți din acele care, pentru pianiștii cei mai consumați prezintă cele mai mari dificultăți tehnice, cu o mecanică perfectă, o virtuozitate măiestră și, lucru mai de mirare, cu o pricepere și un simț muzical și poetic, care se poate aștepta numai de la artiștii cei mai mari! Aceste însușiri făceau să uiți cu desăvîrșire că aveai înaintea-ți un copil de așa fragedă vîrstă.

*Din programul care cuprinde între altele „**Rhapsodie hongroise No.2**, de Fr. Liszt, **Concerto și Rondo** de Weber, **Le fou** de Kalbrener, **Concerto și Capriccio** de Mendelsohn-Bartholdy, **Valses** de Chopin etc. etc... toate executate în spiritul compozitorilor respectivi, se poate întrevădea măiestria acestui geniu, care, în precocitatea lui, îți reamintește pe Mozart și Schubert”. (Articolul este mai lung, dar ne mărginim la aceste citațiuni caracteristice și de bun augur).*

După ce a trecut cu strălucire examenele conservatorului din București, a dat, ca copilă, cîteva concerte în unele orașe din Muntenia și în deosebi la Galați. Când însă auzi, la București, pe marele compozitor Zauer, atunci directorul conservatorului din Viena, ea rugă cu insistență pe tatăl ei s-o ducă la maestru ca s-o asculte și pe dînsa cum cîntă.

Zauer, încîntat de talentul ei, primi s-o înscrie la conservatorul vinez, unde ajunsese eleva cea mai favorită a lui.

Terminînd studiile, a stat la Viena încă mai mult timp, reîntorcîndu-se la București abia la începutul răsboiului din 1916. În timpul șederei sale în străinătate a dat concerte la Viena și Berlin, cu un succes pe care-l relevează cu entuziasm ziarele din aceste două capitale.

În timpul răsboiului și chiar după încheierea păcii, nu și-a putut relua seria de concerte pînă acum doi ani, cînd a dat primele audiții la Ateneul din București! De-atunci concertează într-una, dînd adesea concursul său Societății Filarmonice, condusă de maiestrul Georgescu. Cîntă foarte des

la Palat, unde, în timpul serbărilor date cu prilejul căsătoriilor princiare, a delectat oaspeții aleși ai casei regale. Majestățile lor au bine voit să o decoreze pentru a-i răsplăti toată munca și tot talentul ei.

Acum pregătește o serie de concerte pentru câteva orașe din țară și pe urmă pleacă pentru mai mult timp la Viena, Paris și New-York!

Fie ca simpatia cu care va fi încurajată în orașele noastre să-i deie puterea trebuitoare pentru a duce, peste mări și țări, dragostea de neam, și de artă!

Al doilea eveniment muzical al anului 1923, pentru botoșăneni, au fost cele două concerte susținute consecutiv de baritonul Mihai Vulpescu în sala teatrului „Eminescu” și comentate într-o cronică muzicală semnată de Simeon Labin în „Revista Moldovei”, Anul III, Nr. 6-7, octombrie-noiembrie/1923, p. 22-24, astfel:

Deși a trecut câțva timp dela Concertul dat de celebrul nostru bariton M. Vulpescu, totuși, și astăzi, parcă suntem vrăjiți de marele său talent, și parcă și astăzi sunetele voci sale mărețe vibrează în inimele noastre.

Cele mai însemnate ziare din Franța și Italia l-au consacrat ca pe un artist de primul rang, și criticele celor mai fini cunoscători de muzică, n-au făcut altceva, decât să adauge cuvinte de laudă acestui mare artist român, care trezesc același ecou de unanimă admirație, încât astăzi, renumitul nostru cântăreț, e pe cale de a trece peste Ocean, pentru a cânta la „Metropolitan-Opera-House”, din New-York. După primul Concert dat în Sala Teatrului „Eminescu”, cei din jurul acestei Reviste, fascinați de marele său talent, au organizat sub auspiciile conducătorilor ei, un al doilea Concert, care a avut un succes deplin și desăvârșit.

Mihai Vulpescu este un artist de rasă, căci ține mai presus de orice, ca programul său să reprezinte muzica, muzică adevărată.

Cred, că-i pentru prima oară, când botoșănenilor le-a fost dat s-audă un program de Concert de voce, atât de variat și desăvârșit. Artistul Vulpescu, a ținut să arate aici, în țară, superioritatea școlii franceze, în concepția ei adevărată. Fineță, justeță de sentiment, exprimată cu o ponderență clasică și-n același timp plină de vibrație ce zguduie sufletul; mimica cu o mobilitate uimitoare și o flexibilitate prodigioasă a voci, pentru a da pagini măiestre în toată valoarea lor.

*Ca un simplu amator de muzică, trăind într-un mediu muzical, am cules de la specialiștii de la noi impresiile lor și unanim au conchis că în **Serenada** din **Damnation** de Faust, a dat impresia unei flăcări, purtată de un*

magician; în **Au bord de la mer**, de Schubert, frământare și durere, în aparența unui calm; iar în **Monologul** lui **Boris Goudounow** de Mussorgski, a fost surprinzător de real. Durerea, groaza și halucinația, rînd pe rînd au fost imprimare pe față și schițate de domnia-sa de așa natură c-au avut impresia transportării în timpul și locul dramei și suntem recunoscători d-lui Vulpescu că ne-a onorat cu această pagină de muzică: iar în interpretarea altor maiștri clasici, ca Beethoven, Mozart etc., clasicismul ne-a fost redat în liniile lui mărețe.

Cu aceste bucăți, d-nul Vulpescu ne-a arătat o școală superioară, pe care o posedă în gradul cel mai înalt.

În cei **Doi Grenadiri**, de Schumann, și-n **Roi des Aulves**, de Schubert, d-nul Vulpescu a întrecut toate așteptările noastre. Ar trebui prea mult spațiu pentru a da o slabă impresie de ceia ce a fost. Acești doi mari romantici au impresionat pe d-nul M. Vulpescu în așa grad, încât interpretările acestor două bucăți ne-au fost redade în mod supranatural.

Dacă în interpretarea diferiților autori străini clasici și moderni a fost măreț, în ariile populare românești, a fost sublim.

Maestrul Vulpescu ne-a cântat cântece populare românești, din colecția domniei sale, publicate la Paris; acele doine, hore și arii naționale, cari alcătuiesc muzica populară românească, și care ocupă un loc de frunte în viața neamului, pentru că ea rezumă, în special, doinele, improvizările poetice, pornite din inimă, măestrite chiar din graiul natural al poporului, ca cele mai suave și dulci aspirațiuni ale geniului națiunii. Cântecele naționale sintetizează tainele sufletești cu isbucnirele sale duioase sau triste, ca un val înfîpt de undulațiuni, ca expresiune vie și armonică a unei lumi întregi de simțiri.

Artistul Mihai Vulpescu a dat o interpretare maestră cântecelor populare.

Cine n-a avut prilejul să guste câteva clipe de înălțare sufletească, auzind doinele și celelalte cântece populare, poate să aibă o părere de rău; cei ce preferă „Revistele” deșanțate, sau filmele pornografice concertelor sau altor producțiuni de artă, nu știu ce vrea să zică: sublim și măreț!

Nouă, câtorva, cărora ne-a fost dat să auzim pe divinul cântăreț în intimitate, vom păstra o amintire duioasă de clipele ce le-am petrecut împreună.

Mihail Vulpescu reintră la Paris, ca să „zică” din nou Franțujilor: „Foaie verde grâu mărunț” și alte cântece duioase, care vor stârni cu cântecul popular românesc furtuni de entuziasm.

Simeon Labin

În anul 1924, a revenit la Botoșani pentru ultima oară cea mai dragă actriță a botoșănenilor: marea Agatha Bârsescu. Sosirea ei este anunțată astfel într-o gazetă locală: „Luni 24 martie, marea noastră tragediană Agatha Bârsescu va da o reprezentație de adio la Botoșani pe scena Teatrului „Eminescu“.

Din ansamblu fac parte și cunoscuții artiști Ion Manolescu și Petre Sturza. Se va reprezenta „Magda“ de Suderman”.³⁰⁸

La manifestările de dragoste arătate de botoșăneni de-a lungul a zeci de ani nu se putea ca Agatha Bârsescu, ieșind la pensie, să nu-și ia rămas bun de la ei.

Un alt anunț, și mai lapidar, din aceeași gazetă locală îi înștiința pe cititori că „Ansamblul Teatrului Național ieșean va da o singură reprezentație în seara zilei de 1 iunie 1924 în sala Teatrului „Eminescu“. Se va juca **Banco (Culcușul femeii)** care a reperat un deosebit succes pe scenele bucureștene”.³⁰⁹

Ca și în cazul lui Constantin Tănase, în acest an 1924 este semnalată din nou prezența marelui actor Tony Bulandra și a companiei sale la Botoșani, dar printr-o întâmplare adiacentă și nu prin consemnarea unei acțiuni directe de spectacol dramatic.

Astfel Ioan Massoff căutînd să demonstreze că Tony Bulandra, contrar tradiției actorilor care joacă „amorezi“, nu era un cuceritor ci, dimpotrivă, căuta să scape de insistențele femeilor îndrăgostite pînă peste cap de el, dă mai multe exemple în acest sens. Și astfel povestește că „În 1924, la Botoșani, soția unui morar bogat îl roagă pe Tony Bulandra să-i facă cinste de a lua parte la o masă pe care o dădea în onoarea sa. Bulandra, căutînd să scape observă: „*Vedeți, doamnă, eu am în trupă 40 de persoane, nu pot veni fără ele, ar fi să vă coste cam mult!*“ *Morărița n-a ezitat să invite toată trupa. Dar la o jumătate de oră după masă, Bulandra s-a ridicat: „Vă rog pe mine să mă scuzați, că am mîine spectacol“. Trupa a rămas mai departe, desigur spre mîhnirea gazdei*”.³¹⁰

Din contextul acestei scurte povestiri nu putem trage decît concluzia că Tony Bulandra și compania sa din care mai făceau parte Lucia Sturdza-Bulandra, Romald Bulfinski, Storin, Maximilian, Nora Peyow precum și cîțiva proaspeți absolvenți de conservator: Ion Talianu, Al. Giugaru, C. Hociung și Leny Caler au fost în turneu la Botoșani și au dat cel puțin 3 reprezentații. Nu știm cu ce piese și în ce perioadă a anului anume.

³⁰⁸ „Sămănătorul Botoșanilor“, Anul II, Nr.29 din 18.03.1924.

³⁰⁹ „Sămănătorul Botoșanilor“, Anul II, Nr.33 din 22 mai 1924.

³¹⁰ Ioan Massoff, „Viața lui Tony Bulandra“, p. 233

O știre publicată în același număr 29, din 18.03.1924, al gazetei „Sămănătorul Botoșanilor” anunță trecerea Teatrului „Eminescu” în proprietatea Primăriei Comunei Botoșani astfel:

TRECEREA TEATRULUI „EMINESCU” LA COMUNĂ

La înființarea teatrului Eminescu comuna a contribuit cu terenul cedat și cu scutirea de taxe comunale pentru apă, canal și electricitate, cu drept pentru comună de a răscumpăra acțiunile eșite la sorti anual pe valoarea lor nominală.

La adunarea generală a membrilor societății teatrului Eminescu constatându-se deficite, care nu se puteau acoperi din resursele teatrului și nici acționarii neprimind nici un ban dividend la acțiunile lor, s-a propus ca acționarii să depună acțiunile la comună în schimbul rambursării lor de comună pe valoarea nominală.

Adunarea generală a admis propunerea în principiu și a hotărât ca să se facă lucrările pregătitoare pentru trecerea tuturor acțiunilor teatrului în comptul comunii fără a se mai aștepta termenul de 40 ani pentru rambursarea lor.

Adunarea generală de la 4 Februar 1923 a aprobat hotărârea adunării generale din 1922. Pe atunci deficitul societății era de 50000 lei și societarii riscau să nu-și ramburseze nici acțiunile integral.

Președintele consiliului de Ad-ție a îndeplinit formele pentru trecerea teatrului în deplina proprietate a comunei, formalități care s-au făcut la Tribunalul local rămânând ca să fie făcute și publicațiunile în Monitorul Oficial.

Odată cu această trecere a Teatrului „Eminescu” în deplina proprietate a comunei Botoșani încheiem și noi acest volum II al **Istoriei teatrului la Botoșani**, urmînd ca în viitorul cel mai apropiat să apară vol. III pentru perioada 1925 – 1944.

A N E X E

Constantin NOTTARA (1859-1935) în Hamlet, rol interpretat și la Botoșani în 18 martie 1902 și în iunie 1910

Constantin NOTTARA în Petru Rareș din "Luceafărul" de B. Șt. Delavrancea

Constantin NOTTARA în "Regele Lear" rol interpretat și la Botoșani la 1 martie 1908

ANEXA 2

Constantin NOTTARA în rolul lui Ștefan cel Mare din "Apus de Soare", rol jucat și la Botoșani în data de 8 aprilie 1910

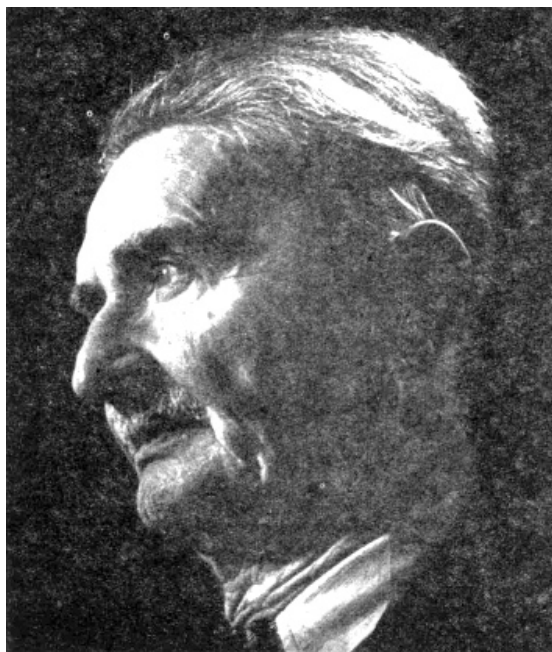
Vasile LEONESCU (1866-1927), mare actor, societar al Teatrului Național din București, a venit de multe ori la Botoșani, ca membru sau conducător de trupă în turneu, așa cum s-a întâmplat în vara anului 1905

Aristide DEMETRIADE (1871-1930),
în Hamlet, rol interpretat în lungul
turneu cu această piesă din anul
1912, care a cuprins și Botoșanii

Alexandru DAVILA (1862-1929) au-
torul dramei istorice "Vlaicu Vodă"
și intemeietorul primei companii
particulare de teatru din România cu
care a fost prezent la Botoșani, în anii
1909, 1910 și 1911

ANEXA 4

Marele dramaturg botoșănean **Mihail SORBUL** (1885-1966) a cărui capodoperă "Patima roșie" s-a jucat și la Teatrul "Eminescu" din Botoșani, în 1917 și 1918, de către trupa sa, cu Elvira Popescu și George Ciprian în rolurile principale

Petre STURZA (1869-1933) "artistul sufletelor", interpretul, printre multe altele, și al rolului principal din drama "Instinctul", de H. Kistmaeckers, jucată și la Botoșani cu trupa sa, la 5 octombrie 1906

Marea tragediană **Agatha BĂRSESCU** (1857-1939). Între anii 1893-1924 a jucat de nenumărate ori la Botoșani devenind, din prima clipă, cea mai îndrăgită actriță a botoșănenilor. Reprezentația de adio de la botoșăneni a dat-o la 24 martie 1924

ANEXA 6

Baritonul **Mihai VULPESCU**
care a concertat la Botoșani de
două ori în anul 1923

Teatrul și Cinematograful "Popovici"
inaugurat în 1901. Partea din față a
fost adăugată după 1950

Mihai (Mihalache) Popovici, fonda-
torul Teatrului și Cinematografului cu
același nume

Casa senatorului
Emanuel MANEA
care l-a găzduit pe George
Enescu în martie 1912,
când acesta a concertat la
Botoșani

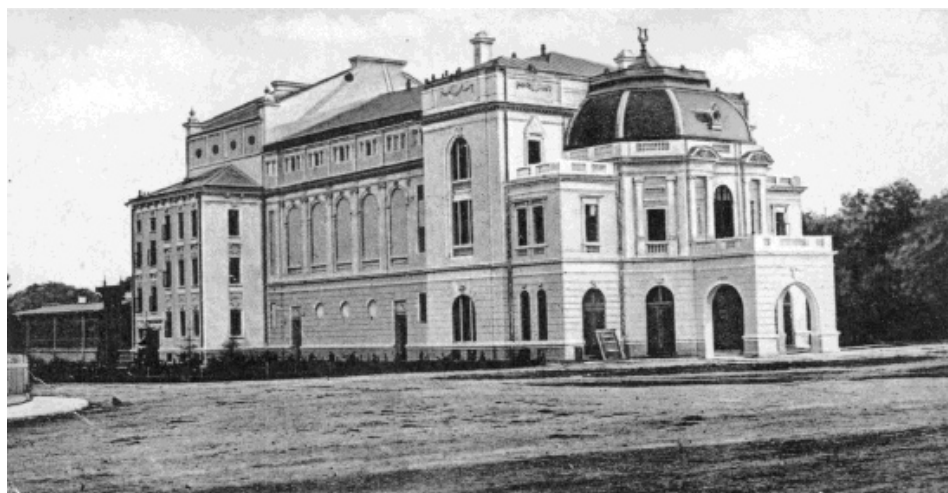

Casa **Cristea CIOMAC** de pe strada Sf. Nicolae în care era găzduit George Enescu, când dădea concerte la Botoșani

Aglae PRUTEANU în Cleopatra din "Antoniu și Cleopatra" de Shakespeare

ANEXA 8

Clădirea **Teatrului "Eminescu"** în perioada interbelică
(latura estică)

Clădirea **Teatrului "Eminescu"** în perioada interbelică
(latura vestică)

TEATRUL EMINESCU

*„Privitor ca la teatru
-Tu în lume să te închipui:
-Joace unu și pe patru,
-Totuși tu ghicivai chipul
-Și de plânge sau se ceartă,
-Tu în colț petreci în tînă,
-Și întregi din a lui arși
-Ce o rău și ce o bine”.*

M. Eminescu.

NUMĂR FESTIV

BOTOȘANI, MARTIE 1915

O VEDERE A TEATRULUI.

DIMITRIE G. URSIAN <small>Direcțorul societății</small>	GRIGORE CERCHEZ <small>Inginer-Arhitect</small>	I. RESCHOVSKI <small>Inginer-Intreprinzor</small>
---	---	---

CEI TREI FĂURITORI AI TEATRULUI

CUPRINSUL

24 Decembrie 1914	Redacția
Scurt istoric al construirii Teatrului „Eminescu”	Istoric
Omagiul adus poetului Eminescu	* * *
Dintre sute de catarge (Versuri)	M. Eminescu
Poporul meu (versuri)	Ion Sân-Giorgiu
Solemnitatea inaugurării teatrului	Cronicar
Festivalul artistic	Un spectator
Botoșanii în fața artei	Leontin Iliescu
Casa lui Eminescu din Ipătești	Ion Sân-Giorgiu
Teatrul și Eminescu	Emil Th. Vasiliu
Din trecutul teatrului botoșănean	Istoric
Un control care ne trebuie	Cronicar
Nunta Păpușei (schită)	Emil Th. Vasiliu

VEDERI ȘI FOTOGRAFII

Vederea generală a teatrului Eminescu
 Vedere de perspectivă: Teatrul Eminescu cu Palatul Comunal
 Vederea generală a sălei de teatru
 Intrarea Principală
 Intrarea în foyerul teatrului
 O vedere a unei părți din intrările în teatru
 Sala cu publicul din seara inaugurării
 Cortina provizorie cu o parte din decorurile superioare ale sălei.
 Scena din seara festivalului de deschidere
 Vedere de la solemnitatea punerii pietrei fundamentale
 Bustul poetului Eminescu din fața școlii primare de băieți „Arhiepiscopul Marcian Foleacu”
 O vedere laterală a teatrului
 Eminescu la 17 ani, pe vremea când era solieuer în trupa lui M. Pascali.
 Grigore Cerchez, arhitectul teatrului
 Dimitrie G. Ursian, președintele consiliului de administrație al societății teatrului
 Carl Reschovschi, inginerul antreprenor al lucrărilor de construcțiune.
 H. Haritonovici, unul dintre inițiatorii fondatori ai teatrului.
 Ramiro Savinescu, primarul orașului
 Grigore Goliav, vicepreședintele consiliului de administrație al societății teatrului
 Neculai Enăgescu, senator, membru în comitetul de administrație al teatrului.
 Planul sălei de teatru

TEATRUL „EMINESCU”

Vederea teatrului „Eminescu” cu palatul Comunal.

21 Decembrie 1914.

Duminică 21 Decembrie 1914, Botoșanii s'au îmbrăcat în haina de sărbătoare a zilelor mari, menite să adauge încă o verigă la brățara cu care edili și inițiativa privată a cetățenilor săi, au încins în scurtă vreme fruntea vestitei metropole de altădată a Moldovei de Sus, astăzi unul dintre cele mai moderne, mai civilizate și mai mari orașe din țară.

După cum, rând pe rând, Botoșanii au sărbătorit desăvârșirea celor mai de seamă lucrări edilitare, ce i-au asigurat buna stare materială și igienică a cetățenilor săi, tot astfel orașul acesta a sărbătorit cu un fast și mai deosebit, înfăptuirea aceleia dintre lucrări,—care nu de mult, era un vis îndepărtat,—menită să asigure hrana minții și a sufletului aceluiași cetățeni.

Duminică 21 Decembrie 1914, noul teatru „Eminescu” s'a deschis larg porțile, prin sărbătorirea inaugurării grandioasei sale clădiri și prin festivalul artistic de deschidere.

Uniți în aceleași gânduri și simțiminte pentru binele public pentru cultura inimii și a sufletului fiecăruia în deosebi; alături, de frumusețea, practica și utilul acestei lucrări, câțiva oameni din toate partidele politice și ramurile societății noastre, s'au dat mâna ca pe contul lor propriu, să înfăptuiască aceia ce comunitatea, în lipsă de mijloace materiale, ar fi întârziat poate cu mult, în dauna tuturor acestor mari foloase publice incontestabile.

Nici odată, poate chiar, mai mult ca de data aceasta, inițiativa privată n'a fost mai la înălțimea rolului ei de stimulator și colaboratoare a oficialității, pentru întregirea complexului de necesități și funcțiuni publice, cari desăvârșesc viața în societățile omenești.

Ací nu era vorba de o simplă cooperare în vederea unor rezultate materiale, fie ele chiar cât de îndepărtate.

Ací vibra în inima și sufletul fiecăruia un simțământ mult mai înalt: era o dorință vie, un strigăt lăuntric de spre mai bine, de lumină, de cultură, cu un cuvânt, de hrana sufletului și a minții.

Era comora unui foc sacru, a unui simbol de închegare, de

păstrare și de înnoire a unei tradiții și a unei civilizații, lasate nouă moștenire de strămoșii noștri.

Era dragostea de graiul, de neamul, de legea, de obiceiurile și simțimintele lor; de creștină, de iubirea aproapei și de vărtoșia noastră pentru ținutul țării, cari, toate la oaltă, cereau aci un templu, un altar de propovăduire.

Și după cum înaintași noștri zăreau în semenea clipe mari, lăcașuri de rugăciune, de reculegere și întărire sufletescă întru pomenirea și continuarea credinței biruitoare; tot astfel, cei de astăzi, urmașii lor, clădesc prin opere ce-și au ființă, lăcașurile de păstrare și propovăduire a acestor simțiminte.

Și cetățenii botoșăneni au fost întodeauna la înălțime, cultivând în primul loc, simțământul datoriei lor.

Fie, ca noul teatru, ce se deslășoară mărei înaintea noastră, să-și ajungă menirea, iar urmașii botoșăneni să păstreze în cartea pildelor ce vor urma și pe aceia înfăptuită în ziua de 21 Decembrie a anului 1914.

25 Februarie 1915.

REDACȚIA

O vedere laterală a teatrului.

SCURT ISTORIC al construirii teatrului „Eminescu“

Necesitatea construirii unui local de teatru la Botoșani era evidentă. Lipsa lui se simțea mult, și nu odată, fie în cercuri intime, fie în public, sau prin presă, s'a relevat acest neajuns. Chestiunea însă nu putea fi pusă în discuție de către cercurile dirigitoare, dat fiindcă, comuna din cauza avântului cu care a înbrăzșat de o serie de ani, aproape toate chestiunile edilitare de natură să modernizeze orașul și să întreje sau să creieze tot ceea ce ar fi putut înbuștăși starea lui igienică, căile de comunicație, și să înlesnească viața cetățenească, cu lucrări ca: aducerea apei potabile, și canalizării, a iluminatului cu electricitate, a pavagiului, cum și a construirii diferitelor localuri publice, piețe, hale etc., și a silei astfel mijloacele materiale pentru mulți ani, în cât a mai fi așteptat intervenția ei, ar fi fost o continuă amânare a chestiunii, fără o deslegare practică.

Intervenținea inițiativei private, la început, nici nu se ventilează în acest scop, fiindcă nimeni n'ar fi cutezat să ceară din nou tributul cooperățiunii, care în orașul nostru dăduse greș mai prin toate încercările de acest gen.

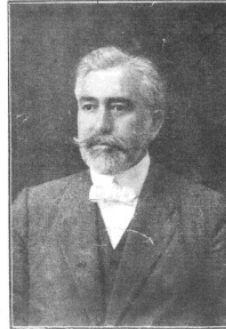
Mai târziu însă, când această necesitate luă o consistență din ce în ce mai intensă, norocul a făcut ca ea se găsească și aici oamenii, cari, să pună chestiunea franc, în întreg complexul ei și să o prezinte doritorilor construirii unui local de teatru, sub cele 2 perspective ale sale, adică: una a imposibilității intervenției comunei și a doua a intrării în acțiune a inițiativei private.

De sigur că, poate, localicii cunoscând peripecile prin care au trecut mai toate cooperățiunile locale cu caracter de întreprinderi, ar fi ezitat încă multă vreme a face apel la inițiativa privată, câtă vreme opera aceasta pe lângă partea ei de ordin moral, o avea într-o bună măsură și pe cea de ordin material.

S'a întâmplat însă, ca în anul 1911 să fie numit Director al Băncii Naționale de aci, D-I Hariton Haritonovici, actualmente la Galați, o fire de elită, financiar erudit și bun cunoscător al vieții noastre sociale, care întâlnind în cale pe D-I Dimitrie Ursian, înzestrat asemenea cu multe și mari calități, cu un simț și purtare de mare, încompromisibil, și a căror cuprindere amănunțită situațiunea precară a comunei noastre, a căreia conștințere în calitate de primar o avusese mai mulți ani și să se pună la lucru, concepând ideea ingenioasă a unei societăți de acțiuni, căreia comuna servindu-i toate avantajele posibile, să aibă dreptul a recupera anual, un număr limitat de acțiuni, zece mi de lei, cum s'a stabilit în urmă, astfel că, după trecerea unui interval de 30-40 ani, teatrul să rămână proprietatea absolută a comunei.

În adevăr, în urma concitașurilor urmate împreună, precum și cu diferite alte persoane, asupra posibilității și modalității construirii unui

teatru la Botoșani, în ziua de 19 Ianuarie 1912 un grup de fruntași intrunși la D-I Haritonovici reușesc a pune bazele societății anonime pe acțiuni descrisă mai sus.

H. HARITONOVICI

Unul dintre principalii fondatori ai teatrului.

Supleanți: M. Abramovici, Eug. Melik și Fr. Costinier.
Iar la 23 Septembrie 1912, adică abia numai după câte-va luni de zile, lucrările erau atât de avansate în cât se și serbă solemnitatea punerii pietrei fundamentale, întocmindu-se, acest act de fundaje:

Act în Botoșani, la capul țerei românești din spre miază-noaptea, oțaz venit colindară, fiind în calea comerțului dintre apus și răsărit, străduindu-s'au în să se înalte un templu al artei, unde strălucii de neam să asculte, să laude și să cunoască limba dulce a țării.

Iară, și "amalu ovici" - director al băncii și omului și vrednicul cetățean, se rătăcise și cu vorba caldă, cu străluciri sacrate, cu înalțării sufletului pentru păstrarea grănișii, carat și neclintim de strălucim, reușe să adune în juru-i oșlete atase și pus'a astfel, temelia unei societăți, care să înțepie locaș al artei și înfaptu o idee a botoșănenilor.

Dimitrie Ursian - fost primar - pune nume și strălucim, astfel că cei ce alcătuiesc societatea, în semn de cinste și încredere îl numesc președinte.

Panaft Vizanti - ajutorul de primar în anul clădirii acestui locaș - de asemenea cu cădura sincerității și cu buna-voință statornică, ajută și înlesni ca ideea să se înfaptuiască.

Făcutu-s'a acest act în zilele Măntui Sale Regelui Carol I, în al patruzeci și șaptelea an al înțeleptei Sale domnii și în al una mie nouă sute două-sprezece de la nașterea Măntuitorului nostru, luna Septembrie.

Primul consiliu de administrație al societății a fost format din:

Dimitrie Ursian	Președinte
Grigore Gailay	Vice-președinte
Nicolae Ciolac	Secretar
Ștefan Ganea	Membru
Ion Ursian	"
Panaft Vizanti	"
Ioan Mavrocordat	"
Alexandru Enacovici	"
Mauriciu Moschowitz	"
Nicolae Enăscescu	"
Alexandru Rosseti	"
Vasile Isăcescu	Cenzor
Const. Zamfirescu	"
Anibal Ciolac	"

Iar cei ce au fost primi alcătuitorii ai acestei societăți, pentru cinstita amintire le dăm numele ca viitorime să vadă iubirea de neam și țară a fiilor botoșăneni.

(Urmează numele a 75 acționari din rândul celor 120 ce compun societatea, publicați la finele acestui articol).

Un alt noroc, care a ajutat din nou, ca teatru să existe fiind în cele mai bune condiții, fu însărcinarea eminentului arhitect și inginer D-I Gr. Cerchez, fost Director General al Poștelor, cu planurile teatrului și conducerea lucrării.

Toate acestea, în colaborare cu acțiunea antreprenorilor D-ii Inginer Reșovschi și Motzoi, cari au consimțit să facă o serie de concesii societății, împreună cu activitatea, munca și conducerea neobosită a părții administrative de către D-I Dimitrie Ursian, ajutat de către întreg consiliul de administrație, au

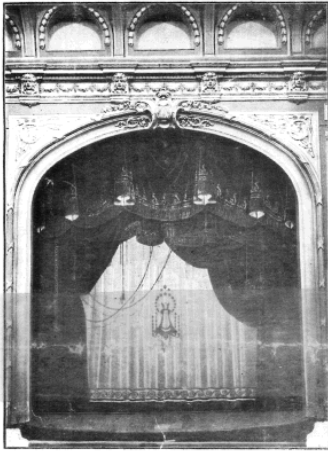

Vedere de la solemnitatea punerii pietrei fundamentale

contribuit ca lucrările să avanseze repede până în vara anului 1913, când mobilizarea de atunci le-a încetinit mersul, pentru a le renece și continua cu aceeași febrilitate, până în ziua inaugurării sale.

Pe de altă parte, suma de 300.000 lei fiind găsită insuficientă, chiar de la întocmirea planurilor de către D-ji Grigore Cerchez, care propusese societății două alternative: sau să se reducă lucrările la suma subscrisă, sau să se mărească capitalul cu încă cei puțin 100.000 lei pentru terminarea lucrărilor, acționarii cu aceeași bunăvoință au admis majorarea capitalului cu suma necesară. Astfel că, lucru de necrezut, pentru suma de numai 400.000 lei, orașul nostru posedă astăzi un local de teatru alături de teatrele moderne din țară.

Înzestrat cu tot confortul, decorurile și necesitățile tehnice indispensabile unei scene, pe care să se poată monta orice piesă, în interiorul său

Cortina provizorie cu o parte din decorurile superioare ale sălii.

incap 750 locuri numerotate și distribuite în trei rânduri de loji, parter, balcon și galerie.

Cu un cuvânt, orașul nostru se poate mândri cu teatrul ce a dobândit, într'un timp, relativ, scurt și mijloace destul de modeste.

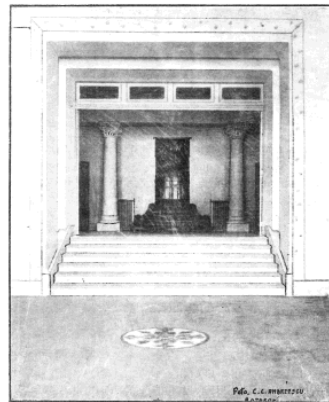
Pentru aceasta se cuvine ca cetățenii orașului, să aducă pururea pri-nosul lor de recunoștință acționarilor societății, cari au contribuit cu avu-tul lor, la desăvârșirea acestei opere.

Creдем deci a ne face o plăcută datorie, publicând aici lista completă, în ordinea sumelor subscrise, a acționarilor, ale căror nume se vor grava și pe o placă de marmoră și așeza în foyorul teatrului.

1 Calimachi Alex.	20000	20 Ciomac Vasile	6500
2 Taranu Artaxerxe	15000	21 Vasiliu D. Vasile	6000
3 Rosetti Alexandru	13000	22 Ionescu Neculai	5000
4 Enacovici Alex.	13000	23 Dr. Goilav Dionisie	5000
5 Ursian Ion	13000	24 Ciomac Grigore	5000
6 Moscovici Mauriciu	13000	25 Stacescu Alexandru	5000
7 Ursian Dimitrie	12000	26 Zamfirescu Const.	5000
8 Enășescu Nicu	12000	27 Abramovici Mauriciu	5000
9 Biznoșanu P. Mihalachi	12000	28 Meillassoux Gabriel	5000
10 Costiner Friederic	12000	29 Meic Eugeniu	5000
11 Ciolac Anibal	10000	30 Hynek Arthur Dr.	4000
12 Manea Emanoil	10000	31 Schönfeld Beno	3500
13 Reschovschi Carl	10000	32 Artonovici N.	3000
14 Ciolac Nicu	8000	33 Ciomac Bogdan	3000
15 Ciomac Cristian	8000	34 Meltzer Marcu	3000
16 Goilav Grigore	8000	35 Spothheim Beno	3000
17 Mavrocordat Ion	8000	36 Talpă Vasile	3000
18 Abramovitz Moritz	7000	37 Baiciu Gh.	2500
19 Goilav Ion	6500	38 Horowitz Samoil	2500

39 Locerik Scarlat	2500	83 Cojocariu Maria	1000
40 Spiegel Herman	2500	84 Goilav Ioana Polixenia	1000
41 Rosetti Nicu	2500	85 Goilav Teodor	1000
42 Rosetti Arthur	2500	86 Vizante Demostene	1000
43 Miculescu Victor	2500	87 Julius M. A.	1000
44 Bakal Isak	2000	88 Băznoșanu P. Ion	1000
45 Ciolac Emanoil	2000	89 Artonovici Ilie	1000
46 Ciolac Constantin	2000	90 Missir Grigore	1000
47 Ciulea Ion	2000	91 Zadarovici Ion	1000
48 Gorschi Jeannette	2000	92 Gross Meer	1000
49 Goilav Antonel	2000	93 Gross Mauriciu	1000
50 Grigorescu I. Capitan	2000	94 Spothheim Leon	1000
51 Halfner N.	2000	95 Löbel Leiba	1000
52 Hynek Carol	2000	96 Bercovici Carl	1000
53 Horowitz David	2000	97 Bercovici Mauriciu	1000
54 Iacovloff Pavel	2000	98 Kibrik D.	1000
55 Lustgarten S. Dr.	2000	99 Criveanu Ilie	1000
56 Labin Simion	2000	100 Bunea Ion	1000
57 Michel Simha	2000	101 Ghyka Ștefan	1000
58 Manea Antonel	2000	102 Brăleanu Anton	1000
59 Olivenbaum David	2000	103 Goilav Cristea	1000
60 Ștefanescu V. V.	2000	104 Spanier Iacob	1000
61 Zaharia Avram	2000	105 Girgea Eugen	1000
62 Politzer Dr.	2000	106 Anastasiu P. Capitan	500
63 Ursian Grigore	2000	107 Giurgea N.	500
64 Kapri Grigore	2000	108 Ionescu D.	500
65 Miculescu Ion	2000	109 Pascu C. Capitan	500
66 Ciomac Garabet	1500	110 Spieler Adolf	500
67 Biatștein Iancu	1500	111 Tudor Ion	500
68 Antonescu Gh. Dr.	1000	112 Ciomac Vasile	500
69 Costiner David	1000	113 Abramovici Solomon	500
70 Eraclide Leon	1000	114 Abramovici B. Ch.	500
71 Ganea Ștefan	1000	115 Silberman Ioli	500
72 Ionișu V. Capitan	1000	116 Schenker Moritz	500
73 Marcovici Ștefan	1000	117 Orenstein Samoil	500
74 Mohablat Leon	1000	118 Orenstein Leon	500
75 Nessis Isak	1000	119 Goldstein L. Ch.	500
76 Postolacescu Local	1000	120 Lazaru Ștefan	500
77 Smeltz Alexandru	1000	121 Monblat David	500
78 Abeles Adolf	1000	122 Monblat Avram	500
79 Vizanti Panaite	1000	123 Taube Samoil	500
80 Zuhf Dr	1000	124 Abramovici Sigmund	500
81 Landesberg Luisa	1000	125 Abramovici Bernard	500
82 Goilav G. Maria	1000	126 Vogel Friederic	500

istoric.

Intrare în foyorul teatrului.

OMAGIUL ADUS MEMORIEI LUI EMINESCU.

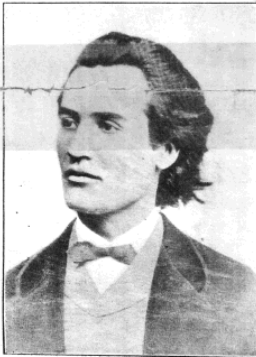
Ca și oricare poet, Eminescu mai ales, în complexitatea atât de variată a geniului său, era și un mare artist, un mare amator al teatrului. Iubia teatrul și pe actori la nebunie, cu toate că afară de primele sale încercări din tinerețe, Eminescu, în plina sa activitate literară nu s'a datat în aceiași măsură teatrului.

Cine nu cunoaște peripețiile sbuciumatei sale vieți, când între anii 1868—69 îl găsim pe Eminescu angajat ca suflor, când în trupa D-nei Fani Tardini, când în trupa lui M. Pascali, făcând ocolul țării și peste hotare, spre marea bucurie a actorilor din trupă, cari își învățau rolurile de minune, ascultând claritatea dicțiunii și timbrul glasului plăcut al tânărului suflor, în vârstă numai de 16—18 ani!

Câte clipe de plăcere artistică și câtă amarăciune și desgust de viața aceasta, atât de vitregă pentru dânsul, nu i-au produs lungile ore de spectacole, în intervalul cărora nefeicitul poet ședea ghemuit în cușca lui de suflor, în rolul căruia își punea tot talentul ca să se facă auzit și bine interpretat de actori, cărora le insufla odată cu aruncarea vorbelor în șoapte și tot focul sacru al artistului de meserie, cine ar putea să ne-o spună!?

Aceasta era atunci, când Eminescu trăia și ca mai todeauna, în asemenea ocazii, nu era apreciat și poate nici bine cunoscut de cei din jurul său.

Dar la ce bun să mai desgropăm trecutul?
„Nu învie morții e 'n zadar copile”, o spune însuși poetul

M. EMINESCU

în vârstă de 16—18 ani pe vremea când se alina ca suflor.

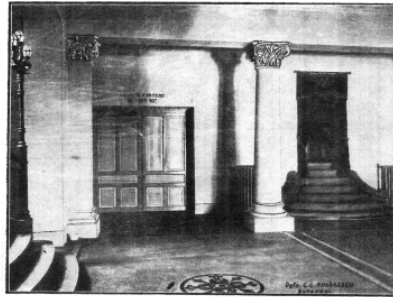
Astăzi însă lucrurile s'au schimbat cu totul și noi botoșănenii, printre cei dintâi, ne grăbim la orice ocazie, să răscumpărăm: greșelile trecutului, în prezentele noastre, dar oricum, laudabilă.

În adevăr, nu se putea omagiu mai sublim și mai înălțător pentru a consacra odată mai mult, memoria geniului poet, care s'a născut și crescut pe meleagurile tinutului acestuia, de cât închinându-i-se acest templu al artei, oricât poetul ar avea să ne spuie:

„Tot ce-a fost, ori o să fie,
„In prezent le-avem pe toate,
„Dar de-a lor zădărnice
„Tu te'ntreabă și socoate”.

Și omagiul acesta, al cetățenilor botoșăneni, va fi însă, la apogeu său, atunci când după propunerea făcută de primarul orașului D-l Ramiro Savinescu, în fața teatrului se va turna în bronz cea dintâi statuie a regelui poeziei românești, care de pe soclul său, „nemuritor și rece” va străjui de-apururi în lumea sa „de mișcă-

toare valuri” transmițând generațiilor viitoare același foc sacru, pentru dragostea de neam și țară, de bine și frumos, ce l'a călăuzit în scurta lui călătorie, prin această tristă și dureroasă vale a plângerii.

O vedere a unei părți din intrările în teatru.

CASA LUI EMINESCU DIN IPĂTEȘTI.

La Ipătești, nu departe de Botoșani, casa părintească a lui Mihail Eminescu, unde s'a născut și și-a petrecut poetul primii ani ai copilăriei, se găsește în ruină.

Nepăsarea și nebagărea în seamă a admiratorilor jertfesc această mică clădire istorică și o lasă la voia întâmplării să se ruineze cu desăvârșire.

Vântul șueră prin ușele și ferestrele stricate, iar păsările își fac cuiburile înlăuntru.

E o înfățișare tristă casa aceasta dărăpănată și lăsată în părăsire și e o rușine pentru acei care-l cetesc și-l admiră pe Eminescu.

S'au ridicat pretutindeni monumente, s'au scris laude pompoase, dar nu s'a gândit nimenea să îngrijească de casa părintească a poetului.

În Franța sau Germania nu s'ar fi întâmplat așa ceva. La Weimar, casele lui Goethe, Schiller și Nietzsche, sunt transformate în mici muzee și îngrijite cu sfințenie, dar în Leipzig vezi la o casă simplă și modestă o placă comemorativă amintind că acolo a locuit Schumann.

N'ar fi mare greutate să se simtă pilda aceasta și la noi, restaurându-se cât de puțin casa și punându-se o placă comemorativă, pe care citind-o și cel mai umil dintre țăranii locului, să se bucure și să se mândrească că în satul lui s'a născut și a copilărit cel mai mare poet al neamului românesc.

Ion Sân-Giorgiu

DINTRE SUȚE DE CĂRȚE.

Dintre suțe de cărțe
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile ?

Dintre păsări călătoare
Ce străbat pământurile,
Câte-o să le'nnece care
Valurile, vânturile ?

Bustul poetului Eminescu din fața școlii primare de băieți „Arhiepiscopul Marcian Polescu”.

De-i gonit fie norocul,
Fie idealurile,
Ge urmează în tot locul
Vânturile, valurile !

Ne'njeles rămâne gândul
Ce-ți străbate cânturile :
Sboară vecinic, îngânându-i
Valurile, vânturile !

M. Eminescu

POPORUL MIEU!...

Și azi când geme ura și minia
Și tună din hotare în hotare,
Când Marte iar își seamănă urgia
Cu sînge 'mpurpurând albastra zare;
Poporul meu!... ce șovăi de departe ?
Ce-ți frîngi în suflet dorul răzbnării
Și nu pornești să'nfrunți vicleana moarte,
Rupînd în două lanțul nepăsării ?
Sînt frați ce pîng subț jugul asupririi,
Ce-așteaptă-acum să le deschizi altarul
Biruitoarei păci și al iubirii
Și să li stăvilești pe veci amarul.
N'auzi cum pe aripi de vînt selbatec
Pătrunde glasul lor, al desnădejzii ?
Ii lași de-apururi altora ostatec
Și te 'nspăimîntă a luptelor primejdii ?
Poporul meu!... Nu te uita pe tine
Și tot trecutul tău plin de izbîndă...
Te luptă cu ispitele haine
Și potolește-ți inima flămîndă.
Cum ai știut să mori în alte vremuri,
Cu fruntea sus și pieptul înainte
Și azi în fața morții să nu tremuri,
Cînd vei vedea-o 'n focul luptei sfînte.

Ion Sân-Giorgiu

SOLEMNITATEA INAUGURĂRII TEATRULUI „EMINESCU”.

Duminică 21 Decembrie, la orele 3 p. m., a avut loc solemnitatea inaugurării teatrului „Eminescu”.

Sala de spectacole și intrarea frumos povozate cu tricolorul național și decorate cu verdeață, au aspectul majestuos al zilelor de sărbătoare.

Încă de pe la orele 2 p. m. invitații sosesc în grupuri ocupând intrările și vizitând încăperile teatrului.

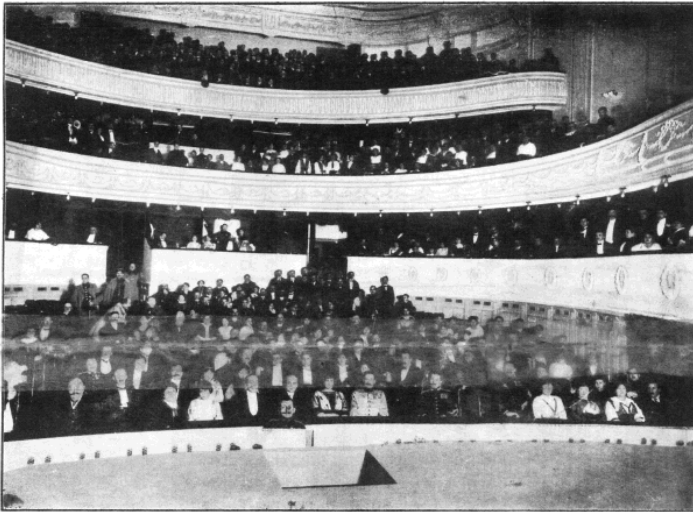
Au fost invitați:

Acționarii cu familiile lor; Deputații și Senatorii; toate autoritățile civile și militare; membrii consiliilor județean și comunal, întreg corpul didactic cu delegații de elevi.

Solemniata se deschide prin serviciul Divin oficiat de către protoereul județului, Părintele Econom Al. H. Simionescu, asistat de Econ. Păr. Vasile Pavelescu și Diaconul I. Alexandrescu.

După terminarea serviciului Divin începe seria cuvântărilor.

Cel dintâi la cuvântul D-l Dimitrie G. Ursian, președintele consiliului de administrație, care rostește următoarele:

Sala teatrului în ziua inaugurării.

Discursul D-lui Dimitrie G. Ursian

Domnule Prefect, Domnule Primar și Onorată Adunare

Orașul Botoșani în timpurile din urmă a luat o dezvoltare colosală. Primăria ce s'au succedat la conducerea lui s'au întrecut fiecare în a-l înzestra cu tot ce se poate cere de exigența timpurilor în cari trăim.

Rând pe rând orașul fu alimentat cu apă potabilă, deservit cu canalizare, înzestrat cu mărețe edificii publice, iluminat cu electricitate, pavat în parte cu asfalt și piatră cubică, cu splendidul parc de care cu drept ne putem mândri; astăzi că astăzi orașul nostru a devenit unul din cele mai frumoase din țară. Dacă orașul s'a dezvoltat atât de mult și atât de repede, meritul revine și cetățenilor, cari au contribuit cu prisosință prin construcțiunile frumoase ce au ridicat și plantațiunile superbe ce împodobesc și imbracă aceste construcțiuni, în cât cu drept cuvânt orașului nostru i se dă denumirea de stațiune climaterică.

Cu cât îmbunătățirile aduse de comună și particulari, luau tot mai multă ființă și viața noastră începea a se deprinde spre un trai mai bun și mai confortabil, cu atât mai mult rămănea încă un mare gol; din ce în ce se simțea tot mai mult lipsa unui local de recreațiune sufletească.

Comuna prin lucrările de edilitate ce le înfăptuise, angajase toate resursele ei, nu putea să mai satisfacă și această nevoie așa de mult cerută de cetățeni. Mai rămănea inițiativa privată, care n'a întârziat să se producă.

În ziua de 12 Ianuarie 1912 un grup de fruntași intruniri de D-l

DIMITRIE G. URSIAN

Președintele consiliului de administrație.

D-l Vizanti primul ajutor de primar, animat de aceleași sentimente ca și noi și doritor ca societatea să tea ființă cu o zi mai înainte și să fie

Haritonovici, fostul director al Băncii Naționale din localitate, au pus baza unei societăți anonime pentru clădirea unui local de teatru.

Denumirea societății era pe buzele tuturor, numele nemuritorului fu al Botoșanilor *Mihail Eminescu*, fu dat acestei societăți, iar pe frontispiciul acestei mărețe clădiri, ce va rămănea multă vreme o podoabă pentru orașul nostru, se citește numele ilustrului poet.

În aceiași zi fu alesă o comisiune de inițiativă compusă din D-nii: Dr. Hynec, Haritonovici și mine, cu mandat de a discuta și hotărî cu primăria, dacă nu ar fi dispusă de a da societății noastre oarecare avantaje.

clădită pe temelii cât mai solide, a propus și societatea a admis ca și primăria să contribuie la clădirea localului de teatru, acordând societății împrumuturile necesare pentru înființarea ei.

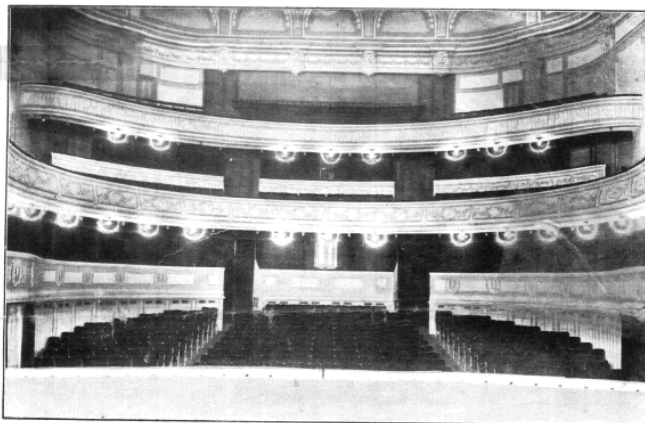
Apelul lansat către cetățeni orașului pentru subscrierea capitalului necesar, s'a făcut cu destulă ușurință, toată lumea doritoare de a avea un local de teatru, s'a grăbit să subscrie acțiunile emise.

Primi pași făcuți cu atâtă succes, norocul ne favorizează de la început. Cea dintâi lucrare și cea mai de căpitanie era planul teatrului. Dacă această lucrare era cea mai de căpitanie, apoi și norocul nostru cel mai mare a fost D-I Grigore Cerchez, eminentul inginer arhitect, care ne-a creat această minune, căci este o adevărată minune, să poți desăvârși această monumentală și complexă clădire numai pentru suma ce s'a cheltuit.

Imi fac o prea plăcută datorie ca, în numele tuturor acționarilor să-i aduc aici, cele mai călduroase mulțumiri, pentru munca cu totul desin-

teresată și sîrguința ce a depus pentru crearea acestui Capo de Operă, ce poate face cinste ori cărui oraș din Occident; și pentru buna voință ce a avut în totdeauna pentru societatea noastră; căci D-I Cerchez nu ne-a dat numai planurile și vigilența conducere a lucrărilor, dar grija D-sale de căpitanie a fost în a ajuta în toate împrejurările prin autoritatea D-sale, de a obține în toate lucrările, prețurile cele mai reduse și execuția cea mai desăvârșită.

Tot D-I Cerchez, văzând prețurile exagerate cerute de antreprenori la licitație, a stăruit pe lângă comușii ingineri antreprenori, D-nii Motzoi și Reschovschi, de a lua lucrarea în întreprindere cu prețurile din devis, alt noroc pentru societate. Domnia lor aprecind eforturile noastre în aceste momente de criză, ne-au făcut reale concesiuni de plată, pentru lucrări executate, și cărora iarăși nu pot de cât să le aduc prinsosele de recunoștință, pentru buna executare a lucrărilor și pentru modul domniilor lor de a se comporta cu societatea.

Vederea interioară a teatrului.

Sunt interpretul tuturor acționarilor în a aduce mulțumirile noastre administrațiilor comunale, ce s'au perindat la comuna de la înființarea societății noastre, a căror primari s'au întrecut în a ne da cei mai efectivi concursuri pentru ducerea la bun sfârșit a întreprinderii noastre.

Cele mai multe mulțumiri însă trebuiesc aduse Dv. Domnilor Acționari și cred că toți cetățenii Botoșăneni sunt plini de recunoștință față de Dv., care fără gândul nici unui fel de câștig, ați dat sume importante numai și numai pentru a împodobi orașul cu acest grandios monument de cultură și recreație, de care cu toții simțeam atâtă lipsă.

Și meritul Dv. e cu atât mai mare, cu cât odată cu începerea construirii teatrului, a început să ne bătute și grozava criză economică, în cât sacrificiile ce ați făcut achitând sumele subscrise, vă fac cea mai mare cinste și numele Dv. ce urmează de a înscrie cu litere de aur în foyerul acestui local, va rămânea o eternă aducere aminte de frumoasa faptă ce ați desăvârșit.

Nu pot încheia cuvântarea mea, fără a aduce viile mele mulțumiri domnilor membri din consiliul de administrație și comisiei de cenzori, cari în tot timpul mi-au ușurat sarcina în conducerea societății, prin prețiosul concurs și încrederea ce mi-au acordat.

Cea mai grea misiune a consiliului de administrație, după cum vedeți este adusă la îndeplinire, acest mândru local, fiind terminat, în numele consiliului de administrație, cu începere de astăzi îl declar dat în exploatare și pus la dispozițiunea Dv., cetățenii botoșăneni. (Aplauze puternice).

Discursul D-lui Ramiro Savinescu

Doamnelor și Domnilor,

Avea perfectă dreptate D-I Președinte al consiliului de administrație a teatrului „Eminescu”, când spunea în darea sa de seamă că dacă e adevărat că orașul Botoșani, grație activității administrațiilor comunale ce s'au perindat în cursul timpului, a luat în ultimul timp o mare dezvoltare în toate direcțiunile și a devenit cu adevărat un oraș civilizată, în ce privește însă teatrul nu numai că n'a făcut nici un progres, ba încă a dat înapoi, căci cu toți ne aducem aminte că până la 1892 din timpuri destul de vechi, aveam în orașul nostru un teatru, care corespundea în totul nevoilor de atunci, pe când de la 1892 și până astăzi n-e-a lipsit cu desăvârșire o scenă, pe care să se poată reprezenta în mod modern vre-o piesă, oricât de modestă.

Și dacă s'ar fi așteptat ca și în această privință tot comuna să îndeplinească goului constatată cu drept cuvânt de fiecare, desigur că ar fi trecut multă vreme, până la realizarea acestei atât de legitime dorințe, a cetățenilor Botoșăneni, știind fiind de toți, că mijloacele financiare ale comunei sunt absolut sleite, tocmai din cauza lucrărilor de edilitate, cari au ridicat Botoșanii la starea în care se găsește astăzi.

O mână de cetățeni însă, conștienți că acolo unde autoritatea publică nu poate interveni, inițiativa particulară trebuie să-i ia locul, a format o societate cu scopul de a înființa în orașul nostru un teatru, și nu puțin muncă și sacrificii au fost făcute până să se ajungă la ridicarea acestui frumos local. Și nu se putea să se ridice aci în Botoșani un locaș de cultură națională, fără ca el să nu poarte numele a unui ilustru reprezentant al ei, care a născut în județul nostru și petrecându-și o bună parte din viața lui în orașul nostru, și-a legat așa de strâns numele său de orașul Botoșani.

Un teatru, doamnelor și domnilor, ca să fie desăvârșit, cere îndeplinirea a o sumă de condițiuni tehnice și artistice; toate aceste însă sunt așa de costisitoare, în cât am fi foste prea pretențioși dacă, nu ne-am mulțumi cu ce ni se dă.

Pentru capitalul ce s'a adunat s'a făcut tot ce s'a putut, și asta trebuie

să o recunoască datorită numai talentului și cunoștințelor tehnice a D-lui arhitect Cerchez, cărăria lui fac o deosebită plăcere ca aici, să-i aduc mulțumirile mele.

În toamna anului 1912, cu ocazia punerii pietrei fundamentale a acestei clădiri, se arată de cei ce și-au spus cuvântul lor, că era imperios cerut ca în orașul Botoșani, situat în nordul Moldovei și strâns circuit de granițele străine, să se ridice un locaș în care să se cultive și să se păstreze limba și literatura română.

N'au trecut de cât doi ani și cum s'au schimbat lucrurile!

Avem și noi ca popor un ideal, ca cele 15 milioane de pieturi în care bate o singură inimă românească, să fie uniți la un loc, avem idealul ca Regele Ferdinand, de mâine să nu mai fie Regele României, ci Regele tuturor Românilor.

Și acum, a sosit momentul să ne realizăm acest ideal și-l vom realiza, cu el ne împinge conștiința națională a tuturor Românilor liberi, îl vom realiza pentru că-l cer frații noștri subjugăți, îl vom realiza pentru că așa voesc cele 600.000 de baine române, și cari vor găsi mijlocul să facă să dispără granițele convenționale, ce ne despart de frații noștri; iar de va fi nevoie vor avea destulă putere ca să împingă Carpații spre Tisa și să svârșie Prutul în Nistru, numai și numai să facă posibilă unirea tuturor Românilor.

Și atunci, D-nelor și D-ilor, Botoșanii nu vor mai fi orașul din nordul Moldovei, înconjurat de granițe străine, în care să trebuiască un locaș pentru păstrarea limbii naționale, amenințat de dușmani; Botoșanii vor fi un centru mare înconjurat de toate părțile de întinse provincii românești, iar teatrul „Eminescu” va deveni templul în care se vor aduna Românii de pretutindeni, ca sub scutul și aripa de tricolorul român, pe care până acum cu încă frământarea în el, se unesc în un *„Inimă ună”* iubit, și poartă ca cetățeni liberi azi și vorbi dulcea limbă românească, pentru care căți din ei sermanu nu și-au găsit sfârșitul fute zidurile umede ale temnițelor străine.

Dacă în adevăr aceasta este menirea acestui teatru, cred că sunt expresiunea sentimentelor D-v. unanime, când ca primar al orașului Botoșani, prezint căldușoasele mele mulțumiri tuturor celor ce cu bani, cuvântul, sau în orice fel au contribuit la ridicarea acestui teatru; iar teatrului „Eminescu” îi doresc ca în totdeauna să fie la înălțimea menirii ce i-au dat-o fondatorii lui și pe care i-o dorim noi toți, căți asistăm astăzi la această sărbătoare națională.

Înainte de a termina, am o propunere de făcut și cred că orice bun român nu va găsi liniște până când nu o vom traduce în fapt.

Propun, doamnelor și domnilor, că în mijlocul pieței pe care administrația comunală o va face la primăvară și care va înconjura și acest locaș, în fața teatrului „Mihail Eminescu”, să imortalizăm în bronz, sau în piatră clopită chipul cugetătorului adânc, admirabilului mâinilor al condeului, a celui ce nenecetat a căutat cu atâtă duioșie în doinele sale gloriificarea idealului românesc, cântat ca aci să ridicăm statuia lui Mihail Eminescu, Regele poeziei Române.

Să o facem nu numai ca o manifestare a recunoștinței pe care generațiile viitoare trebuie să o aibă pentru frunțile generațiilor trecute, să o facem pentru noi toți cei ce am crescut în ascuțita admirabilelor sale opere, cari am învățat de la el a gândi și a simți românesc, cari legănați în cetera frumoseșilor sale versuri ne croiam idealul vieții noastre, să o facem ca despurări să fim cât se poate mai apropiați de el sufletește; să o facem domnilor pentru dânsul, nerficulit de o viață întreagă, ca să poată cei puțin chipul său rece, dacă nu i-a fost dat lui în viață, să auză de la mii de români ce vor veni din toate părțile să se prosternă înaintea lui ca înaintea unui sfânt al Românilor, să auză din gura lor că D-zeu auzându-l plânsul i-a ascultat ruga, că azi de la Nistru până la Tisa nu mai e strănătate, că azi de la Tisa până la Nistru nu e de cât o Românie, nu e de cât o Românie mare și puternică (*„Tânze de apăsare și ovălturi îndelung repetate au acoperit atâtea cuvinte ale oratorului, ca și întregu sa cuvântare”).*

În urmă D-lui N. Enășescu încheie seria cuvântărilor, robind următorul important discurs:

Discursul D-lui Neculai Enășescu

Doamnelor și Domnilor,

Un vechiu dicționar spune: *„La fapte bune puțin s'adună, dar mult pot puțin bun împreună”*.

Nu se poate mai bine aplica ideile cuprinse în această frază, decât în întreprinderile construirii acestui teatru.

Un număr restrâns de cetățeni, în frunte cu D-l Haritonovici, fostul director al Băncii Naționale de la noi, pe care-mi fac o plăcere de a-l reaminti D-v, dar bine dispuși pentru ideea ridicării unui teatru, s'au adunat

și hotărât că fiecare după puterile și entuziasmul lui, să contribuie și să formeze un capital suficient, cu care, în unire cu comuna Botoșani să ridice în mijlocul ei un teatru sau un templu al artelor frumoase.

Dacă orașul Botoșani este situat la o înălțime desupra nivelului mării—care îi permite să aibă un aer curat, o climă potrivită, iar comuna a făcut să aibă o apă bună și sănătoasă, lumină, canal, chiar strade, cu alte vorbe tot confortul, venea la rând ca să facem să nu-i lipsescă nici partea distractivă, ceva pentru suflet.

Se indică totodată prin această clădire, că generația acestui oraș, care e pe punctul de a-și lua adio de la cei tineri, și din care sunt mândru că face parte și care a muncit din răsputeri pentru a pune acest oraș la nivelul orașelor moderne, această generație după ce a făcut necesarul, s'a gândit și la partea estetică și de mulțumire sufletească a D-v.

Cu atât mai mult se impunea această construcție aci, în acest oraș, cu cât distanța de București, marele nostru centru de civilizație, este mai mare.

Prin toate aceste măsuri edificare, prin continuarea pavării și mai ales prin reluarea facerii planului orașului, pentru a-i se da o aliniere pe care să o urmeze toate administrațiile comunei, mai ales acum când orașul se preface și exproprierea sunt mai puțin scumpe, sperăm să facem din acest oraș o localitate în care cineva să poată avea confortul Bucureștilor, însă cu o viață mai etină.

Cum acest oraș trebuie să fie un oraș în care să se muncească, cu așa îl foarte fericit dacă și vedea introducându-se la noi, orele de teatru din Austria și Germania, adică de la 7—9. Numai așa nu putem beneficia de această clădire cât mai multă lume; mulțimea muncitoare între teatrele la țară citate, fără sacrificii din partea Statului, și profită de el fără a-și pierde noaptea, și deci fără a-și stăpâni puterile pentru ziua următoare, ceea ce este inevitabil în sistemul francez, italian și românesc.

Cetățenii să se conștientize, să studieze acest sistem, și când o majoritate imponentă a acelor ce frecventează teatrul se va forma, cred că aci nu va găsi împotrivire.

Exemplele bune și solide trebuesc imitate; nu ar fi rău ca noi să începem.

Doamnelor și Domnilor,

E momentul a vă semnala,—e o datorie „de a da fiecăruia ce este al său”—că în această întreprindere, pot zice uriașă față cu mijloacele și obiectivele noastre, consiliul comunal de Botoșani de pe vremea când societatea a luat ființă ne-a dat tot concursul său.

Mă simt obligat, e o datorie de oameni cinstiți, de a cita numele a doi membri ai Consiliului comunal din cei mai înflăcărați susținători a acestei societăți, fără care poate nu am fi avut puțina a sărbătorii acestei deschiderii acestui teatru.

Unul este din generația mea, D-l Ștefan Gane, altul dintre tineri, D-l Pansit Uziciu.

Doamnelor și Domnilor,

Dacă în această tovărășie comuna a pus locul, apa și lumină, iar D-v. 400.000 lei, înecă succesul acestei întreprinderi nu era asigurat.

Mai trebuia omul care să se ocupe astfel ca, cu slabele mijloace ce le avea societatea să se ducă la bun sfârșit.

În această direcție ne-a servit norocul, căci cu toți am avut bună inspirație, de a pune în capul societății pe D-l D. Ursian un foarte modest cetățean, dar a cărui pricepere, energie, corectitudine și perseverență a făcut succesul tuturor întreprinderilor private și publice în care împrejurările îl puneau conducător.

Nu mai un om ca el, aci vine norocul celor ce au contribuit, putea să aducă la bun sfârșit această întreprindere prin dificultățile prin care a trecut: ploie din 1912, mobilizarea din 1913 și concentrarea din 1914.

Ploie din 1912 au împiedicat clădirea și a adus o criză economică care s'a tot agravat prin evenimentele din anii următori.

Nu mai eu, care eram în apropierea acestui om, și vedeam eforturile lui, sacrificiile mari ce personal făcea pentru societatea D-v, numai eu pot astăzi, să vă spun, că greu, dacă nu imposibil, s'ar fi găsit altul dintre noi, care să-l înlocuiească.

În trei ani de zile cât a ținut construirea acestui teatru, nu mai puțin de treizeci de drumuri la București câte 3-4 zile, numai pentru interesele societății, căci el nu are nici un interes acolo, l'a făcut să cheltuiască sume enorme, pe care eu ca membru în Consiliul de administrație, nici până astăzi nu le-am văzut trecute în vreun cont; aceasta, deosebit de faptul că, dacă banii noștri nu ajungeau, el putea sumele necesare și creditul său personal.

Care dintre noi făcea aceasta, oricât de bogat ar fi fost?

Contribuțiile noastre isolate luate nu înseamnă nici un sacrificiu, față cu sacrificiile morale și materiale, făcute de D-l D. Ursian.

Aceste detalii se cuvini să fie date în fața D-v, pentru ca să se știe că laptele bune a fiecăruia se apreciază, și pentru ca generațiile întere, care

RAMIRO C. SAVINESCU
Primarul orașului Botoșani

NECULAI ENĂȘESCU
Senator

mai mult de cât noi, se vor folosi de acest monument, să cunoașteți istoria construirei lui și să o transmiteți celor ce vă vor urma, ca un frumos exemplu de devotament pentru treburile publice, pe care mâine veți fi chemați a le conduce.

Doamnelor și Domnilor,

Meritele D-lui D. Ursian nu se mărginesc numai aci, Prin modul D-sale de a fi, prin conștiința de sarcina ce și-a luat și mai ales de răspunderea morală ce avea către noi toți, a adunat în jurul său pe cei mai vrednici, mai cuminți, mai cinstiti și chiar desinteresati oameni.

Recordul îl ține D-l arhitect Gr. Cerchez, care a conceput, a alcătuit planurile și devizele și sub a cărui privighere s'a construit teatrul.

În lucrarea aceasta eu am văzut pe D-l Cerchez, mai mult poet, mai mult artist de cât arhitect; numai aceștia sunt desinteresați și fără nici o grijă la interesele lor, întocmai cum a fost D-l Cerchez în afacerea teatrului nostru.

D-sa până astăzi nu a primit o centimă asupra onorariului său, ba a cheltuit cu neamănatele drumuri ce a făcut la noi și cu toate că știa slăbele noastre resurse, niciodată n'a făcut vre-o aluziune de grijă, și cu ușurința unui tânăr venea la cea întâi chemare.

Încrederea ce a pus în noi,—și pot asigura astăzi că nu s'a înșelat,—mă îndatorăște și mai mult ca să-i aduc în numele acționarilor și chiar a cetățenilor, mulțumirile noastre pentru tot ce a făcut.

Prin D-sa D-l Ursian a făcut cunoștință cu antreprenorul clădirii, D-l Reșovschi, alt om cinstit și harnic—și care recunoscând dificultățile noastre și împrejurările critice prin cari am trecut cu toții, a fost mai conciliant și a continuat lucrarea, până la stadiul la care a ajuns, când vă punem teatrul la dispoziție.

Doamnelor și Domnilor,

Trecând la altă ordine de idei, trebuie să vă semnalizez că dacă în lume mulțimea în genere s'aracă, mai ales la noi, se uită cu ochi răi la oameni mai cuprinși și poate chiar îi invidiază, fac o mare greșală, o mare nedreptate.

Averile aduc mari avantaje celor ce le posedă, ele însă le dau și mult de lucru. Averile cele mai mari se pot pierde prin neglijență și rea adminis-

trație, ori tocmai această frică dă de lucru omului cu atât mai mult cu cât este mai bogat. Omi bogat nu are nici odată liniștea omului sărac, și nu are zi în care din cauza averii lui să nu albe mămăiri și supărări.

După aparență, cel sărac judecă fericit pe cel bogat și de aici invidia de care am vorbit.

Totuși averile au un mare rol social. Cei ce le posedă trebuie să fie generosi și să fie totdeauna în capul societăților de binefacere și în capul tuturor întreprinderilor utile societății. Numai așa, o țară având mulți bogătași, se poate conta că în timpuri relativ scurte va face progrese mari.

Nu mai prin asociațiunile de capitaluri, se pot face capitaluri mari, cu cari se fac astăzi întreprinderile cele mai de neclinchip.

Nu se pot compara averile celor ce au contribuit la ridicarea teatrului „Eminescu” cu averile de cari vorbesc, totuși munașă se potrivește.

Câți ani ar fi trebuit să treacă până unul singur să se fi decis a face un teatru, sau până când comuna terminând marea lucrări de edilitate și cari aproape nu se isprăvesc, s'ar fi decis să facă un teatru?

Nici nu vreau să mai discut cât ar fi costat.

De aceia meritul acționarilor acestui teatru e cu atât mai mare cu cât averile acestora sunt mai mici și cu cât s'a pus capitalul în o întreprindere, care în țara noastră nu reușește.

Acum D-lor leplădând haina de acționar și luând pe aceia de cetățean, care va beneficia de acest teatru, trebuie ca atari, noi cetățeni să fim recunoscători și să mulțumim acelor, cari au creat fondul necesar acestei clădiri, fără să noi am fi rămas ca și până acum, și cred că, cu toți sunteți de acord a vedea că nu eram tocmai bine.

Mai mult. Cu toți, adică și acționarii și publicul acestui oraș putem fi mândri și trebuie să ne felicităm reciproc, că prin ajutorul Celui a Tot-Puternic, noi botoșănenii prin noi înșine, am fost primul oraș din țară, care prin asociațiunea noastră, am ridicat acest monument fără gânduri de câștig. Dar, vă mărturisesc că, eu aș dori din toată inima ca și aceasta să se întâmple. În acest caz Comuna Botoșani va primi pe gratis acest local, după patruzeci de ani.

Închei, prin a ruga pe bunul Dumnezeu, să protege pe toate căile populația acestui oraș, pentru a putea beneficia cât mai mult de acest local de recreație, după munca zilnică de care nimeni nu e scutit.

Am zis. (Aplauze puternice).

Cronicar.

FESTIVALUL ARTISTIC.

La orele 9 seara a avut loc festivalul artistic de deschidere al teatrului, cu piesa „Lorica noastră”, jucată de eminenții artiști ai teatrului Național din București, D-nii : Soreanu, Livescu, Iancovescu, D-nele : Giurgea, Nelly-Santa și Mărculescu, cari, cu cunoscutul talent de interpretare neîntrecut, au dat festivalului acel caracter de serbare înălțătoare. Înlocuind cu prisos chiar cea mai bună piesă originală, de care, din împrejurări cu totul neprevăzute și independente de voința organizatorilor, am fost lipsiți.

Jocul artiștilor și acustica sălii fiind minunate, ca și subiectul piesei însăși, selectul public ce-și dase întâlnire la acest festival artistic, vor păstra cu pioasă amintire în suflet scurgerea orelor ce s'au strecurat ca o clipă.

Festivalul de deschidere a început cu apoteozarea copilului genial al Botoșanilor, al cărui nume va fi vecinic purtat ca omagiu pe frontispiciul teatrului inaugurat.

În câteva zile comitetul a organizat un tablou alegoric foarte frumos.

Un nor străveziu a descins pe fondul scenei închipuind poeziile moldovenești din jurul Botoșanilor, purtând pe muza Polymnia (D-ra Tanți Ursian) o splendidă apariție de o suavitate fără seamăn, care, cu o mână primea primosul de munca literară a marelui poet Eminescu, iar cu cealaltă îi încoronă fruntea cu o cunună de lauri.

Eminescu, (D-ra Florica Georgescu) figurat admirabil, cu trăsăturile lui clasice și fruntea largă, brăzdată de gânduri mistuitoare părea o adevărată intrupare a poetului.

Pe plăurile acestea erau reprezentate fete frumoase și voinici, mândri stând uimiți la vederea apariției emoționante.

La ridicarea cortinei iluzia era atât de reală în cât publicul a izbucnit în aplauze frenetice.

Micul Dorobanț din Regimentul 37 Infanterie, elevul Vieru din cl. II-a liceu, a recitat frumos și cu inimă *Doina* lui Eminescu.

Scena teatrului în seara festivalului artistic.

La a doua ridicare a cortinei, același micuț copil de trupă a recitat niște versuri de ocazie : *Să se stie...*—că suntem gata să pornim spre a înfăptui idealul național, scump inimii noastre.

Când copilul a ridicat tricolorul între nori, elevii liceului „Laurian” au intonat din culise : „*Tricolorul*”.

A fost însă un vis de puțină durată ca și viața chinuții a bietului Eminescu.

Tot ce amintea feericul tablou a pierit de pe scenă într-o clipă și când cortina s'a ridicat, în fundul scenei, corul liceului îmbrăcat țăraneste a executat admirabil, sub conducerea maestrului, D-l M. Poslușnicu, „*Anna Lugosana*”, cunoscutul cântec bănățean, în timp ce elevele externatului secundar „*Carmen Sylva*” costume asemeni în țărani și țăranțe, dansau și cântau în același timp.

Meritul acestui admirabil joc revine D-rei Felicia Corbu, o merituosă profesoară a externatului local, iar organizarea acestor

părți din festival revine D-nei profesoara Ortenzia Buzolanu, directoarea externului.

Concepțiunea ideii plănuită în aparițiunea frumosului tablou alegoric, reprezentând atât de fericit chipul poetului Eminescu și a muzei sale, cu tot decorul înconjurător, este opera D-lui Grigore Goilav, vicepreședintele societății, care a reușit să înmănușeze atât de bine și de frumos un simbol scump nouă tuturor.

Un spectator

BOTOȘANII ÎN FAȚA ARTEI.

E foarte îmbucurător faptul că cetățenii orașelor mari ale țării au început, de la o vreme mai ales, să-și caute mulțumirile sufletului în isvoarele eterne și limpezi ale artei. Nicăieri sufletul nu se simte mai înălțat, mai înaripat de cât în lumea gândurilor luminoase, a decorurilor minunate și a poeziei, pe care arta știe să le strecoare cu atâta măiestrie, spre a-l învalui în imensitatea ei nepieritoare.

Din acest punct de vedere, botoșanienii mi-au părut admirabili, cu toate că-i cunosc atât de puțin.

Știam un lucru: toți artiștii cari au pribegit prin țară în căutarea norocului lor, actorii de provincie ca și ilustrații ale scenelor mari, celebrii muzicale, ca și concertații de seamă, au găsit pururea o bună primire la Botoșani.

Există aci, în acest oraș din nordul Moldovei, o societate aleasă de suflători luminoase, fără de care arta n'ar putea trăi.

Ei bine, din aceste piciuni binecuvântate îi lipsea orașului o clădire, un palat al Melpomenei, un templu mai sărbătoros în care înfățișările gândului și sufletului, să-și poată proiecta lumina pe un fond mai larg, mai mult cuprinzător.

Inițiativa particulară îi se cavine cinstea de a fi împlinit acest gol, atât de adanc simțit până acum.

Teatrul Eminescu—l'am văzut și l'am admirat. — E un masiv bucureștian în această clădire simpatică și cochetă și înaltă, cu care, din Caricla noastră să albe o asemenea bijuterie, cel puțin ca exterior.

Nici nu se putea o apropiere mai frumoasă de aceia dintre *Teatrul și Eminescu*, două noțiuni cari se strâng în aceeași acoperă misterioasă. Bine zis matatores pentru că taine învălie și teatrul în împărăția lui, înțelegând de prea puțin, după cum taine învălie și astăzi clipa de viață intensă, care a fost Eminescu.

Dar botoșanienii erau prea legați de amintirea strălucitorului cântăreț, ca să nu consacre genialitatea sa de poet. Și ce altă consacrare mai pioasă, mai vrednică de cel mai vrednic, de cât teatrul în care a realizat încercări artistice și pe care biografii le-au cercetat—și e bine că le-au răscolit,—căci ele ne lămuresc o bună parte din accia ce a însemnat sufletul eminescian.

Ca profesionist al zăririi lui am cercetat multe târguri din Moldova, capitale județene și mărunte și mai mari, dar n'am înțeles nici unde ca aci, sufletul omesc, care închină ceva din esența lui și artei. E drept—cel puțin aceasta e impresiunea mea de azi—nu există o mișcare intelectuală, organizată aci, dar a fost. Pe tradiția acelei mișcări generoase de odinioară s'ar putea face și pe această cale mult.

Teatrul Eminescu va fi un bun mijloc de înfăptuire.

Și, dacă părinții acestui teatru s'ar gândi să atragă valorile aci, un curent sănătos s'ar forma și pe celelalte cărări ale geniului artistic românesc.

De pildă, o părere—imi iau îngăduiala s'o formulez,—o sală a acestui teatru ar putea fi păstrată pentru expozițiunile artistice, pentru crearea unui salon al artelor plastice, dacă nu la înălțimea expozițiilor mari, cea ce nu e de pretins, dar la înălțimea unei modeste inteligente.

Pictorii și sculptorii noștri, tineri sau bătrâni, din București ca și de la Iași, ar veni să expună aci și s'ar forma astăzi o metropola artistică în nordul Moldovei, în care s'ar concentra toate manifestațiunile frumosului nostru artistic.

Nu e bine ca totul să fie centralizat la București, sau la Iași, ci mai înțelept lucru îmi pare ca și provincia să aibă centrele ei pe toate cărările. Aceasta ar destina o parte psihologia urâtului, care provine din monotonia unei vieți de ipocrizii protocolare, ce se închide între zidurile unei cafele, cu sau fără muzică, ori în cuprinsul unor saloane cu mese pline de cărți—dar nu de cet.

Sufletul omului, smuls cu chipul acestuia din tchisoarea unei vieți care prăpădește avântul, s'ar simți deodată, ca prin minune, înaripat și, ca nădrăvanul Făt-Frumos din povești, ar porni în căutarea Consinzenei: *arta*.

Dar ca să birum smei cei negri, cari stau decurmeziișul vrierilor noastre, va trebui să renunțăm la plăcerile cripei și să pregătim pe cele statornice.

Iată chemarea pe care cred că, o are Teatrul Eminescu. În jurul său va strânge pleiada oamenilor buni din oraș, Resentimentele inerente oricărei colectivități omenești se vor nivela,—pe cât omeneste posibil,—munca comună în jurul aceluiași drapel, va da roadele care vor regenera și dincolo de Botoșani, spre cele patru puncte cardinale.

Aștern dar, cu toată voință bună, din sufletul meu, aceste gânduri, încrezător în puterea de înțelegere a celor cari mă vor ceti, convins că aci eu nu exprim de cât credințele lor proprii și speranțele lor înăfrăpătite.

Așa am priceput eu lumea din Botoșani, chiar atunci când mi se vorbea de ea la București.

Poate astfel se explică pentru ce, când un pictor din teatru, sau muzicant, mă întrebă dacă în provincie ar avea noroc, eu îi spuneam cu un fel de convingere filosofică:

— Duce la Botoșani!...

Prietenul meu, năncrezător la început, mă revedea după un timp și strângându-mi mâna, îmi spunea:

— „Mi avut dreptate. Arta are ce căuta la Botoșani”.

Eu, unul, sunt bucuros că—adus în treacă pe aci,—cercetările făcute de departe, mi le-am unificat pe deplina acum și aci, în realitatea corespunzătoare acestor constatări.

Leontin Ilescu

1915 Ianuarie 20

TEATRUL SI EMINESCU

— Amintirile a doi foști colegi de școală ai poetului —

Doi foști colegi de școală ai poetului, D-nul Theodor V. Ștefanelli, membru al academiei române și autorul ultimilor „*Amintiri despre Eminescu*”, apărute în 1914, împreună cu D-l Grigore Goilav, un fiu al Botoșanilor și autorul importantei lucrări traduce:

Vederea generală a teatrului.

din englezește *Lumina Astel*! își reamintesc cu nespășă plăcere clipele petrecute împreună cu fostul lor coleg, ba ce e și mai duos, au rămas și astăzi sinceri prieteni și cinstesc cum se cuvine, ori de câte ori au ocaziunea, această dulce amintire.

Iar printr'o împrejurare ce leșă din domeniul socoteliilor noastre pământene, D-l Grigore Goilav, este astăzi vice-președintele comitetului de administrație al teatrului „Eminescu” și prin urmare alătura și printre cei dintâi, cari au însămânțat ideea construirii acestui teatru și a consacrării genialității netericului poet, ca un vrednic omagiu ce i se aduce.

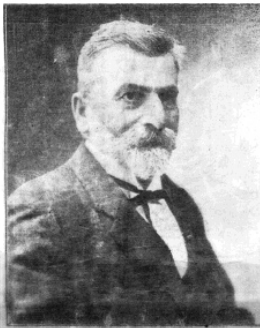
D-l Theodor Ștefanelli trimițând scrierea sa despre Eminescu D-lui Grigore Goilav, nu uită să-i reamintescă clipele petrecute împreună cu colegi de școală cu poetul, la liceul din Cernăuți.

În desele și plăcutele ocazii ce am avut, să stau de vorbă, sau să lucrez împreună cu D-l Grigore Goilav, pe vremea când scoteam revista „*Pagini Sociale*”, cu mult farmec și multă duioșie

Imi povestea clipe și crâmpete din aceste amintiri, descrise astăzi cu atâta măiestrie de către D-l Ștefanelli.

În special, vreau reproduce aici un pasagiu, din amintirile D-lui Ștefanelli, ce privesc influența puternică ce a avut-o teatrul asupra lui Eminescu.

„Când după disparițiunea din primăvara anului 1863 se ivi Eminescu iarăși în Cernăuți, în primăvara anului 1864, — zice D-l Ștefanelli, — ei a avut ocazia să vadă trupa de teatru a D-nei Fani Tardini, care a dat reprezentații în sala hotelului de Moldavia, din începutul lunii Martie până la 15/27 Maiu 1864 și apoi a fost angajată și pentru stagiunea din Noembrie 1864, până la Martie 1865. Pe vremea stagiunii de primăvară 1864, era și Eminescu în Cernăuți”.

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Vicepreședintele comitetului de artă al teatrului.

„Trupa D-nei Fani Tardini a fost întâia teatru românească pe pământul Bucovinei și a avut o deosebită de mare învârire asupra dezvoltării vieții și activității Românilor din Bucovina”.

„Venea publicul din toate ținuturile Bucovinei să asiste la reprezentații, iar studenții nu lipseau nici odată de la dănsese. Era tot una, ori de aveau parale sau ba, pentru că cei ce puteau plăti prețul mic de intrare ce era statoric pentru studenți, intrau cu bilete cumpărate de dănsii; la mulți le împărțea comitetul teatral bilete prin profesorul Sbierea, iar restul forma un grup înaintea ușii de intrare și nu era seară să nu se așteadă bărbați cu dare de mână, cari plăteau intrarea pentru grupul întreg de studenți ce așediau ușa teatrului. Astfel tot parterul teatrului era ocupat de studenți, și nici Eminescu, și nici eu, nu lipseam de la aceste reprezentații”.

„Eminescu era foarte atent la cele ce se petreceau pe scenă. El sta nemșicat cu privirea ațintită asupra actorilor, ca și când ar fi voit să soarbă toată acțiunea și frumoasele melodii cântate de dănsii, și se supăra grozav dacă careva din colegi îi stinghera prin întrebări sau observări. Îi supăra mult și aplauzul șgomotos din teatru, pentru că în aceste plauze se pierdeau multe fraze și melodii ale artiștilor. Pe Eminescu nu l'am văzut aplaudând nici odată, dar acțiunea din piesa reprezentată, se oglindea în fața sa și în ochii săi scânteițetori. Dacă eșia între acte prin coridoarele teatrului, atunci Eminescu fredona melodii auzite pe scenă, sau repeta fraze din piesa reprezentată”.

„Imi aduc aminte că la o astfel de ocazie, după ce fredonase o melodie, se opri deodată drept înaintea unui student, cunoscut al său, și-i zise brusc în față fraza auzită în acea seară pe scenă: „ah! ești un laș și te vreau pălmu!” Studentul, căruia se vede că-i scapase această frază, era surprins de amenințarea lui Eminescu și se dete repede într-o parte. Noi, ceilalți izbucnim într-un hohot de râs, iar Eminescu îi zise răsând și el: „mă! tu nici nu știi ce s'a jucat pe scenă!”

„Și asupra noastră a studenților a avut acest teatru mare învârire. Vedeam piese patriotice naționale, auziam o limbă frumoasă și cântece bine executate, și astfel ne îndelmețeam și noi în declamațiuni și ne însuflețeam din piesele alcătuite din istoria trecutului nostru. Toată învățătura noastră în decursul celor opt

ani de zile din liceu, n'a avut atâta influență asupra dezvoltării noastre naționale ca acest teatru”.

— Dacă Eminescu, sau poate mai degrabă literatura românească, ar fi avut norocul ca el să-și fie trăit viața, în alte condițiuni, care să nu fi schimbat întru nimic fondul ideilor și gândurilor sale, dar să-l fi înzilit cu o viață mai îndelungată, ca să fi avut timpul, după cum avea și înclinarea, a se avânta și pe terenul literaturii dramatice, desigur că astăzi și din acest punct de vedere, numele său ar fi stat cu vrednicie în fruntea tuturor producțiilor și de acest gen.

Emil Th. Vasiliu

Din trecutul teatrului botoșănean.

În trecutul său mai puțin îndepărtat, orașul Botoșani avea o sală de teatru, care, comparativ cu vremurile de pe atunci și cu felul cum stăteau din acest punct de vedere alte orașe de provincie, era una din sălile cele mai poprice pentru teatru. Sala era intitulată „Teatru Român” și se afla așezată la al doilea etaj, în casele din Calea Națională ale defunctului Petru Petru Criscea, astăzi transformată în sala cinematografului „Belvedere”.

Cât timp sala aceasta a fost în condițiuni accesibile publicului, bătrânii noștri ascultau foarte comod acolo pe artiștii ca: M. Millo, M. Pascali, Vlădicescu, Anestin, și alți artiști ai vremurilor de pe atunci.

După ce însă ea a devenit improprie și incorectă au închis-o, și până la construirea și renovarea salei de teatru existent, a D-lui M. Popovici, botoșăneii au avut adevărata criză și cea mai lungă, a unei săli de teatru, în care să se poată hazarda câte o trupă care să dea spectacole la Botoșani.

Pe acele vremuri, pe la 1869, trupa lui Pascali colinda țara și peste notare prin țările locuite de români, dând reprezentațiuni cu piese patriotice și de ocazie.

În trupa sa se afla angajat și tânărul poet Eminescu, care făcea pe suflerul, dar care acuma și fără această calitate se ținea morțiș în trupă din o pricină mult mai grea.

În trupa lui Pascali se afla și o actriță tânără numai de vr'o 16—17 ani, Efrosina Popescu, de o frumoasă răpitoare, în căreia născutului poet căzu în mrejele pajului cupidon și se înamora la nebunie de dânsa.

După ce directorul trupei colindă peste hotare se hotărăște să vie să dea câteva reprezentațiuni și la Botoșani, scrie D-l G. Galaction în biblioteca No. 2 din revista „Români Celebri”.

Pe atunci reprezentațiile de teatru și alte asemenea spectacole, se dădeau într-o sală cu totul improprie, dar poreclită teatru, din casele foaste Sommer, în strada astăzi numită Mavrogheni.

Atâta îi mai trebuia născutului tânăr. În Botoșani, Eminescu era mai mult de cât între cunoscuți, era între neamuri, era în ținutul pe pământul căruia văzuse pentru prima oară lumina soarelui, ce i-a încălzit și însuflețit anii copilăriei, plini de farmecul și poezia, gustate cu atâta intensitate de toți acei predestinați să vrăjească cu talentul lor, pe semenii ce-i înconjoară.

Imediat se află acasă la Ipătești, că Mihai, a căruia urmă părinții o pierduseră, este în Botoșani, înhățat cu niște actori. Bătrânul Gh. Iminovici vine într'un suflet la Botoșani și își găsește feciorul printre actori. Mai cu vorbe aspre, mai cu vorbe bune îl aduce la țară la Ipătești.

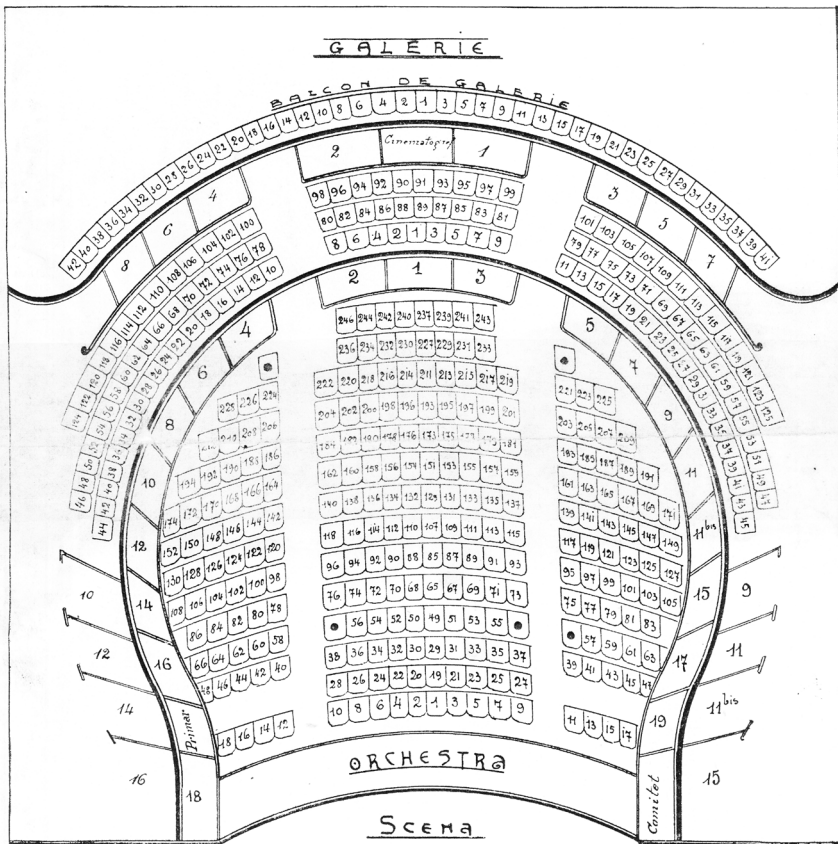
Cum ajunge aci, însă, schimbă politica cu totul. Îl lasă numai în cămașa și-l ține așa până ce paiețele din Botoșani își ridică boarfele și pieacă.

Este și acesta un interesant episod din trecutul teatrului botoșănean în legătură cu viața născutului poet și am crezut nimerit să-l reamintim cu această ocazie.

Istoric.

SALA TEATRULUI EMINESCU
BOTOȘANI

Index

A

Achile, G. 73
Alecsandrescu, Anton 32
Alecsandri, V. 16, 24, 30, 74, 111, 113
Alexandrescu, Alexandrina 94
Alexandrescu, I., diacon 179
Alexandrescu, Margareta 39, 54
Anestin, Ion 122
Angelescu, Eugenia 32
Angelescu, Tița 32
Anghelescu, Jean 199
Antonescu, Gh. Dr. 158, 176
Antonescu, Victor 131, 134, 136
Apăteanu, Elena 62, 80
Apăteanu, I.I. 9, 133
Arghezi, Tudor 57, 120
Arion, C.C. 157
Armășescu, Ion 36
Aschkenazy, I. 200
Aschkenazy, Zilli 200
Atanasescu, actor 202
Athanasescu, Aurel 170, 209
Averescu, d-na General 83

B

Bacalbașa, I.C. 56, 168, 169
Bach, J.S. 66, 70, 138, 167
Bataille, Henry 112
Baumgartner, I. 48
Băjenaru, Ioan 80, 89, 90, 102
Bărcănescu, actriță 9, 138, 139
Bărcănescu, Alexandru 38, 54, 55, 59, 91,
113, 136, 138, 139, 140
Bârsan, Lucreția 37
Bârsan, Mircea 37
Bârsan, Olimpia 207
Bârsescu, Agatha 14, 25, 26, 27, 28, 33,
34, 47, 61, 62, 71, 112, 224
Bârsescu-Radovici, Agatha 61, 62
Becher, Hugo 213
Beethoven, L. van 46, 50, 211, 213, 223
Belcote, Cazimir 55, 58, 71, 73, 74, 141,
143, 170

Belian 72
Bellini 63
Bengescu, Gh. 59
Beriot 49, 50
Berlioz 34
Bernhard, Johan 127
Bernstein, Henry 63
Bisson 215
Bizet, G. 45, 46, 47, 80
Björnson, B. 91
Bobescu, Adelina 32
Bobescu, Aron Leon 31, 32, 33
Bobescu, Aurel 32
Bobescu, Costică 31
Bobescu, Eleonora 31, 120
Bobescu, Emil 32
Bobescu, Jenică 33
Boldescu 115, 120, 200
Bolfos 18
Bolintineanu, P. 74
Bonn, Ferdinand 73
Bordeaux, Henry 135
Borgovan, Ileana 135
Botez 209
Botez, N. 39
Botez, Ortansa 200
Botez, P.P. 39
Braborescu, Lucia 200
Braborescu, Ștefan 115, 199
Brădățeanu, Virgil 58, 96, 115, 120, 196
Brătulescu, Iulian 202
Brezeanu, Ion 207, 210
Brezeanu, Lucreția 89, 94
Brezeianu, I. 143
Brezoianu, Lucreția 59
Brezoianu, Vasile 71
Buhuș, Zoe 122
Bulandra, Tony 51, 71, 93, 95, 96, 97, 99,
100, 117, 118, 134, 168, 169, 170,
196, 224
Bulfinsky, Romald 93, 97, 100, 117, 196,
206, 210
Burada, Theodor 59, 70, 194

Burmester, Willy 43
Buzoianu, Gh.T. 19
Buzoianu, O. 17, 18, 19, 20, 21, 91, 132, 190

C

Caillavet, G.A. de 96, 113, 135
Calboreanu, George 71
Caler, Leny 224
Calmuschi, C. 200
Calomeri, I.L. 71
Calomeri, Lucia Rosandi 71, 72
Caner, L. 199
Cantacuzino, G.Gr. 157
Cantacuzino, M.G. 157
Caragiale, Costache 60
Caragiale, I.L. 16, 17, 35, 51, 60, 93, 96,
98, 99, 121, 169, 208
Cardaș 39
Carini 213
Carminska, Mary 25
Carussi 59
Castaldi 168, 213
Casvan 141
Caudella, Eduard 59, 86, 88, 126, 127
Călinescu 72
Căpitanul Ursache 15
Cedeon, Paul 49
Charvay, Robert 48, 71
Chessym, I. 18, 23
Chintescu, Ioan 157
Chopin, F. 63, 66, 67, 68, 70, 84, 85, 105,
221
Cihan, Constantin 39, 56, 58, 59, 60
Cinsky, Marioara 201, 206
Ciolan, Antonin 37, 63, 84, 86, 210, 211
Ciomac, Bogdan 158, 176
Ciomac, Christian 165, 168, 176
Ciomac, Emanoil 165
Ciomac, Garabet 176
Ciomac, Grigore 176
Ciomac, Vasile 177
Ciprian, G. 209, 210
Ciubotaru, Ștefan 11, 12, 13, 14, 33
Ciucurescu, Carmina 135
Ciucurescu, Maria 143
Ciucurette, N. 59, 62, 80
Cîrjă, Anicuța 112, 120

Cîrjă, Gh. 36, 114, 119
Claretie, Jules 75
Coandă, Elodia 128, 129
Cocea, Alice 131, 134
Cocea, N.D. 97, 133
Cocorescu, D., colonel 64
Cocorescu, Madelena, D. 64, 65, 67, 68, 88
Conduratu, Zoe 120, 200
Constant 206
Constantinescu, I. 103
Constantinescu, P. 72, 127
Constantinescu, Paulina 135
Constantiniu, Ion 94, 131
Cossa, Pietro 47
Coșbuc, George 30, 84, 113
Critico, Al. 206
Culitza, Olga 73, 96, 100
Cuzinschi, Verona 114, 119
Cuzinschi, Vlad 119, 120

D

Dabija, C. 141
Damira, I.C. 200
Dan, Al. 89, 90, 91, 92, 102, 115, 207
Dancla 49, 50, 85
Danela 23
Dan, Margareta 89
Davila, Alexandru 14, 18, 19, 20, 21, 71,
95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 116,
117, 118, 131, 134
Davila, Carol 18, 19, 20, 21
Davila, Tudor 19
Delavrancea 48, 114, 115
Demetrescu, Coca 122
Demetrescu-Dan, Al. 40, 41, 42, 73, 89,
90, 92, 102
Demetrescu-Radu, N. 119, 200
Demetriade, Aristide 168, 169, 170
Dima, George 22, 88, 104
Dimitrescu, Coco 72
Dimitrescu, Didina 120
Dimitrescu, Ion (Giovani) 40, 41, 42, 43, 168
Dimitriu, Gh. 120
Dimitriu, M. 103
Dinescu, C. 141
Dinicu 107, 114, 168, 213
Dinu, Aurel 58

Doppler, Fr. 49, 50, 110
Doyle, Conan 73
Draga, Regina 36
Dragomir, State 21, 37, 39, 41, 63, 76,
112, 114, 119, 120, 200, 207
Drdla 49, 50, 111
Dudescu, I. 86, 103
Dumitrescu, Coco 72
Dumitrescu, Ioan (Giovanni) 40, 138, 213
Dumitrescu, Zoe 135
Dunka, Titus 47
Dupont 130
Duse, Eleonora 57
Dușescu, Dușu 32
Duval, Georges 117
Dworjak 167

E

Eger, Georg 73, 76
Eilenberg, R. 126
Eliade, Pompiliu 71
Eminescu, Mihai 35, 177, 178, 179, 180,
184, 189, 190, 191, 194
Enescu, Enescu 37, 81, 95, 125, 165, 166,
167, 168, 201, 202, 211, 212, 235
Enescu, V. 95
Ernst 49, 50
Etschberger, Eugenia 24, 46, 107, 111
Eysler 141

F

Fagure, Emil D. 56, 79, 215
Falken, Thea 46
Fărcășanu, Marioara 77, 78
Fărcășanu, Profira 78
Fell, Leo 113, 141
Ferandy 48, 57
Fișinescu, Constantin 84, 105
Fișinescu, Florica 84, 86
Flers, Robert de 96, 113, 135
Florescu, Florica 59, 62, 80, 129
Florescu, Gh. 200
Förster, Wilhelm, Meyer 76
Fotache, C. 141
Fotino, Mișu 73, 202, 205
Franchini 71
Franc, Robert 140, 141

Friedman, Pincu 200
Frunză, Felicia 71
Frunzescu, A. 18, 85, 86
Fuchs, Th. 129, 136, 137, 138, 168
Fulda, Ludwig 117
Fundoianu, Barbu 57

G

Gabrielescu 136
Galino, Mihail 40
Gavault, Paul 48, 71
Georgescu 32, 60, 212, 213, 214, 221
Georgescu, Athena 112, 119
Georgescu, Florica 189
Georgescu, George 82, 212
Georgescu, P.P. 200
Georgescu, Titu 28
Georgescu, Veve 55
Georgian, I. 141
Ghelerter, Moni 200, 201
Ghermani, Muzza 202
Ghimpețeanu, Petru 138, 139, 140, 141
Ghițescu, Aurel 115
Giacometti, P. 51
Gilbert, Jean 81, 141
Girolla, Moro 45
Giugaru, Al. 224
Giurgea, Eugen 69, 70, 86, 103, 159, 177
Giurgea, Maria 71, 76, 93, 95, 96, 100,
117, 120, 131, 134, 135, 169, 170,
188, 195, 196
Giurgea, Neculai 159, 177
Glückman, Isidor 87
Glückman, Jean 87, 88
Godefroid 128
Gogol 48, 96
Goilav, Antonel 176
Goilav, Cristea 177
Goilav, Dionisie Dr. 159, 176
Goilav, Gr. 156, 157, 158, 160, 173, 174,
176, 190, 221
Goilav, Ioan 159, 176
Goilav, Ioana Polixenia 176
Goilav, Jeannette 158
Goilav, Maria 176
Goilav, Teodor 177
Got 48, 57

Gramatica, Emma 71
Grand, Ana 59
Gaur, Barbu Alexandrina 113
Gaur, Mihai 141
Gaur, Virginia 138
Grigoriu, C. 59, 62, 71, 74, 79, 80, 89, 140
Gudenian, H. 137
Gusty, Paul 48, 61, 118, 196
Guțulescu, Stelian 200

H

Hajnal 18
Halm, Friedrich 32, 47
Haret, Spiru 28, 93
Hasselmans 129
Haupt, Karl 141
Haydn 34, 110, 111, 126, 131
Herz, A. de 194, 195, 196
Hociung, C. 224
Hodoș, Nerva 51
Horga, Marieta 120
Hubermann, Bronislav 42
Hugues, L. 47

I

Iancovescu, Ion 188, 195, 196, 209
Iancovescu, Puiu 210
Ianuș, D. 120
Iarno 141
Ibsen, H. 13, 74
Ioanin, Jeny 135
Ioanițiu, A. 103, 104
Ioanițiu, V. 103, 161
Ioaniu, Eugenia 58
Ionașcu, Marieta 62, 80
Ionescu, Constantin 16, 91, 92, 116, 119, 161
Ionescu, D. 177
Ionescu, Dimitrie 159, 162, 177
Ionescu-Ghibericon, Al. 135
Ionescu, Manolache 55
Ionescu, Maria, C. 120
Ionescu-Milano, Ștefan 129, 130
Ionescu, Neculai 176
Ionescu, Neli 141
Ionescu, Sofia 135
Ionescu, Ștefan 135, 136, 137

Iorga, Nicolae 51, 71
Ivanovici, I. 86

J

Jipa-Apăteanu, Elena 81
Jippa-Roman, Elena 81
Jora, M. 37

K

Kalbrener 221
Kalmann 141
Keler, Bela 46
Klasen, Villy 43

L

Labiche 75
Labin, Simeon 159, 176, 222, 223
Lavedan, Henry 117
Lecca, Haralamb 61
Lecocq 45, 81
Legouve, Medeea de 112
Lehar, Franz 90, 141
Lengyel, Melchior 48, 122
Leonard, Elena 62, 80
Leonardescu 20
Leonard, N. 59, 62, 80, 81, 86, 111
Leon, Aurel 120, 121, 133, 208, 209
Leon Bobescu, Aron 31, 95, 176, 208
Leoncavallo 137
Leon, Eraclide 158, 176
Leonescu, Cherica 24, 104
Leonescu, Emanoil 82, 109
Leonescu, Gh. 103
Leonescu, Irina 32
Leonescu, Margareta 103
Leonescu-Vampiru, Al.B. 14, 15, 32, 35, 36, 37, 47, 48, 75, 79, 93, 94, 134, 136
Leonescu, Vasile 31, 32, 41, 47, 48, 74, 75, 112
Leonid, Leontina 59
Leon, Victor 113
Lerescu 200
Lerescu, Adela 200
Liciu, Petre 47, 48, 55, 60, 61, 71, 73, 75, 93, 122, 143

Licu, I.I. 85, 86, 103, 104, 107, 126, 127, 131
Liniver, Lili 143
Liszt, Fr. 44, 45, 67, 68, 70, 88, 105, 106,
221
Livescu, Ion 92, 122, 188, 195, 196
Locusteanu, P. 51
Lopes, Felice 130, 131
Loreley 23
Lorenzi 128
Lozneanu, G. 86, 103

M

Macedonescu, Liviu 62
Macri, Agepsina 169
Maeterlinck, Maurice 33
Malcoci, C. 74
Manea, Antonel 159, 176
Manea, C. 85, 86, 103, 111, 126, 127
Manea, Emanuel 159, 167, 176
Manea, Simeon 109
Manolescu, Ion 36, 58, 95, 100, 117, 120,
134, 135, 224
Manu, Elena 24, 114
Manu, Ion 206, 207, 209
Marcelian, Marcella 120, 200
Marie, Gabriel 138
Marinescu, Al., P. 9, 11, 37, 38, 74, 77, 78
Marinescu, Ecaterina 74
Marinescu, Nora 9, 10, 37, 38
Marinescu-Sion, Jean 74, 199
Mascagni, Pietro 42, 80, 137
Massenet, Werther de 81
Massini, Egizio 46, 141
Mavrodi, Alexandru 59, 202
Max, Eduard de 122
Maximilian, V. 59, 80, 81, 224
Mazas 49, 50
Măcărescu 72
Mănăstireanu, D. 133
Mărășescu, Laura 113, 114, 129
Mărășescu, Margareta 128
Mărculescu, Constantin 34, 189, 195
Mărculescu, Grigore 135
Mendelsohn-Bartholdy 221
Messedaglia, Dominico 130, 131
Messedaglia, Lopez 136
Mezzetti, C. 87

Mezzetti, Enrico 87, 88
Mezzetti, Gemma 63, 87, 88
Michailescu, Gaby 16
Miciora, Virginia 141
Mighiu, C-tin., I. 133
Mihalescu, Al. 71
Mihăilescu 30
Mihăilescu, Aura 138
Mihăilescu-Brăila 122, 138, 141
Mihăilescu, Eleonora 169
Millöker, Karl 81
Mirbeau, Octave 48
Misihănescu, I., căpitan 85, 86, 103, 104,
107, 108, 109, 110
Misihănescu, Marie 103, 104, 107, 110
Misirlu, Betina 55
Mitrea, P. 141
Mohr, D. 129
Molière 75, 94
Montaureanu, Jean 199
Morisson, M. 21
Morțun, Ion 94, 100, 117, 120, 131, 134
Moscovici, A. 103
Moscovici, M. 156, 160, 174, 176
Mossenthal, S. 112
Mumuleanu, C. 119, 200
Mumuleanu, Eufrosina 119, 200
Munte, Alexandrina 200
Mussorgski 223
Mușetescu-Castrîș, Didina 200

N

Nasta, Mihail 62
Nebunelli, Elena 122, 202
Nicolau, Emil 93, 96
Nicolau, Eugen, G. 12
Nicolau, Pandele 73
Nicoleanu 18, 50, 111
Nicoleanu, A. 86, 103
Nicoleanu, C.P. 85, 86
Nicoleanu, D. 50
Nicoleanu, Florica 131
Nicoleanu, P. 49, 50, 107, 109, 110, 111,
131
Nicoleanu, P.I. 103, 107
Niculescu-Basu, George 59, 82, 89, 139,
140, 141

Niculescu-Buzău, N. 59, 73, 74, 75, 78,
79, 94, 100, 117, 131, 205
Niculescu, C. 72
Niculescu-Clei 141
Niculescu, C., St. 74
Niculescu, Iancu 71
Nikisch, Arthur 213, 214
Nottara, Constantin 16, 17, 21, 41, 43, 45,
73, 75, 91, 93, 94, 114, 115, 116,
118, 119, 169, 207, 209
Novelli, Ermete 51, 53, 54, 57, 99

O

Obreja, N. 133
Obrenovici, Alexandru 36
Odobescu, Alexandru 16, 18, 19, 20, 21
Olănescu, C.P. 157
Olivenbaum, David 23, 159, 176
Ondricek, Emanuel 122, 123, 124, 125, 168
Orendi 202
Otremba, G., doctor 59
Otto, Nathalia 62

P

Paganini 124, 125, 167, 168
Pantelimon, Toader 132, 133, 134
Papiu, Theodora 207
Paraschiv, N. 44, 103
Pascu, C. Căpitan 159, 177
Pascu, I. 43, 46, 47
Patti, Adelina 37
Pavel, Constantin 81, 86
Pavelescu, N. 141
Pavelescu, Vasile 179
Pavel, I. 103
Pavel, Iacovlof 159, 176
Pădure 18
Pella, Mircea 91, 92, 119, 120, 200
Penel, C.B. 73, 119
Petrescu, Camil 133
Petrone, Ecaterina 119
Petrone, P. 119, 200
Peyow, Nora 224
Pierné 46
Pizzagolli, Maria 40, 42
Poenaru, Nicu 11, 55
Poenaru, Stela 122
Popescu, Achile 9, 74, 91, 94, 135

Popescu, Elvira 93, 196, 207, 209, 210, 232
Popescu, Leon 95
Popescu, Lucia 200
Popescu, Theodor 39, 94
Popovici-Bayreuth, Dimitrie 22, 23
Popovici, Jeana 200
Popovici, Marița 92
Popovici, Mihai 12, 13
Popovici, Mihai, Th. 112, 118, 119, 200
Popovici, Mihalache 12
Popovici, Olga 200
Popovici-Puiu, Ioan 34, 74, 77
Popper 138
Popp, Walter 17, 46, 85, 104
Porn, Eugen 98, 117
Poslușnicu, Grigore, Mihail 22, 37, 40,
189, 211, 212, 214
Postelnicescu 92, 159, 176
Predescu, Lucian 20
Profir, Ion 119, 200, 207
Profir, Natalia 120, 200
Proasca, Tilly 46
Protopopescu, Titu 135
Pruteanu, Aglae 39, 41, 63, 76, 112, 114,
115, 119, 120, 200, 207
Pugnani, Gaetano 166, 167

R

Racoviță, Ortensia 20, 21
Radovici, Constantin 61, 112, 122, 134
Radu-Demetrescu, N. 119
Ranetti, George 45, 55, 74, 113
Rădulescu-Motru, C. 98
Rebreanu, Fany 210
Rebreanu, Liviu 57
Regnard 72
Reimond, Juliette 46
Richter, Trio 46
Roeder, Sophie 125
Romanescu, Aristizza 14, 33, 41, 61, 71,
120, 122
Romano, V. 96
Ronetti-Roman 35
Rosetti, Alexandru 176
Rosetti, Arthur 176
Rosetti, D.R. 77
Rosetti, Nicu 176
Rossi, Ernesto 57

Rossini 17
Roux, Xavier 117
Rozan, Francisca 135
Rozescu, Z. 55, 94
Rubinștein 49, 105, 106
Rugeri 71
Rugescu, C. 18, 34, 49, 50, 85, 86, 103,
107, 109, 111

S

Sadoveanu, Mihail 120, 121, 199, 202
Santa, Nelly 189, 195
Sarasate, Pablo 42, 86, 123
Sauer, Emil 64, 67, 68, 166
Sauval, Louise 125, 126
Savu, Gr. 43, 44
Săvulescu, Nae 135, 196
Sân-Giorgiu, Ion 178, 179
Schiller, Fr. 16, 91, 112, 179
Schmucker, F. 70
Schubert, Fr. 85, 221, 223
Schumann, R. 66, 68, 179, 223
Shakespeare, William 16, 51, 75, 169,
170, 235
Sibianu, Ilie, I. 105, 106
Sigala, G.I. 46, 47, 49, 50
Silvain 48
Simionescu 18
Simionescu, Al. H., protoiereu 170, 179
Simionescu, Florica 55
Sins, Pinna 41
Sion, Aspazia 64
Sion, Madelena 63, 64
Sion-Marinescu, Jean 74, 199
Slavnicu, Gh. 120, 200
Smethana, Bedrich 80
Smith, Sidney 46
Solomovici, Teșu 201
Sorbul, Mihail 207, 208, 209, 210
Soreanu, Nicolae 71, 93, 117, 143, 188,
195, 196
Stănescu, C. 97, 209
Steger, Emil 42
St.-Georges, A. 17, 23
Stoian, Mihai 132, 133
Storin, Gh. 93, 95, 96, 97, 100, 117, 224
Strauss, Johann 62, 80, 81, 90, 141
Strauss, Oskar 80, 89, 141

Sturdza-Bulandra 224
Sturdza, Lucia 95, 96, 97, 117, 134, 196,
224
Sturza, Alice 58, 93, 122
Sturza, Petre 33, 56, 57, 58, 224
Sudermann, Herman 73
Suhodolsky 101

Ș

Ștefănescu, I. 75
Ștefănescu, Mircea 210
Ștefănescu, Mișu 73, 210
Ștefănescu, V.V. 176

T

Talianu, Ion 224
Tanasiady, C. 86, 103
Tănase, Constantin 55, 59, 79, 89, 90,
113, 138, 139, 140, 141, 142, 201,
202, 205, 206, 214, 215, 216, 217,
219, 220, 224
Teleor 34
Teodoreanu, Al., O. 133
Teodoreanu, Ionel 133
Teodoreanu, Osvald, I. 133
Teodorescu (Amonasro), Grigore 22, 34,
81, 82, 129
Teodorescu, Elena 59, 80
Teodorescu, N. 136, 137, 138
Teodosian, Aura 97
Terazzini, L. 37
Terschak, Murillo de 49, 50, 104
Theodorini, A. 84
Theodorini, Elena 63
Thomas, A. 34, 44, 87, 126, 127
Toneanu, Costică 135
Toneanu, Vasile 71, 72, 73, 143

U

Ursachy, George 15
Uys, Bella 80, 90

V

Valla, Luiza 89
Vasiliu, Constantin 30, 34, 35

Vasiliu, Cotin 138, 139
Vasiliu, D.V. 160, 176
Vasiliu, Ecaterina 141, 211
Vasiliu, Emil, Th. 194
Vasiliu, Mihai 30, 207, 208
Vasiliu, Natalia 135
Vellescu, Ștefan 32, 48
Veracini, Francesco 166
Verdi, G. 41, 44, 46, 47, 63, 81, 87, 105,
106, 107, 111
Vernescu-Vîlcea, C. 60, 119, 121, 200
Vernescu-Vîlcea, Victoria 200
Vianu, Tudor 57
Vidu, P. 126
Vlahuță, Alexandru 26
Vlădaia, Irina de 43
Vlăduță, I. 17, 18, 34
Voiculescu, Marioara (Dora) 95, 96, 97,
100, 117, 170, 209
Voinescu, Barbu 117
Vulpescu, Mihai 222, 223

W

Wagner, Richard 45, 47, 81, 82
Weber 104, 131, 211, 221
Weingartner 166, 213
Wellner, Amelia 16
Westerkonth 129
Woller, Theodor 45
Worms, actor 48, 57

X

Xenopol, A.D. 37

Z

Zacconi, Ermette 57
Zadri, N. 211
Zauer, compozitor 221
Zelinescu, Victor 46
Zichrer 141
Zimniceanu, Mărioara 143

CUPRINS

CONSTRUIREA UNUI TEATRU FRUMOS, ÎNCĂPĂTOR ȘI FUNCȚIONAL, UN VIS ÎNDEPĂRTAT AL BOTOȘĂNENILOR (1901-1912)	9
REALIZAREA VISULUI. ISTORICUL CONSTRUIRII TEATRULUI „EMINESCU“ ȘI INAUGURAREA IMPUNĂTORULUI LĂCAȘ DE CULTURĂ (1912-1914)	144
SPECTACOLE VIZIONATE DE BOTOȘĂNENI ÎN PERIOADA GREA DE DINAINTEA, ÎN TIMPUL ȘI DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1915-1924)	199
ANEXE	227
INDEX ALFABETIC	253